

НИЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

МОЗАЇКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Збірник
наукових праць

Випуск 2

2025

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

МОЗАЇКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Випуск 2

Ніжин – 2025

УДК 373.3(082)

М 74

Рекомендовано Вченою радою

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (НДУ ім. М. Гоголя)

Протокол № 10 від 27.03.2025 р.

Редакційна колегія:

Білоусова Н. В. – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту НДУ ім. Миколи Гоголя;

Вдовенко І. С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту НДУ ім. Миколи Гоголя;

Лосєва Н. М. – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту НДУ ім. Миколи Гоголя;

Філоненко О. С. – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту НДУ ім. Миколи Гоголя.

М 74 Мозаїка початкової освіти. Збірник наукових праць за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна початкова освіта: погляди молодих дослідників», 23.04.25, м. Ніжин. Випуск 2. / за заг. ред. Білоусової Н. В., Філоненко О. С. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. – 343 с.

У збірнику друкуються тези наукового характеру та дискусійні публікації з професійної тематики, у яких відображені результати роздумів, міркувань, наукових пошуків здобувачів вищої освіти, присвячені дослідженню актуальних проблем змісту початкової освіти.

Збірник видано в авторській редакції мовою оригіналу. За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

УДК 373.3(082)

© Н. В. Білоусова, О. С. Філоненко, укладання, 2025

© НДУ ім. М. Гоголя, 2025

ЗМІСТ

Андрєєва О. В. Дидактична гра як засіб формування морфологічних умінь і навичок здобувачів початкової освіти (на прикладі вивчення теми «Іменник»).....	10
Антипова Ю. Д. Особливості психологічної підготовки майбутніх педагогів до роботи з сучасними дітьми	14
Антюшко П. О. Використання інтерактивних платформ у курсі «Я досліджую світ» у початковій освіті.....	17
Беженар А. В. Ціннісне ставлення молодших школярів до сім'ї-родини: ресурси інтерактивних форм партнерства школи і батьків.....	19
Безкоровайний І. В. Техніки розвитку уяви та фантазії у процесі навчання в початковій школі.....	23
Бершадська К. Ю. Роль учителя в організації компетентнісного навчання у початковій школі.....	27
Боброва К. І. Особливості застосування змішаного навчання.....	31
Богдан М. Д. Формування громадянської компетентності учнів початкових класів засобами проектної діяльності	34
Брицький О. В. Професійне виховання майбутніх учителів початкової школи в контексті академічної добропорядності.....	38
Бугаєва М. Ю. Цифрові додатки у навчанні: користь для розвитку інноваційних компетентностей школярів	41
Буднікова Є. О. STEM-освіта у початковій школі: досвід упровадження.....	45
Буракова А. І. Комбінування традиційних і сучасних методик у навчанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на засадах компетентнісного підходу.....	48
Буряк С. В. Мультимедіа як важливий інструмент розвитку мовлення учнів початкової школи	52
Василенко Н. А. Стимулювання зацікавленості учнів 1–2 класів до навчання дизайну та технологій в контексті stem-підходу	56

Васильченко К. С. Академічна культура молодших школярів: теоретичний аспект.....	58
Ведмідь В. Р. Проектна діяльність як спосіб соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.....	61
Вільковська А. В. Підходи до визначення сенсорних умінь учнів молодшого шкільного віку.....	64
Воробйова А. І. Ефективність використання віртуальних екскурсій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	69
Гмиза А. А. Формування медіаграмотності в учнів початкових класів на уроках літературного читання.....	73
Горкун У. С. Застосування методики «Нумікон» на уроках математики в початкових класах з учнями з особливими освітніми потребами (інтелектуальні порушення)	77
Гулакова А. О. Дитиноцентризм у сучасній початковій школі.....	80
Дарієнко Д. С. Візуальне оформлення навчального контенту та освітнього простору як засіб розвитку творчого потенціалу молодших школярів у дистанційній освіті	83
Дерик Л. Є. Творчий розвиток молодших школярів через онлайн-застосунки..	86
Дідківська А. Д. Технології розвитку критичного мислення учнів початкових класів на уроках математики	89
Дорога А. О. Формування природничої компетентності на уроках «Я досліджую світ» у початкових класах.....	96
Зеленська Д. О., Кравченко М. С., Олійник А. О. Розвиток полікультурної компетентності майбутнього вчителя НУШ.....	100
Колпачова Д. Ю., Куцовол Я. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до роботи в НУШ	105
Колпачова Д. Ю., Куцовол Я. О. Формування творчих здібностей учнів початкових класів у сучасному освітньому просторі	110
Кононенко М. О. Роль моделювання та наочності у навчанні розв’язування задач	114

Коноплій Є. С. Освіта нового покоління: сучасні тренди у початковій школі..	117
Костікова О. В. Розвиток творчого потенціалу учнів початкової школи.....	122
Котенко І. Д. Інструменти неформальної освіти в підготовці майбутніх учителів початкових класів.....	125
Кочубей К. В. Роль медіа компетентності у освітньому процесі Нової української школи.....	128
Красний Д. М. Академічна доброчесність як основа успішної виховної роботи з класним колективом.....	132
Кришталь Р. О. Сучасні технології навчання у підготовці вчителя початкових класів до роботи в НУШ	135
Кудрявцев Б. С. Використання доповненої та віртуальної реальності в початковій школі.....	139
Кулик С. І. Використання кейс-методу в освітньому процесі початкової школи.....	143
Левченко В. В. Використання інтерактивних вправ у процесі формування навичок культури спілкування в молодших школярів на уроках української мови.....	145
Лонська І. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до Нової української школи.....	149
Мирончук К. С. Ознайомлення учнів з тваринним світом на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».....	154
Москаленко Є. С. Теоретичний аспект проблеми використання інтегрованих уроків у процесі навчання у молодшій школі	157
Носик Ю. С. Педагогіка партнерства як чинник успішної навчальної діяльності учнів початкової школи в умовах воєнного стану	161
Носулько К. В. Особливості використання ігрових технологій для розвитку математичної компетентності здобувачів початкової освіти	165
Олексієнко А. В. Руханка як метод профілактики втоми і стресу під час освітнього процесу.....	169

Онишко М. І. Розвиток творчого потенціалу учнів початкової школи за допомогою інтерактивних методів.....	176
Пантелієнко А. О. Педагогічний потенціал сюжетно-рольових ігор на уроках у початковій школі.....	180
Панченко А. С. Творчий підхід у викладанні природничих дисциплін: як зацікавити учнів до вивчення природи.....	183
Пата Д. Ю. Формування соціальної та громадянської компетентностей у початковій школі.....	187
Пельтек Х. С. Формування громадянської позиції та патріотичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку: ресурси проектної діяльності	190
Пеєва С. Г. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів в умовах інклюзивного навчання	194
Повидаш М. П. Історія розвитку педагогіки творчості, як передумова становлення творчої особистості педагога	198
Поліщук К. В. Формування у молодших школярів поваги до історії, культури та традицій українського народу засобами художніх текстів.....	201
Проскура С. А. Розвиток соціальних навичок у молодших школярів	204
Проха А. Г. Ігрові технології в інклюзивному навчанні молодших школярів...209	
Пташнік М. О. Шляхи застосування діяльнісного підходу на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».....	212
Пурей А. М., Рижикова Д. М., Дранова М. С. Формування мовно-комунікативної компетентності учнів сучасної початкової школи	216
Раковська О. Г. Медіапродукти як невід'ємна складова інтегрованого курсу «ЯДС» у початковій школі	222
Редька К. В. Формувальне оцінювання як інструмент компетентнісного навчання у початковій школі.....	226
Рула І. О. Особливості розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках української мови	229
Садовніча В. А. Формування критичного мислення молодших школярів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	233

Самишина П. Р. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів у освітньому процесі закладу загальної середньої освіти.....	236
Скрипка С. С. Формування ключових компетентностей учнів початкової школи: теорія та практика.....	240
Слободянюк А. Ю. Інтегровані уроки як засіб формування ключових компетентностей учнів початкових класів	244
Смоленко Т. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів 3 класу засобами українських народних традицій	248
Сосновська А. О. Дефініція «компетентнісний підхід» у сучасній початковій освіті	251
Стрілець А. М., Стрілець В. П. Використання засобів штучного інтелекту в освітньому процесі початкової школи: можливості, виклики та перспективи у змішаному навчанні	255
Струшко К. О. Використання методу «Асоціативний куш» для формування критичного мислення на уроках ЯДС 3-4 класи	259
Тачаєва Е. І. Адаптація дидактичних ігор для дітей з особливими освітніми потребами.....	263
Ткаченко Н. П. Ігрові технології навчання як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів	267
Товстопят М. В. Інтеграція Lego-конструювання в освітній процес початкової школи в рамках курсу «Я досліджую світ»	271
Токар І. С. Розвиток креативності учнів початкових класів.....	275
Толкачова П. Є. Формування медіаграмотності молодших школярів у цифрову епоху.....	278
Толкачова П. Є. Компетентнісний підхід у викладанні предмета «Я досліджую світ» у початковій школі.....	282
Тюпа Ю. В. Поняття нейромоторної готовності та її роль у навчанні молодших школярів.....	286
Федорченко А. О. Моральний розвиток молодшого школяра в контексті сімейного виховання	289

Фесюн Я. М. Формування моральних цінностей молодших школярів у процесі проєктної діяльності.....	293
Чайка В. В. Особливості використання штучного інтелекту для створення інтерактивних математичних завдань у початковій школі.....	296
Чжан Цзюнь Проєктувальна компетентність майбутнього вчителя: теоретичні та методологічні основи.....	300
Черняк Л. О. Штучний інтелект у підготовці вчителів: перспективи, виклики, етичні норми та вплив на розвиток креативності й критичного мислення.....	304
Швед О. О. Особливості розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти...309	
Шведова В. О. Роль інтегрованого курсу «Мистецтво» у розвитку самостійності молодших школярів	312
Шибецька С. А. Критичне мислення як інструмент боротьби з маніпуляціями в медіапросторі	316
Шишкова Ж. Г. Розвиток творчого потенціалу учнів початкової школи	323
Якимчук О. В. Формування математичної компетентності учнів початкових класів на уроках математики засобами інтерактивних технологій	327
Chen Rui Digital platforms for developing physical culture during the COVID-19 pandemic in the PRC.....	332
Zou Ruowei Conditions and principles of forming research competence of future educational managers.....	335
Зінченко В. В. Особливості організації самостійної роботи в освітньому процесі початкової школи.....	340

Андрєєва О. В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

Науковий керівник: **Чемоніна Л. В.**, доцентка кафедри початкової освіти
Бердянського державного педагогічного університету

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРФОЛОГІЧНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ІМЕННИК»)

Сучасна українська початкова освіта покликана забезпечити формування ключових компетентностей учнів, серед яких однією з визначальних є «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [2]. Важливу роль у цьому процесі відіграє дидактична гра, адже, як доводять результати наукових досліджень, саме цей вид діяльності є провідним для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Питання використання дидактичних ігор в освітньому просторі початкової школи висвітлено у працях багатьох вітчизняних учених, як-от: М. Вашуленка, Н. Кудикіної, О. Роми, О. Савченко, Л. Чемоніної тощо. Названі науковці вказують на значущість цього методу навчання у становленні особистості дитини молодшого шкільного віку.

Не можна не погодитися з Н. Кудикіною, яка тлумачить дидактичну гру як творчу форму навчання, що уможлиблює не тільки розвиток мислення, уваги, пам'яті, спостережливості, мови і мовлення здобувачів початкової освіти, а й забезпечує співпрацю та взаємодію всіх учасників освітнього процесу [3].

Для нашого дослідження є важливою позиція О. Савченко, на думку якої дидактична гра сприяє збагаченню мислення, розвитку саморегуляції та тренуванню вольових якостей учнів за умови її правильної побудови та цікавості для названого вище контингенту дітей [5].

Нам імпонують погляди М. Вашуленка, О. Роми та Л. Чемоніної на дидактичну гру як на творчість і працю, природний вид діяльності дитини, що дозволяє їй пізнати світ, активізувати процес спілкування з однолітками й учителем, створити власні життєві події [1; 4; 7].

Матеріал сучасних підручників з української мови для початкової школи уможливорює активне використання цього методу навчання під час опрацювання будь-якої теми. Опишемо можливі варіанти імплементації дидактичних ігор у процес формування морфологічних умінь і навичок учнів 1-4 класів (на прикладі вивчення теми «Іменник»). Так, на початку навчального року першокласники дізнаються, що кожне слово має певне значення та вказує на предмет, ознаку чи дію. На цьому етапі на пропедевтичному рівні в дітей зазначеної вище вікової групи формуються уявлення про іменник. Для кращого усвідомлення матеріалу доцільно запропонувати молодшим школярам таке завдання, як-от:

Гра «Башта»

Об'єднайтесь у команди (це робить учитель, визначивши варіант об'єднання). Роздивіться малюнки. По черзі назвіть, що на них зображено. До кожного слова поставте запитання ХТО? або ЩО? За допомогою цеглинок LEGO складіть башту так: червона цеглинка – слово, що відповідає на питання ХТО?; зелена цеглинка – слово, що відповідає на питання ЩО?; башту починаємо будувати знизу.

1 група

2 група

3 група

З метою актуалізації знань про іменники та поповнення активного словника учням другого класу рекомендуємо виконати наступне завдання.

Гра «Навпаки»

- Уявіть, що ви потрапили до чарівної школи, де все робиться навпаки.
- Подивіться на слова, що записані на дошці. Прочитайте їх навпаки.
- Запишіть пари слів, з'ясуйте значення кожного з них і поставте до них запитання.

Куб (бук); тік (кіт); сир (рис); серп (прес); шрам (марш); трос (сорт); ніч (чін)

Згідно з чинними програмами з української мови, у третьому класі здобувачі початкової освіти дізнаються, що іменник має категорію роду. За нашим переконанням, формування в молодших школярів компетенції визначати рід слів названої вище частини мови доцільно поєднати з виконанням вправи-гри, а саме:

Гра «Світлофор»

Прослухайте текст. Якщо ви почуєте слово-іменник чоловічого роду, підніміть цеглинку синього кольору, жіночого роду – червоного, середнього роду – жовтого.

Тільки розтане сніг та пригріє сонечко, як із землі починає вибиватися травичка, вкриваються листям кожен куц і кожне дерево. До пізньої осені вони будуть насичувати повітря духмяним ароматом. Гарно в лісі! [6].

Четвертокласники дізнаються, що іменники вказують на назви істот і неістот. За допомогою гри «Хто чи що?» діти зможуть краще усвідомити цей матеріал.

Гра «Хто чи що?»

Прочитайте слова. Випишіть їх у зошит, розподіляючи у дві колонки: у ліву ті, що вказують на назви істот, у праву – на назву неістот. Підкресліть перші букви виписаних слів. Яке слово вийшло (відповідь: *понеділок*)? До якої частини мови воно належить? Що ви можете визначити в цьому слові? Складіть невелику розповідь, використовуючи цей іменник.

Петрик, іграшка, олень, няня, літо, Ельвіра, озеро, кактус, дівчина.

Отже, використання дидактичних ігор у процесі формування морфологічних умінь і навичок здобувачів початкової освіти з теми «Іменник» сприяє підвищенню мотивації дітей до навчання, розвитку пізнавальної активності та критичного мислення здобувачів початкової освіти, забезпечує практичне закріплення набутих мовно-мовленнєвих компетенцій і ключових компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Гра по-новому навчання по-іншому: метод. посіб. Упоряд. О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.03.2025).
3. Кудикіна Н.В. Ретроспективний погляд на формування сучасної моделі ігрової діяльності. Шлях освіти. 2013. № 1. С. 43–45.
4. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ / за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручн. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
6. Тексти для списування. URL: <https://naurok.com.ua/teksti-dlya-spisuvannya-vesna-357261.html> (дата звернення: 24.03.2025).
7. Чемоніна Л. В. Сучасні технології навчання освітньої галузі «Мови і літератури» в початковій школі: навч. посіб. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2016. 212 с.

Антипова Ю. Д., здобувачка першого (бакаларського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Уманського державного педагогічного університету імені
Павла Тичини

Науковий керівник: **Аксьоненко А. А.**, викладачка-стажистка кафедри
виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З СУЧАСНИМИ ДІТЬМИ

Психологічна підготовка майбутніх педагогів відіграє ключову роль у їхньому професійному становленні. Сучасні діти ростуть у швидкозмінному інформаційному середовищі, що впливає на їхній когнітивний та емоційний розвиток. Відтак, педагоги повинні володіти знаннями та навичками, які допоможуть їм адаптувати освітній процес до нових умов.

Діти ХХІ століття мають низку характерних рис, які відрізняють їх від попередніх поколінь. Це високий рівень технологічної грамотності, швидкий доступ до інформації, а також зростаючий рівень емоційних викликів. Основні аспекти, які педагоги повинні враховувати:

Інформаційне перенасичення – надмірна кількість інформації може спричиняти труднощі з концентрацією уваги та критичним мисленням.

Емоційні труднощі – діти частіше стикаються зі стресом через вплив соціальних мереж, сімейні проблеми або шкільне навантаження.

Технологічна залежність – використання гаджетів змінює стиль спілкування та навчання, що вимагає від педагогів нових методів взаємодії з учнями [1].

Щоб ефективно працювати з сучасними дітьми, майбутні педагоги повинні володіти певним рівнем психологічної підготовки, яка охоплює:

1. Розуміння вікових особливостей дітей – знання когнітивного, емоційного та соціального розвитку учнів допомагає будувати ефективний навчальний процес.

2. **Розвиток емоційного інтелекту** – вміння керувати власними емоціями та розпізнавати емоційний стан дітей сприяє створенню сприятливої атмосфери в класі.

3. **Навички подолання стресу** – робота вчителя передбачає складні ситуації, які можуть спричиняти емоційне вигорання, тому важливо розвивати стресостійкість.

4. **Ефективна взаємодія з батьками** – співпраця зі сім'єю є важливим аспектом успішного навчання та розвитку дитини [2].

5. Здатність до режисури навчальним процесом (до педагогічної імпровізації), вміння викликати наснагу в себе та в інших, здатність до співтворчості з учнями

6. Ефективність рефлексивного керівництва (енергійність, впевненість, успішність; організованість; організаторські здібності [3, с. 11].

Для ефективної психологічної підготовки майбутніх вчителів важливо використовувати різноманітні методи та техніки, які допоможуть не тільки передати знання, а й розвинути практичні навички роботи з дітьми. Важливу роль у цьому відіграють практичні тренінги та семінари, де здобувачі вищої освіти можуть відпрацювати навички ефективної комунікації, навчитися розв'язувати конфліктні ситуації та керувати емоціями. Такі заходи допомагають майбутнім педагогам відчувати себе в реальних умовах роботи, що сприяє їхньому професійному зростанню.

Крім того, надзвичайно корисними є психологічні ігри та моделювання ситуацій. Вони дозволяють здобувачам вищої освіти розвинути емпатію, навчитися розуміти почуття та потреби дітей, а також застосовувати теоретичні знання на практиці. Моделювання реальних ситуацій допомагає майбутнім вчителям відчувати себе в ролі педагога, прийняти рішення та оцінити їхні наслідки.

Аналіз реальних кейсів – це ще один важливий метод, який дозволяє майбутнім педагогам навчитися оцінювати складні ситуації, що виникають у роботі з дітьми, та знаходити оптимальні шляхи їх вирішення. Розгляд

конкретних прикладів з практики допомагає розвивати критичне мислення та навчитися приймати обґрунтовані рішення.

Не менш важливим є наставництво з боку досвідчених вчителів. Воно забезпечує підтримку та корекцію професійних навичок молодих педагогів, допомагаючи їм уникнути помилок та швидше адаптуватися до роботи. Спілкування з досвідченими колегами дозволяє майбутнім вчителям отримати цінні поради та настанови, а також відчутти підтримку у своїй професійній діяльності.

Використання цих методів у комплексі дозволяє забезпечити ефективну психологічну підготовку майбутніх вчителів, що сприяє їхньому успішному професійному розвитку та готовності до роботи з дітьми.

Психологічна підготовка майбутніх педагогів є невід'ємною частиною їхнього професійного розвитку. З огляду на особливості сучасних дітей, педагоги повинні володіти не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками емоційної регуляції, стресостійкості та ефективної комунікації. Впровадження сучасних методів навчання допоможе майбутнім вчителям краще адаптуватися до викликів професії та створювати комфортне освітнє середовище для дітей.

Список використаних джерел:

1. Діти НУШ : хто вони і як їх навчати? URL: <https://osvitoria.media/experience/dity-nush-hto-vony-ta-yak-yih-navchaty/> (дата звернення: 20.03.2025).

2. Яким має бути сучасний вчитель. URL: <https://osvitoria.media/experience/yakym-maye-buty-suchasnyj-vchytel/> (дата звернення: 20.03.2025).

3. Павлик Н. В. Особливості психологічної готовності сучасного педагога до творчої професійної діяльності в умовах нової української школи. Київ: Пед. думка, 2021. 23 с.

Антюшко П. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ У КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Сучасний освітній процес у початковій школі активно впроваджує цифрові технології, які допомагають зробити навчання більш цікавим, ефективним та доступним для учнів. Одним із ключових напрямів використання цифрових інструментів є інтерактивні платформи, які дозволяють інтегрувати мультимедійні ресурси, візуалізацію, ігрові методики та інтерактивні завдання у навчальний процес. У курсі «Я досліджую світ» який є міждисциплінарним і поєднує природничі, соціальні, здоров'язбережувальні та технологічні компоненти, такі платформи відіграють важливу роль у формуванні дослідницьких навичок, розвитку критичного мислення та підвищенні мотивації до навчання.

Однією з головних переваг інтерактивних платформ є можливість візуалізації навчального матеріалу. Діти молодшого шкільного віку краще сприймають інформацію у формі графіків, схем, анімацій, інтерактивних карт і відео. Такі платформи, як LearningApps, Classtime, Google Earth, Phet Interactive Simulations та Wordwall, дозволяють створювати інтерактивні завдання, які допомагають учням засвоювати складні поняття через практичну діяльність. Наприклад, під час вивчення теми «Пори року» можна використовувати інтерактивні карти погоди або анімовані симуляції змін у природі залежно від сезону.

Важливим аспектом курсу «Я досліджую світ» є розвиток дослідницьких навичок у дітей. Для цього доцільно використовувати онлайн-лабораторії, такі

як Phet Interactive Simulations, які дозволяють моделювати фізичні та хімічні явища, спостерігати за результатами експериментів у безпечному середовищі. Наприклад, діти можуть досліджувати властивості води, дізнаватися про зміну станів речовин або проводити експерименти з магнітами.

Ігрові методи навчання, які інтегрують інтерактивні платформи, підвищують інтерес до предмета. Kahoot! та Quizizz дозволяють створювати вікторини, квести та інтерактивні опитування, які роблять процес закріплення знань веселим і захопливим. Наприклад, після вивчення теми «Світ рослин» можна провести вікторину, у якій учні мають впізнавати дерева за листками або визначати рослини за їхніми властивостями.

Інтерактивні карти та ресурси доповненої реальності (AR), такі як Google Earth, Merge Cube та мобільні застосунки доповненої реальності, дозволяють дітям досліджувати навколишній світ у новому форматі. Використовуючи 3D-візуалізації, вони можуть розглядати будову Землі, спостерігати за тваринами у їхньому природному середовищі або навіть «подорожувати» в історичні епохи, що особливо актуально при вивченні тем, пов'язаних із географією, природознавством та історією.

Окрім інтерактивних навчальних платформ, велике значення мають онлайн-щоденники та цифрові портфоліо, такі як Padlet або Seesaw, які дають змогу учням збирати матеріали, робити власні дослідження, фотографувати та записувати свої спостереження, створювати мініпроекти. Це допомагає вчителю відстежувати прогрес учнів і формувати їхню дослідницьку культуру.

Застосування інтерактивних платформ також сприяє розвитку навичок співпраці та комунікації, оскільки багато сервісів дозволяють працювати в команді над спільними завданнями. Наприклад, у Google Jamboard або Microsoft Whiteboard діти можуть разом досліджувати тему, розміщуючи на віртуальній дошці свої ідеї, фото та малюнки.

Таким чином, інтерактивні платформи у курсі «Я досліджую світ» роблять навчання цікавим, доступним і максимально наближеним до реального життя. Вони дозволяють не лише передавати знання, а й формувати в учнів навички

аналізу, дослідження, творчого мислення та самостійної роботи. Щоб досягти максимального ефекту, важливо правильно комбінувати різні цифрові ресурси, враховуючи вікові особливості учнів і дидактичні цілі уроку.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підруч. для педагогів. Київ: Укр. вид. спілка, 1997. 441 с.
2. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; Київ: А.С.К., 2001. 256 с.
3. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 141 с.
4. Пометун О. І. Інтерактивні методи навчання. Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. за ред. О. І. Пометун. Київ: Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.
6. Рославець Р., Пріма Д., Орлова С. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича, соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь) у початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП «Початкова освіта». Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2022. 181 с.

Беженар А. В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: **Кічук Н. В.**, докторка педагогічних наук, професорка Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО СІМ'І-РОДИНИ: РЕСУРСИ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ ПАРТНЕРСТВА ШКОЛИ І БАТЬКІВ

Актуальність дослідження ціннісного ставлення молодших школярів до сім'ї-родини у сучасному контексті є очевидною, оскільки зміни в соціокультурному середовищі вимагають від педагогів та батьків ефективних способів формування у дітей соціальних і моральних якостей. Будь-яка

педагогічна проблема у своєму повноцінному розв'язанні передбачає доєднання зусиль і сім'ї-родини дитини; навіть, якщо вчитель початкових класів намагається «розпізнати» істинну мотивацію «поганої» поведінки або зниження виконавчої дисципліни на уроці [1]. Вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду засвідчує про те, що підвищення рівня партнерства між школою та родиною й донині постає важливим фактором, що сприяє розвитку особистісних якостей учнів і їх готовності до взаємодії в полікультурному середовищі.

Ціннісне ставлення до сім'ї є основою для розвитку не лише соціальних, а й культурних зв'язків у дитини. Педагогічні дослідження, зокрема праці таких авторів, як О. Омельченко та В. Ямницький підкреслюють важливість формування внутрішнього ставлення дитини до основних соціальних інститутів, зокрема родини, через інтеграцію в освітній процес практик, що сприяють розвитку емоційної чутливості та моральних якостей. Зокрема, ці дослідження вказують на необхідність врахування не тільки психолого-педагогічних аспектів, а й соціокультурних контекстів, в яких формується ціннісне ставлення дітей.

Особливе значення має врахування індивідуальних особливостей учнів. Так, діти з різних соціальних і культурних середовищ можуть по-різному ставитись до родини та традицій, тому важливо застосовувати індивідуалізовані підходи до виховання та навчання. Наприклад, діти, які належать до багатокультурних сімей, можуть мати інші погляди на традиції, ніж учні з традиційних сімей, тому важливо вчити дітей розуміти, поважати і приймати різні культурні практики та цінності.

Інтерактивні методи навчання, як основні форми партнерської взаємодії між школою і родиною, активно використовуються для створення ціннісних орієнтирів у молодших школярів. Інтерактивні методи, такі як рольові ігри, групові проекти, обговорення, творчі завдання, дають можливість учням не тільки здобувати нові знання, але й формувати стосунки з іншими учасниками освітнього процесу. Врахування культурних традицій у родині, а також

взаємодія з учителями в процесі навчання дають можливість дітям відчути себе частиною не лише своєї родини, а й ширшого соціуму.

Так, через групові проекти, спрямовані на дослідження традицій родини, діти можуть ділитися досвідом, обговорювати свої культурні особливості та розвивати соціальну чутливість. Такі проекти можуть включати створення родинних хронік, виготовлення родинних гербів, описування важливих родинних свят і традицій. Такі форми роботи допомагають не тільки поглибити знання учнів про свою родину, а й сприяють розвитку взаєморозуміння та толерантності.

Одним з ефективних інструментів формування ціннісного ставлення до сім'ї є використання інтерактивних форм роботи в навчальному процесі. Вони включають мистецько-навчальні заняття, які поєднують елементи фольклору, народної музики та ремесел, сприяючи розвитку у дітей розуміння культури своєї родини. Наприклад, впровадження театральних вистав на основі народних казок, обговорення родинних традицій у контексті культурної спадщини стає чудовим засобом для формування емоційно-ціннісного ставлення. Подібні заходи не тільки знайомлять дітей з традиціями, а й розвивають у них навички командної роботи, креативного мислення і взаємної поваги.

Діти мають можливість активно брати участь у процесах створення і виконання вистав, що дозволяє розвивати їхні комунікативні навички, а також сприяє усвідомленню важливості збереження та передачі культурної спадщини через покоління. Це особливо важливо для формування у дітей розуміння своєї ідентичності, як складової частини сімейної та національної культури.

Крім того, партнерство школи та родини може здійснюватися через залучення батьків до спільних освітніх проектів, таких як сімейні свята, конкурси, майстер-класи, що допомагають створити атмосферу співпраці та взаємної підтримки між учнями, вчителями та їх родинами. Це дає можливість дітям побачити роль своєї родини в збереженні та розвитку національних традицій, формуючи повагу до інших культур та соціальних груп.

Одним із результатів такої взаємодії є зміцнення зв'язків між школою та родиною, що сприяє ефективнішому процесу навчання і виховання. За умов активної участі батьків у шкільному житті діти відчують підтримку з обох сторін, що допомагає їм краще адаптуватися до соціуму та виявляти себе в колективі. Сімейні свята, як форма інтерактивної взаємодії, дозволяють не лише залучати батьків до освітнього процесу, але й надають дітям можливість показати свою творчість, що стимулює розвиток їхніх соціальних та емоційних навичок.

Проведене нами дослідження підтвердило, що важливими аспектами є проведення родинних зустрічей, свят, обговорення культурних аспектів різних народів та створення позитивного іміджу родини як навчальної інституції. Водночас інтерактивні методи навчання в класах, орієнтовані на мультикультурне виховання, дають учням можливість не лише засвоїти знання про різні культури, а й розвинути вміння взаємодіяти без стереотипів, проявляючи емпатію та доброзичливість до «інших».

Загалом, інтерактивні форми партнерства між школою та родиною створюють умови для гармонійного розвитку дітей, виховуючи у них не лише шанобливе ставлення до родини, але й загальнолюдські цінності, такі як толерантність, взаємоповага та співпраця.

Отже, формування ціннісного ставлення молодших школярів до сім'ї як важливого соціального інституту неможливе без активної взаємодії школи та родини. Використання інтерактивних технологій у вихованні дітей, що включають елементи культурної спадщини та мультикультурних традицій, є важливим ресурсом для розвитку толерантності та соціальної зрілості у дітей. Прогнозуємо, що така взаємодія не тільки сприяє збереженню національних традицій, але й готує дітей до життя в багатокультурному світі; із поглибленням наукових уявлень у цьому плані ми її пов'язуємо перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Ахунова А. Проблеми дисципліни на уроках. Дбайливий контроль. *Початкова освіта*. 2021. № 15-16, С. 29-40.
2. Боришевський М., Омельченко О., Ямницький В. Формування ціннісного ставлення до соціальних інститутів у молодших школярів. *Педагогіка*. 2000.
3. Белоусова Р., Сонцева О., Половська А. Інтерактивні методи навчання в початковій школі. *Початкова освіта*. 2015.
4. Духнович О., Захаренко О., Сухомлинський В. Виховання в родині та школі: погляд через призму сучасних соціальних змін. *Педагогічний журнал*. 2017.
5. Єрмакова І. Г. Соціально-педагогічні засоби формування позитивного ставлення до родини в молодших школярів. *Педагогічний процес*. 2022.
6. Кравченко Т. В. Особливості розвитку родинних традицій в умовах соціальних змін. *Виховна робота*. 2019.
7. Гайдук С. В. Виховання ціннісного ставлення до сім'ї у дітей молодшого шкільного віку. *Психологія і педагогіка*. 2016.
8. Соколов В. А. Формування соціальної активності через інтерактивні методи навчання. *Освітні інновації*. 2021.
9. Ульянова Т., Зіміна С., Мороз М. Педагогічне партнерство: психологічні передумови та шляхи впровадження у початковій школі. *II початкова освіта у контексті шкільних змін: теорія, методика, практика, досвід і монографія*. Умань: Вид. «Сочінський М.М». 2021. С. 302-328.

Безкорвайний І. В., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ТЕХНІКИ РОЗВИТКУ УЯВИ ТА ФАНТАЗІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Розвиток уяви та фантазії у дітей початкової школи є важливою складовою загального когнітивного та емоційного розвитку. Вікові особливості дітей дозволяють активно формувати ці навички через інтерактивні методи навчання, творчі завдання та інші підходи. Уява і фантазія допомагають учням не лише у творчій діяльності, але й у вирішенні проблем, розвитку критичного мислення та формуванні емоційної чутливості. Техніки розвитку цих навичок можна впроваджувати в будь-який навчальний процес, особливо на уроках, де важливо стимулювати творчий підхід до навчання.

Розглянемо найбільш розповсюджені підходи та популярні техніки розвитку уяви та фантазії у здобувачів початкової освіти.

1. Рольові ігри та драматизації. Рольові ігри дозволяють учням уявити себе в різних ситуаціях, у різних ролях, що сприяє розвитку уяви та творчого мислення. Діти не просто вивчають теоретичні матеріали, а активно втілюють їх у життя, розвиваючи фантазію та емоційну чутливість. Приклад: Під час вивчення казок або літературних творів учні можуть розігрувати сценки або вистави, вигадувати продовження історії чи змінювати її кінцівку.

2. Інтерактивне розповідання історій. Інтерактивне розповідання історій — це чудова техніка, що дозволяє дітям активно долучатися до створення сюжетів, придумувати нові персонажі та події. Вчитель може почати розповідь, а учні повинні додавати свої ідеї, змінювати перебіг подій або створювати нові елементи історії. Приклад: Вчитель починає казку, а діти по черзі вигадують, що буде далі, або створюють нових персонажів, змінюючи хід подій.

3. Малювання та візуалізація. Малювання є чудовим способом для розвитку уяви. Завдання на малювання та створення візуальних образів дозволяють учням виражати свої фантазії, візуалізувати абстрактні поняття та

формувати свої ідеї в образах. Приклад: Після читання казки або наукової теми учні можуть малювати те, що вони уявляють або про що дізналися, створюючи свої інтерпретації сюжету або явища.

4. Техніки «Що, якщо?» Ця техніка полягає в постановці запитань, які стимулюють учнів до уявного міркування. Це можуть бути ситуації, які не мають чітких відповідей або дають можливість вигадувати нестандартні варіанти розвитку подій. Завдання з використанням «Що, якщо?» сприяють розвитку креативного мислення та розширюють межі можливого. Приклад: «Що, якщо тварини могли б говорити? Як би змінився наш світ?» або «Що, якщо ми могли б подорожувати в часі?»

5. Музика та рух. Музика та танці є потужними інструментами для стимулювання уяви та фантазії, оскільки вони сприяють емоційному вираженню та дозволяють дітям виходити за межі звичних уявлень про світ. Використання музики як фону для творчих завдань допомагає дітям відчутти атмосферу, налаштуватися на творчий процес і виразити свої ідеї через рух або звук. Приклад: Під час прослуховування музики учні можуть уявляти, як виглядає сцена або подія, що описується в музиці, а потім створювати малюнки чи інші твори.

6. Техніки «Мозковий штурм». Метод мозкового штурму дає змогу учням генерувати численні ідеї за короткий проміжок часу. Це вправи, що стимулюють швидке мислення і креативність, що дозволяє дітям фантазувати і розвивати нові ідеї. Приклад: На уроці природознавства вчитель може запропонувати учням придумати 10 способів, як захистити природу або 5 вигаданих тварин для віртуального світу.

7. Створення фантастичних персонажів. Техніка створення персонажів допомагає дітям розвивати свої уяву і здатність до фантазування. Діти можуть створювати персонажів, які мають певні особливості, риси характеру, здатності, чим захоплюють своє фантазування і виразність. Приклад: Під час вивчення природи учні можуть створювати вигаданих тварин або рослин з унікальними властивостями і розповідати їх історії.

8. Метод «Маленький науковець». Цей метод дозволяє дітям не тільки фантазувати, а й використовувати свої уявлення для вирішення наукових чи технічних проблем. Діти можуть бути в ролі дослідників, які вигадують нові технології, наукові відкриття чи етапи розвитку. Приклад: Завдання: «Ви винайшли новий вид рослини, яка може вирости на Марсі. Як вона виглядатиме? Як вона розвивається?»

9. Історії через об'єкти. Цей метод передбачає використання різних об'єктів (іграшок, малюнків, картинок, природних матеріалів тощо) для створення власних історій або розповідей. Об'єкти можуть бути стимулом для розвитку фантазії, допомагаючи дітям уявити різні ситуації, персонажів та події. Приклад: Учні отримують набір карток з зображеннями різних об'єктів (тварини, люди, місця) і повинні скласти історію, використовуючи ці об'єкти як основні елементи.

10. Мультимедійні технології. Використання мультимедійних ресурсів (відео, анімацій, інтерактивних платформ) дозволяє дітям активніше уявляти те, що відбувається у світі навколо них, а також сприяє розвитку фантазії через зорові та слухові образи. Приклад: Використання віртуальних реальностей для дослідження космосу або підводного світу дає змогу учням уявити, як виглядає невидимий для них світ.

Таким чином, техніки розвитку уяви та фантазії в процесі навчання в початковій школі сприяють не лише креативному розвитку дітей, а й їхньому загальному інтелектуальному зростанню. Вони допомагають учням виходити за межі стандартних рішень, розвивають творчий підхід до навчання і життя, дозволяють дітям бачити світ у нових барвах. Використання різноманітних методик і технік, що стимулюють уяву, дає можливість кожному учню розкрити свій потенціал і набути важливі навички для майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Болсун С.А. Освітній потенціал ТРВЗ. Харків: Вид. група «Основа», 2014.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004.

3. Карпенко З.С., Савчин З.Я. Вивчення і розвиток уяви в дитячому віці. Навч.-метод. посіб. Коломия: Вік, 1996. С. 29 -31.

4. Робота з обдарованими дітьми. Сходинки творчого зростання. 1-4 класи: посіб. для вчителя / Упор. Гордіюк Н.М. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. С. 3

5. Яценко А.В. Джерельце творчості. ТРВЗ. Харків: Ранок, 2011.

Бершадська К. Ю., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Компетентісне навчання орієнтоване на розвиток не тільки знань, а й ключових компетентностей, таких як критичне мислення, здатність до самооцінки, комунікативні та соціальні навички. У цьому контексті роль учителя є критично важливою, оскільки він не лише передає знання, але й створює умови для розвитку компетентностей учнів, підтримує їх у навчанні, надає зворотний зв'язок та заохочує до самостійної діяльності.

Основні ролі учителя в компетентісному навчанні:

1. Фасилітатор навчання. Учитель виступає як фасилітатор, організуючи навчальний процес, але не нав'язуючи готові відповіді. Його завдання – зстворювати умови для активної діяльності учнів, забезпечувати доступ до

ресурсів, пропонувати різноманітні підходи до вирішення задач, заохочувати дослідження та самостійне мислення. Наприклад, уроки з використанням проєктного навчання, де учні самостійно обирають тему та шляхи її дослідження, а вчитель допомагає лише з організацією та коригуванням процесу.

2. Мотиватор і натхненник. Учитель має надихати учнів на навчання, демонструвати власний інтерес до предмета та пізнання світу. Він підтримує позитивний емоційний клімат у класі, стимулює учнів до активної участі в процесі навчання та показує практичне застосування знань. Приклад: учитель заохочує учнів досліджувати природні явища, пропонує цікаві проєкти або екскурсії, що дозволяють дітям побачити реальні зв'язки між знаннями та їх застосуванням у житті.

3. Оцінювач та коригувальник навчального процесу. У компетентнісному навчанні оцінювання є безперервним і сприяє розвитку учня, а не лише фіксації його результатів. Учитель активно здійснює формувальне оцінювання, даючи зворотний зв'язок, що допомагає учням розуміти свої сильні сторони та області для покращення. Наприклад, під час виконання проєкту вчитель надає учням регулярний зворотний зв'язок, допомагаючи коригувати їхні дії та заохочуючи самостійне вдосконалення.

4. Модератор і фасилітатор групової діяльності. У сучасному компетентнісному навчанні важливим аспектом є робота в групах. Учитель виступає в ролі модератора, допомагаючи учням ефективно організувати групову діяльність, вирішувати конфлікти та вчитися співпрацювати. Приклад: організація групових дискусій або розв'язання завдань через командну роботу, де учитель підтримує процес взаємодії між учнями, допомагає знаходити спільні рішення.

5. Розвиток критичного мислення та саморефлексії. Учитель підтримує розвиток критичного мислення учнів, допомагаючи їм не лише запам'ятовувати інформацію, але й вчитися ставити запитання, аналізувати ситуації, робити висновки та оцінювати різні варіанти рішень. Приклад: використання методів активного навчання (наприклад, дискусій, дебатів або «мозкових штурмів»), де

учні повинні критично ставитися до інформації, пропонувати свої рішення та аргументувати їх.

6. Індивідуальний наставник. Учитель враховує індивідуальні потреби учнів і підбирає методи навчання, що відповідають їхньому рівню розвитку, інтересам та стилю навчання. Це вимагає уваги до кожного учня, здатності підтримати його в досягненні особистих навчальних цілей. Наприклад, Використання диференційованих завдань, де учням з різним рівнем знань пропонуються відповідні за складністю завдання, що дозволяє кожному учню досягати успіхів.

7. Технічний наставник і організатор цифрового навчання. У сучасному світі учитель має бути компетентним у використанні цифрових технологій, оскільки вони можуть суттєво покращити якість навчання. Вчитель не лише використовує різноманітні інтерактивні платформи та ресурси, але й навчає учнів ефективно використовувати технології для розв'язання навчальних задач. Приклад: Використання освітніх платформ для проведення уроків або завдань, де учні мають змогу працювати з інформацією в інтерактивному форматі, досліджувати тему через відео, презентації, інтерактивні тести.

Отже, роль учителя в організації компетентнісного навчання у початковій школі набуває нових вимог. Вчитель перестає бути просто носієм знань, а стає фасилітатором навчального процесу, наставником, модератором і партнером у навчанні. Такий підхід забезпечує глибше розуміння учнями предметів і сприяє розвитку в них не лише академічних знань, а й життєвих навичок, таких як критичне мислення, комунікація, співпраця та самостійність.

Список використаних джерел:

1. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади. *Початкова школа*. 2010. № 8.
2. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. Науковий часопис НПУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 17 (Вип. 17). 2010.

3. Живицька Л. В., Горська О. О., Кіндей Л. Г. Розвиток мовлення молодших школярів засобами новітніх технологій. Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2013. 160 с.

4. Клебча О. А., Колесникова Н. М. Компетентнісний підхід в сучасній системі навчання і виховання учнів (початкова школа): метод. посіб. Краматорськ, 2020. 64 с. URL: <https://naurok.com.ua/kompetentnisniy-pidhid-v-suchasniy-sistemi-navchannya-i-vihovannya-uchniv-pochatkova-shkola-370675.html>

5. Посібник для батьків учнів молодшого шкільного віку / Бойченко Т., Колотій Н., Царенко А., Жеребецький Ю., Голі Д., Луцюк Р. Київ: Прем'єр – Медіа, 2001. 124 с.

6. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчит. і методистів початков. навч. 2-ге вид., переробл. Київ: Богданова А.М., 2009. 226 с.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підруч. для студ. пед. фак-тів. Київ: Генеза, 1999. 386 с.

8. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті; світовий досвід та українські перспективи; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2005.

9. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [б-ка з освітньої політики] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 66-72.

10. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод, посіб. Київ: АСХ, 2004. 192с.

11. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [б-ка з освітньої політики]; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 16-25.

12. Чекіна О.Ю. Інтегровані уроки в початковій школі. Харків: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. 192 с. (Серія: «Педагогічні інновації. Майстерня»).

Боброва К. І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта. Інклюзивна освіта Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя)

Науковий керівник: **Саєнко Ю. О.**, доцентка кафедри початкової і спеціальної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Покоління сучасних дітей користується новітніми технологіями, а також очікує їх постійну доступність у всіх сферах життя. Це стосується й освіти, учні хочуть навчатися швидко, ефективно. Одним із способів надати їм таку можливість є запровадження змішаної системи навчання. У сьогоднішніх реаліях: під час воєнного стану, це є найоптимальнішим варіантом.

Термін «змішане навчання» (в англомовній літературі – blended або hybrid learning) у літературі має різні визначення. В цілому, це поєднання офлайн (або очного) та онлайн навчання в різних пропорціях. Така концепція виникла в 1990-х роках, але не була досліджена та впроваджена до 2000-х років.

Якщо уявити спектр навчання, то змішане навчання буде стояти посередині між офлайн та онлайн навчанням.

Різні науковці по-своєму трактують термін «змішане навчання». Наведемо приклади О. Кузьменко та Т. Муращенко.

О. Кузьменко визначає, що змішане навчання – це цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок в умовах інтеграції класної та позакласної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі використання і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання при наявності самоконтролю учнів за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання [2, с.140].

Т. Муращенко вважає, що це «система викладання, яка поєднує очне, дистанційне і самонавчання, що включає взаємодію між суб'єктами навчання та інтерактивними джерелами інформації, яка відображає всі притаманні освітньому процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби

навчання), функціонуючі в постійній взаємодії один з одним, створюючи єдине ціле» [3, с. 283].

Проаналізувавши твердження цих науковців можемо виділити, що змішане навчання – це цілеспрямований процес взаємодії суб'єктів навчання, що поєднує традиційні та дистанційні моделі навчання, здійснюється в синхронному та асинхронному режимах у класі та поза ним, впроваджується на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Вчителі при такому навчанні виконують роль фасилітаторів. Тобто, організовують групові обговорення, щоб максимально залучити всіх учнів і швидко та ефективно вирішити проблеми. Головною метою вчителів є не оцінювати учнів, а активно з ними взаємодіяти, стежити за прогресом і надавати допомогу у разі необхідності. Таким чином вони перестають бути спостерігачами, а беруть на себе роль наставників.

При змішаному навчанні учні можуть вивчати теоретичну частину вдома, переглядаючи відео та вивчаючи супровідні матеріали. Після цього вони працюють у класі з вчителем та однокласниками над практичними вправами або в малих групах над проєктом.

Зважаючи на вищевказане можна виділити особливості змішаного навчання:

- необмежений зміст;
- врахування освітніх потреб здобувачів освіти;
- індивідуальний освітній маршрут кожної дитини;
- зміна ролі педагога від вертикального домінування до горизонтальної взаємодії і модерації;
- збільшення впливу не зовнішньої оцінки, а самооцінки та взаємооцінювання [4, с. 274].

Змішане навчання відрізняється від онлайн-навчання, яке не передбачає особистого спілкування між учнями в класі або між учнями та вчителем. При такому навчанні в учнів немає можливості спілкуватися віч-на-віч або розвивати навички командної роботи. Змішана система навчання вирішує цю проблему, бо

вона поєднується з онлайн-навчанням і традиційним аудиторним навчанням.

З метою оптимізації та підвищення ефективності змішаного навчання впроваджуються цифрові технології навчання. У даному контексті найбільш ефективними інструментами є онлайн-додатки.

Онлайн-додатки для змішаного навчання допомагають вчителям відслідковувати досягнення учнів і робити висновки. З їх допомогою можна швидко написати звіт про успіхи учнів або спілкуватися з батьками про виконання робіт дітей, не хвилюючись за їх збереженість, бо роботи виконані в онлайн-застосунках не загубляться.

Уроки з використанням онлайн-додатків розвивають творче мислення дітей, вчать їх по-іншому сприймати предмет, що вивчається, повніше і точніше висловлювати свої думки, проявляти свої індивідуальні здібності, долати певні труднощі в навчальній діяльності та самостійно вибудовувати творчі процеси.

Самостійне пізнання інформаційного світу розширює інтереси дітей, сприяє отриманню додаткової освіти, заохочує винахідливість і навчає самостійного розв'язання проблем.

Особливість медіаосвіти полягає в тому, що сучасні медіатехнології здатні формувати індивідуальні людські цінності. Ці цінності стають особливим змістом комунікативного обміну в контексті глобальної цивілізації, необхідності гармонізації загальнолюдських чеснот (співчуття, доброта, чесність, справедливість, гідність тощо), національних цінностей (формування громадян-патріотів, почуття національної гідності, захист історичної пам'яті, традицій і менталітету української нації), комунікативні навички, вміння відстоювати власну думку.

Зважаючи на вищезазначене можна визначити, що змішане навчання в сучасній освіті є набагато ефективнішим, ніж онлайн-навчання або традиційна класна система, адже поєднує їх у собі.

Список використаних джерел:

1. Барановська О. В. Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії : методичні рекомендації. Київ: «Фенікс», 2021. 64 с

2. Кузьменко О. Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. *Педагогіка*. 2017. № 3. С. 140–147.

3. Муращенко Т. В. Змішане та дистанційне навчання як спосіб доступу до якісної освіти. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 283-287.

4. Саєнко Ю., Фефілова Т. Використання сучасних інноваційних технологій у початковій школі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. № 16. С. 274-281.

Богдан М. Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Науковий керівник **Коновальчук І.М.**, доцентка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні – це період значних змін у суспільстві. Саме сьогодні Україна потребує громадян, здатних самостійно ухвалювати нестандартні підходи, ефективно розв’язувати різноманітні завдання, демонструючи критичне мислення та творчий підхід у роботі.

Сучасна початкова школа не може залишатися осторонь процесів модернізації освіти, що тривають в Україні. Навчальні досягнення учнів Нової української школи оцінюються через компетентнісний підхід, який ґрунтується на ключових компетентностях, визначених новим Державним стандартом початкової освіти. Протягом навчання в початковій школі діти не лише

здобувають предметні знання, а й опановують ключові компетентності, що сприяють їхньому особистісному та соціальному розвитку на міжпредметній основі. Особливе значення серед цих компетентностей має громадянська компетентність, яка, як одна з ключових, має міждисциплінарний характер і спрямована на соціалізацію учнів, розвиток навичок взаємодії та співпраці, а також дотримання соціальних норм і правил.

Основні громадянські компетентності включають:

- знання прав і обов'язків громадянина;
- усвідомлення своєї громадянської, національної та культурної ідентичності;
- відповідальне ставлення до громадянських прав і обов'язків;
- активна участь у суспільно-політичному житті;
- розуміння ролі національної пам'яті та її впливу на суспільно-політичні процеси;
- здатність формувати та обґрунтовувати власну позицію, поважаючи думки інших;
- повага до інших культур і етносів;
- критичне мислення та здатність вирішувати проблеми [1].

Дослідженням питання формування громадянської компетентності в учнів початкових класів, реалізації проектної діяльності та використання інтегрованих курсів займалися такі науковці, як Н. Бібік, Н. Гавриш, О. Пометун, І. Смагін, І. Печенко, Н. Беккер. Теоретичні та практичні аспекти впровадження проектних технологій у роботі з дітьми висвітлено в дослідженнях С. Гончаренка, Г. Селевко, І. Підласої, Н. Захарчук, Ю. Момот.

Громадянське виховання в початковій школі має на меті формування у молодших школярів усвідомленої громадянської позиції, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, а також навичок відповідальної та активної участі в суспільному житті. Воно сприяє розвитку критичного мислення, соціальної відповідальності, толерантності та вміння співпрацювати задля спільного добробуту [2, с. 25].

Початкова школа відіграє ключову роль у формуванні основ громадянського виховання, прищепленні любові до рідного краю та України. Саме на цьому етапі закладаються фундаментальні цінності, які в подальшому впливають на розвиток особистості, її світогляд та загальну освіченість. Те, що дитина засвоює в молодшому шкільному віці, визначає її громадянську позицію й активну участь у житті суспільства [4, с. 43].

Останнім часом у навчанні учнів активно використовується проєктна діяльність, що дає змогу долати стереотипи репродуктивного навчання та сприяє більш природному й органічному оволодінню змістом освіти. Метод проєктів слугує підґрунтям проєктного навчання, за якого засвоєння навчального матеріалу відбувається через послідовну реалізацію учнівського проєкту. Метою такої діяльності стає не лише опрацювання певного освітнього контенту, а й розвиток умінь визначати й досягати спільні цілі, домовлятися про розподіл ролей у групі, конструктивно контролювати хід роботи та розв'язувати можливі конфлікти, беручи до уваги інтереси кожного учасника. Належним чином організована проєктна робота допомагає молодшим школярам побачити сенс у навчальній діяльності, посилюючи їхню мотивацію та внутрішню зацікавленість у спільному досягненні результату, який має соціальне значення.

Формуючи громадянську компетентність молодших школярів, необхідно вчити їх працювати у команді, аргументовано висловлювати власні думки, слухати й поважати позиції інших людей, а також толерантно ставитися до розмаїття поглядів. Ці соціальні навички набуваються природно в процесі проєктної діяльності, яка надає дітям можливість брати участь у розв'язанні практичних завдань, важливих для шкільної та позашкільної спільноти. Систематичне застосування проєктів, орієнтованих на розвиток культурної та громадянської свідомості, формує у школярів почуття причетності до життя громади, закладає засади майбутньої активної громадянської поведінки.

Молодший шкільний вік є важливим етапом для формування громадянської компетентності, оскільки зміна оточення і новий статус школяра сприяють розвитку навичок взаємодії та зміні самооцінки. Вступ до школи включає дитину

в різноманітні міжособистісні відносини – з дорослими, однолітками та вчителями, де вона повинна вчитися відстоювати свої думки, права та автономію. На цьому етапі розвиваються важливі особистісні якості, необхідні для громадянської компетентності: комунікативні навички, здатність до саморегуляції поведінки, готовність до прийняття рішень, розуміння власних потреб і критичне ставлення до себе та оточуючих, дотримання законів і моральних норм. Такий підхід гармонійно інтегрується у загальну стратегію реформування освітньої галузі в Україні, сприяючи поступовій інтеграції у європейський культурний, соціальний і політичний простір та забезпечуючи виховання свідомого громадянина, здатного до відповідального й творчого самовираження.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти: від 21 2018р.№87. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).
2. Доміна В. В. Формування громадянської компетентності молодших школярів у контексті національно-патріотичного виховання: методичний посібник. Хмельницький: ХГПА, 2014. 132 с.
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі України. URL: <http://surl.li/kzem>. (дата звернення: 20.03.2025).
4. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / Укладач Н.М. Степанова. Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, 2014. 44 с.

Брицький О. В., аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: **Добридень А. В.**, доцентка кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ПРОФЕСІЙНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОПОРЯДНОСТІ

У сучасному світі, де інформація є стратегічним ресурсом, академічна доброчесність набуває особливого значення. Учасникам освітнього процесу необхідно вміти критично оцінювати інформацію, розрізняти факти від фейків, поважати інтелектуальну власність та дотримуватися етичних норм у своїй діяльності.

Початкова школа є фундаментом формування особистості дитини, її ціннісних орієнтацій та моральних принципів. Вчитель початкових класів відіграє вирішальну роль у вихованні майбутніх громадян, тому надзвичайно важливо, щоб він сам був носієм високих етичних стандартів, зокрема академічної доброчесності [8].

Академічна доброчесність є невід'ємною умовою якісної освіти. Якщо майбутні вчителі не усвідомлюють важливості чесного та відповідального ставлення до навчання, вони не зможуть передати ці цінності своїм учням. Порушення академічної доброчесності, такі як плагіат, списування та фальсифікація, підривають довіру до освітнього процесу та знецінюють результати навчання.

В Україні політика академічної доброчесності регулюється низкою важливих документів, які мають загальнодержавне значення. Серед них особливе місце займають Закони України «Про освіту» [3], «Про вищу освіту» [4], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [5] та «Про авторське право і суміжні права» [6]. Ці закони створюють правову основу для забезпечення академічної доброчесності в освітньому та науковому просторі країни.

Крім того, важливими документами, що визначають політику академічної доброчесності, є Національна доктрина розвитку освіти України на період 2015–2025 років [7], Державний стандарт початкової освіти [2], Державний стандарт повної загальної середньої освіти [1], Концепція розвитку педагогічної освіти та Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [8]. Ці документи визначають стратегічні напрями розвитку освіти в Україні та встановлюють вимоги до академічної доброчесності учасників освітнього процесу.

Сучасний світ вимагає від фахівців не лише глибоких знань, але й високої моральної відповідальності. Вчителі, які не дотримуються принципів академічної доброчесності у навчанні, навряд чи зможуть бути успішними та користуватися повагою у професійному середовищі.

З огляду на ці фактори, професійне виховання майбутніх учителів початкової школи в контексті академічної доброчесності є надзвичайно актуальним та важливим завданням, що передбачає формування у них:

1. *Усвідомлення важливості академічної доброчесності*, адже майбутні вчителі мають розуміти, що академічна доброчесність є основою якісної освіти та запорукою успіху в професійній діяльності. Вони мають усвідомлювати свою відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності як у навчанні, так і в майбутній роботі.
2. *Знання про академічну доброчесність*, зокрема педагоги мають володіти знаннями про сутність академічної доброчесності, її види порушень (плагіат, списування, фальсифікація тощо) та наслідки цих порушень. Вони мають бути ознайомлені з нормативними документами, що регулюють питання академічної доброчесності в закладах освіти.
3. *Навичок академічної доброчесності*, тому майбутні вчителі початкової школи мають вміти оформлювати академічні роботи відповідно до вимог, правильно цитувати джерела, перефразовувати тексти без порушення авторських

прав. Вони мають володіти навичками самостійної роботи, критичного мислення та відповідального ставлення до інформації.

4. *Ціннісних орієнтацій академічної доброчесності*, адже педагоги мають усвідомлювати, що академічна доброчесність є не лише формальним правилом, але й важливим етичним принципом. Вони мають поважати інтелектуальну власність, бути чесними та відповідальними у своїй навчальній та професійній діяльності.

Тож, як бачимо, формування академічної доброчесності у майбутніх учителів початкової школи є важливим завданням педагогічної освіти, яке передбачає використання різноманітних форм і методів роботи, таких як: *лекції, семінари, тренінги, ділові ігри, робота в групах, аналіз конкретних ситуацій тощо*. Важливу роль відіграє також особистий приклад викладачів, які мають бути прикладом для наслідування академічної доброчесності.

Систематична та цілеспрямована робота з формування академічної доброчесності у майбутніх учителів початкової школи сприятиме підвищенню якості освіти, формуванню в учнів високих моральних якостей та підготовці відповідальних громадян.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti> (дата звернення: 14.02.2025 р.).
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/news/rozpochynaiemo-onovlennia-derzhavnoho-standartu-pochatkovoi-osvity-shcho-zminytsia-v-navchanni-naimolodshykh-shkoliariv> (дата звернення: 12.02.2025 р.).
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.02.2025 р.).

4. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.02.2025 р.).
5. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 08.02.2025 р.).
6. Закон України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 08.02.2025 р.).
7. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1078> (дата звернення: 15.02.2025 р.).
8. Нова українська школа на період до 2029 р. URL: [rokuchrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf) (дата звернення: 15.02.2025 р.).

Бугаєва М. Ю., здобувачка освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Т.В.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЦИФРОВІ ДОДАТКИ У НАВЧАННІ: КОРИСТЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ

Сучасний світ запроваджує нові тенденції, що впливають на всі сфери життя, зокрема й на освіту. В умовах цифрової трансформації педагог має не лише передавати знання, а й формувати у школярів навички критичного мислення, креативності, комунікації та співпраці. Одним із найефективніших

засобів для цього є цифрові додатки, які дозволяють зробити навчання інтерактивним, індивідуалізованим, ввести елементи гейміфікації та орієнтувати його на реальні виклики сучасності.

Питання впровадження цифрових технологій у навчальний процес є особливо актуальним у зв'язку з реформою Нової української школи, яка спрямована на розвиток компетентнісного підходу до освіти [1]. Згідно з Концепцією НУШ, сучасний учень повинен володіти не лише базовими знаннями, а й здатністю застосовувати їх на практиці, що вимагає розвитку інноваційних компетентностей. Крім того, такий комплексний підхід дасть можливість учням набути не тільки потрібних знань, а й легко адаптуватися до навколишнього середовища.

Варто зазначити, що актуальність даного питання підтверджують праці українських вчених Г. В. Онкович та Л. В. Пшенична щодо розвитку цифрової грамотності та інноваційних компетентностей школярів [2,3]. Таким чином, цифрові додатки допомагають зробити навчальний процес більш гнучким та персоналізованим. А також дозволяють враховувати індивідуальні особливості кожного учня, підвищують мотивацію до навчання та формують самостійність і відповідальність.

Метою дослідження є огляд впливу цифрових додатків на розвиток інноваційних компетентностей школярів та визначення ефективних методик їхнього використання в освітньому процесі.

Тому варто розібратися з позитивними ефектами, які несе використання цифрових додатків у навчанні [4]. Серед них ми виділяємо:

- розвиток цифрової грамотності учнів;
- підвищення рівня зацікавленості та залученості у навчальний процес;
- формування вмінь працювати в команді та ефективно комунікувати;
- стимулювання творчого підходу до вирішення завдань;
- розширення можливостей для самостійного навчання.

Ми виявили такі підходи до визначення інноваційних компетентностей:

1. *Компетентнісний підхід*, який орієнтується на формування здатності

застосовувати знання у реальних умовах, вирішувати складні завдання та адаптуватися до нових ситуацій. і відповідно ключовими компонентами інноваційних компетентностей є критичне та креативне мислення, вирішення проблем і прийняття рішень, комунікативні та цифрові навички, самоорганізація та здатність до навчання впродовж життя [4, с. 35].

2. *Діяльнісний підхід* робить акцент на практичному застосуванні знань та формуванні досвіду через активну діяльність. Його ключовими компонентами є проектна діяльність (створення інноваційних продуктів), дослідницькі навички та готовність до експериментів і нових підходів [2, с.70].

3. *Особистісно-орієнтований підхід* зосереджується на розвитку індивідуальних здібностей учнів та їхньої здатності до саморозвитку, і його ключовими компонентами є емоційний інтелект і соціальні навички, мотивація до інноваційної діяльності, гнучкість і адаптивність [5, с.23].

4. *Інтегративний підхід* поєднує елементи різних підходів для формування цілісної системи інноваційних компетентностей і включає такі ключові компоненти, як міждисциплінарність (інтеграція знань із різних галузей), колаборація та робота в команді, відкритість до змін і новаторство [3, с.204].

На основі опрацювання психолого-педагогічної літератури «інноваційні компетентності» ми визначаємо як комплекс навичок, необхідних для успішної діяльності в сучасному суспільстві. Вони включають критичне мислення та вміння аналізувати інформацію; творчий підхід до розв'язання проблем; цифрову грамотність та вміння працювати з інформаційними ресурсами; а також навички командної роботи та комунікації [5].

Ми впевнені, що цифрові додатки допомагають розвивати ці компетентності, оскільки передбачають активну участь учнів у навчальному процесі, сприяють інтерактивному навчанню та створюють умови для міждисциплінарного підходу. Наприклад, цифрові платформи надають можливість зробити навчання більш інтерактивним. Використання таких платформ як Kahoot, Quizizz, Google Classroom сприяє активному залученню

учнів у навчальний процес, а онлайн-тести, вікторини та змагальні елементи підвищують мотивацію до навчання.

Крім того, додатки для цифрового малювання, такі як Procreate та Sketchbook розвивають уяву та навички художнього вираження. В цей час програми для створення анімації та відеомонтажу (Toontastic, CapCut) сприяють розвитку творчого потенціалу. Адаптивні навчальні платформи (Smartick, Duolingo, Coursera) дозволяють учням навчатися у власному темпі та отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Крім того, онлайн-курси та відеоуроки розширюють доступ до знань та формують навички самоорганізації. Тобто такі платформи допомагають маленьким учням розвинути навичку самостійного навчання. Також завдяки використанню цифрових технологій формується цифрова грамотність та розуміння інформаційної безпеки.

Отже, цифрові додатки стали невід'ємною частиною сучасного навчального процесу. Вони не лише сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, а й формують ключові компетентності, необхідні для успішного майбутнього учнів. Як майбутній педагог, я бачу величезний потенціал у впровадженні цифрових технологій в освіту. Головним викликом є правильне поєднання традиційних методів навчання з сучасними цифровими інструментами, щоб зробити освітній процес цікавим, ефективним і максимально адаптованим до потреб кожного учня. Інтеграція цифрових додатків у навчання – це не просто тренд, а необхідність, яка визначає майбутнє освіти та формує покоління інноваційних, творчих та компетентних особистостей.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п> (дата звернення: 27.03.2025).

2. Онкович Г.В. Розвиток медіадидактики вищої школи: український досвід. *Обрії друкарства*. 2019. №3. С. 67-74.

3. Пшенична Л.В. Інноваційна парадигма управління як фактор розвитку. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна*. 2013. Вип. 39-1. С. 200-205.

4. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність: Підручник для вчителів. / Пер. з англ. С. Дьома; за заг. ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. 208 с.

5. Шкоба О., Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. *Інформаційне суспільство*. 2012. Вип. 16. С. 21-29.

Буднікова Є. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

STEM-ОСВІТА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ

STEM-освіта (Science, Technology, Engineering, Mathematics) є одним із найперспективніших напрямів сучасної педагогіки, що сприяє розвитку критичного мислення, креативності та практичних навичок учнів. Упровадження STEM-методик у початковій школі дозволяє з раннього віку залучати дітей до інтегрованого навчання, що базується на реальних практичних завданнях.

Однією з головних особливостей STEM-освіти є міждисциплінарний підхід, який передбачає об'єднання природничих наук, технологій, інженерії та математики в єдиний навчальний процес. Це дає змогу учням бачити зв'язки між різними предметами та застосовувати отримані знання в реальному житті. Для молодших школярів такий підхід особливо важливий, адже він допомагає формувати логічне мислення та навички розв'язання проблем ще на початкових етапах навчання.

У багатьох країнах STEM-освіта вже стала частиною навчальних програм. В Україні цей напрям активно розвивається в межах реформи «Нова українська школа». Учителі використовують різноманітні інтерактивні методики, що поєднують експериментальну діяльність, конструкторські завдання та цифрові технології. До основних методів впровадження STEM-освіти у початковій школі належать проєктне навчання, інтегровані уроки, робота в командах, використання освітніх платформ і цифрових симуляторів.

Проєктне навчання є ключовим елементом STEM-освіти. Учні працюють над реальними задачами, які потребують комплексного підходу, що включає планування, дослідження, проведення експериментів та представлення результатів. Такі проєкти можуть стосуватися конструювання моделей мостів, створення екологічних рішень для школи чи розробки простих механізмів. Наприклад, учні можуть виготовити макети будівель із підручних матеріалів, прораховуючи їхню стійкість, або експериментувати з магнітами та електрикою, щоб зрозуміти основи фізичних явищ.

Інтегровані уроки допомагають поєднувати кілька дисциплін в одному занятті. Наприклад, урок математики можна поєднати з природознавством, досліджуючи симетрію в природі або проводячи вимірювання під час польових досліджень. Такі заняття роблять навчання цікавим і захопливим, а також сприяють розвитку навичок аналізу та синтезу інформації.

Цифрові технології відіграють важливу роль у впровадженні STEM-освіти. Використання інтерактивних платформ, таких як Scratch або Lego Education, дає можливість учням створювати власні проєкти, програмувати прості алгоритми та конструювати механізми. Віртуальні лабораторії дозволяють проводити експерименти без необхідності спеціального обладнання, що робить навчання доступнішим та безпечнішим.

Одним із викликів упровадження STEM-освіти в початковій школі є підготовка вчителів. Необхідно розвивати педагогічні компетентності у сфері інтегрованого навчання, оскільки багато вчителів звикли до традиційних методів викладання. Важливо також забезпечити навчальні заклади необхідним

обладнанням: конструкторськими наборами, електронними мікроскопами, інтерактивними дошками та іншими ресурсами.

Однак попри труднощі, досвід багатьох українських шкіл свідчить про позитивний вплив STEM-методик на навчальний процес. Учні, які беруть участь у STEM-уроках, демонструють вищий рівень мотивації, краще засвоюють навчальний матеріал і розвивають навички командної роботи. Вони стають активними учасниками освітнього процесу, що є ключовою метою сучасної освіти.

У перспективі STEM-освіта в початковій школі може стати основою для формування нового покоління фахівців, які зможуть ефективно використовувати інноваційні технології, критично мислити та вирішувати складні задачі. Для цього необхідно продовжувати впровадження інтегрованих методик, розробляти навчальні програми та підтримувати вчителів у їхньому професійному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Кропивницький, 21 квітня 2023 року). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. 405 с.
2. Вольянська С.Є. STEM-освіта. Довідник сучасного педагога. Харків: Вид. група «Основа», 2016.
3. Воронцов І. В., Лисенко І. М. STEM-освіта: теоретико-методологічні аспекти та практичне застосування. Київ: Освіта, 2020.
4. Євтух М. Б. Використання цифрових технологій у STEM-освіті. Львів: Видавництво Львівського університету, 2021.
5. Збірник матеріалів Всеукраїнської конференції «STEM-освіта в Україні: перспективи та виклики». Київ, 2021.
6. Збірник матеріалів «STEM-школа – 2022» / уклад.: С. Л. Горбенко, Н. І. Гущина, Л. Г. Булавська, І. П. Василяшко, О. В. Коршунова Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. 215 с.

7. Левченко О. П., Коваленко Л. В. Інноваційні методи навчання в рамках STEM-освіти. Харків: Педагогічна думка, 2019.

8. Потапенко І. STEM-освіта в початковій школі: від навчальної моделі до реального уроку. І. Потапенко; за заг. ред. О. Елькін, О. Масалітіна; упорядкув. К. Ремез. Електронне видання. Київ: ГО «EdCamp Ukraine», 2023. 300 с.

9. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.

Буракова А. І., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

КОМБІНУВАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ І СУЧАСНИХ МЕТОДИК У НАВЧАННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Інтегрований курс «Я досліджую світ» у початковій школі орієнтується на формування в учнів комплексних знань і навичок через поєднання природничих, соціальних та гуманітарних дисциплін. Важливим є впровадження компетентнісного підходу, який дозволяє формувати у школярів здатність застосовувати отримані знання в реальних життєвих ситуаціях. Для цього доцільно комбінувати традиційні методики (які довели свою ефективність) з сучасними інтерактивними та технологічними підходами, що дозволяють активізувати навчальний процес і заохочувати учнів до самостійного пізнання.

Розглянемо переваги комбінування традиційних і сучасних методик:

1. Цілісність і гнучкість навчального процесу: поєднання різних підходів дозволяє адаптувати уроки під різні потреби учнів, враховуючи їхні індивідуальні особливості та рівень розвитку.

2. Активізація пізнавальної діяльності учнів: поєднання класичних методів із новітніми технологіями дозволяє зберегти традиції, при цьому роблячи навчання цікавішим і більш інноваційним.

3. Розвиток ключових компетентностей: різноманітність методів забезпечує комплексний підхід до розвитку критичного мислення, комунікативних, соціальних та цифрових навичок.

4. Збалансованість теоретичних і практичних знань: класичні методи допомагають формувати теоретичні знання, тоді як новітні технології дозволяють їх активно застосовувати на практиці.

Традиційні методи навчання в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»:

1. Лекційно-розповідні методи. Ці методи є основою для передачі базових знань, особливо на початкових етапах навчання. Учитель розповідає про основні поняття, закони природи, соціальні структури, використовуючи прості приклади, ілюстрації, таблиці. Приклад: розповідь учителя про кліматичні зони світу або структуру людського тіла з використанням підручників і схем.

2. Практичні заняття та експерименти. Ці методи дозволяють учням безпосередньо взаємодіяти з навчальним матеріалом, перевіряти теоретичні знання на практиці. Приклад: проведення простих наукових експериментів (наприклад, дослідження властивостей води), екскурсії на природу для вивчення рослин і тварин.

3. Групові та індивідуальні завдання. Ці методи сприяють розвитку соціальної компетентності, оскільки учні вчаться працювати разом, вирішувати завдання в групі або самостійно. Приклад: робота в групах для складання моделей екосистем, обговорення різних ситуацій з життя.

4. Ігрові методи. Ігри є потужним інструментом для розвитку креативності та мислення. Традиційні ігри, як рольові, діалогові або симуляційні, дають учням

змогу застосовувати знання у творчих ситуаціях. Приклад: Створення моделей міста або природного середовища, де діти виступають в ролі архітекторів чи екологів.

Сучасні методи навчання в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»:

1. Інтерактивні технології. Інтерактивні платформи (як, наприклад, Kahoot, Quizlet, Google Classroom) дозволяють учням активно залучатися до процесу навчання через створення тестів, завдань, ігор, вивчення нових тем через інтерактивні презентації. Наприклад, використання інтерактивних карт або віртуальних екскурсій для вивчення географії та природознавства.

2. Проектно-орієнтоване навчання. Проекти дозволяють учням застосовувати знання з різних дисциплін для створення кінцевого продукту — моделі, презентації, дослідження. Наприклад, створення учнями проекту «Наше місто», де вони досліджують соціальні та екологічні аспекти, розробляючи власні пропозиції щодо поліпшення життя в місті.

3. Використання віртуальної та доповненої реальності. Ці технології дозволяють створювати віртуальні світи та ситуації, які дають можливість учням вивчати світ без обмежень. Доповнена реальність особливо корисна для вивчення природи та історії. Наприклад, використання додатків, що дозволяють вивчати біологію через 3D-моделі живих організмів або історію через віртуальні тури музеями.

4. Сервіси для спільної роботи та досліджень. Платформи для спільної роботи, такі як Padlet, Miro або Trello, допомагають учням ефективно працювати над проектами, обговорювати ідеї, збирати та аналізувати інформацію в реальному часі. Приклад: Створення інтерактивних карт або розробка еко-проектів, де учні обмінюються ідеями, фотографіями, відео та презентаціями.

Як комбінувати традиційні та сучасні методики?

1. Модульне навчання. Модульний підхід дозволяє поєднати традиційні методи (лекції, обговорення) з новими методиками (проекти, технології). Кожен модуль може починатися з короткої лекції, а потім переходити до активної практичної роботи. Приклад: Модуль «Екологія» може починатися з

теоретичних знань про екосистеми, а потім учні працюють над проєктами з використанням технологій для створення моделей природних середовищ.

2. Чергування методів. На одному уроці можна чергувати різні методи, починаючи з традиційного лекційного підходу, а потім переходити до інтерактивних технологій і групових завдань. Приклад: Урок про Сонячну систему можна розпочати з традиційної розповіді вчителя, а потім продовжити за допомогою інтерактивної презентації та віртуальної подорожі в космосі.

3. Активне використання зворотного зв'язку. Регулярний зворотний зв'язок, який учні отримують через інтерактивні технології, може бути доповнений традиційними усними або письмовими коментарями вчителя. Це забезпечує глибше розуміння і коригування навчального процесу. Приклад: Після виконання проєктів або тестів учні можуть отримувати зворотний зв'язок через спеціальні платформи або через особисті консультації.

Комбінування традиційних і сучасних методик в навчанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дозволяє створити багатогранне навчальне середовище, яке враховує інтереси та потреби учнів, сприяє розвитку їх критичного мислення, самостійності, творчості та соціальної активності. Такий підхід забезпечує більш ефективне освоєння знань і навичок, що є основою для формування компетентностей, які будуть корисні дітям в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. Постанова КМУ №87 від 21 лютого 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12>. (дата звернення: 1.04.25)

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 1.04.25).

3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

4. Тимофєєва І.Б. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь). Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта. Маріуполь: МДУ, 2022. 124 с.

5. Типові освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2> (дата звернення: 1.04.25).

6. Шмалей С. В. Екологічна особистість. Бібліотека офіційних документів: монографія. Київ, 1999. 232 с.

Буряк С. В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Університету Григорія Сковороди у Преяславі

Науковий керівник: **Форостюк Т. В.**, доцентка кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі

МУЛЬТИМЕДІА ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасний освітній процес неможливо уявити без застосування новітніх технологій. Одним із важливих засобів формування мовленнєвих навичок у молодших школярів є мультимедійні технології. Вони підвищують мотивацію до навчання, створюють сприятливі умови для розвитку усного та писемного мовлення.

Застосування мультимедійних засобів у навчальному процесі, зокрема, під час уроків української мови, позитивно впливає на розвиток мовлення учнів початкової школи, активізує їхню пізнавальну діяльність та сприяє підвищенню ефективності освіти. Використання мультимедійних презентацій дає змогу створювати візуальний супровід до уроків, що допомагає реалізувати низку важливих освітніх завдань: підвищити мотивацію до навчання, засвоїти основні поняття предмета, а також формувати навички самоконтролю. Мультимедійні

засоби активізують інтерес учнів до навчального матеріалу, позитивно впливають на емоційний стан дітей та сприяють формуванню стійкого інтересу до освітнього процесу [4, с. 144].

О. Я. Савченко у своїх роботах наголошувала на необхідність оновлення змісту початкової освіти відповідно до сучасних викликів. Савченко вважала, що формування мовленнєвих умінь є ключовим завданням у молодшому шкільному віці, а тому потрібні такі форми подачі матеріалу, які сприяють активному засвоєнню знань. Вона підкреслювала значення наочності, емоційного залучення та дидактичної гри, що тісно пов'язується з можливостями мультимедійних технологій. Її концепція особистісно орієнтованого навчання передбачає індивідуалізацію підходу до кожного учня, а мультимедіа якраз і надає змогу реалізувати цей принцип на практиці [2, с. 6]. Сучасний урок повинен бути інноваційним і враховувати вікові особливості дітей. Мультимедійні засоби навчання сприяють активізації пізнавальної діяльності та розвитку комунікативних умінь, що є основою формування мовленнєвої компетентності учнів.

Мультимедійні технології — це той гнучкий інструмент, який дозволяє врахувати всі індивідуальні особливості: хтось краще сприймає інформацію візуально, хтось — на слух, а інші — через гру або інтерактив. Завдяки цьому вчитель отримує змогу зробити навчання більш живим, емоційно насиченим і привабливим для кожного учня. У сучасному світі вміння ефективно спілкуватися є однією з найважливіших компетентностей, і саме в молодшій школі закладається її основа.

Г. С. Коваль у своїх працях детально описує методики формування зв'язного мовлення, розвиток словникового запасу та граматичної правильності висловлювань. Коваль підкреслює, що мультимедійні засоби створюють сприятливе середовище для розвитку мовлення, оскільки поєднують зоровий, слуховий і моторний канали сприйняття. Її підхід полягає в активному використанні навчальних фільмів, озвучених презентацій, електронних підручників та інтерактивних вправ, що формують цілісне мовне середовище.

Вона також наголошує на важливості формування емоційного контакту з учнями, якого легше досягти через яскраві мультимедійні матеріали [1, с. 106].

Молодші школярі — це діти, які ще формують свої навчальні стратегії, і саме поєднання зорових, слухових і моторних вражень дозволяє їм краще засвоювати новий матеріал. Коли дитина бачить, чує й взаємодіє з навчальним контентом, вона не просто «вчить» — вона переживає цей досвід, що значно підвищує рівень запам'ятовування і розуміння.

Вплив мультимедійних технологій на мовленнєвий розвиток учнів досліджує Хомич С. У своїх роботах вона акцентує увагу на використанні презентацій, відеофрагментів, інтерактивних вправ як ефективних засобів формування мовленнєвої активності. Хомич вважає, що такі форми роботи особливо корисні для дітей з різними типами сприймання: візуалів, аудіалів та кінестетиків. Вона пропонує інтегрувати мультимедіа у всі етапи уроку — від мотиваційного до рефлексивного, створюючи цілісну систему стимулювання мовленнєвої діяльності. Її дослідження доводять, що учні, які навчаються з використанням мультимедійних ресурсів, демонструють вищі показники розвитку зв'язного мовлення, логічного мислення та словникового запасу [3, с. 41].

Дослідники стверджують, що впровадження мультимедійних засобів у навчальний процес дозволяє суттєво підвищити його якість і ефективність, створює сприятливі умови для самостійної освітньої діяльності учнів і позитивно впливає на розвиток їхнього мовлення, особливо в початковій школі. У сучасних умовах мультимедіа органічно доповнює традиційні засоби навчання, такі як дошка, крейда чи підручники. Завдяки використанню цифрових технологій, педагог має можливість скоротити час на пояснення нового матеріалу, при цьому забезпечуючи фундаментальність і надійність засвоєння знань.

Мультимедійні технології виступають як ефективний пояснювально-ілюстративний інструмент, що сприяє кращому сприйняттю інформації через поєднання візуальних і слухових каналів. Вони враховують індивідуальні особливості кожного учня, допомагають підвищити мотивацію до навчання,

зокрема у сфері вивчення мови й формування мовленнєвих навичок. Наприклад, використання створених на комп'ютері наочних матеріалів — ілюстрацій, таблиць, схем — дозволяє першокласникам краще зрозуміти зміст літературного твору. Учні не лише слухають учителя, а й одночасно бачать зображення, спостерігають за героями тексту, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки, аналізують мовні засоби, використані автором.

Згідно з визначенням Шишка І. В., мультимедійний урок — це така форма організації навчальної діяльності, в якій ефективність залежить від доцільного використання мультимедійних технологій на кожному з етапів заняття. Важливо звернути увагу на підготовчий етап, коли змінюється роль педагога — він стає не лише джерелом знань, а й організатором пізнавальної діяльності учнів. Такий урок вирізняється динамічністю, залученістю та емоційною насиченістю. На думку дослідниці, найкраще проводити його в комп'ютерному класі в межах інформатичного або міжпредметного циклу з використанням мультимедійного супроводу [5, с. 21].

Отже, мультимедійні технології є важливим компонентом сучасного освітнього процесу, особливо в початковій школі. Їх використання сприяє розвитку мовленнєвих навичок учнів, формує комунікативну компетентність та підвищує інтерес до навчання. Аналіз досліджень підтверджує, що мультимедіа допомагають молодшим школярам краще засвоювати матеріал та розвивати мовлення в інтерактивному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Коваль, Г. П., Деркач Н. І., Наумчук М. М. Методика викладання української мови : навч. посібн. Тернопіль: Астон, 2018. 287 с.
2. Савченко, О. Формування у молодших школярів загально навчальних комунікативних умінь і навичок. 2014. *Початкова школа*. № 10. С. 6–10.
3. Хомич С. Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. *Початкова школа*. № 11. 2010. С. 41– 43.
4. Чупріна О. В. Використання мультимедійних технологій в сучасній початковій школі у площині педагогічної психології. Навчально-дослідницька

діяльність дітей: досвід організації, дидактичні напрацювання, особливості формування навчальнодослідницьких умінь: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кіровоград 9–10 квітня 2014 року. К. С. 193–195

5. Шишка І.В. Використання мультимедійних засобів навчання на уроках в початкових класах: посібник, Шевченкове. 2013. с. 21.

Василенко Н. А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Університету Григорія Сковороди у Переяславі

Науковий керівник: **Васенко В. В.**, доцентка кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі

СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ УЧНІВ 1–2 КЛАСІВ ДО НАВЧАННЯ ДИЗАЙНУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ STEM- ПІДХОДУ

У сучасному світі зростає потреба в людях, здатних мислити креативно, брати відповідальність та діяти самостійно. Мотивація учнів залишається ключовим чинником навчального процесу. Високомотивовані учні виявляють більше зацікавлення, активності та краще засвоюють матеріал.

У сучасних реаліях учні не завжди охоче відвідують навчальні заклади, а дедалі частіше здобувають освіту в онлайн-форматі. Це призводить до того, що вони поступово втрачають усвідомлення важливості навчання, набуття знань і розвитку вміння вчитися. У результаті мотивація до навчання знижується, і вчителям стає дедалі складніше знайти ефективні способи, щоб перетворити інтерес дитини до навчання на реальні освітні досягнення.

Проте цифровізація та онлайн-навчання знижують мотивацію. Учителі стикаються з викликом — пробудити у дітей інтерес до знань. *Мотивація* — це складний динамічний процес, який формується як під впливом зовнішніх факторів (вимоги, накази), так і внутрішніх (прагнення, інтереси, емоції) [1; 2].

У 2016 році в Україні запровадили STEM-освіту, яка передбачає інтеграцію науки, технологій, інженерії та математики. *Мета* - розвивати критичне мислення, самостійність, креативність, формувати практичні навички. Особливо важливо в початковій школі, де навчання повинне бути цікавим та ігровим. Дослідники теми мотивації такі, як Маркова А.К., Митас Т.А., Орлов А.Б. говорять про те, що мотивація-це ієрархія мотивів, що забезпечує цілеспрямованість діяльності людини, джерелом якої є зовнішня мотивація та внутрішня мотивація.

Зовнішня мотивація - виникає під впливом зовнішнього тиску, вимоги, наказів, примусів;

Внутрішня мотивація - під впливом внутрішнього дискомфорту, для заохочення власного «Я», та задовольнити власні потреби, емоції [2].

Уроки дизайну та технологій – ідеальний простір для впровадження STEM. Наприклад, вивчення теми «Свято весни. Виготовлення квітки» в 1 класі передбачає спостереження за живими рослинами, посадку насіння, а потім створення виробу з паперу. Учні працюють із шаблонами, обирають матеріали, вчаться замінювати елементи — наприклад, коктейльну трубочку дерев'яною шпажкою.

У сучасному світі гейміфікація – ефективний інструмент. Такі програми як Minecraft або Draw Bricks з LEGO-компонентами стимулюють цікавість та творчість учнів, підходять для очного й дистанційного навчання. Учителю шукає шлях зацікавити учнів і в цьому допомагаються сучасні технології.

LEGO-конструктори в навчанні мають значні переваги на уроках: розвиток дрібної моторики, просторового мислення, логіки, уяви, соціальних навичок та командної роботи. Вчитель у цьому процесі виступає як партнер і наставник, підтримуючи довірливу атмосферу у класі [3].

Основні принципи STEM-підходу:

- *Проблемне навчання* — реальні задачі стимулюють креативність.
- *Дослідження* — аналіз, критичне мислення.
- *Командна робота* — розвиток комунікації.

- *Інтердисциплінарність* - поєднання знань.
- *Технології* — використання інновацій.
- *Результативність* — видимий результат мотивує учнів.

Таким чином, STEM-освіта в початковій школі сприяє формуванню ключових компетентностей сучасної дитини — від творчого мислення до роботи в команді.

Також одним з важливих факторів є мотивація навчальної діяльності для розвитку знань, навичок, умінь. Завдяки практичному підходу, STEM пробуджує цікавість і допомагає дітям зрозуміти цінність знань у реальному житті.

Список використаних джерел:

1. Мотивація. URL.: <https://uk.wikipedia> (дата звернення: 20.03.2025).
2. Молчанюк О. В., Бабакіна О. О. Навчально-пізнавальна мотивація особистості: психолого-дидактичний аспект. Наукові записки кафедри педагогіки. 2013. Вип. 32. С. 131-139. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzkr_2013_32_18. (дата звернення: 25.03.2025).
3. The LEGO Foundation. Навчання через гру та діяльнісний підхід, 2017. URL.: <http://surl.li/btwkw> (дата звернення: 15.03.2025).

Васильченко К. С., здобувачка вищої освіти факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: **Добридень А. В.**, доцентка кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ:

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасному світі, де знання та інформація є ключовими факторами успіху, формування академічної культури у молодших школярів є надзвичайно важливим завданням. *Академічна культура* – це не просто сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для навчання, це цілісна система особистісних

якостей, що визначають готовність та здатність дитини до успішного навчання, саморозвитку та самореалізації в освітньому процесі.

Поглиблене вивчення теоретичних аспектів формування академічної культури молодших школярів є важливим для розробки ефективних педагогічних стратегій, спрямованих на підвищення якості початкової освіти.

У педагогічній науці та практиці існує різноманіття підходів до визначення сутності академічної культури. Одні дослідники розглядають її як сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для успішного навчання. Інші акцентують увагу на мотиваційно-ціннісному компоненті, тобто на інтересі до навчання, прагненні до знань, відповідальності. Треті ж виділяють діяльнісно-практичний компонент, тобто вміння самостійно працювати, організовувати свою навчальну діяльність, співпрацювати з іншими [3].

Академічна культура важлива саме в молодшому шкільному віці, тому що:

- в початковій школі закладаються основи академічної культури, які стануть фундаментом для подальшого навчання та успіху в житті;
- формування академічної культури сприяє розвитку таких важливих якостей, як: відповідальність, самостійність, наполегливість, критичне мислення, вміння співпрацювати;
- сучасна освіта вимагає від учнів не лише знання фактів, але й вміння їх аналізувати, застосовувати, критично оцінювати;
- академічна культура допомагає дитині адаптуватися до сучасних вимог суспільства [2].

Важливими теоретичними аспектами академічної культури молодших школярів є взаємопов'язані *компоненти*, до яких ми відносимо:

1. Розвиток пізнавальних інтересів, допитливості, вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати – *це пізнавальний компонент*.
2. Формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості знань, розвиток відповідальності, самостійності – *це мотиваційно-ціннісний компонент*.

3. Вміння вчитися, організовувати свою освітню діяльність, користуватися різними джерелами інформації, співпрацювати з іншими – *це діяльнісно-практичний компонент.*

4. Розвиток комунікативних навичок, вміння працювати в команді, поважати думку інших, толерантність – *це соціально-емоційний компонент* [4].

Формування академічної культури – це складний та багатогранний процес, який потребує комплексного підходу та співпраці педагогів, батьків та учнів. Важливо створювати сприятливе освітнє середовище, використовувати інноваційні методи та технології навчання, враховувати індивідуальні особливості кожної дитини.

Окрім того, формування академічної культури молодших школярів передбачає розвиток критичного мислення та дослідницьких навичок, адже учні мають вміти аналізувати інформацію, ставити запитання, формулювати власну думку та аргументувати її. Також важлива роль у формуванні академічної добropорядності учнів належить культурі спілкування та співпраці, зокрема вихованці мають вміти ефективно спілкуватися, працювати в команді, поважати думку інших та знаходити спільні рішення.

Учні мають бути відповідальними за своє навчання, вміти самостійно організовувати свою роботу та ставити перед собою цілі, розуміти важливість академічної чесності та дотримуватися етичних норм у навчанні [1].

Формування академічної культури є багатогранним і складним процесом, який потребує системного та комплексного підходу. Важливо враховувати вікові особливості молодших школярів, створювати сприятливе освітнє середовище, використовувати інноваційні методи та технології навчання.

Підсумовуючи вище сказане, ми можемо зробити висновки, що *академічна культура* – це інтегрований комплекс особистісних якостей, що характеризують готовність та здатність учня до успішного навчання, саморозвитку та самореалізації в освітньому процесі. Вона включає в себе пізнавальний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний та соціально-емоційний компоненти.

А успішне формування академічної культури молодших школярів є запорукою їх успішного навчання, всебічного розвитку та готовності до життя в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Освіта України в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичний збірник / МОНУ; Ін-т освітньої аналітики. Київ, 2022. 358 с. URL: <https://bit.ly/3SIifMn> (дата звернення: 08.02.2025 р.).
2. Про академічну доброчесність (проект Закону України) від 08.01.2024 № 10392 (Статус: Одержаний ВР України). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43481> (дата звернення: 18.02.2025 р.).
3. Розширений Глосарій термінів та понять статті 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?lang=uk> (дата звернення: 09.02.2025 р.).
4. Семенов О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 216 с.

Ведмідь В. Р., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Філоненко О. С.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СПОСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є одним із ключових завдань сучасної інклюзивної освіти. В умовах глобальних змін і зростання уваги до прав людини, інтеграція дітей з ООП у суспільство стає

важливим аспектом забезпечення їх гармонійного розвитку, самореалізації та рівноправної участі у соціальному житті. Проектна діяльність виступає ефективним педагогічним інструментом, що дозволяє реалізовувати ці завдання комплексно та індивідуалізовано. Кожній дитині з особливими освітніми потребами необхідна повага до особистості, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві [1].

Соціалізація – це складний багатоступеневий процес інтеграції особистості в суспільство, який передбачає поступове освоєння соціальних норм, цінностей і правил поведінки, а також розвиток навичок ефективного міжособистісного спілкування [2]. Для дітей з ООП соціалізація відіграє особливо важливу роль, оскільки ці діти часто стикаються з фізичними, психологічними або соціальними бар'єрами, що ускладнюють їхню інтеграцію в соціальне середовище.

Бар'єри соціалізації для дітей з ООП можуть включати:

- Фізичні перешкоди, такі як відсутність доступної інфраструктури або спеціалізованого обладнання у закладах освіти.
- Соціальні упередження з боку однолітків, батьків або навіть педагогів, що спричиняють ізоляцію або дискримінацію.
- Комунікативні обмеження, які можуть бути результатом мовленнєвих або когнітивних труднощів.

Через ці бар'єри діти з ООП нерідко залишаються поза активною участю у спільнотах, що може призвести до серйозних наслідків, таких як відчуття ізоляції, занижена самооцінка, а також обмеження можливостей для освіти та професійного розвитку. Відсутність соціального оточення, яке сприяє інтеграції, не лише негативно впливає на дітей з ООП, але й позбавляє суспільство важливого ресурсу – їхнього потенціалу і талантів.

Проектна діяльність - це метод навчання, що базується на активній взаємодії учнів між собою та із середовищем у процесі виконання спільного завдання. У контексті роботи з дітьми з ООП, проектна діяльність дозволяє:

1. Створювати умови для розвитку комунікативних навичок та соціальної компетентності.

2. Залучати дітей до реальних життєвих ситуацій, розширюючи їхній досвід.

3. Сприяти розвитку емпатії, толерантності та взаєморозуміння у колективі.

Проектна діяльність передбачає роботу в колективі. Великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проєктів примушує учнів об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню, формує соціалізовану особистість, працюючи у команді діти вчаться взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності [3].

Індивідуалізація враховує потреби, здібності та можливості кожної дитини, створюючи умови для комфортної роботи, які сприяють розкриттю потенціалу кожного учасника. Завдяки інтерактивності діти мають змогу активно взаємодіяти не лише один з одним, але й з педагогами, батьками та суспільством загалом, розвиваючи комунікативні навички, вчаться співпраці та адаптації до командної роботи. Міждисциплінарність, у свою чергу, об'єднує знання та підходи з різних галузей, що дозволяє підходити до питань всебічно й комплексно, сприяючи як пізнавальному, так і соціальному розвитку.

Реалізація проєктної діяльності охоплює різні форми роботи, які включають створення спільних презентацій, проведення художніх виступів, участь у екологічних і соціальних ініціативах тощо. Проєктна діяльність також позитивно впливає на загальну атмосферу інклюзивності. Вона створює почуття спільності та рівності серед усіх учасників, сприяючи формуванню позитивного ставлення до дітей з ООП як серед однолітків, так і серед батьків і педагогів. Участь у спільних проєктах допомагає подолати бар'єри і стигми, збільшуючи рівень соціальної інтеграції цих дітей у колективи. Це сприяє формуванню толерантного суспільства, яке визнає і приймає різноманітність як цінність.

Таким чином, метод проєктної діяльності дає змогу широко охопити всі види діяльності дитини, оскільки акумулює в собі пізнавальну, ігрову та творчу діяльність, охоплює всі аспекти життєдіяльності учнів, є важливим елементом соціалізації дітей з ООП. Він сприяє їхньому особистісному розвитку, зміцненню впевненості у собі, розвитку навичок взаємодії та забезпечує активну інтеграцію у соціум. Такий підхід демонструє не лише навчальну, але й соціальну ефективність, створюючи умови для розвитку гармонійного і толерантного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. URL: <https://naurok.com.ua/socializaciya-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-inklyuzivnomu-seredovischi-238594.html?form=MG0AV3> (дата звернення 31.03.2025).
2. Основні етапи соціалізації особистості. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12652/> (дата звернення 27.03.2025).
3. Метод проєктів - ефективна технологія навчання. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1415/> (дата звернення 25.03.2025).

Вільковська А. В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Т. В.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СЕНСОРНИХ УМІНЬ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна початкова освіта спрямована на формування в учнів ключових компетентностей, серед яких особливе місце займають сенсорні вміння – здатність розпізнавати, аналізувати та класифікувати інформацію через органи

чуття. Сенсорний розвиток є важливим для успішного засвоєння навчального матеріалу, розвитку дрібної моторики, просторового мислення та творчих здібностей. Предмет «Дизайн і технології» у початковій школі створює сприятливі умови для активного формування сенсорних умінь завдяки поєднанню практичної діяльності, творчості та дослідження властивостей матеріалів. Використання інтерактивних методів, маніпулятивних дій та проектної діяльності сприяє розвитку сенсорного сприйняття, що є важливим у контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» (НУШ).

Актуальність дослідження зумовлена потребою розробки ефективних методик, які інтегрують сенсорний розвиток у процес викладання «Дизайну і технологій», підвищуючи якість освітнього процесу та забезпечуючи гармонійний розвиток учнів молодшого шкільного віку.

Сенсорні вміння – це здатність дитини розпізнавати, аналізувати та диференціювати властивості об'єктів за допомогою органів чуття (зір, слух, дотик, нюх, смак). Формування сенсорних умінь у молодших школярів є важливою умовою їхнього інтелектуального, естетичного та технічного розвитку. Предмет «Дизайн і технології» має великий потенціал для розвитку сенсорних здібностей завдяки практичному характеру завдань, що поєднують творчість, конструювання та маніпуляції з різними матеріалами [2, с. 123].

Для визначення сенсорних умінь у молодших школярів застосовуються різні наукові підходи, які ґрунтуються на психологічних, педагогічних і фізіологічних дослідженнях:

- психолого-педагогічний підхід акцентує увагу на розвитку сенсорних здібностей у контексті психічного розвитку дитини та її навчальної діяльності. Сенсорні вміння розглядаються як базова складова пізнавальних процесів (сприйняття, увага, пам'ять), розвиток сенсорних умінь тісно пов'язаний із формуванням інтелектуальних навичок, особлива увага приділяється віковим особливостям та сенситивним періодам розвитку. Авторами підходу є Л. Виготський (теорія культурно-історичного розвитку), С. Рубінштейн (принцип єдності свідомості та діяльності), О. Запорожець (психологія сенсорного

розвитку дитини). Підхід ґрунтується на методах спостереження за діяльністю дитини (аналіз, як учень диференціює форми, кольори, текстури) та діагностичних завданнях (розпізнавання об'єктів за сенсорними ознаками) [5].

- діяльнісний підхід базується на тому, що сенсорні вміння формуються та розвиваються у процесі активної діяльності, зокрема під час виконання практичних завдань. Сенсорні навички формуються через взаємодію з предметним світом, значну роль відіграє маніпулятивна діяльність (конструювання, моделювання, сенсорні ігри). Навчальний процес має бути організований через практичну взаємодію з матеріалами. Авторами підходу є О. Леонт'єв (теорія діяльності), П. Гальперін (етапи формування розумових дій), Д. Ельконін (гра як провідна діяльність). Підхід ґрунтується на методах аналізу процесу виконання творчих і практичних завдань, вивчення сенсорних досягнень через проєктну діяльність та гру [4].

- компетентнісний підхід спрямований на розвиток та оцінювання сенсорних умінь як частини загальної сенсорно-пізнавальної компетентності учня. Сенсорні вміння є частиною ключових компетентностей, визначених у Державному стандарті початкової освіти. Акцент на застосуванні сенсорних знань і навичок у реальних життєвих ситуаціях. Формування здатності аналізувати, класифікувати та використовувати сенсорні дані. Авторами підходу є І. Єрмаков (компетентнісний підхід у початковій школі), Л. Хомич (сенсорний розвиток у молодшому шкільному віці). Підхід ґрунтується на методах виконання компетентнісно-орієнтованих завдань (ідентифікація об'єктів за сенсорними ознаками) та аналізу результатів проєктної діяльності з акцентом на сенсорні властивості [1, с. 41].

- згідно сенсорно-розвивального підходу формування сенсорних умінь розглядається як складова загального сенсорного розвитку, який передбачає вдосконалення чуттєвого сприйняття через систематичні тренування та вправи. Його ключовими положеннями є наступні аспекти: розвиток сенсорних здібностей відбувається через цілеспрямовану стимуляцію органів чуття; важливе значення має різноманіття сенсорних стимулів (кольори, форми,

текстури, запахи); використання спеціально розроблених вправ для покращення сенсорного сприйняття. Авторами підходу є М. Монтесорі (сенсорне виховання), Л. Венгер (теорія сенсорного розвитку у дошкільників). Підхід ґрунтується на методах виконання спеціальних сенсорних завдань (вправи на розпізнавання текстур, кольорів, розмірів) та оцінки рівня сенсорної чутливості та диференціації через ігрові методики [3, с. 76].

- інтегративний підхід поєднує елементи різних підходів для комплексного оцінювання та формування сенсорних умінь. Згідно цього підходу сенсорні уміння формуються як результат поєднання діяльності, сприйняття та рефлексії. Використання міжпредметної інтеграції (наприклад, поєднання сенсорного розвитку на уроках «Дизайн і технології», «Математика», «Образотворче мистецтво»). Авторами підходу є Т. Ілляшенко (інтегративні підходи в освіті), Ю. Завацька (методики сенсорного розвитку). Підхід ґрунтується на методах комплексної діагностики сенсорних умінь (поєднання спостережень, тестів, практичних завдань) та аналізу міждисциплінарних досягнень через сенсорні аспекти [5].

Різні підходи до визначення сенсорних умінь учнів молодшого шкільного віку дозволяють всебічно оцінити рівень їх розвитку. На наш погляд найбільш ефективним є інтегративний підхід, який поєднує психолого-педагогічні, діяльнісні та компетентнісні аспекти, забезпечуючи цілісний погляд на сенсорний розвиток дитини та його зв'язок із навчальним процесом.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури можемо виділити етапи формування сенсорних умінь [1, 2, 3]:

1. Підготовчий етап включає ознайомлення учнів з різними видами матеріалів та їх властивостями. Доцільно використовувати вправи на розвиток тактильного, зорового та моторного сприйняття.

2. Основний етап включає виконання практичних завдань (створення об'ємних моделей, аплікацій, мозаїк), використання сенсорних характеристик для порівняння та аналізу.

3. Заключний етап включає оцінювання сенсорних досягнень учнів (аналіз

точності виконання завдань) та визначення рівня сформованості сенсорних умінь через рефлексію.

Отже формування сенсорних умінь на уроках «Дизайн і технології» сприяє не лише розвитку чуттєвого сприйняття, а й формує у дітей практичні навички, креативність та уважність. Використання різноманітних матеріалів і методик забезпечує цілісне сприйняття навколишнього світу, підвищує інтерес до творчої діяльності та сприяє гармонійному розвитку молодших школярів.

Сенсорні вміння є основою для розвитку когнітивних процесів та формування практичних навичок у молодших школярів. Ефективне формування сенсорних умінь забезпечується за умови використання таких методичних підходів: впровадження практико-орієнтованих завдань (моделювання, конструювання); використання сенсорно-розвивальних ігор та вправ; інтеграція сенсорних завдань у проєктну діяльність; застосування диференційованого підходу, що враховує індивідуальні особливості учнів.

Список використаних джерел:

1. Березівська Л.Д. Принцип індивідуального підходу до учнів початкової школи у творчій спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 10. С. 39-44.

2. Левицький В.Е. Формування графомоторних умінь у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями розумового розвитку. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 15. С. 121-130.

3. Мойсеєнко І., Шайнога Т. Формування сенсомоторних відчуттів у дітей молодшого шкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2024. 2(12), С. 77-84.

4. Розвиток сенсорних умінь молодших школярів у початковій школі. URL: <https://gnmc.com.ua/%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA-%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%83%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%8C-%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%88%D0%B8%D1%85->

[%D1%88%D0%BA-2/](#) (дата звернення: 25.03.2025).

5. Сенсорні уміння. Психолого-педагогічна характеристика.

<https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28088/> (дата звернення: 25.03.2025).

Воробйова А. І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

Науковий керівник: **Фатянова Т. О.**, асистентка кафедри початкової
освіти Бердянського державного педагогічного університету

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасний освітній процес вимагає впровадження інноваційних методів навчання, спрямованих на підвищення мотивації здобувачів освіти, розвиток їхніх дослідницьких навичок та формування критичного мислення. Інтегрований курс «Я досліджую світ» виступає ключовим елементом початкової освіти, що забезпечує формування у молодших школярів цілісного сприйняття природи, суспільства та науки шляхом практико-орієнтованого навчання. Однією з ключових особливостей цього курсу є проведення екскурсій як ефективного засобу організації пізнавальної діяльності, що забезпечує засвоєння навчального матеріалу через безпосередню взаємодію з об'єктами дослідження.

Однак сучасні умови не завжди дозволяють реалізовувати такі заходи в традиційному форматі, що зумовлює необхідність використання цифрових технологій. Віртуальні екскурсії значно розширюють освітній простір, надаючи доступ до об'єктів, відвідування яких є складним або неможливим у реальному житті. Крім того, вони сприяють підвищенню інтерактивності освітнього процесу, збагаченню навчального досвіду учнів та посиленню їхньої пізнавальної активності.

Проблема використання віртуальних екскурсій в освітньому процесі та їхнього впливу на пізнавальну діяльність учнів є колом досліджень як українських, так і закордонних науковців. Так, E. Rosenbaum, E. Klopfer, J. Perry

досліджували питання використання доповненої та віртуальної реальності в освіті. С. Гончаренко, О. Савченко, Н. Білоусова, Т. Гордієнко та інші займалися вивченням особливостей інтегрованого навчання та формування природних компетентностей у молодших школярів, зокрема шляхом проведення екскурсій. Теоретичні аспекти та особливості використання віртуальних екскурсій в освітньому процесі представлено в роботах О. Ващенко, С. Паламар, Л. Романенко, В. Камінської, Є. Починок, А. Сосяк та інших. Отже, проблема ефективного використання віртуальних екскурсій у початковій освіті є актуальною темою для педагогічних досліджень, оскільки вона поєднує методику викладання, цифрові технології та психологічні аспекти навчання молодших школярів.

У науковій літературі поняття «віртуальна екскурсія» розглядається як організована форма дистанційного навчання, що забезпечує відтворення навколишньої дійсності за допомогою цифрових технологій. Згідно з визначенням, що надає Є. Починок, ця форма навчальної діяльності дозволяє передавати інформацію про об'єкти реального світу без необхідності безпосередньої фізичної взаємодії з ними, що відрізняє її від традиційних навчальних екскурсій [4].

Інші науковці, зокрема О. Ващенко, С. Паламар та Л. Романенко, визначають віртуальну екскурсію як структуровану навчальну діяльність, яка сприяє моделюванню реальних об'єктів природи та соціального середовища у цифровому форматі. Основна мета цього підходу – створення сприятливих умов для самостійного спостереження, збору та аналізу інформації про навколишній світ [2].

Поділяємо думку Є. Починок, яка зазначає, що попри численні переваги, віртуальна екскурсія не може повністю замінити традиційну, оскільки остання сприяє безпосередньому сенсорному сприйняттю та практичній взаємодії з об'єктами довкілля [4]. Водночас слід зауважити, що цифрові екскурсії є ефективним інструментом оптимізації освітнього процесу, оскільки дозволяють раціонально використовувати часові ресурси, формувати в учнів навички

самостійності, самоорганізації та командної роботи, а також розвивати їхній творчий потенціал під час виконання проєктних завдань.

На уроках «Я досліджую світ» віртуальні екскурсії є незамінним ресурсом при вивченні тем, пов'язаних із природними зонами України, історичними пам'ятками, різноманіттям флори та фауни тощо. Для здобувачів початкової освіти пропонуємо наступні віртуальні екскурсії, які допоможуть при вивченні інтегрованого курсу:

- віртуальна подорож до Карпатських гір допоможе краще зрозуміти особливості природи гірської місцевості, побут людей, традиції;
- екскурсія до музеїв (Національний музей історії України, Музей науки) сприятиме формуванню уявлення про історичні події, науку та технічний прогрес;
- світова екскурсія «Дивовижні школи планети» ознайомить дітей з освітніми закладами Японії, Фінляндії, Африки тощо.

Практичний досвід та дослідження науковців показують, що використання віртуальних екскурсій значно підвищує зацікавленість учнів у навчанні. Діти активніше беруть участь в обговореннях, задають більше запитань, демонструють високе розуміння матеріалу. Покращується якість виконання творчих завдань та проєктів, адже учні мають ґрунтовну візуальну базу для аналізу та висновків.

Застосування мультимедійних засобів в освітньому процесі, за твердженням А. Сосюк, сприяє створенню яскравого, цікавого та наочного уроку, що відповідає концепції Нової української школи [5]. Використання цифрових технологій у цьому контексті не лише підвищує залученість учнів до навчання, а й сприяє розвитку їхньої комунікативної компетентності, оскільки стимулює роботу в парах і групах.

Погоджуємось з думкою В. Камінської, яка стверджує, що навіть з огляду на певні обмеження віртуальних турів, педагогічна наука має активно долучатися до впровадження інноваційних освітніх технологій. Віртуальна

екскурсія повинна стати дієвим інструментом у діяльності сучасного педагога й знайти своє місце в українській системі освіти [3].

Отже, впровадження віртуальних екскурсій в освітній процес інтегрованого курсу «Я досліджую світ» відкриває нові можливості для підвищення ефективності та якості початкової освіти. Цей інноваційний метод дозволяє урізноманітнити форми роботи на уроці, сприяє розвитку пізнавальної активності молодших школярів, дослідницьких умінь та критичного мислення. Віртуальні екскурсії забезпечують доступ до унікальних об'єктів і явищ, знайомлять школярів з культурною та природною спадщиною України та світу, що відповідає принципам компетентнісного підходу та концепції Нової української школи. Водночас важливо пам'ятати, що віртуальні екскурсії не повинні повністю замінювати традиційні, адже безпосередня взаємодія з навколишнім середовищем має надзвичайно важливе значення для розвитку молодших школярів. Оптимальне поєднання цифрових і традиційних методів навчання сприятиме формуванню всебічно розвиненої особистості та забезпечуватиме якісну реалізацію освітніх завдань початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Білоусова Н. В., Гордієнко Т. В. Формування дослідницьких умінь молодших школярів на уроках із «Я досліджую світ». *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2023. № 2. С. 20–25.
2. Ващенко О., Паламар С., Романенко Л. Теоретичний аспект проблеми формування дослідницьких умінь молодших школярів засобом віртуальної екскурсії. *Молодь і ринок*. 2020. №1 (180). С. 51–55.
3. Камінська В. В. Використання віртуальних екскурсій у професійній діяльності педагога : метод. реком. Луцьк : Волинський ІІПО, 2020. 52 с.
4. Починок Є. Особливості використання віртуальних екскурсій в умовах дистанційного викладання курсу «Я досліджую світ». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т. 5, № 35. С. 203–210.

5. Сосюк А. В. Методика використання мультимедійних технологій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. № 213. С. 328–331.

Гмиза А. А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта ПНПУ імені В.Г. Короленка

Науковий керівник: **Процай Л. П.**, доцентка кафедри початкової освіти ПНПУ імені В.Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Зважаючи на те, як швидко і впевнено медіа заповнили інформаційний простір України та продовжують розвиватися, формування медіаграмотності з початкової школи є надзвичайно важливим. Сьогодні, коли медійні засоби є такими доступними, вони мають значний вплив на свідомість дітей. Тому актуальним завданням є створення освітнього середовища, де молодші школярі зможуть навчитися критично та безпечно користуватися медіапродукцією.

Медіаосвіта та медіаграмотність є важливими темами для дослідників у всьому світі. Так, українські зосереджували свою увагу на таких аспектах, як інтеграція медіаграмотності в освіту (Л. Іванова [4]), використання медіатекстів для розвитку медіаграмотності учнів початкових класів на уроках мови та літератури (А. Єфіменко, О. Ішутіна [3]), присутність елементів медіаосвіти в шкільних підручниках (О. Вашуленко [1]). Водночас недостатньо розкритим є питання інтеграції медіаграмотності в зміст літературного читання.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад формування медіаграмотності в учнів початкових класів у процесі вивчення літературного читання.

У початковій школі медіаграмотність розглядається як необхідна навичка для успішної роботи з інформацією. Вона включає в себе вміння знаходити, обробляти, зберігати та використовувати інформацію для формування власного

світогляду. В умовах, коли інформація є найважливішим ресурсом, критичне мислення є життєво необхідним. Тільки медіаграмотний учень здатний розпізнати дезінформацію та протистояти їй, адже, на жаль, сучасні медіа часто стають інструментом маніпуляцій. Існує декілька ключових рівнів розвитку медіаграмотності, серед яких усвідомлення мови, засвоєння інформації, розвиток скептицизму, пошук різних форм подання контенту та переказів, відкриття для себе нових емоційних, моральних реакцій та почуттів, здатність критично оцінювати медіаконтент [4]. Формування медіаграмотності молодших школярів має на меті підготувати їх до успішного життя в сучасному інформаційному суспільстві. Початкова школа відіграє вирішальну роль у цьому процесі, адже саме тут закладаються основи світогляду, формується особистість дитини, її моральна, соціальна та політична культура.

Загальновідомо, що головна мета мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі полягає в розвитку здатності учнів ефективно спілкуватися шляхом формування та засвоєння базових мовленнєвих навичок і знань. Ключове завдання навчального предмета «Літературне читання» – навчити учнів читати, адже це є основою як комунікативної, так і пізнавальної грамотності. Ефективність формування компетентностей у молодших школярів досягається завдяки використанню сучасних педагогічних методологій, що сприяють активному навчанню. Ключовим є застосування методів, які залучають учнів до творчого процесу, стимулюють їх дослідницьку діяльність у вирішенні завдань та сприяють розвитку самостійного мислення й самореалізації. Літературна освітня галузь надає чудові можливості для використання медіатехнологій на уроках. Головне завдання вчителя полягає в тому, щоб створити умови, за яких учні зможуть побачити зв'язок між літературою та реальним життям.

Успішне формування основ медіаграмотності у молодших школярів залежить від балансу між сприйняттям, аналізом та інтерпретацією медіапродуктів, створених іншими, і створенням власних медіапродуктів. Кожен педагог знає про важливість творчої діяльності учнів в освітньому процесі. Медіаосвіта не є винятком, тому учні повинні не тільки знайомитися з творами

мас-медіа, а й виконувати творчі завдання, які допомагають їм глибше зрозуміти особливості кожного медіатексту. Так, наприклад, вивчення певного літературного твору варто розпочати з цікавого ознайомлення з біографією письменника (сучасні засоби це дозволяють зробити дуже захопливо). На основі отриманої інформації можна запропонувати учням молодших класів створити власний медіапродукт про життя і творчість письменника: інтелектуальні карти, колажі, ілюстрації або навіть стінгазети. Цікавим завданням для дітей буде створення скрапбуку або лепбуку письменника – оригінальне, декоративне оформлення життєвих подій автора [3, с. 129].

Варто зауважити, що ефективність формування медіаграмотності в учнів початкових класів на уроках літературного читання значно підвищується завдяки використанню певних вправ, а саме:

1) створення рекламних продуктів (учні можуть створювати рекламу для своїх улюблених книг або літературних персонажів, використовуючи різні формати, такі як постери, відеоролики або фотоколажі);

2) підготовка інтерактивних коментарів;

3) створення фотопроектів, які ілюструють розуміння учнями літературних творів або відображають їхні враження від прочитаного;

4) створення блогів (інтернет-щоденників), де учні можуть ділитися своїми думками про прочитані книги, аналізувати літературні твори та обговорювати актуальні питання [4, с. 339].

Ключову роль у формуванні медіаграмотності на уроках літературного читання відіграє підручник. Для розвитку вмінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати та критично оцінювати інформацію в підручниках використовуються медіатексти. На уроках літературного читання учні дізнаються, що інформацію можна передавати за допомогою малюнка, де і з якою метою використовуються ілюстрації (наприклад, ілюстрація в шкільному підручнику допомагає зрозуміти та запам'ятати інформацію), вчать співвідносити ілюстрацію з відповідним фрагментом тексту, створюють ілюстрації до прочитаних творів або певних частин твору [1, с. 341-342]. В

цілому, використання медіатекстів у підручниках літературного читання допоможе учням початкових класів розвинути навички критичного аналізу та безпечного використання інформації, а також сприятиме їхньому становленню як активних учасників медіасередовища. Коли діти аналізують літературні твори, вони вчаться ставити запитання, шукати докази, оцінювати інформацію та формувати свою думку. Це також допомагає їм розпізнавати неправдиву інформацію, готує їх до життя в інформаційному суспільстві, де вони зможуть захистити себе від кібершахраїв. Навчання дітей інформаційної безпеки – це важливий крок до їхньої безпеки в цифровому світі.

Виховання медіаграмотності учнів на уроках літературного читання тісно пов'язане із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та вимагає від вчителів відповідних компетенцій, зокрема розуміння педагогічних і психологічних аспектів інформатизації освіти, вміння організувати навчальний процес таким чином, щоб учні активно взаємодіяли один з одним та з інформацією в цифровому середовищі [2, с. 40]. Відповідно, підготовка вчителів початкової школи повинна включати оволодіння методиками впровадження медіаграмотності у навчальний процес, розвиток навичок критичного аналізу інформації та використання цифрових ресурсів у педагогічній діяльності.

Загалом, формування медіаграмотності в учнів початкових класів на уроках літературного читання є важливим завданням сучасної освіти, яке сприяє розвитку критичного мислення, вміння аналізувати та інтерпретувати інформацію. Ефективність цього процесу залежить від наявності методичних рекомендацій, відповідних навчальних матеріалів та підготовленості вчителів до впровадження медіаосвітніх елементів в освітній процес.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О. В. Використання медіатекстів у підручнику літературного читання для початкової школи. *Проблеми сучасного підручника*. 2024. № 32. С. 336-351. URL : <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-32-336-351> (дата звернення: 25.03.2025).

2. Гудима Н. В., Мелєкєсцева Н. В., Ковальчук О. В. Формування медіаграмотності молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі як одне із актуальних завдань нової української школи. *Психолого-педагогічні науки*. 2023. № 1. С. 32-42. DOI : 10.31654/2663-4902-2023-PP-1-32-42.

3. Єфіменко А., Ішутіна О. Робота з медіатекстом на уроках мовно-літературної освітньої галузі як метод формування медіаграмотності молодших школярів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2021. № 1(14). С. 125-132. URL : <https://doi.org/10.31865/2414-9292.14.2021.236601> (дата звернення: 22.03.2025).

4. Іванова Л. Медіаграмотність як складник змісту літературної освіти учнів початкових класів. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2023. № 1(3). С. 334-342. URL : <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.17713> (дата звернення: 22.03.2025).

Горкун У. С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: **Шанскова Т. І.**, завідувачка кафедри початкової освіти та культури фахової мови, докторка педагогічних наук, доцентка Житомирського державного університету імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ «НУМІКОН» НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ПОРУШЕННЯ)

У сучасній освіті ключовим завданням є забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами. Математика є однією з основних дисциплін, яка розвиває пам'ять, увагу, логічне мислення та вміння вирішувати поставлені завдання. Реалізація

інклюзивного підходу ставить перед педагогами завдання пошуку ефективних методик, які сприяють не лише засвоєнню навчального матеріалу, але й розвитку когнітивних, соціальних та адаптаційних навичок учнів під час уроків.

Проблема навчання математики дітей з особливими освітніми потребами має багато аспектів і привертає значну увагу дослідників, як у міжнародному, так і в українському науковому співтоваристві. У середині останніх досліджень, що стосуються навчання дітей з особливими освітніми потребами на уроках математики із застосуванням методики «Нумікон», можна виділити групу вчених, які активно працюють над цією темою: Атрощенко Н. М., Безкоровайна Л. М., Бондаренко О. В., Василенко-ван де Рей А., Дика Н. Д., Ліщук Н. І., Чеботарьова О. В., Шевченко А. О.).

На думку Чеботарьової О.В., Гладченко І. В., Василенко-ван де Рей А., та Ліщук Н. І. «Методика «Нумікон» - це методика формування математичних навичок у дітей, де застосовується мультисенсорний підхід, де використовуються спеціальні набори наочно-практичного матеріалу» [4, С. 8].

Методика «Нумікон» – це професійна програма, сучасний метод, який націлений на вивчення математики за допомогою практичного досвіду, де використовується мультисенсорний підхід та застосовуються спеціальні набори наочно-практичного матеріалу [3, С. 151].

На думку Бондаренко О. В. «Методика «Нумікон» - це інноваційна система навчання математики, розроблена у Великій Британії для дітей із різними освітніми потребами. Вона базується на використанні спеціальних тактильних форм, що сприяють розвитку логічного мислення, просторового сприйняття та основних математичних уявлень у дітей» [1].

Методика «Нумікон» - це потужний інструмент для візуалізації числових понять, що суттєво полегшує сприйняття матеріалу дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку. Вона дає змогу створювати наочні уявлення про числа, що значно підвищує рівень розуміння та засвоєння матеріалу учнями [2].

Методика «Нумікон» є сучасним інструментом, розробленим для формування математичних навичок через гру, візуалізацію та маніпуляцію

об'єктами. Її застосування дозволяє забезпечити більш доступне розуміння абстрактних математичних понять, таких як число, кількість, арифметичні операції. Ця методика особливо актуальна для дітей з особливими освітніми потребами, оскільки вона враховує їхні потреби у візуальній та практичній підтримці навчального процесу.

Наукові дослідження і практика свідчать про ефективність методики «Нумікон» у розв'язанні проблем, пов'язаних з труднощами у навчанні математики, зокрема у розвитку базових математичних компетентностей, уваги, логічного мислення та самостійності в роботі. Це робить методику незамінним засобом у навчанні дітей в початкових класах, де формуються основи математичної грамотності.

Застосування методики «Нумікон» на уроках математики допомагає дітям:

1. Легко розуміти співвідношення між числом та його зоровим і тактильним представленням. Завдяки тому, що кожна пластина має певну кількість отворів, які відповідають конкретному числу.

2. Порівнювати числа, накладаючи одну пластину Нумікону на іншу або розташовуючи їх поруч.

3. Моделювати склад числа. Це важливий етап у розумінні арифметичних дій. Вивчити склад числа можна складаючи пластини разом і спостерігаючи, як утворюються різні комбінації.

4. Вивчати парні та непарні числа. Цю властивість можна помітити завдяки вигляду пластини. Парні числа можна розділити на дві рівні частини, а непарні – ні.

5. Зрозуміти механізм додавання та віднімання, замість абстрактних чисел. При додаванні чисел діти розташовують їх поруч, а при відніманні накладають меншу пластину Нумікону на більшу.

Великою перевагою методики «Нумікон» є те, що діти можуть доторкнутися чи переставити пластини, завдяки цьому учні вчаться встановлювати зв'язки між числами, розпізнавати закономірності між діями та вирішувати прості завдання. Під час застосування методики «Нумікон» на

уроках математики навчання стає цікавим та невимушеним, здобувачі освіти граючись пластинами різних кольорів та форм, розвивають не лише математичні навички, а й моторику, просторове мислення та креативність. Учні краще засвоюють абстрактні математичні поняття, що особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку.

Таким чином, дослідження можливостей та ефективності застосування методики «Нумікон» в освітньому процесі є надзвичайно актуальними. Воно сприятиме розширенню інструментарію педагогів, адаптації освітнього процесу до потреб дітей з особливими освітніми потребами та вдосконаленню системи інклюзивної освіти загалом.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. В. Сучасні методики навчання математики в початковій школі. Київ: Вид-во Освіта, 2020. 256 с.

2. Методика Нумікона: як інклюзивна освіта допомагає вчити математику всім. Блог, Цікава математика на Mathema. URL: https://mathema.me/blog/metodika-numikon/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 13.03.2025).

3. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 квітня 2020 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 151.

4. Чеботарьова О. В., Гладченко І. В., Василенко-ван де Рей А., Ліщук Н. І. Дитина із синдромом Дауна. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру». 2018, С. 8.

Гулакова А. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ДИТИНОЦЕНТРИЗМ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Дитиноцентризм – це підхід до освіти, у якому дитина є центральною фігурою навчального процесу. Його головною ідеєю є адаптація освітнього середовища під потреби, інтереси та можливості учня, що сприяє гармонійному розвитку особистості. У початковій школі цей підхід є особливо важливим, оскільки в цей період закладаються основи світогляду, мотивації до навчання та соціалізації.

Основні принципи дитиноцентризму в освіті:

1) індивідуалізація навчання – кожна дитина має унікальний темп розвитку, тому завдання, методи та підхід до навчання повинні враховувати її особливості.

2) Розвиток критичного мислення та творчості – важливо не просто передавати знання, а навчати дітей аналізувати, експериментувати та робити власні висновки.

3) Формування емоційного інтелекту – підтримка позитивного емоційного клімату, розвиток навичок саморегуляції та емпатії.

4) Активне навчання через досвід – діти краще засвоюють інформацію, коли вони беруть участь у практичних іграх, проєктах, дослідженнях.

5) Повага до особистості дитини – думки, почуття та вибір дитини повинні бути враховані у навчальному процесі.

Методи дитиноцентричного підходу у початковій школі:

1) ігрові методи – використання сюжетно-рольових ігор, інтерактивних завдань, квестів та освітніх ігор для підтримки мотивації;

2) проєктне навчання – залучення дітей до створення проєктів, які дають змогу застосовувати знання у реальних ситуаціях;

3) середовище, орієнтоване на дитину – облаштування навчального простору так, щоб учні почувалися комфортно та могли працювати у своєму темпі (гнучке сидіння, навчальні осередки, зони відпочинку);

4) використання технологій – інтерактивні платформи, доповнена реальність, цифрові ресурси для візуалізації та індивідуального навчання;

5) емоційно-психологічна підтримка – створення довірливих відносин між учнями та вчителями, підтримка особистісного розвитку та навичок самовираження.

Переваги дитиноцентричного підходу:

1) збільшення мотивації до навчання – учні виявляють більше зацікавленості, коли процес навчання враховує їхні інтереси;

2) розвиток самостійності та відповідальності – діти навчаються ухвалювати рішення, планувати свою діяльність і брати відповідальність за результати;

3) краща адаптація до реального світу – навчання стає ближчим до життя, допомагаючи дітям застосовувати знання на практиці;

4) формування впевненості у собі – підтримка та врахування особистих особливостей дитини сприяють її самореалізації.

Таким чином, дитиноцентризм у сучасній початковій школі є важливим напрямом розвитку освіти, який спрямований на створення комфортного, підтримувального та ефективного освітнього середовища. Його реалізація допомагає формувати у дітей не лише знання, а й життєві компетентності, які знадобляться їм у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Захаренко О. А. Поспішаймо робити добро. Черкаси, 1997. 28 с.
3. Коберник Г. І. Індивідуалізація й диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика: Монографія. Київ: Наук. світ, 2002. 231 с.

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.

5. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

Дарієнко Д. С., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: **Єсьман І. В.**, доцентка кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ВІЗУАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ТА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ

Візуальне оформлення освітнього простору та навчального контенту є важливим аспектом сучасної педагогічної науки, який сприяє підвищенню мотивації та розвитку творчого потенціалу учнів, особливо в умовах дистанційного навчання.

Зазначимо, що процес візуального оформлення передбачає створення гармонійного та привабливого середовища, яке сприяє емоційному та інтелектуальному розвитку учнів. Це включає використання кольорових схем, художніх елементів, організацію простору таким чином, щоб він стимулював пізнавальну активність та творчість. Так, за визначенням Масол Л.М., естетизація освітнього середовища трактується як комплекс організованих і спрямованих художньо-педагогічних заходів, які змінюють якісні параметри освітнього процесу та всього освітнього простору закладу. [посилання](#)

Підкреслимо, що візуальне оформлення навчального контенту передбачає створення візуально привабливих та структурованих навчальних матеріалів. Це

може включати використання інфографіки, схем, ілюстрацій, відеоматеріалів та інших мультимедійних елементів, які полегшують сприйняття інформації та роблять процес навчання більш цікавим для учнів. Цифровий освітній контент – це навчальна інформація, створена з використанням сучасних цифрових технологій та представлена в цифровому вигляді.

Особливо акцентуємо увагу на тому, що візуально привабливі матеріали безсумнівно впливають на розвиток креативності у дітей. По-перше, вони стимулюють уяву та фантазію, оскільки яскраві та цікаві зображення спонукають дітей до створення власних асоціацій та ідей. По-друге, такі матеріали підвищують мотивацію до навчання, роблячи процес пізнання більш захоплюючим. По-третє, естетично оформлені матеріали сприяють кращому запам'ятовуванню інформації та розвитку образного мислення.

У контексті нашого дослідження цікавим є дослідження Павленко В.В. , яке засвідчує, що використання естетично привабливих матеріалів в освітньому процесі сприяє розвитку креативності у молодших школярів. Крім того, Крамаренко В.О. зазначає, що сучасний мистецько-ігровий матеріал є ефективним засобом формування креативності у дітей дошкільного віку. Для ефективної естетизації навчального контенту варто дотримуватися базових рекомендацій, що представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Основні рекомендації для створення естетичних навчальних матеріалів

Використання кольору	Обрання гармонійних кольорових поєднань, що не перевантажують зір та сприяють концентрації уваги.
Інфографіка та візуалізація	Використання інфографіки для подання складної інформації у зрозумілій та наочній формі.
Мультимедійні елементи	Застосування відео- та аудіо-матеріалів, що доповнюють текстовий контент та роблять навчання більш інтерактивним.
Структурування інформації	Розбивання матеріалу на логічні блоки, використання заголовків,

	списків та виділень для полегшення зорової навігації.
Залучення учнів до створення контенту	Заохочення дітей створювати власні візуальні матеріали, що сприятиме розвитку їхньої креативності та залученості до навчального процесу.

Підкреслимо, що залучення учнів до створення власних естетичних матеріалів, таких як малюнки, проєкти або відео, дає можливість не лише проявити творчість, а й розвивати навички самостійної роботи, рефлексії та критичного мислення. Діти вчаться аналізувати інформацію, трансформувати її у нові форми, поєднувати різні елементи та створювати нові ідеї. Це сприяє розвитку їхнього інтелектуального потенціалу та готовності до інноваційних підходів.

Зазначимо, що саме в умовах дистанційної освіти, де обмежені можливості для фізичної взаємодії та творчих практик, естетизація навчальних матеріалів та освітнього простору стає ще більш важливою. Віртуальне середовище, яке використовує яскраві кольори, зручне структурування та інтерактивні елементи, дозволяє учням легко адаптуватися до нових форм навчання, мотивує до постійного вдосконалення і відкриває нові горизонти для творчості.

Отже, візуальне оформлення освітнього простору та навчального контенту є потужним інструментом у розвитку креативності учнів. Використання візуально привабливих та структурованих матеріалів не лише підвищує мотивацію до навчання, але й сприяє формуванню творчого мислення та уяви у дітей, покращуючи їхню здатність до самовираження в умовах сучасного освітнього простору.

Список використаних джерел:

1. Масол Л. М. Естетизація освітнього середовища навчального закладу. Матеріали наук.-практ. конференції (за результатами науково-дослідної роботи Інституту проблем виховання НАПН України у 2010 році), «Тіповіт», м. Івано-Франківськ, Україна. С. 201-203.

2. Павленко В.В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 152-158.

3. Крамаренко В. Креативність дітей дошкільного віку: сутнісний аналіз поняття. Педагогічні науки. 2019. Вип. 74. С. 21–24.

4. Гончаренко С. У. Естетичне виховання молодших школярів у сучасному освітньому просторі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2019. № 5. С. 121–130.

5. Позняк Т.М. Розвиток креативних здібностей особистості. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка. Чернігів, 2013. №114. С. 161-166.

6. Розвиток креативності молодших школярів: [монографія] / за ред. проф. О.Є. Антонової. Житомир, 2017. С. 158.

Дерік Л. Є., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта. Іноземна мова Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя)

Науковий керівник: **Саєнко Ю. О.**, доцентка кафедри початкової і спеціальної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя)

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ОНЛАЙН-ЗАСТОСУНКИ

Сьогодні творчість є однією з ключових навичок ХХІ століття. Вона допомагає дітям не лише виражати себе, а й розвивати критичне мислення, знаходити нестандартні рішення та адаптуватися до змін. Особливо важливим є початковий етап навчання, коли формуються основи креативності.

Сучасні технології, зокрема онлайн-застосунки, відкривають нові можливості для розвитку творчого потенціалу молодших школярів. Вони

дозволяють урізноманітнити навчальний процес, зробити його цікавішим та доступнішим для дітей, які зростають у цифровому світі.

Особливості творчого потенціалу молодших школярів:

- Висока допитливість – діти відкриті до всього нового, що сприяє експериментуванню та креативному підходу.
- Готовність до гри – гра є природним способом навчання, а сучасні технології можуть зробити її ще більш захопливою.
- Обмежена концентрація – навчання має бути динамічним та інтерактивним, щоб утримувати увагу учнів.

Онлайн-застосунки дозволяють зробити навчальний процес більш інтерактивним та персоналізованим. Вони пропонують дітям інструменти для малювання, створення анімацій, віртуальних вистав та інших творчих проєктів.

Популярні онлайн-застосунки для творчого розвитку:

1. Tux Paint – безкоштовна програма для малювання, що містить безліч інструментів для творчості.
2. StoryJumper – платформа для створення власних ілюстрованих книг. Діти можуть писати історії та оформлювати їх за допомогою вбудованих графічних елементів.
3. Scratch – застосунок для створення анімацій та інтерактивних проєктів, який допомагає дітям освоювати основи програмування у творчій формі.
4. Canva for Education – зручний графічний редактор для створення презентацій, плакатів, історій та інших візуальних матеріалів.
5. ChatterPix Kids – додаток, що дозволяє «оживляти» малюнки, додаючи їм голос та рух.
6. Book Creator – застосунок для створення цифрових книг, де діти можуть комбінувати текст, малюнки, аудіо та відео.

Методи стимулювання творчості за допомогою онлайн-застосунків:

- Цифрові проєкти – створення інтерактивних казок або коміксів у StoryJumper чи Book Creator.

- Анімаційне моделювання – використання Scratch для створення власних мультфільмів та ігор.
- Графічний дизайн – оформлення власних колажів, постерів та презентацій у Canva for Education.
- Малювання у віртуальному середовищі – використання Tux Paint для ілюстрування навчального матеріалу.

Приклади застосування онлайн-інструментів у навчанні:

1. Створення «Цифрової книги класу». Учні пропонується написати спільну історію в Book Creator або StoryJumper. Діти можуть працювати разом, додаючи ілюстрації, озвучуючи персонажів та створюючи інтерактивний контент.

2. Анімація казок у Scratch. Учні обирають улюблену казку та відтворюють її у форматі анімації, додаючи власні елементи сюжету. Це не лише розвиває творче мислення, а й покращує навички програмування.

3. Проект «Моє майбутнє місто». За допомогою Canva for Education або Tux Paint учні створюють візуальні моделі своїх ідеальних міст. Потім вони представляють свої роботи класу, розповідаючи про їхні особливості.

Вчитель у сучасному освітньому процесі виступає не лише наставником, а й фасилітатором, який сприяє розвитку інтересу до творчості. Його завдання:

- мотивувати дітей до використання цифрових інструментів для самовираження;
- створювати безпечне середовище, де кожна дитина може проявити свій талант;
- заохочувати експерименти та нестандартні рішення;
- взаємодіяти з батьками, залучаючи їх до підтримки творчої діяльності дітей вдома.

Використання онлайн-застосунків у навчальному процесі допомагає зробити розвиток творчості більш захопливим, доступним та ефективним. Завдяки сучасним технологіям діти можуть не лише малювати, а й створювати власні анімації, книги, презентації та інші творчі проекти. Це сприяє розвитку

креативного мислення, комунікаційних навичок та впевненості у власних силах.

Зміна підходів до навчання, інтеграція цифрових технологій та створення інноваційного освітнього середовища – це шлях до всебічного розвитку молодших школярів у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Подерня С. Л. Спонукаємо дітей до творчості: метод. посіб. Відділ освіти і виховання, Володимирецької райдержадміністрації, 2011. 37 с.

2. Український освітній сайт «Всеосвіта». URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100bc61-2825.docx.html> (дата звернення: 3.03.25)

3. SMARTUM. Розвиток без меж. URL: https://smartum.com.ua/about_us/blog/mentalnaya-arifmetika/razvitie-tvorcheskih-sposobnostej-i-kreativnogo-myshleniya-u-detej/ (дата звернення: 3.03.25).

Дідківська А. Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: **Шанскова Т. І.**, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

У сучасному світі високих технологій, де автоматизовані системи та штучний інтелект дедалі більше заміщують людську працю, особливо важливо розвивати в учнів ті когнітивні та особистісні якості, які не можуть бути відтворені машинами. Освітній процес повинен сприяти активному залученню дітей до навчання, формуванню в них навичок критичного мислення,

самостійного планування діяльності та об'єктивного оцінювання власних результатів.

Поняття «критичне мислення» сформувалося як результат інтеграції концепцій із суміжних наукових дисциплін, зокрема педагогіки, філософії, логіки та психології, що пояснює відсутність його чіткого й усталеного визначення.

У педагогічній науці воно розглядається як комплексне явище, що охоплює такі взаємопов'язані характеристики, як самооцінка, критичність, самокритичність, аналітичне осмислення інформації, творчий підхід, ухвалення рішень, генерація ідей і рефлексія. Виокремлюють такі підходи науковців до тлумачення сутності поняття «критичне мислення» [2]:

- як різновиду мислення, що сприяє розвитку здатності осмислювати зміст інформації та рефлексувати над власним процесом мислення;
- як вищий рівень інтелектуальної діяльності, що відзначається майстерністю, відповідальністю, самокорекцією та здатністю до конструктивного діалогу, що зрештою приводить до обґрунтованих висновків;
- як взаємозв'язок логічного та креативного, що формується в процесі взаємодії почуттів, уяви та інтелектуальних процесів.

Доповнюючи, С. Доценко зазначає, що критичне мислення передбачає здатність розглядати ідеї з різних позицій, встановлювати між ними логічні зв'язки та порівнювати з іншими концепціями. Воно є протилежним догматичному мисленню, оскільки сприяє формуванню особистості, яка не піддається маніпуляціям, здатна самостійно аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність і робити аргументовані висновки [2].

Формування критичного мислення — це процес, що відбувається поступово, через щоденну і систематичну роботу вчителя та учнів. Його не можна описати через чіткий алгоритм, адже кожен урок є унікальним, а розвиток критичного мислення потребує постійного вдосконалення і адаптації до різних навчальних ситуацій. Проте, виділяють кілька важливих умов, реалізація яких сприяє активізації критичного мислення учнів [1; 3]:

1. Створення сприятливого психологічного клімату на уроці, що допомагає зняти напругу та налаштувати учнів на активну роботу.

2. Постановка мети уроку та розвиток внутрішньої мотивації до вивчення теми. Учні повинні чітко розуміти, навіщо вони вивчають певний матеріал і як це допоможе їм у подальшому житті.

3. Зацікавлення учнів у темі уроку через відтворення вже набутих знань, що створює основу для подальшого вивчення нової інформації.

4. Усвідомлення змісту — знайомство з новою інформацією, її аналіз, порівняння та осмислення через призму власного досвіду та попередніх знань.

Особливої значущості ці аспекти набувають у початковій школі, оскільки саме на цьому етапі закладається фундамент майбутнього мислення, формується самостійність, допитливість та вміння аналізувати інформацію. Молодші школярі ще не мають достатнього життєвого досвіду, тож важливо навчити їх не лише засвоювати знання, а й критично оцінювати їх, шукати альтернативні рішення, обґрунтовувати власну думку та робити висновки.

Сучасний урок – це простір активної пізнавальної діяльності учнів, у якому вчитель виконує роль координатора, спрямовуючи й підтримуючи їх у процесі самостійного здобуття знань. Для реалізації такого підходу необхідне впровадження сучасних освітніх технологій, які сприяють розвитку ключових компетентностей учнів.

Однією з таких технологій є технологія розвитку критичного мислення, яка відповідає вимогам сучасної освіти та сприяє формуванню універсальних навчальних умінь. Основною її метою є розвиток аналітичного й рефлексивного мислення учнів.

Попри поширену думку, що ця технологія є більш характерною для гуманітарних дисциплін, її методи є достатньо гнучкими та ефективними й у викладанні математики, що сприяє формуванню навичок логічного аналізу, творчого підходу до вирішення завдань, здатності аргументовано відстоювати власну позицію, що є основою для подальшого успішного навчання та розвитку особистості учня.

Таким чином, технологія розвитку критичного мислення ґрунтується на активізації попереднього досвіду учнів, усвідомленні обмежень наявних знань у контексті нової проблемної ситуації, формулюванні проблеми та пошуку відповідних способів її розв'язання. Процес включає опрацювання та аналіз необхідної інформації, відкриття або засвоєння нового знання шляхом його зіставлення з уже відомим, а також усвідомлене засвоєння й закріплення здобутої інформації.

Для ефективної інтеграції технологій розвитку критичного мислення в уроки математики, науковці пропонують застосування трикомпонентної структури уроку, що складається з [1]:

1. Актуалізації знань та мотивації навчальної діяльності. Цей етап спрямований на зосередження уваги учнів на ключовій проблемі уроку, стимулювання інтересу до обговорюваної теми та формування внутрішньої мотивації до навчання.
2. Сприймання та осмислення навчального матеріалу через практичну діяльність. Передбачає представлення теми та очікуваних результатів, створення умов для усвідомлення учнями навчального матеріалу, а також забезпечення практичного засвоєння знань через виконання завдань.
3. Закріплення отриманих знань та навичок. Це процес використання набутих знань для вирішення завдань, систематизація вивченого матеріалу, підсумовування результатів, оцінка досягнутих успіхів та осмислення зробленого.

Впровадження трикомпонентної структури уроку створює сприятливі умови для розвитку критичного мислення учнів. Однак для досягнення максимальних результатів важливо поєднувати цю структуру з використанням відповідних методів і прийомів, що стимулюють аналітичне мислення, самостійну роботу та критичну оцінку інформації. Саме застосування різноманітних методів, що заохочують учнів до активної пізнавальної діяльності, дозволяє ефективно розвивати критичне мислення в процесі навчання математики в початковій школі.

Найбільш доцільними в контексті заданих вимог є такі методи та прийоми [1; 3]:

- «Бортовий журнал» – сприяє організації та систематизації інформації уроку шляхом фіксації актуальних знань і здобутої під час навчання інформації.
- «Кластер» – допомагає структуровано представляти інформацію, відображати взаємозв'язки між поняттями та організувати дослідження теми.
- «Кошик ідей» – заохочує аналізувати наявні знання, мотивує до пошуку нової інформації та сприяє вдумливому читанню.
- «Кубування» – формує навички класифікації матеріалу відповідно до рівнів пізнавальної діяльності (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання).
- «Мозковий штурм» – сприяє генеруванню ідей, формуванню гіпотез та вмінню оцінювати думки інших.
- «Навчаючи – вчуся» – розвиває здатність самостійного здобуття знань та їх передачі іншим.
- «Правильні та хибні висловлення» – формує критичне мислення через аналіз тверджень та аргументоване обґрунтування відповідей.
- «Прес» – допомагає формулювати аргументовані висловлювання з певних дискусійних питань.
- «Ромашка запитань Блума» – розвиває навички формулювання різнорівневих запитань.
- «Таблиця «З-Х-Д» («Знаємо – хочемо дізнатися – дізналися»))» – розвиває аналітичне мислення, допомагає структурувати матеріал і оцінювати власний прогрес.

Досліджуючи питання застосування технологій критичного мислення на уроках математики в початковій школі, С. Скворцова визначила їх сутність у межах вивчення конкретних змістових ліній [4]. Вона акцентує увагу на важливості розвитку критичного мислення учнів через трансформацію

традиційних підходів до виконання математичних операцій, а також на необхідності систематизації різноманітних стратегій для оцінки можливостей застосування нових математичних методів.

Так, відповідно до напрацювань дослідниці, технологія розвитку критичного мислення у межах вивчення змістової лінії «Числа і дії з числами» може бути реалізована за кількома етапами: 1) активуємо відомі способи міркування під час обчислень; 2) змінюємо запис компонентів арифметичної дії; 3) з'ясовуємо, як зміна впливає на розв'язування; 4) намагаємось застосувати відомий метод і коригуємо міркування при необхідності; 5) аналізуємо вплив змін на результат; 6) формулюємо орієнтувальну основу для подальших дій; 7) використовуємо нові способи дії. Для розвитку критичного мислення корисно включати різноманітні завдання, включаючи завдання з «пастками» та завдання для логічного міркування.

Змістова лінія «Сюжетні задачі» також має потенціал для розвитку критичного мислення учнів. Відповідно до програми для 1-го класу, учні мають оцінювати чи є текст задачею, визначити правильну арифметичну дію, ґрунтуючись на логічному аналізі тексту задачі. Вони вчаться робити попередню оцінку очікуваної відповіді та обґрунтовувати вибір арифметичної операції. У 2 класі учні починають розрізняти прості та складені задачі, оцінюючи, чи можна розв'язати задачу за допомогою однієї арифметичної дії. Вони також вчаться змінювати умови задачі, порівнювати їх з попередніми варіантами та визначати, як ці зміни впливають на розв'язок. В 3-му класі вводяться типові задачі, що містять однакову величину або процеси, і формування вміння їх розв'язувати здійснюється через дослідження математичних структур задач і методів розв'язування.

Загальна технологія розвитку критичного мислення в учнів початкової школи, що інтегрується в усі змістові лінії початкового курсу математики включає [4]:

1. Розв'язання завдань, спрямованих на актуалізацію наявних знань або способів дії.

2. Внесення змін до змісту завдання, порівняння нової задачі з уже розв'язаними, визначення спільних і відмінних характеристик.
3. Аналіз можливості застосування відомих способів дії для розв'язання нового завдання та, за потреби, їх коригування.
4. Дослідження математичного об'єкта шляхом модифікації несуттєвих характеристик і визначення впливу таких змін на розв'язок.
5. Рефлексію власної діяльності, формулювання нового знання або способу дії та побудову орієнтовної основи для подальшого використання.
6. Засвоєння нового знання або способу дії через виконання практичних завдань із новим змістовим наповненням.

Доцільним є уточнення, що дана технологія стосується переважно етапу ознайомлення учнів із новими знаннями та способами дії. Робота над розвитком критичного мислення не має обмежуватися лише цим етапом. На етапі формування вмінь і навичок важливо використовувати спеціальні завдання, що включають дослідницьку діяльність, аналіз варіативних підходів до розв'язання задач, а також проблемні ситуації, що спонукають до міркувань та пошуку альтернативних рішень.

Висновки:

1. У сучасному освітньому середовищі особлива увага повинна приділятися розвитку в учнів критичного мислення, яке допомагає їм осмислювати інформацію, аналізувати її та робити обґрунтовані висновки. Особливо це актуально для початкової школи, де формуються основи самостійності та аналітичного підходу до навчання.
2. Критичне мислення є важливим компонентом для розвитку логічного та творчого підходів до вирішення завдань, що є важливим на етапі навчання математики. Його формування сприяє здатності учнів розглядати різні перспективи і приймати обґрунтовані рішення.
3. Технології розвитку критичного мислення повинні бути інтегровані в усі етапи навчального процесу. Для цього необхідно застосовувати активні

методи навчання, які стимулюють учнів до самостійного пошуку рішень і оцінки інформації.

4. Розвиток критичного мислення учнів потребує систематичної роботи, постійного вдосконалення методів і підходів до навчання. Важливим аспектом є створення сприятливого психологічного клімату на уроках, що дозволяє учням активно залучатися до процесу навчання та ефективно розвивати свої когнітивні навички.

Список використаних джерел:

1. Демченко Н. М. Розвиток критичного мислення в учнів початкових класів на уроках математики. *Наукові записки*. 2022. № 3. С.38-44.
2. Доценко С. О. Технологія розвитку критичного мислення як засіб формування творчих здібностей учнів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016 р. № 48 (101). С.277-286.
3. Компаній О. Розвиток критичного мислення у школярів початкових класів: з досвіду роботи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. №21. С.13-20.
4. Скворцова С. Розвиток критичного мислення в учнів початкової школи на уроках математики. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2016. № 2. С. 163-169.

Дорога А. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Природничі компетентності є ключовими для формування у дітей розуміння навколишнього світу та їх здатності вирішувати проблеми, пов'язані з природними явищами. У контексті інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початкових класах природничу компетентність можна формувати через поєднання різних методів і підходів, що дозволяють дітям не лише здобувати знання, але й розвивати вміння застосовувати ці знання у реальному житті.

Що таке природничі компетентності?

Природничі компетентності включають в себе:

- знання про природу, закони природи, екосистеми, явища фізики та хімії;
- навички спостереження за природними явищами та об'єктами, вміння ставити питання, знаходити відповіді;
- здатність до аналізу та синтезу отриманих знань, проведення простих дослідів і експериментів;
- розвиток екологічної свідомості та усвідомлення взаємозв'язку людини та природи.

Основні методи і підходи для формування природничої компетентності:

1. Дослідницький підхід. Дослідницька діяльність допомагає дітям розвивати здатність самостійно знаходити інформацію, ставити гіпотези та перевіряти їх на практиці. Цей підхід включає проведення різноманітних експериментів, спостережень та наукових досліджень. Приклад: спостереження за погодними умовами, ростом рослин або поведінкою тварин, а також проведення простих експериментів (наприклад, як вода змінює свій стан при нагріванні).

2. Інтеграція природничих наук із іншими предметами. Уроки з курсу «Я досліджую світ» передбачають інтеграцію природничих знань з іншими навчальними дисциплінами, що дозволяє створювати цілісне уявлення про світ навколо. Це включає поєднання біології, географії, хімії, фізики та екології.

Приклад: на уроці можна об'єднати вивчення теми «Рослини» з художньою діяльністю, де учні малюють різні види рослин, вивчають їх властивості та значення для екосистеми.

3. Проектно-орієнтоване навчання. Проекти дозволяють дітям не лише отримувати знання, а й практично застосовувати їх. Проектна діяльність сприяє розвитку критичного мислення, комунікативних та організаційних навичок. Приклад: учні можуть створити проєкт на тему «Наші екосистеми», де досліджують різні природні середовища, представляють їх особливості та важливість для людини.

4. Групова діяльність. Групова робота на уроках дозволяє дітям розвивати навички співпраці, обміну ідеями та пошуку спільних рішень. Це важливо для розвитку екологічної свідомості та вміння працювати в команді. Приклад: розподіл учнів на групи для виконання дослідницьких завдань, де кожна група вивчає окремий аспект екосистеми (наприклад, водні, лісові, степові).

5. Інтерактивні технології та візуалізація. Інтерактивні технології (використання планшетів, інтерактивних дошок, мобільних додатків) значно підвищують ефективність навчання природничим наукам, оскільки дозволяють дітям наочніше вивчати природні явища. Приклад: використання програм для вивчення фізичних та хімічних процесів через віртуальні експерименти або інтерактивні карти для вивчення географічних особливостей.

6. Ігрові методи. Ігри, в тому числі рольові та симуляційні, допомагають дітям краще зрозуміти природничі явища і процеси через взаємодію та практичне застосування знань. Приклад: створення гри, де учні повинні вирішити завдання по захисту навколишнього середовища, наприклад, вибір правильних екологічних практик для збереження ресурсів.

7. Екологічні проєкти та активності на свіжому повітрі. Екологічні проєкти можуть включати роботу з рослинами, прибирання території, створення екологічних станцій для спостережень. Приклад: створення шкільного саду або участь у акціях з очищення навколишнього середовища, що дозволяє учням відчувати свою причетність до збереження природи.

Ключові аспекти формування природничої компетентності:

1. Розвиток спостережливості та аналітичного мислення – важливо навчити дітей не тільки спостерігати, а й аналізувати, ставити запитання, передбачати можливі наслідки явищ. Це сприяє розвитку критичного мислення. Приклад: спостереження за процесами (наприклад, як змінюється стан води при замерзанні чи кип'ятінні) та їх аналіз у вигляді простих діаграм.

2. Застосування знань у повсякденному житті – учні мають бачити зв'язок між теорією та практикою, тому важливо включати завдання, які стосуються реальних ситуацій. Приклад: вивчення водообміну на уроці природознавства через дослідження води в різних формах в природі (сніг, дощ, річка) і роль кожного процесу в житті людини.

3. Формування екологічної свідомості – дітей необхідно виховувати в дусі поваги до природи, розуміння важливості збереження ресурсів і охорони навколишнього середовища. Приклад: Обговорення важливості збереження води та енергії, участь у акціях з екологічного виховання.

Можна зробити висновок, що формування природничої компетентності на уроках «Я досліджую світ» у початкових класах є важливим етапом розвитку учнів як відповідальних громадян, які розуміють взаємозв'язок між природними явищами та повсякденним життям. Поєднання різноманітних методів, таких як дослідження, проєктна діяльність, інтерактивні технології та екологічні проєкти, дозволяє створити ефективне і цікаве середовище для навчання природничим наукам, сприяючи розвитку у дітей комплексних навичок та компетентностей, які знадобляться їм у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. Постанова КМУ №87 від 21 лютого 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12>. (дата звернення: 1.04.25).

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static->

[objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/sites/default/files/2021/04/objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf)

(дата звернення: 1.04.25).

3. Пустовіт Н.А., Пруцакова О.Л., Руденко Л.Д., Колонькова О.О. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2008. 64 с.

4. Типові освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2>

5. Шмалей С. В. Екологічна особистість. Бібліотека офіційних документів: монографія. Київ, 1999. 232 с.

6. Шмалей С. В. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2008. 64 с.

Зеленська Д. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Кравченко М. С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Олійник А. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Науковий керівник: **Одарченко В. І.**, професорка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».

РОЗВИТОК ПОЛКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НУШ

Сучасна українська освіта зазнає глибоких трансформацій, зумовлених інтеграцією країни в глобальний освітній простір та впровадженням нових, суттєво відмінних від попередніх, державних стандартів. Особливої актуальності

це питання набуває в контексті багатонаціонального та багатокультурного характеру України. Різноманітність етнічних, культурних і релігійних груп, які проживають в Україні, вимагає від освіти гнучкості та адаптивності.

У Концепції Нової української школи зазначається, що «суттєвих змін зазнає процес і зміст підготовки вчителя, оскільки педагог виконуватиме роль не тільки наставника та джерела знань, а коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [2, с.16].

У сучасному світі, де полікультурність є нормою, важливою умовою стабільності суспільства є формування толерантної особистості. Тому розвиток полікультурної компетентності у майбутніх вчителів є одним з найважливіших завдань сучасної педагогічної освіти.

Аналіз різних підходів до визначення сутності поняття полікультурності та полікультурної освіти розкрито в працях багатьох дослідників (М. Драгоманов, М. Грушевський, Г. Ващенко, О. Кузнецова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський).

Отже, постає актуальна потреба опрацювання та узагальнення результатів наукових досліджень з метою урахування полікультурності в освіті, яка б враховувала сучасні реалії та потреби українського суспільства.

Теоретично охарактеризувати процес розвитку полікультурної компетентності майбутнього вчителя НУШ.

Поняття «полікультурність» є надзвичайно багатограним і охоплює широкий спектр аспектів людського буття, від філософських концепцій до конкретних проявів у повсякденному житті. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що полікультурність розглядається як явище, принцип, здатність людини та якість особистості.

Поняття «полікультурність» з'явилося в європейській освіті на початку 70-х років як відповідь на зростання міграційних процесів та необхідність інтеграції представників різних культур. Це призвело до створення уніфікованих освітніх програм, спрямованих на забезпечення рівних можливостей для всіх учнів. В

Україні ж поняття «полікультурність», «полікультурна освіта» та «полікультурне виховання» стали активно використовуватися відносно недавно.

Дослідниця О. Котенко зазначає, що полікультурність – це особливий системотворчий компонент у структурі особистості, її якість, що передбачає визнання багатоманітності культурного простору та здатність до міжкультурної взаємодії [7].

Філософ М. Драгоманов (1841–1895) розглядав питання полікультурного виховання в контексті взаємозв'язку та взаємовпливу національного й загальнолюдського. Він вважав, що потрібно прищеплювати дітям любов до батьківщини, традицій свого народу, почуття гордості за свою вітчизну. При цьому, на думку вченого, важливо заохочувати учнів до вивчення інших народів, формувати у них бажання жити в мирі та злагоді з ними [4, с. 129-130].

Вищезазначені дослідження підкреслюють актуальність і важливість формування полікультурної компетентності майбутнього вчителя НУШ. Адже полікультурно освічений педагог має не тільки знати та поважати свою культуру, але й бути відкритим до культурного розмаїття світу, готовою до співпраці та взаєморозуміння з людьми різних національностей й повчати цьому майбутнє покоління.

Також погоджуємось з думкою О. Дубасенюк про те, що до вчителя мають бути високі вимоги для його професіоналізму та ефективності у виконанні своєї ролі, так як від нього залежить успіх виховання та навчання учнів. У своїй монографії вона зазначила, що «Вчитель має бути взірцем високої моральності, культури, принциповості, широкої ерудиції. Високі вимоги до особистості вчителя об'єктивно виражають психологічну сутність його діяльності як інтегральної і соціально значущої функції у суспільстві. Разом з тим сучасний учитель повинен виступати високо свідомим суб'єктом виховної діяльності, активним діячем науково-технічного і соціального прогресу» [1, с. 9].

За вище сказаним можна дійти до висновку, що це складне та багатогранне явище. Полікультурність є якістю особистості, що включає здатність людини

усвідомлювати та поважати культурне розмаїття світу, а також бути готовою до ефективної взаємодії з представниками різних культур.

Так, сфера впливу полікультурності охоплює соціальну культуру, тобто загальні цінності, норми та звичаї суспільства, які є необхідними для ефективної комунікації та співпраці в багатокультурному середовищі. Соціальна культура є тим середовищем, в якому формується і розвивається полікультурна особистість.

Полікультурність є важливим компонентом сучасної освіти, спрямованим на формування особистості, здатної до життя в умовах глобалізації та культурного розмаїття. Вона передбачає гармонійне поєднання національної ідентичності з визнанням загальнолюдських цінностей, розвиток міжкультурної компетентності та формування толерантного ставлення до представників інших культур, і саме вчитель є провідником до формування полікультурності.

Спираючись на дослідження «Полікультурне виховання як невід'ємна складова професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів початкової освіти» О. Кузнецової дійшли до висновку, що розвиток полікультурної компетентності майбутнього вчителя НУШ впливає з наступних завдань:

1. Забезпечення ефективної міжкультурної комунікації шляхом розвитку полікультурної компетентності.
2. Щоб стати різносторонньою, розвиненою людиною потрібно розширювати свої горизонти особистості через занурення в багатство культурних традицій та цінностей різних народів.
3. Виховання поваги до культурного різноманіття та формування навичок толерантного співіснування як основи професійної етики.
4. Створення гармонійного освітнього середовища, де національна ідентичність органічно поєднується з визнанням загальнолюдських цінностей, як баланс між збереженням власної культури та відкритістю до культур інших народів.

Висновок. В рамках дослідження охарактеризована важливість розвитку полікультурної компетентності майбутніх педагогів, для забезпечення

ефективної взаємодії між різними культурами в контексті глобалізації вищої освіти.

Полікультурне виховання формує у майбутніх педагогів такі ключові компетентності, як толерантність, відкритість до культурного різноманіття, здатність до міжкультурної комунікації та інтеграції знань про різні культури в навчальний процес. Це дозволяє їм ефективно працювати в багатокультурних класах та сприяти розвитку культурної взаємодії між учнями.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. 367с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/29346/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84i%D1%8F_2005.pdf (дата звернення 07.02.2025).
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 07.02.2025).
3. Кузнецова О. В. Полікультурне виховання як невід'ємна складова професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів початкової освіти. Вісник науки та освіти. 2025. № 12(30). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12\(30\)-843-853](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12(30)-843-853) (дата звернення: 07.02.2025).
4. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч. посіб. / 4-те вид., стер. – Київ: Центр учб. літ., 2011. 188 с.
5. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч. посіб. / ред.: М. В. Левківський, О. А. Дубасенюк; Міністерство освіти України, Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 335 с.
6. Мичковська В. Р. Поняття полікультурності як якості особистості. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2021. Т. 24, № 1. С. 236–253. URL: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v24i1.641> (дата звернення: 07.02.2025).

7. Омелянчук І. І. Сутність поняття «полікультурність» як основоположного компоненту в структурі міжкультурної комунікації – PSYH.KIEV.UA – Вісник психології і соціальної педагогіки. URL: <https://surl.li/jipood> (дата звернення: 15.02.2025).

Колпачова Д. Ю., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».

Куцовол Я. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Науковий керівник: **Лонська І. О.**, старша викладачка, викладачка вищої категорії кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В НУШ

Актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в Новій українській школі (НУШ) зумовлена необхідністю адаптації освітнього процесу до сучасних вимог. НУШ акцентує увагу на розвитку критичного мислення, креативності та соціальних навичок учнів, що вимагає від вчителів нових знань і вмінь. Сучасні технології, інклюзивність та різноманітність учнів також ставлять нові виклики перед педагогами. Тому важливо оновити програми підготовки вчителів, щоб забезпечити якісну освіту, що відповідає потребам сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної діяльності вчителя завжди було об'єктом наукових досліджень у сфері педагогіки. Серед сучасних науковців, які досліджували проблеми підготовки вчителів, слід

відзначити: Н. Бібік, В. Бондаря, О. Дубасенюк, І. Зязюна, О. Савченко, Г. Тарасенко, І. Якиманську та ін.

Мета дослідження – обґрунтувати необхідність удосконалення підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в НУШ та визначити ефективні шляхи формування їхніх професійних компетентностей, зокрема інтеграції теорії й практики, оволодіння сучасними методиками та використання інноваційних освітніх технологій.

Виклад основного матеріалу. Якість підготовки педагогів залежить не лише від засвоєння знань, а й від здатності самостійно їх здобувати та ефективно застосовувати. Для цього важливо використовувати інноваційні технології навчання (ігрові, тренінгові, коуч-технології, моделювання, критичне мислення тощо), а також інтегрувати навчальний матеріал і працювати в інклюзивному середовищі.

Успіх освітньої реформи залежить від педагогів, які є агентами змін. Вони повинні вміти обирати методи навчання, виконувати ролі коуча, фасилітатора, організовувати навчання через діяльність, підтримувати психологічний комфорт і використовувати формувальне оцінювання. Такі навички мають формуватися наскрізно через практику та фахові дисципліни, щоб забезпечити інноваційність і гнучкість сучасної освіти [4].

Нова українська школа передбачає підготовку вмотивованих педагогів із можливістю творчого підходу та професійного розвитку. Для цього створено освітній портал з методичними матеріалами, а також передбачено матеріальне стимулювання вчителів. Важливим аспектом є академічна свобода педагога: право створювати авторські програми, обирати підручники, методи навчання та висловлювати власну професійну думку [1].

Упроваджуючи Концепцію нової української школи, майбутні учителі початкових класів повинні звертати увагу на кілька ключових аспектів:

• **Оновлений навчальний зміст:** Освіта має бути спрямована на розвиток компетентностей, необхідних для успішного життя в суспільстві. Це означає, що навчальні програми повинні бути адаптовані до сучасних вимог і потреб дітей.

. **Центр освітнього процесу – дитина:** Важливо орієнтуватися на потреби та інтереси учнів, щоб навчання стало ефективним інструментом для розвитку їхньої особистості.

. **Виховання як складова навчання:** Виховний аспект освіти має допомагати формувати життєві цінності у дітей, що є важливим для їхнього соціального становлення.

. **Співпраця всіх учасників:** Ефективне навчання можливе лише за умови партнерства між вчителями, учнями та батьками. Кожен з них має бути активним учасником освітнього процесу.

. **Педагогіка партнерства:** Цей підхід базується на гуманізмі та творчості, сприяє формуванню суспільства, де панують повага та взаєморозуміння. Основне завдання – змінити традиційні стереотипи взаємин між усіма учасниками процесу через спільну діяльність. Зосереджуючи увагу на цих аспектах, учителі можуть створити сприятливе середовище для гармонійного розвитку дітей [2].

Майбутнім педагогам необхідно розуміти особливості організації освітнього процесу в НУШ. Передусім це забезпечення безпечного та комфортного навчального середовища для всіх учнів. Важливим аспектом є також рівний доступ до освіти, зокрема інклюзивне навчання для дітей із особливими потребами. Окрім цього, слід упроваджувати компетентнісний підхід, який допомагає розвивати у дітей практичні навички та вміння. Завершальним елементом є створення дієвої внутрішньої системи контролю якості освіти, що сприятиме підтриманню високого рівня навчання [5].

Підготовка майбутніх учителів початкових класів до проведення інтегрованих уроків у НУШ включає формування мотивації здобувачів через навчально-практичні завдання та самостійну роботу. Використовуються інтерактивні методи навчання, такі як дискусія, «Мозковий штурм», «Кубик Блума», проєктування та ігрові методи.

Окрему увагу приділено інноваційним методам, що сприяють розвитку професійних компетентностей, зокрема моделюванню творчих завдань, ігровій інсценізації навчальних ситуацій та створенню авторських проєктів-презентацій.

Серед традиційних засобів навчання виділяються підручники, посібники, наочність, технічні засоби, аудіо- та відеотехніка, мультимедійні ресурси, інтернет-джерела та комп'ютерні програми, що сприяють якісній підготовці педагогів.

Під час педагогічної практики здобувачі не лише виконують освітньо-виховні завдання, передбачені програмою, а й:

- опановують методики інтерактивного навчання, використовуючи технології формувального оцінювання, роботи в групах та проєктної діяльності;
- беруть участь у впровадженні інтегрованого навчання, розробляючи міжпредметні уроки відповідно до принципів НУШ;
- знайомляться з концепцією педагогіки партнерства, що передбачає співпрацю з учнями, батьками та колегами;
- працюють над створенням освітнього середовища, яке є безпечним, комфортним і мотивуючим для дітей;
- застосовують цифрові технології для організації навчання, інтерактивного оцінювання та зворотного зв'язку [3].

На сьогодні практика проводиться у дистанційному форматі, і тому здобувачі:

- створюють інтерактивні уроки, використовуючи платформи Google Classroom, Zoom, LearningApps, Kahoot тощо;
- розробляють віртуальні навчальні матеріали (відеоуроки, інтерактивні презентації, електронні книги);
- підтримують зв'язок із учнями та батьками через онлайн-консультації та месенджери;
- організовують дистанційні виховні заходи (онлайн-диспути, творчі конкурси, квести, вікторини).

Практика в умовах Нової української школи допомагає майбутнім педагогам оволодіти сучасними методиками навчання, сформуванню навички рефлексії та забезпечити індивідуальний підхід до кожного учня, що є ключовими принципами НУШ.

Висновки. Проаналізувавши сучасні підходи до підготовки майбутніх учителів початкової школи, можна зробити висновок, що успішна реалізація концепції НУШ вимагає від педагогів не лише ґрунтовних знань, а й високого рівня професійних компетентностей.

Отже, майбутній учитель має бути готовий до інтеграції теоретичних знань і практичного досвіду, упровадження інноваційних методик, використання цифрових технологій та роботи в інклюзивному середовищі. Важливими залишаються розвиток емоційного інтелекту, навичок комунікації та педагогічної рефлексії.

Якість підготовки педагогів напряду залежить від рівня їхньої самостійності у здобутті нових знань та здатності до творчого підходу у навчальному процесі. Таким чином, навчання у закладах вищої освіти має забезпечити всебічний розвиток майбутніх педагогів, підготувати їх до викликів сучасної освіти та дати їм змогу стати справжніми агентами змін у Новій українській школі.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&tag=nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 19.03.2025).
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Євтух М. Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти. Вища освіта. Педагогічна і психологічні науки України. 2012. Т. 5. С. 228-241.

4. Павлик О., Білоконна Н., Лисевич О. Професійна підготовка фахівця початкової освіти у нових реаліях / Український Педагогічний журнал, 2020, №4, с. 83-91.

5. Половенко Олена. Сучасні підходи до організації освітнього процесу: управлінський аспект. URL: https://znayshov.com/FR/15704/mv_58-290-300.pdf (дата звернення: 12.03.2025).

Колпачова Д. Ю., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».

Куцовол Я. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Науковий керівник: **Акімова О. М.**, доцентка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Актуальність проблеми. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів полягає в необхідності формування креативного мислення, яке сприяє успішній адаптації дітей до швидко змінюваного світу. Творчий потенціал у цьому віці допомагає дітям не лише зацікавлено навчатися, але й розвивати критичне мислення, соціальні навички та впевненість у собі. Забезпечення умов для творчості в освітньому процесі є важливим завданням для педагогів і батьків, оскільки це готує дітей до майбутніх викликів.

Аналіз останніх досліджень. Розвиток креативності у дітей є ключовим аспектом сучасної освіти. Науковці, зокрема Н. Волошина, О. Дусавицький, В. Костюк та Л. Шелестова, підкреслюють необхідність інтеграції інтерактивних методів навчання та створення сприятливого середовища для творчості. Вони

стверджують, що такі підходи сприяють формуванню критичного мислення та самостійності учнів.

Мета дослідження – обґрунтувати значення розвитку творчого потенціалу молодших школярів та визначити ефективні шляхи його формування в освітньому процесі. Особливу увагу приділено впровадженню інтерактивних методів, індивідуального підходу, використанню сучасних технологій і створенню сприятливого середовища для розвитку креативності учнів.

Виклад основного матеріалу. У психологічній та навчальній літературі творчу особистість розглядають як людину, котра не тільки має чимало знань, а й цікавиться новими ідеями, неординарними рішеннями та авторськими підходами. Важливою ознакою творчої особистості є здатність до креативного мислення та наявність творчих здібностей, що прямо пов'язані з рівнем її активності у творчій діяльності. Ці якості визначають, наскільки ефективно вона здатна втілювати свій творчий потенціал і самовиражатися в різних сферах життя [2].

У Державному стандарті початкової освіти значну увагу приділено розвитку творчих здібностей учнів. Документ спрямований на всебічний розвиток дитини, включаючи її креативність, ініціативність та творче мислення. Одним із основних завдань освіти є формування в учнів уміння самовиражатися, використовувати творчий підхід у навчанні та знаходити рішення для нестандартних ситуацій. Стандарт підкреслює важливість інтегрованого навчання, яке стимулює розвиток уяви, допитливості та самостійності, а також заохочує дітей до пошуку нових ідей і рішень [1].

Творчий потенціал – це здатність людини створювати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення та креативно підходити до різних завдань. У дітей молодшого шкільного віку він проявляється через уяву, гнучке мислення та бажання експериментувати. Цей потенціал не є статичним – він розвивається під час навчання та взаємодії з навколишнім світом.

Розвиток творчих здібностей є важливою частиною освітнього процесу в початковій школі. Він має гармонійно доповнювати засвоєння знань,

формування умінь і навичок, допомагаючи учням не лише запам'ятовувати інформацію, а й застосовувати її у нестандартних ситуаціях.

Кожен учитель має прагнути створити умови для цікавого та розвивального освітнього процесу, підтримуючи природну цікавість дітей і мотивуючи їх до пізнання нового. Важливо знайомити учнів з різноманітними аспектами природи, культури та суспільного життя, розвивати пам'ять, увагу, уяву та креативне мислення, а також формувати комунікативні навички для чіткого висловлювання думок. Крім того, необхідно виховувати любов до рідної культури, національну свідомість і духовні цінності.

Таким чином, у школі має панувати атмосфера, що сприяє не лише засвоєнню знань, а й розвитку індивідуальності кожного учня, його творчого потенціалу та здатності мислити нестандартно [4].

Розвивати уяву та творчі здібності учнів допомагають різні вправи й заходи. Корисно пропонувати дітям малювати за словесним описом, створювати альтернативні завершення казок, грати в асоціації для тренування креативного мислення. Позакласні активності, як-от конкурси малюнків, літературні олімпіади, майстер-класи з мистецтва, сприяють творчому розвитку та самовираженню учнів

У дистанційному навчанні важливу роль відіграють онлайн-платформи, які пропонують інтерактивні завдання, такі як віртуальні виставки та онлайн-конкурси. Це допомагає підтримувати інтерес дітей до навчання та сприяє їхньому творчому розвитку. Корисні інтернет-ресурси, такі як Canva для створення колажів, Kahoot для інтерактивних ігор, Scratch для програмування, та Padlet для командної роботи, допомагають учням працювати в цифровому середовищі. Використання цих ресурсів створює інтерактивне освітнє середовище, де кожен учень може розкрити свій творчий потенціал.

Розвиток творчого потенціалу молодших школярів значною мірою залежить від вчителя, який створює умови для самовираження та розкриття здібностей дітей. Завдяки правильному підходу педагог може надихати учнів, стимулюючи їхню уяву через нестандартні запитання та інтерактивні методи, такі як рольові

ігри та театральні постановки. Важливо також підтримувати інтерес до творчості, відзначаючи навіть невеликі досягнення та включаючи цікаві теми, що робить навчання захопливим.

Вчитель має враховувати індивідуальні інтереси та здібності кожної дитини, пропонуючи завдання різного рівня складності та адаптуючи їх для учнів з особливими потребами. Підтримка колективної творчості через групові проєкти та можливість вибору завдань допомагають дітям знайти свій стиль і впевненість у собі, що робить освітній процес більш ефективним [3].

Висновки. Отже, розвиток **творчих здібностей** учнів початкової школи є важливим елементом освіти, що сприяє формуванню креативного мислення, ініціативності та самовираження. Важливу роль у цьому процесі відіграє вчитель, який створює сприятливі умови для творчої діяльності, використовуючи інтерактивні методи, індивідуальний підхід та сучасні технології. Позакласні заходи та онлайн-ресурси також допомагають розкрити здібності дітей. Таким чином, розвиток творчості є необхідним для всебічного розвитку особистості та її підготовки до майбутніх викликів.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти [Чинний від 21.02.2018 р.] (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 р. № 688). Київ: Кабінет Міністрів України, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 17.03.2025).
2. Біденко В. Творча робота школярів на уроках мови, читання, риторики. Початкова школа. 2017. №7. С. 48-49.
3. Талько Аліса Едуардівна. Розвиток творчого потенціалу в учнів початкової школи. URL: <https://surl.li/cfrgvj> (дата звернення: 18.03.2025).
4. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи у процесі мовленнєвої діяльності. URL: <https://surl.li/lcecmy> (дата звернення: 21.03.2025).

Кононенко М. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

Науковий керівник: **Фатянова Т. О.**, асистентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету

РОЛЬ МОДЕЛЮВАННЯ ТА НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки та методики навчання математики важливим напрямом досліджень є проблема формування в учнів стійких умінь і навичок розв'язування математичних задач. Розв'язування задач виступає не лише засобом засвоєння математичних знань, а й потужним інструментом розвитку логічного мислення, креативності та пізнавальної активності здобувачів початкової освіти. Водночас цей процес нерідко викликає труднощі у школярів, що зумовлює необхідність використання ефективних методичних підходів для підвищення його результативності.

Питання використання моделювання та наочності у навчанні розв'язування задач посідає важливе місце в дослідженнях українських науковців. Зокрема, Н. Лозовська обґрунтувала доцільність використання графічного моделювання як ефективного засобу формування в учнів умінь розв'язувати математичні задачі. Також значний внесок у дослідження зробили О. Семеніхіна та М. Друшляк, які розробили методику формування у майбутніх учителів математики навичок комп'ютерного моделювання в процесі розв'язування текстових задач, використовуючи програмне забезпечення GeoGebra. Ці дослідження підкреслюють значущість моделювання та наочності у процесі навчання розв'язування математичних задач, сприяючи розвитку відповідних навичок як у школярів, так і у майбутніх педагогів [2].

Моделювання є ефективним методом представлення математичних понять та залежностей у спрощеній та доступній формі. Воно включає використання реальних або уявних моделей для пояснення сутності математичних операцій та концепцій. Моделі можуть бути представлені у вигляді графічних схем, діаграм,

предметних моделей, а також комп'ютерних симуляцій. Використання моделювання допомагає учням усвідомити структуру задачі, встановити зв'язки між її елементами та розробити правильний підхід до її розв'язування.

Наочність у навчанні розв'язування задач може бути реалізована через графічні, предметні та символічні засоби. Графічна наочність передбачає використання малюнків, схем, таблиць, які допомагають візуалізувати задачу. Предметна наочність полягає у застосуванні реальних об'єктів або моделей, що дозволяє учням краще зрозуміти логіку розв'язування. Символічна наочність включає використання математичних виразів, рівнянь та формул, які формують у школярів здатність до абстрактного аналізу. Л. Пахомова зазначає, що використання моделювання та наочності в освітньому процесі сприяє активному залученню учнів до пізнавальної діяльності, підвищує їхню мотивацію до навчання та полегшує розуміння складних математичних понять. Методика застосування моделювання та наочності має бути адаптована до вікових особливостей учнів: молодшим школярам доцільно використовувати конкретні предметні моделі, тоді як для старших учнів ефективними є графічні та символічні засоби представлення інформації. У процесі навчання в учнів виникають труднощі у формуванні правильного алгоритму дій при розв'язуванні задач, що зумовлює необхідність використання різних засобів наочності та моделювання для пояснення та закріплення матеріалу [3].

На думку А. Сівачук, застосування інтерактивних технологій у поєднанні з моделюванням та наочністю відкриває нові можливості для ефективного навчання. Використання електронних освітніх ресурсів, анімацій, інтерактивних таблиць та математичних програм дає змогу учням краще засвоювати матеріал, розвивати аналітичні здібності та вдосконалювати навички розв'язування задач [4].

Моделювання та наочність також сприяють розвитку критичного мислення та вміння застосовувати набуті знання в реальних життєвих ситуаціях. Використання різноманітних підходів до представлення математичних понять дозволяє учням розглядати задачі з різних сторін, що формує глибше розуміння

предмета. Одним із важливих аспектів застосування моделювання є його роль у формуванні зв'язків між теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням. Наприклад, під час вивчення геометричних фігур, використання 3D-моделей допомагає учням краще зрозуміти просторові відношення та властивості фігур.

Погоджуємось із висновками О. Бартків, Є. Дурманенко та О. Дурманенко, які підкреслюють значущість диференційованого підходу до застосування моделювання та наочності в освітньому процесі. Залежно від рівня підготовки учнів та їхніх індивідуальних особливостей, можна застосовувати різні методи: для тих, хто краще сприймає інформацію через візуальні образи, ефективними будуть графічні й предметні моделі, тоді як учням із добре розвиненим абстрактним мисленням корисними стануть аналітичні схеми та символічні позначення [1].

Крім того, моделювання та наочність мають значний вплив на формування навичок самостійного дослідження й пошуку розв'язків. А. Сівачук та Н. Гаврилюк стверджують, що сучасні інтерактивні технології, такі як математичні онлайн-симуляції, віртуальні лабораторії та освітні платформи, надають учням змогу експериментувати з різними методами розв'язування задач, оцінювати їхню ефективність і знаходити оптимальні підходи [2; 4]. Застосування моделювання та наочності в навчанні не лише полегшує процес засвоєння матеріалу, а й формує у школярів математичну грамотність, здатність логічно міркувати, аналізувати та аргументовано обґрунтовувати свої рішення. Це сприяє не лише кращій успішності в математиці, а й розвитку універсальних когнітивних навичок, необхідних у подальшому навчанні та професійній діяльності.

Таким чином, моделювання та наочність є важливими методичними інструментами, що значно покращують процес навчання розв'язування задач. Вони сприяють формуванню у школярів навичок аналізу та узагальнення, допомагають виявляти взаємозв'язки між об'єктами та сприяють глибшому розумінню математичних понять. Використання моделей і засобів наочності

допомагає не лише у розв'язуванні конкретних задач, але й у розвитку загального математичного мислення та навичок самостійної роботи. Ефективність використання моделювання та наочності залежить від правильного добору методичних засобів відповідно до вікових особливостей та рівня підготовки учнів. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи у використанні моделювання та наочності. Інтерактивні мультимедійні засоби, віртуальні моделі та освітні платформи дають можливість створювати динамічні візуалізації процесу розв'язування задач, що значно підвищує якість навчання.

Список використаних джерел:

1. Бартків О. С., Дурманенко Є. А., Дурманенко О. Л. Інноваційні технології професійної підготовки майбутніх вихователів до інтегрованого навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Т. 1, № 52. С. 76-80.

2. Гаврилук Н. Використання мультимедійних технологій в освітньому процесі. Київ : Педагогічна думка, 2021. 132 с.

3. Пахомова Л. Застосування віртуальних дошок для реалізації проектної діяльності в НУШ в умовах дистанційного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* 168 : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 16–18 берез. 2023 р. / Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 896–900.

4. Сівачук А. Л. Мобільні технології як ефективний інструмент формування мотивації до навчання сучасних дітей. *Інформаційні технології в соціокультурній сфері, освіті та економіці* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–22 квітня 2021 р. / Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2021. С. 181–184.

Коноплій Є. С., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: **Семеній Н. О.**, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри початкової освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ОСВІТА НОВОГО ПОКОЛІННЯ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні інновації, цифрові та медіатехнології відкривають нові явища й процеси в навколишньому світі, сприяючи інтеграції наукових досягнень і винаходів у практичну реальність. У цьому контексті освітня реформа в Україні під час війни ставить нові виклики перед системою освіти, яка однією з перших реагує на зміни в суспільстві та повинна адаптуватися до потреб в умовах змін.

У зв'язку з цим освітня практика потребує від педагогів оновлення процесу навчання, його стилю, а також змін у роботі вчителів та діяльності учнів. Наразі особливо важливим є те, що інноваційні освітні практики демонструють педагогічні розробки та інновації, освітні тренди спрямовані на реалізацію реформи НУШ.

Згідно з дослідженням О. В. Саган, тренд – це сучасна тенденція, ключовий напрямок розвитку. Бути в тренді означає «відповідати вимогам часу» та бути в курсі останніх новацій у певній галузі [6, с.13].

Термін «освітній тренд» розглядається як концептуальні та практичні зміни в освітній сфері, які мають значний вплив на методи навчання, технології, структури та цінності, відповідаючи на сучасні вимоги суспільства та ринку праці.

Серед освітніх трендів у початковій школі, які чітко проявляються в умовах швидких змін сьогодення, включаючи кризові ситуації належать:

1. Soft skills. Необхідність пристосовуватися до мінливих умов середовища викликає потребу постійно вчитися, бути гнучким, швидко реагувати на зміни та адаптуватися до нових умов. Саме *soft skills* (життєві та соціальні навички) стануть найважливішими в майбутньому. *Soft skills* – це навички ефективної комунікації, критичного мислення, креативності, здатності розв'язувати складні проблеми, ухвалювати оптимальні рішення, ведення переговорів, асертивність,

командна робота, лідерство, відповідальність, самостійність, ініціативність, гнучкість, інноваційність, емоційний інтелект (зокрема стійкість до стресу), інформаційно-цифрова грамотність та медіаграмотність [5, с.284].

2. *Діджиталізація* стає ключовим освітнім трендом сучасності, кардинально змінюючи характер процесів у всіх сферах суспільного життя. Цифрова освіта робить освітній процес більш ефективним, прозорим і візуалізованим, пропонуючи нові інструменти для співпраці. Замість заздалегідь записаних навчальних відео педагоги переходять до активних форматів співпраці, що забезпечують тісну взаємодію учасників освітнього процесу. Зростає використання інтерактивних онлайн-платформ, освітніх застосунків, електронних тренажерів, а також технологій віртуальної та доповненої реальності [1, с.23]. Цифрові технології стали невід'ємною частиною повсякденного життя, і намагання уникати їх використання означає «втечу» від реальності.

3. *Персоналізація* навчання набуває все більшої актуальності. Сьогодні вже недостатньо обмежуватись вивченням однієї галузі протягом усього життя – людина повинна здобувати різні навички. Процес навчання стає більш індивідуальним. Це вимагає негайного переходу до індивідуалізованого навчання, яке ґрунтується на педагогічній інноватиці: вчитися не просто для здачі зовнішнього незалежного тестування, а для розвитку здатності навчатися. Замість того, щоб заучувати інформацію, потрібно вчитися аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, прогнозувати та проявляти креативність [3, с.24].

4. *Асинхронне навчання* особливо актуально в умовах дистанційного та змішаного навчання. Такий формат дає учням можливість працювати над навчальними матеріалами у зручній для них час та темп [1, с.24]. У такому форматі навчання відсутня необхідність у конкуренції, прагненні за будь-яку ціну встигнути за однокласниками. Учні можуть приділяти більше уваги тим темам, які їх найбільше цікавлять, або тим, що здаються складними. Однак важливо зазначити, що попри численні переваги асинхронного навчання, його

ефективність залежить від наявності у школяра самодисципліни та здатності організувати свій час.

5. *Інтегроване навчання* допомагає «стирати» кордони між предметами і освітніми галузями, дозволяючи учням формувати більш цілісне розуміння світу. Вчителі заохочують учнів знаходити зв'язки між різними темами та використовувати вже набуті знання і навички в контексті різних аспектів життя [2].

6. *Здоров'язберігаючі технології* стали особливо важливими під час онлайн-навчання, яке було впроваджено через пандемію, а згодом і в умовах воєнного стану в Україні. Ці технології спрямовані на збереження, зміцнення та відновлення здоров'я учнів. До них належать: фізкультхвилинки, музичні паузи, спортивні заходи, прогулянки, а також нейро- та психогімнастика, вправи для зору, пальцева гімнастика, різноманітні терапевтичні вправи, моніторинг стану здоров'я учнів, санітарно-гігієнічна робота, протиепідеміологічні заходи, контроль за організацією харчування тощо [3]. Задля формування здоров'язберігаючої компетентності під час онлайн навчання варто застосовувати сучасні ІКТ, якими є: «Prezi», «Miro», «Wordwall», «Canva», «WorldArt» та інші [7, с.4]. Саме завдяки ним учні більш усвідомлено та системне сприймають матеріал під час групової роботи та пояснень учителя.

7. Популярним трендом є навчання через гру – *гейміфікація*. Сучасні методи гейміфікації підвищують зацікавленість у навчанні: замість традиційних лекцій та пояснень використовуються короткі відео, а тести замінюються іграми та веб-квестами. Ігровий підхід мотивує учнів виконувати домашні завдання, проходити навчальні ігри та краще засвоювати складні теми. Важливим елементом ігор є шкала успіху, що дає можливість учням бачити свої результати після кожного етапу, що стимулює їх до подальшого прогресу [4, с.59].

8. *Сторітелінг* – використання захоплюючих розповідей для подачі навчального матеріалу. Цей метод допомагає розвивати особистісні якості учнів, стимулює їхню уяву, покращує мотивацію, когнітивні та емоційні навички, а також підвищує рівень культурної освіти [3]. Сторітелінг особливо ефективний

для залучення учнів, оскільки дозволяє подавати складні теми простими словами, що допомагає краще засвоїти матеріал.

9. *STEAM-освіта* орієнтується на підготовку учнів до професій майбутнього через комплексне вивчення природничих наук, технологій, технічної творчості, мистецтва та математики [1, с.24]. Завдяки цьому підходу учні отримують можливість краще зрозуміти наукові явища через візуалізацію, використовуючи медіа- та технології доповненої і віртуальної реальності.

Ефективність розвитку суспільства безпосередньо залежить від прогресивності розвитку освітньої системи. Причому цей розвиток має бути випереджувальним, готуючи дітей до життя в суспільстві майбутнього, орієнтуючись на перспективні тенденції соціального розвитку. Основними пріоритетами в умовах змін та швидкого розвитку суспільства є адаптивність, здатність постійно навчатися новому, орієнтація системи освіти на цифровізацію, розвиток критичного мислення, діалогічність, креативність, а також уміння взаємодіяти в реальному та віртуальному просторі.

Список використаних джерел:

1. Гавлітіна Т. Інноваційні освітні практики: створення і впровадження в Новій українській школі. *Нова педагогічна думка*. 2023. № 3 (115). С. 20-25. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/576/523> (дата звернення: 11.02.2025).

2. Інтегроване навчання: зміна сенсу освіти та виклик для вчителів. *Освіта.ua*. 2021. URL: <https://osvita.ua/school/method/85062/> (дата звернення: 07.02.2025).

3. Коберник Г. І. Використання інноваційних технологій у початковій школі. Київ, 2017. 76 с.

4. Малихін О., Арістова Н., Ліпчевська І. Цифровізація профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*. 2024. № 4. С. 57-64. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-57-64> (дата звернення: 08.02.2025).

5.Малісевич О. О. Педагогічні умови розвитку soft skills в молодших школярів в умовах діджиталізації. *Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку*. 2023. С. 282-286.

6.Саган О. В. Гейміфікація як сучасний освітній тренд: зб. наук. пр. *Педагогічні науки*. 2022. Вип. 100. С. 12-18. URL: <https://orcid.org/0000-0002-3195-3686> (дата звернення: 10.02.2025).

7. Семеній Н. О., Петрук Т. О. Використання сучасних ІКТ для розвитку соціальної і здоров'язбережувальної компетентностей учнів початкових класів. *Академічні візії*. 2024. № 37. С.1-9.

Костікова О. В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Творчий потенціал учнів початкової школи є важливим аспектом їхнього загального розвитку, оскільки в цьому віці діти активно формують свої когнітивні та емоційні навички, здатність до інноваційного мислення та самовираження. Розвиток творчого потенціалу вимагає комплексного підходу, що включає в себе як створення сприятливого середовища для самовираження, так і використання методів та практик, що сприяють розвитку уяви, креативності та критичного мислення.

Підходи до розвитку творчого потенціалу

1. Ігровий підхід. Гра є одним із основних засобів розвитку творчого потенціалу у молодших школярів. Ігри стимулюють уяву, фантазію, сприяють розвитку емоційної чутливості та соціальних навичок. Різноманітні рольові та

сюжетно-дійові ігри дозволяють дітям відтворювати реальні та уявні ситуації, що активізує їхній творчий потенціал. Приклад: Ігри на основі казок, де учні можуть придумувати нові кінцівки історій або самостійно розробляти сюжети.

2. Проєктна діяльність. Проєкти сприяють розвитку творчого потенціалу через залучення учнів до активної, практичної діяльності, що вимагає від них креативного підходу та вирішення реальних задач. Робота над проєктами дозволяє школярам розвивати критичне мислення, навички планування та командної роботи. Приклад: Проєкт з дослідження природи, в якому учні створюють власні досліді або міні-сади, розв'язують екологічні задачі.

3. Інтеграція мистецтва та науки. Залучення мистецтва в природничі та гуманітарні предмети дозволяє учням розвивати свої креативні здібності в різних сферах. Вивчення природи, історії, математики через творчі практики, такі як малювання, музика чи театралізовані постановки, створює можливості для комплексного розвитку. Приклад: Вивчення природи через створення арт-проєктів, де учні малюють дерева, рослини або тварин, описують їх та вигадують казки.

4. Інтерактивні технології та візуалізація. Сучасні технології створюють нові можливості для розвитку творчості. Використання інтерактивних платформ, цифрових інструментів для створення анімацій, презентацій або віртуальних проєктів допомагає дітям розвивати технічну креативність та інноваційне мислення. Приклад: Використання програм для створення мультфільмів або відео, що дозволяє учням виразити свої творчі ідеї в цифровому форматі.

5. Творчі завдання та завдання на розвиток критичного мислення. Завдання, які вимагають від дітей нестандартного підходу до вирішення проблем або створення нових ідей, є потужними інструментами розвитку творчості. Завдання, що стимулюють критичне мислення, допомагають учням виходити за межі стандартних рішень і шукати нові, інноваційні варіанти. Приклад: Завдання на створення власних історій або розв'язання творчих задач (наприклад, як допомогти певному герою вирішити проблему, використовуючи ресурси природи чи науку).

6. Міжпредметна інтеграція. Інтеграція різних дисциплін, таких як математика, фізика, мистецтво, література, дозволяє учням розвивати багатогранний підхід до розв'язання проблем. Такий підхід сприяє розвитку гнучкості мислення та творчого підходу до вивчення матеріалу. Приклад: Вивчення геометрії через малювання або створення моделей із природних матеріалів, що дозволяє поєднати творчість із математичними знаннями.

7. Емоційний підхід до навчання. Творчий розвиток нерозривно пов'язаний з емоційним станом учнів. Важливо створювати атмосферу, що сприяє емоційному комфорту, довірі та взаємопідтримці, щоб учні могли вільно виражати свої ідеї та почуття. Приклад: Використання технік арт-терапії, релаксації, що дозволяють учням розслабитись і розвивати свою креативність без страху перед помилками.

8. Критерії успіху та саморефлексія. Одним із ключових аспектів розвитку творчого потенціалу є формування у дітей здатності до саморефлексії. Учні повинні навчитися оцінювати свої творчі досягнення та шукати шляхи для самовдосконалення. Приклад: Діти можуть створювати портфоліо своїх робіт, аналізувати, що їм вдалося зробити добре, а де можна було б покращити.

Розвиток творчого потенціалу учнів початкової школи є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу. Ігрові методи, проектна діяльність, інтеграція мистецтва, використання технологій і міжпредметна інтеграція є основними інструментами для розвитку креативності у дітей. Завдяки цьому учні набувають не тільки знань, але й важливих життєвих навичок, таких як здатність вирішувати проблеми, критично мислити, працювати в команді та висловлювати свої ідеї.

Список використаних джерел:

1. Бойко А.М. Педагогіка. Теорія виховання. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки / за ред. А.М. Бойко. Ч. 2. Полтава, 2004. 440 с.
2. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / авт.-упор. І. І. Дівакова. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 180 с.

3. Коновальчук М. Розвиток творчості молодших школярів: Система літературних завдань. Київ: Шкільний світ, 2010. 120 с.
4. Лесіна О.В., Телячук В.П. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 112 с.
5. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ: Знання України, 2003. 450 с.
6. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. Київ: А.С.К., 2003. 255 с.
7. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі. Київ, 2006. 86 с.
8. Шрагіна Л. Технологія розвитку креативності. Київ: Шкільний світ, 2010. 160 с.
9. Яценко А. В. Джерельце творчості. ТРВЗ. Харків: Ранок, 2011. 176 с.

Котенко І. Д., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий курівник: **Акімова О. М.**, доцентка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ІНСТРУМЕНТИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

На сучасному етапі розвитку науки актуальними виступають різноманітні форми і методи здобуття освіти, однією з яких є неформальна освіта. Закон України «Про вищу освіту» визначає неформальну освіту як: «...освіту, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [5].

Поділяємо наукову думку дослідниць В. Одарченко, О. Кузнецової, О. Акімової [2,с.5]: «Неформальна освіта, як правило, відрізняється оригінальним підходом до організації освітньої діяльності, орієнтованим на особливості педагога, зв'язком зі змінами в соціокультурному середовищі, позитивним впливом на самоосвіту, самовиховання і саморозвиток людини».

Різноманітність практик, методів та технологій для поглиблення чи здобуття нових компетентностей йдеться у Меморандуму «Про навчання впродовж життя» [4,с.13]: «У міру того, як ми переходимо в епоху знань, наше розуміння того, що таке навчання, де і як воно відбувається, а також з якою метою воно відбувається і для яких цілей, змінюються. Ми все частіше очікуємо, що викладання методи і контексти викладання і навчання повинні визнавати і адаптуватися до найрізноманітніших інтересів, потреб і запитів не лише окремих людей, а й цілих народів інтересів, потреб і запитів не лише окремих осіб, але й конкретних груп інтересів у мультикультурних європейських суспільств. Це означає значний зсув у бік навчання, орієнтованого на користувача до систем навчання, орієнтованих на користувача, з проникними кордонами між секторами і рівнями».

Вважаємо, що інструменти неформальної освіти мають значний потенціал для розкриття актуальних сучасних проблематик, однією з яких є інклюзія.

Інклюзія – це процес, що передбачає постійний пошук шляхів задоволення індивідуальних потреб усіх дітей [1].

Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку [3].

Так, з метою підвищення якості підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, значущим є використання методів і форматів неформальної освіти. Зокрема, практичні заняття, майстер-класи, кейс-методи, рольові ігри, волонтерство та участь у спеціалізованих освітніх проектах сприяють розвитку необхідних професійних компетентностей.

Наприклад, у цьому контексті особливо цінним досвідом було навчання за інноваційною програмою UPSHIFT п'ятої національної хвилі, присвяченої темі «Інклюзія» майбутніх фахівців галузі Освіта. Успішно завершивши навчання, майбутні фахівці отримували відповідні сертифікати, що засвідчували набуття знань і навичок з дослідної роботи за допомогою проєктної діяльності.

В 2024-2025 н. р. майбутні вчителі початкових класів у складі команди «Разом до майбутнього» успішно реалізували тематичний міні-проєкт, спрямований на підготовку практичного онлайн-курсу для асистентів дитини з особливими освітніми потребами. У ході реалізації проєкту було застосовані форми неформальної освіти, а саме: воркшоп, майстер-класи, інфосесія та кейс-метод.

Актуальність проєкту була обумовлена запитом на розробку відповідного проєкту підготовки асистенти дитини з особливими освітніми потребами відіграють значну роль у створенні комфортного та доступного освітнього середовища. Однак на практиці вони часто стикаються з відсутністю чітких методичних рекомендацій, недостатньою підготовкою та браком практичних навичок щодо ефективної підтримки дітей з ООП. Створений курс вирішуватиме ці питання, надаючи асистентам дитини необхідну інформацію щодо перетворення навчальних матеріалів, ефективного спілкування, психологічної підтримки та взаємодії з педагогічним колективом.

Вважаємо, що інструменти неформальної освіти в підготовці майбутніх учителів початкових класів актуальними та цінними, тому що неформальна освіта дозволяє майбутнім учителям мати гнучкість мислення, емпатію, толерантність і практичні компетентності. Крім того, це сприяє опануванню сучасних підходів до інклюзії, заснованих на концепції рівності, доступності та гнучкості освітнього процесу.

Таким чином, неформальної освіти у підготовці вчителів початкової школи є ефективним засобом підвищення їхньої професійної майстерності та готовності до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 232 с.
2. Одарченко В., Кузнецової О., Акімової О. Сучасні підходи організації неформальної освіти в процесі підготовки майбутніх вчителів у ЗВО. *Danish Scientific Journal*. №43, 2020. р.р. 3-7.
3. Основи інклюзивної освіти в початковій школі : робочий зошит / А. А. Харківська, Л. О. Петриченко, О. О. Бабакіна, О. М. Акімова; за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2018. 125 с.
4. A Memorandum on Lifelong Learning. URL: https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf (дата звернення: 14.02.2025).
5. Наказ МОН від 08.02.2022 № 130 «Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text>. (дата звернення: 14.02.2025).

Кочубей К. В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Бобро А. А.**, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

РОЛЬ МЕДІА КОМПЕТЕНТНОСТІ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасному інформаційному суспільстві медіакомпетентність стає важливою складовою загальної освіти, адже вона визначає здатність людини ефективно взаємодіяти з інформацією та медіа-простором, критично оцінювати

медіа-контент і використовувати його для досягнення навчальних та особистісних цілей. В умовах реформування української системи освіти через проект Нової української школи, медіа компетентність набуває особливої значущості, адже є частиною формування ключових компетентностей учнів, необхідних для успішного функціонування в сучасному світі [1].

Медіакомпетентність – це сукупність знань, умінь, здібностей, що сприяють відбору, використанню, критичному аналізу, оцінці, створенню й передачі медіатекстів у різних видах, формах і жанрах, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі. Вона включає кілька аспектів: вміння критично оцінювати інформацію, що надходить із медіа-джерел, аналізувати й інтерпретувати медіа-продукти, а також здатність створювати власний контент, відповідальний за його вплив на суспільство та середовище [3].

У рамках Нової української школи особлива увага приділяється розвитку учнів як активних споживачів і творців медіа, здатних адекватно реагувати на різні інформаційні виклики, зокрема фейки, маніпуляції та стереотипи. У процесі навчання медіа компетентність дозволяє учням:

1. Розвивати критичне мислення, яке є основою для правильного сприйняття медіа-контенту. Учні навчаються оцінювати достовірність інформації, розрізняти факти та думки, а також виявляти маніпуляції в медіа.

2. Здобувати навички безпечного використання медіа, що включає захист від інформаційних загроз, зокрема фейків та дезінформації, а також розвиток етичних норм поведінки в медіа-просторі.

3. Створювати власний медіа-контент: учні отримують можливість використовувати сучасні цифрові технології для виробництва текстів, відео, аудіо та інших медіа-продуктів, що дозволяє їм виражати свої думки, ідеї та переконання.

4. Зміцнювати комунікаційні навички, адже медіа-простір є одним із основних засобів для обміну інформацією та взаємодії між людьми. Вміння ефективно передавати та отримувати інформацію є важливим елементом соціалізації та розвитку [2].

Чинники медіа компетентності можна розглядати як основні складові, які формують здатність особи ефективно взаємодіяти з медіа-середовищем. Вони охоплюють різноманітні аспекти, які включають як технічні навички, так і здатність до критичного мислення та етичної оцінки медіа-контенту. Ось основні чинники медіа компетентності:

1. Критичне мислення – здатність оцінювати медіа-контент, визначати його достовірність, виявляти маніпуляції, стереотипи і фейки. Критичне мислення дозволяє користувачам не тільки споживати медіа, а й аналізувати і робити висновки про представлену інформацію.

2. Інформаційна грамотність – міння знаходити, аналізувати, інтерпретувати та оцінювати інформацію з різних медіа-джерел. Це також включає здатність розуміти контекст і джерела інформації, виявляти упередженість і маніпуляції в повідомленнях.

3. Цифрові навички – міння працювати з різними цифровими технологіями, платформами та інструментами для створення, редагування та поширення медіаконтенту. Це включає роботу з текстами, зображеннями, відео, соціальними мережами та іншими цифровими інструментами.

4. Етика та відповідальність у медіа – знання етичних принципів і норм поведінки в медіа-просторі, таких як повага до приватності, відповідальність за створений контент, уникнення дезінформації, повага до авторських прав та інші аспекти етичного використання медіа.

5. Медіа-вплив і медіа-маніпуляція – розуміння того, як медіа можуть впливати на громадську думку, формувати стереотипи та маніпулювати інформацією. Вміння розпізнавати медіа-маніпуляції та оцінювати їхній вплив на споживача інформації.

6. Творче використання медіа – уміння створювати медіа-продукти (наприклад, відео, тексти, блоги, подкасти), що відповідають етичним стандартам, а також використовувати медіа-ресурси для власного самовираження та навчання.

7. Безпека в медіа-просторі – знання принципів інформаційної безпеки, конфіденційності, захисту персональних даних, а також здатність розпізнавати потенційні загрози в медіа-середовищі, наприклад, кібербулінг, фішинг, віруси тощо.

8. Міжкультурна компетентність – здатність розуміти та взаємодіяти з медіа-продуктами з різних культурних і мовних контекстів. Це включає повагу до різноманітності, мультикультуралізму та розуміння культурних відмінностей в медіа. Ці чинники взаємопов'язані і разом формують загальний рівень медіа компетентності, що дозволяє особам ефективно і безпечно взаємодіяти з медіа-простором [4].

У рамках Нової української школи важливо не лише ознайомити учнів з основами медіа компетентності, а й створити середовище, яке сприятиме розвитку цих навичок на всіх етапах навчання. Важливим аспектом є інтеграція медіа-освіти у різні предмети та дисципліни, використання мультимедійних технологій, а також залучення до проектної роботи, яка стимулює творче використання медіа-ресурсів. Педагоги, в свою чергу, мають надавати підтримку учням у формуванні цих навичок, допомагаючи їм орієнтуватися в інформаційному просторі та розвивати відповідальне ставлення до медіа.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 09.04.2025).
2. Інтеграція медіаосвіти в освітній процес Нової української школи: методичні рекомендації для педагогів. Київ, 2020. 112 с.
3. Шевчук Ю., Михайленко Л. "Медіаосвіта в Україні: стратегія розвитку та виклики". Освітні журнали. 2021. № 3. С. 45-50.
4. Медіа грамотність як важливий компонент освітнього процесу: погляд з перспективи Нової української школи. Монографія. Київ, 2021. 198 с.

Красний Д. М., аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: **Добридень А. В.**, доцентка кафедри виховних технологій
та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА УСПІШНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З КЛАСНИМ КОЛЕКТИВОМ

У сучасному світі, де інформація відіграє ключову роль, академічна доброчесність є фундаментом якісної освіти та запорукою успіху особистості. Виховання академічної доброчесності у школярів є актуальним завданням, адже саме в шкільні роки формуються моральні принципи та цінності, які визначають поведінку людини впродовж життя.

Класний керівник відіграє важливу роль у формуванні академічної доброчесності учнів. Він є не лише педагогом, але й вихователем, який допомагає дітям зрозуміти важливість чесності, відповідальності та поваги до інтелектуальної власності.

В Україні питання академічної доброчесності регулюється широким спектром нормативно-правових актів, які охоплюють різні рівні освіти та наукової діяльності. Основоположним документом у цій сфері є Закон України «Про освіту», який встановлює загальні принципи та вимоги до організації освітнього процесу, включаючи академічну доброчесність [3].

На рівні окремих видів освіти діють закони, такі як: «Про вищу освіту», «Про професійну освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про загальну середню освіту». Ці закони конкретизують вимоги до академічної доброчесності з урахуванням особливостей кожного рівня освіти.

Крім законів, нормативно-правове забезпечення академічної доброчесності включає акти Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що мають у сфері свого підпорядкування заклади освіти та/або наукові установи. Ці акти можуть містити конкретні вимоги до академічної доброчесності, а також визначати процедури контролю за їх дотриманням [1].

На рівні окремих закладів освіти та наукових установ діють свої внутрішні нормативні документи, такі як *статути, кодекси честі, правила внутрішнього розпорядку та процедури прийняття рішень з питань імовірних порушень академічної доброчесності*. Ці документи розробляються з урахуванням вимог законодавства та особливостей діяльності закладу освіти.

Таким чином, система нормативно-правового забезпечення академічної доброчесності в Україні є багаторівневою та включає документи, що регулюють питання академічної доброчесності на всіх рівнях освітнього та наукового процесу.

Виховання академічної доброчесності сприяє формуванню в учнів:

Усвідомлення важливості чесності та відповідальності, учні вчаться розуміти, що чесність є основою довіри та поваги, а відповідальність – запорукою успіху в навчанні та житті.

Поваги до інтелектуальної власності, коли учні вчаться цінувати результати інтелектуальної праці інших людей, дотримуватися правил цитування та уникати плагіату.

Навичок критичного мислення, коли молодші школярі вчаться аналізувати інформацію, розрізняти факти від думок, оцінювати достовірність джерел та формулювати власні обґрунтовані висновки.

Академічної культури, зокрема учні вчаться працювати самостійно, організовувати свій час, дотримуватися правил академічного спілкування та поважати думку інших людей [2].

Пропонуємо вашій увазі розглянути шляхи впровадження принципів академічної доброчесності у виховну роботу з класним колективом:

1. Створення атмосфери довіри та взаємоповаги, адже класний керівник зобов'язаний створити у класі атмосферу, де учні почуваються комфортно та можуть вільно висловлювати свої думки. Важливо підкреслювати, що помилки є невід'ємною частиною навчання, а головне – чесно визнавати свої помилки та вчитися на них.

2. Класний керівник має чітко пояснити учням, що таке академічна доброчесність, які існують види порушень та які можуть бути наслідки. Важливо обговорити з учнями конкретні приклади порушень академічної доброчесності та шляхи їх уникнення.
3. Важливим завданням є допомога учням у формуванні навичок, які необхідні для дотримання академічної доброчесності (правильне оформлення цитат, перефразування текстів, критичне оцінювання інформації тощо).
4. Класний керівник має заохочувати учнів дотримуватися принципів академічної доброчесності, відзначати їх успіхи та надавати підтримку у разі виникнення труднощів.
5. Важливо залучити батьків до процесу виховання академічної доброчесності. Класний керівник може провести батьківські збори, на яких розповісти про важливість академічної доброчесності та шляхи її формування у дітей [4].

Отож, академічна доброчесність є важливою складовою виховної роботи з класним колективом. Її формування сприяє розвитку в учнів чесності, відповідальності, поваги до інтелектуальної власності та інших цінностей, які є необхідними для успішного навчання та життя в сучасному світі.

Саме класний керівник відіграє ключову роль у формуванні академічної доброчесності учнів. Він має створити у класі атмосферу довіри та взаємоповаги, ознайомити учнів з принципами академічної доброчесності, розвинути їх навички та заохочувати дотримуватися цих принципів.

Важливо пам'ятати, що виховання академічної доброчесності – це тривалий та складний процес, який потребує спільних зусиль педагогів, учнів та батьків.

Список використаних джерел:

1. Порушення авторського права і суміжних прав. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page3> (дата звернення: 10.02.2025).

2. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність». Стаття 1 «Основні терміни та їх визначення». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 14.02.2025).
3. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3> (дата звернення: 12.02.2025).
4. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti> (дата звернення: 08.02.2025).

Кришталь Р. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Уманського державного педагогічного університету імені
Павла Тичини

Науковий керівник: **Аксьоненко А. А.**, викладачка-стажистка кафедри
виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В НУШ

Наразі в нашій країні відбувається розбудова нової системи освіти, яка спрямована на інтеграцію в єдиний світовий освітній та інформаційний простір. Цей процес супроводжується суттєвими перетвореннями в педагогічній теорії та практиці освітнього процесу.

Концепція педагогічної освіти наголошує на необхідності посилення технологічної складової підготовки сучасного вчителя початкової школи. Тому у майбутніх фахівців у галузі початкової освіти має бути сформована готовність до практичного використання здобутих знань щодо особливостей використання

в освітньому процесі сучасних педагогічних технологій, до вироблення власної педагогічної концепції.

Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до роботи у Новій Українській школі є питанням комплексним та багатовимірним. Вимоги до професії окреслені державою у професійному стандарті. Професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» визначено загальні компетентності та трудові функції вчителя. Серед трудових функцій вчителя зокрема визначено «Навчання учнів предметів», «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу», «Управління освітнім процесом» [1].

Інформатизація професійно-педагогічної підготовки забезпечує ефективність освітнього процесу на основі впровадження нових інформаційних технологій навчання, удосконалює управління підготовкою майбутніх фахівців, сприяє підвищенню інформаційної культури майбутнього вчителя. Слушно зауважують А. Михайлюк, М. Сніжко, Л. Бігун, що інформатизація вищої освіти має не лише не відставати, а й набути випереджального характеру порівнянню зі стрімким розвитком інформаційних технологій та їх використанням у різних сферах людської діяльності, оскільки це є необхідним чинником забезпечення адаптованості випускника навчального закладу до повноцінного функціонування в умовах суспільства знань [2, с. 458].

Професійне становлення майбутнього фахівця, безумовно, відбувається в умовах інформатизації освіти. Основними характеристиками сучасного покоління здобувачів вищої освіти, як зауважує Н. Кушнір, є технологічна підкованість, залежність від пошукових систем, зацікавленість у мультимедіа, створення інтернет-контенту, ефективність індуктивних методів навчання, багатозадачність у всьому, «візуальне» спілкування, емоційна відкритість, командна робота і співпраця, ведення електронних записів, які безпосередньо пов'язані з використанням ІКТ і мають враховуватися при організації освітнього процесу. На думку дослідниці, інформаційне суспільство вимагає нових навичок

і від сучасного учителя, зокрема, уміння виступати перед дистанційною аудиторією, брати участь в обговореннях за допомогою засобів аудіо- та відеоконференцзв'язку, здійснювати дистанційну навчальну взаємодію, спільно працювати над проектами у мережі тощо [3, с. 150].

Учні у початковій школі вже мають певний рівень підготовки до провадження навчально-дослідницької діяльності. Найважливішою умовою повноцінного розвитку дитини буде її управління за допомогою підтримки ініціативи та самостійності дітей з боку батьків та педагогів, надання їм продуктивної допомоги. Так, наприклад, маючи інтерес до пізнання навколишнього світу, дитина не володіє ще необхідними знаннями та способами дій для її вивчення та розуміння. Йому потрібна дбайлива допомога з боку уважних до його пізнавальних потреб дорослих.

Від педагога вимагається прояв управлінської компетенції, спрямованої на конструювання специфічних умов, що зумовлюють формування основ уміння вчитися та здатності до самоорганізації. У молодшому шкільному віці ці умови забезпечуються навчальною діяльністю, керівництвом якої цілеспрямовано опікується педагог. Науковці підкреслюють, що «дитина засвоює якийсь матеріал у формі навчальної діяльності лише тоді, коли він має внутрішню потребу і мотивацію такого засвоєння. Далі це пов'язані з перетворенням засвоюваного матеріалу і з отриманням нового духовного продукту, тобто знання про цей матеріал» [4].

Сьогодні суспільство зацікавлене у випускниках, котрі націлені на саморозвиток і самореалізацію, вміють оперувати отриманими знаннями, ефективно співпрацювати, орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі, продуктивно та результативно працювати, адекватно оцінювати себе та свої досягнення. Одним із педагогічних завдань є впровадження в освітній процес таких методів і засобів, які допомагатимуть учням не тільки оволодіти певними компетентностями, але й розвивати творчі здібності. Сучасні педагогічні технології пропонують інноваційні моделі побудови такого освітнього процесу в початковій школі, де на перший план виступає взаємопов'язана діяльність

вчителів та учнів, націлена на вирішення як навчальних, так і практично значущих завдань.

Серед педагогічних технологій, спрямованих на формування наскрізних умінь і ключових компетентностей молодших школярів, доцільно виокремити дві групи: елементарні (їх ще називають методами, методиками або навчальними технологіями) та комплексні. Елементарні (загальнометодичні) технології зазвичай є компонентами складніших за ієрархією комплексних технологій [5].

Отже, розбудова нової освітньої системи, що прагне інтеграції у світовий освітній простір, вимагає значних змін у підготовці майбутніх спеціалістів у будь-якій сфері. Важливою рисою цієї тенденції початкової освіти є реальна варіативність, пошук нових освітніх технологій. Очевидно, що й надалі ці тенденції зберігатимуться та покращуватися, адже це невід'ємна риса її демократизації та гуманізації. Саме тому нагальною потребою при підготовці майбутніх вчителів до інноваційних методів навчання та виховання стає всебічний розвиток, креативність і критичне мислення при розв'язанні педагогічних задач. Створення інноваційної моделі педагога допоможе зрозуміти цілі та підготувати для початкової школи компетентного педагога-професіонала, здатного творчо застосовувати набуті знання, уміння та навички, використовувати у своїй практичній діяльності сучасний зміст, педагогічні прийоми, методи та педагогічні технології.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. №2736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 25.03.2025).

2. Михайлюк А. Ю. Про деякі напрямки інформатизації вищої освіти в умовах сьогодення / А. Ю. Михайлюк, М. В. Сніжко, Л. М. Бігун // Вища освіта України 2009. С. 457–463.
3. Кушнір Н. О. Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання основ інформаційно-комунікаційних технологій. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. С. 147–153.
4. Резнік Н. О. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до інноваційної діяльності під час проходження виробничої педагогічної практики. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. С. 117–119.
5. Янкович О.І., Кузьма І.І. Освітні технології у початковій школі : навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.

Кудрявцев Б. С., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ДОПОВНЕНОЇ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Доповнена (AR) і віртуальна (VR) реальність відкривають нові можливості для освіти, роблячи навчальний процес більш інтерактивним, наочним і захопливим. У початковій школі ці технології допомагають розвивати у дітей

інтерес до навчання, покращувати засвоєння складного матеріалу та формувати практичні навички через імерсивний досвід.

Доповнена реальність дозволяє накладати цифрові об'єкти на реальний світ, що робить навчання більш наочним і інтерактивним. Використання мобільних додатків або спеціальних AR-пристроїв дає можливість учням взаємодіяти з 3D-моделями, що особливо корисно при вивченні природничих наук, історії та географії.

Застосування AR у початковій школі:

- вивчення анатомії – мобільні додатки (наприклад, Human Anatomy Atlas, MERGE Object Viewer) дозволяють учням досліджувати будову людського тіла у форматі інтерактивної 3D-анімації;

- дослідження тваринного та рослинного світу – програми, такі як Quiver або Animal 4D+, оживляють зображення тварин і рослин, дозволяючи учням бачити їх у русі та розглядати з усіх боків;

- історичні події – інтерактивні AR-додатки допомагають оживити історичні сцени або показати, як виглядали стародавні міста. Наприклад, Google Expeditions дає можливість «відвідати» історичні місця у 3D-форматі;

- географія та астрономія – AR-карти та мобільні додатки (наприклад, SkyView для вивчення зірок або Google Earth AR) дозволяють учням досліджувати Землю та космос у режимі доповненої реальності.

Віртуальна реальність (VR) створює повністю занурююче середовище, де учні можуть досліджувати історичні епохи, занурюватися у підводний світ, подорожувати космосом або навіть взаємодіяти з навчальними матеріалами у тривимірному просторі. Для цього використовуються VR-гарнітури, мобільні додатки та спеціальні освітні платформи.

Приклади використання VR у навчанні:

- а) віртуальні екскурсії – за допомогою платформ, таких як Google Expeditions, National Geographic VR або Discovery VR, учні можуть подорожувати світом, не виходячи з класу;

б) дослідження природи та космосу – VR-додатки (наприклад, Titans of Space або Apollo 11 VR) дозволяють дітям відвідати Сонячну систему, дослідити планети та навіть «пройтися» поверхнею Місяця;

в) практичні експерименти – використання VR-лабораторій допомагає проводити експерименти з фізики, хімії чи біології у безпечному середовищі;

г) розвиток творчих здібностей – платформи, як-от Tilt Brush або VR Sketch, дозволяють учням малювати, моделювати об'єкти та створювати мистецькі роботи у віртуальному просторі.

Переваги використання AR і VR у початковій школі:

- підвищення мотивації до навчання – діти навчаються у цікавій та інтерактивній формі;

- краще засвоєння матеріалу – візуалізація складних понять допомагає учням зрозуміти та запам'ятати навчальний матеріал;

- розвиток критичного мислення та дослідницьких навичок – AR і VR сприяють активному пізнанню світу;

- можливість навчатися через досвід – учні не просто слухають чи читають, а стають активними учасниками освітнього процесу.

Попри численні переваги, використання AR та VR в освіті потребує відповідного обладнання, доступу до цифрових ресурсів і підготовки вчителів. Однак із розвитком технологій та впровадженням цифрової освіти ці методи стають дедалі доступнішими для початкової школи.

Таким чином, доповнена та віртуальна реальність є потужними інструментами сучасної освіти, що відкривають перед учнями безмежні можливості для пізнання світу. Вони роблять навчання інтерактивним, цікавим та ефективним, допомагаючи дітям краще розуміти складні явища та розвивати навички XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Єрмілова Н.М. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ; Вінниця, 2018. 465 с.

2. Єфімов Д.В. Використання доповненої реальності (AR) в освіті. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2021. 2 (1). С. 219-225.
3. Климнюк В.Є. Віртуальна реальність в освітньому процесі. *Збірник наукових праць ХНУПС*. 2018. № 2. С. 207–212.
4. Концева Г.М., Концевий М.П. Віртуальне освітнє середовище в професійній підготовці фахівця. *Педагогіка безпеки*. 2017. № 1. С. 28–34.
5. Мартинець Л.А. Сучасні моделі освіти: навч.-метод. посіб. Донецьк, 2015. 102 с.
6. Оксінчук Т.В. Інтеграція технології вебквесту в освітній навчальний простір. *Педагогічний пошук*. 2018. № 1. С. 74–76.
7. Особливості використання імерсивних технологій (віртуальної і доповненої реальності) в медичній освіті та практиці / О. І. Ковальчук, М. П. Бондаренко, А. Г. Охрей, І. Ю. Прибителько, Є. М. Решетник. *Морфологія*. 2020. № 14 (3). С. 158–164.
8. Скуратівська М.О., Попадюк С.С. Віртуальне освітнє середовище як інноваційна складова навчального процесу у вищій школі. *Збірник наукових праць ХДУ. Педагогічні науки*. 2017. № 80(2). С. 251–255.
9. Смульсон М.Л. Психологічна характеристика віртуального освітнього простору. *Наука і освіта*. 2015. № 10. С. 10–15.
10. Сороко Н.В. Використання імерсивних технологій для підтримки STEAM-освіти у закладу загальної середньої освіти (зарубіжний досвід). *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації: матеріали V Міжнародної наук.-практ. конференції* (Київ, 27–28 травня 2021 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О.І. Локшиної. Тернопіль: Крок, 2021. С. 227-229.

Кулик С. І., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Кейс-метод є ефективним інструментом активного навчання, який дозволяє учням на основі реальних або змодельованих ситуацій аналізувати проблеми, шукати шляхи їх розв'язання, розвивати критичне мислення і комунікативні навички. Хоча цей метод найбільш популярний у вищій освіті, він дедалі частіше застосовується в початковій школі як засіб формування ключових компетентностей учнів та розвитку їхньої самостійності у навчанні.

Суть кейс-методу полягає у представленні учням певної проблемної ситуації (кейсу), яка потребує аналізу та пошуку оптимальних рішень. Такі ситуації можуть бути пов'язані з повсякденним життям дітей, соціальними питаннями, природними явищами або казковими сюжетами, що робить навчальний процес більш захопливим та практично орієнтованим.

У початковій школі кейс-метод може використовуватися у різних навчальних дисциплінах. Наприклад, на уроках математики можна запропонувати кейс, де діти повинні допомогти магазину підрахувати здачу або розрахувати кількість необхідних товарів. На уроках природознавства можна розглядати ситуації, пов'язані з екологічними проблемами, наприклад: «У нашому місті зникли птахи. Чому це сталося і що можна зробити?» Це сприяє не лише засвоєнню навчального матеріалу, а й формуванню екологічної свідомості та відповідальності.

Один із ключових аспектів кейс-методу – інтеграція різних видів діяльності. Робота над кейсом передбачає читання та аналіз інформації,

обговорення в групах, формулювання гіпотез і презентацію висновків. Це дозволяє учням розвивати навички усного мовлення, логічного мислення, співпраці в команді та лідерства.

Під час використання кейс-методу важливо враховувати вікові особливості молодших школярів. Завдання мають бути доступними для розуміння, містити візуальну підтримку (малюнки, схеми, відео), а сам процес навчання – бути ігровим та емоційно забарвленим. Наприклад, замість традиційного вивчення правил дорожнього руху можна розглянути кейс: «Чому маленький зайчик не зміг перейти дорогу?» Учні аналізують ситуацію, пропонують безпечні варіанти дій, а потім малюють ігрові схеми правильного переходу вулиці.

Кейс-метод допомагає розвинути в учнів здатність приймати рішення та аргументувати власну думку. Це особливо важливо у контексті сучасної освіти, орієнтованої на формування вміння навчатися впродовж життя. Молодші школярі, які працюють із кейсами, вчаться не просто запам'ятовувати факти, а аналізувати інформацію, знаходити зв'язки між подіями та застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Одним із важливих етапів роботи з кейс-методом є рефлексія, коли діти обговорюють, що вони дізналися, які труднощі виникли та як можна використати отримані знання у житті. Це допомагає зробити навчальний досвід глибшим та усвідомленішим.

Використання кейс-методу в початковій школі має значний потенціал для розвитку активного пізнавального інтересу в учнів. Він стимулює їхню допитливість, сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвиває навички самостійного мислення. Однак успіх залежить від правильно підібраних ситуацій, методики їх опрацювання та готовності вчителя до роботи в умовах активного діалогу з учнями.

Отже, кейс-метод є ефективним засобом навчання у початковій школі, який не лише робить освітній процес цікавішим, а й готує дітей до вирішення життєвих завдань. Він сприяє формуванню в учнів навичок аналізу, критичного

мислення, роботи в команді та прийняття рішень, що є важливими компонентами сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гречановська О. В., Манглієва Т. Н. Сутність та використання кейс-методу в навчально-виховному процесі вищої школи. Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22-24 березня 2017 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2064>.

(дата звернення: 28.03.25)

2. Зубар К. І. Інструктивні матеріали по впровадженню кейс-методу для методичного семінару. *Методична доповідь*. 2006. С. 10. URL: <https://pedkab.wordpress.com/>

3. Ковальова С. М. Технологія застосування кейс-методу в професійній підготовці вчителя в Україні. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2017. Вип. 3. С. 100-104.

4. П'янковська І.В. Педагогічні технології: історія поняття та перспективи впровадження. Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». 2008. С. 13. URL: <http://eprints.oa.edu.ua/631/1/pedagogichni.pdf>.

5. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб.: реком. МОН України для студентів магістратури вищих навч. закладів непедагогічного профілю. Херсон, 2011. 608 с.

6. Ягоднікова В. В. Кейс-метод (Casestudy) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm. (дата звернення: 28.03.25).

Левченко В. В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: **Гордієнко О. А.**, доцент кафедри початкової освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Формування навичок культури спілкування є одним із ключових завдань початкової школи. Володіння українською мовою не обмежується лише знанням граматики та правопису, а передбачає також уміння ефективно та ввічливо спілкуватися. У цьому контексті важливим інструментом виступають інтерактивні вправи, які допомагають учням не лише засвоювати мовні норми, а й удосконалювати комунікативні навички у процесі безпосереднього мовлення [6].

Створення комунікативної спроможності постає як один з наріжних каменів навчальної програми середньої освіти. Отож, Державний стандарт, що визначає базову та повну загальну середню освіту, висвітлює комунікативну компетентність як здатність людини ефективно використовувати мовні знання, засоби взаємодії як із тими, хто поруч, так і з тими, хто знаходиться на відстані, вміння працювати у колективі, а також адаптуватися до різних соціальних ролей [5, с. 71].

Питання розвитку комунікативної компетенції на уроках української мови завжди привертало увагу дослідників, і зараз залишається одним із ключових напрямків психолого-педагогічних пошуків [7, с. 55].

Культура спілкування включає здатність висловлювати свої думки чітко, коректно та доброзичливо. Вона передбачає дотримання мовного етикету, уміння слухати та вести діалог. Для молодших школярів особливо важливо розвивати ці навички через цікаві та доступні методи. Інтерактивні вправи є ефективним способом досягнення цієї мети, оскільки вони активізують учнів, роблять навчальний процес більш захопливим і мотивуючим [1, с. 15].

Реалізація мого педагогічного гасла була б немислимою без неперервної співпраці між учителем та учнями. Аби її (співпрацю) забезпечити, у своїй

педагогічній діяльності надаємо перевагу інтерактивним методам, оскільки вони мають великий потенціал для розвитку комунікативних навичок школярів.

Для підтримки активності у навчанні, досягнення результативності засвоєння знань з української мови, у своїй роботі використовуємо технології колективного навчання. До цієї категорії належать інтерактивні методики, які передбачають одночасну колективну взаємодію (фронтальну) всього класу. Суть цих методик проста: отримавши завдання від учителя, учні формують групи. Далі виконують зазначене завдання. Учні в класі розташовуються обличчям один до одного, адже вони мають разом брати участь у практичній діяльності, де кожен працює на успіх не тільки власний, але й друзів, використовуючи спільні можливості, допомагаючи одне одному, підтримуючи, заохочуючи та радіючи успіхам товаришів.

Рольові ігри дозволяють учням відчувати себе в різних ситуаціях спілкування. Наприклад, діти можуть відтворювати діалоги між продавцем і покупцем, лікарем і пацієнтом, учителем і учнем. Це допомагає закріпити правила мовного етикету та навчитися правильно реагувати на репліки співрозмовника.

Учитель пропонує дітям ситуації, які потребують ввічливого та правильного мовного оформлення. Наприклад: «Як ти привітаєшся з учителем у школі?», «Як подякуєш товаришеві за допомогу?». Діти розігрують відповіді, обговорюючи варіанти комунікації [2, с. 21].

Ця вправа сприяє розвитку навичок активного слухання та вміння висловлювати власні думки. Учні стають у коло й по черзі відповідають на запитання вчителя або висловлюють свої думки на певну тему. Наприклад, «Що таке ввічливість?», «Які слова допомагають бути ввічливими?».

Один учень починає речення, а наступний має його продовжити, використовуючи ввічливі слова та правильні мовні конструкції. Наприклад: «Я прийшов до бібліотеки і сказав...» [4, с. 72].

Група учнів отримує ситуацію та обговорює її в центрі класу, тоді як інші слухають і аналізують їхню розмову. Це допомагає не лише розвивати мовлення, а й спостерігати за правилами культури спілкування в реальному часі [3, с. 53].

Застосування інтерактивних вправ на уроках української мови сприяє:

- підвищенню мовленнєвої активності учнів;
- формуванню навичок правильного мовного оформлення думок;
- розвитку вміння слухати і відповідати адекватно ситуації;
- вихованню толерантності та поваги до співрозмовника [6].

Таким чином, використання інтерактивних вправ у навчальному процесі є ефективним засобом формування культури спілкування молодших школярів. Вони допомагають дітям відчувати себе впевненіше в мовленні, розвивати уміння дотримуватись мовного етикету та відточувати комунікативні вміння, що стане важливим підґрунтям для подальшого навчання і соціальної адаптації.

Отже, спираючись на особисті напрацювання, підсумуємо: інтерактивні технології на уроках української мови запускають процес опанування учнями знань, умінь та навичок спілкування. Вони захоплюють увагу дітей, стимулюють їхній пізнавальний інтерес, а разом із тим підвищують рівень мотивації. Таким чином, матеріал засвоюється легше, адже навчання відбувається у співробітництві, спільному творенні, через самостійне обмірковування.

Список використаних джерел:

1. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К. 2004.
2. Дідук Г. І. Лінгвостилістичні та комунікативно-ситуативні вправи на уроках української мови у 5-7 класах. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004.
3. Використання елементів інтерактивних технологій в процесі формування комунікативної компетентності учнів на уроках української мови. URL : доступу: <https://naurok.com.ua/dosvid-roboti-vikoristannya-elementiv-interaktivnih-tehnologiy-v-procesi-formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-movi-18226.html> (дата звернення: 08.03.2025).

4. Попова О. Когнітивно-комунікативний підхід до роботи над граматичними нормами української мови. Українська мова й література в сучасній школі. 2012. № 1. С. 72-75.

5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004.

6. Застосування інтерактивних технологій у освітньому процесі початкової школи. URL : Режим доступу: <https://naurok.com.ua/stattya-zastosuvannya-interaktivnih-tehnologiy-u-osvitnomu-procesi-pochatkovo-shkoli-249115.html> (дата звернення: 08.03.2025).

7. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Авт.-упор. І.І. Дівакова. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 180с.

Лонська І. О., старша викладачка, викладачка вищої категорії кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в Новій українській школі (НУШ) є надзвичайно високою з огляду на фундаментальні зміни в системі освіти України. НУШ, як концепція, передбачає не просто передачу знань, а формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості в суспільстві.

Учитель не просто передавач знань, він співпрацює з учнями, і створює атмосферу довіри та взаєморозуміння; допомагає учням самостійно здобувати знання, організовуючи навчальний процес як дослідження; підтримує кожного учня в його індивідуальному розвитку, враховуючи його здібності та потреби; ділиться своїм досвідом та знаннями, допомагаючи учням орієнтуватися у світі інформації; активно впроваджує інновації в навчальний процес, використовуючи

сучасні технології та методики; підтримує постійний зв'язок з батьками, залучаючи їх до освітнього процесу, а рівень його професійної підготовки є важливою складовою успішності школи, результативності застосування освітніх технологій і засобів навчання.

НУШ акцентує увагу на особистісно орієнтованому навчанні, розвитку критичного мислення, творчості та співпраці. Це вимагає від майбутніх учителів не лише знань предмету, а й володіння сучасними педагогічними технологіями та методами, добре володіти цифровою грамотністю та вміти використовувати сучасні технології для навчання та розвитку учнів. НУШ спрямована на формування ключових компетентностей, таких як спілкування державною та іноземними мовами, математична та природнича компетентності, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися протягом життя, і тому майбутні вчителі повинні бути готові до інтегрованого навчання та формування цих компетентностей в учнів.

Реалізація реформи освіти в Україні вимагає від закладів вищої освіти та педагогічних працівників постійного вдосконалення навчальних програм та методів навчання, а також активної співпраці з практичними працівниками освіти.

Питання про підготовку здобувачів освіти педагогічного ЗВО досліджували різні науковці, педагоги, а результати висвітлювали у наукових працях. Теоретичні й методологічні засади підготовки майбутніх учителів висвітлені у роботах Ш.О.Амонашвілі, В.І.Бондаря, Н.А.Глузман, О.К.Дусавицького, Л.Коваль, Л.О.Хомич, С.М.Мартиненко, О.Я.Савченко, В.О.Сухомлинського, Л.Л.Хоружої, Н.Бібік, В.Максименко та інших.

Мета дослідження – визначити та обґрунтувати ефективні підходи, методи і засоби підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в Новій українській школі (НУШ), сприяти формуванню їхніх професійних компетентностей відповідно до вимог сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасні нововведення у розвитку суспільства вимагають докорінних змін у підготовці майбутнього спеціаліста,

навчання відбувається не лише на заняттях, але й поза ними, бо постійно потрібно самоудосконалювати свої можливості, поглиблювати знання про нові ігрові технології.

Навчальний процес у педагогічному закладі вищої освіти – це система організаційних і дидактичних заходів, які спрямовані на реалізацію змісту освіти на освітньому або кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти [5]. Основними формами здійснення навчального процесу у ЗВО є навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота здобувачів освіти, практична підготовка, контрольні заходи, проходження практики [4].

Концепція Нової української школи зосереджує увагу на підготовці вмотивованого вчителя, який має свободу творчості та можливості для професійного розвитку. Для цього створено освітній портал, що містить методичні та дидактичні матеріали. Документ також наголошує на важливості матеріального стимулювання педагогів, за що відповідальність несуть уряд, парламент та місцеві органи самоврядування. Окремий акцент зроблено на академічній свободі вчителя, що включає право розробляти авторські навчальні програми, самостійно обирати підручники, методи, стратегії та засоби навчання, а також вільно висловлювати власну професійну думку [1].

Професійна підготовка майбутнього вчителя складається із теоретичної та практичної підготовки. Теоретична підготовка передбачає ознайомлення здобувачів з курсом педагогіки, психології, теорії з окремих методик у системі аудиторної роботи, а практична підготовка передбачає формування педагогічних умінь і навичок під час проходження навчальних практик.

Обидва цикли містять як обов'язкові дисципліни, так і предмети вільного вибору, що дають змогу формувати індивідуальну освітню траєкторію кожного здобувача.

Підготовка майбутнього вчителя у закладі вищої освіти передбачає забезпечення здобувачів знаннями про майбутню професійну діяльність та необхідними компетентностями; розвивати педагогічну рефлексію – здатність

аналізувати, коригувати власні професійні дії та ефективно вибудовувати взаємодію з учнями; сприяти формуванню гуманістичного підходу до викладання, розкриттю педагогічних здібностей і творчого потенціалу майбутнього вчителя.

Готуючи майбутнього вчителя початкової школи, потрібно враховувати положення Концепції, а саме:

1. Навчальний зміст оновлено так, щоб він допомагав дітям розвивати необхідні компетентності для успішного життя в суспільстві.
2. У центрі освітнього процесу – потреби й інтереси дитини, тобто навчання має бути спрямоване на розвиток особистості учня.
3. Виховання є невід’ємною частиною навчання та допомагає формувати у дітей важливі життєві цінності.
4. Ефективне навчання можливе лише у співпраці між учителем, учнем і батьками, де кожен є рівноправним учасником освітнього процесу

У Концепції особливу увагу приділено педагогіці партнерства, яка передбачає співпрацю між усіма учасниками освітнього процесу вчитель - учень.

Основне завдання такого підходу – змінити усталені шаблони мислення й побудувати новий рівень взаємин між учителями, учнями та батьками. Це можливо лише через спільну діяльність, де всі учасники освітнього процесу мають спільні цілі, інтереси й прагнення, спрямовані на гармонійний розвиток дитини [2].

Майбутній учитель має вміти ефективно організовувати роботу учнів, створювати сприятливу атмосферу для навчання та залучати дітей до активної взаємодії. Важливо, щоб освітній процес був побудований на співпраці, діалозі та спільній творчості, що сприятиме розвитку кожного учня.

Ключову роль відіграє інтерактивне навчання, яке базується на активному спілкуванні та взаємодії. Воно допомагає формувати в майбутніх педагогів навички командної роботи, розвиває емоційний інтелект і творчі здібності.

Також важливими є комунікативні навички: уміння аналізувати поведінку учнів, адаптуватися до різних ситуацій та контролювати власні емоції. Це сприяє

ефективній взаємодії вчителя з дітьми та створенню комфортного освітнього середовища [3].

Практична підготовка майбутніх учителів у контексті НУШ передбачає занурення здобувачів у сучасне освітнє середовище, де акцент робиться на компетентнісному навчанні, партнерстві між учасниками освітнього процесу та особистісно орієнтованих методиках.

Підготовка майбутніх учителів у межах НУШ має бути спрямована на розвиток не лише знань, а й практичних компетентностей, що допоможуть ефективно працювати у сучасному освітньому середовищі

Отже, підготовка майбутнього вчителя початкової школи в умовах сучасного суспільства та концепції НУШ є багатограним і складним процесом, який вимагає не лише передачі теоретичних знань, але й формування практичних навичок у дітей, розвитку педагогічної рефлексії, творчого потенціалу та гуманістичного підходу до викладання навчальних предметів; використання інтерактивних методів навчання, які сприяють розвитку комунікативних навичок, емоційного інтелекту та творчих здібностей майбутніх педагогів; сучасні вимоги до майбутнього вчителя передбачають постійне навчання та розвиток, включаючи опанування нових ігрових технологій.

Таким чином, підготовка майбутнього вчителя початкової школи в контексті НУШ має бути спрямована на формування всебічно розвиненого, компетентного та творчого фахівця, здатного ефективно працювати в сучасному освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&tag=nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 11.03.2025).

2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с

3. Павлик О., Білоконна Н., Лисевич О. Професійна підготовка фахівця початкової освіти у нових реаліях. *Український Педагогічний журнал*, 2020, №4, с. 83-91.

4. Пащенко Д.І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів : автореф. дис... д-ра пед.н. : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Д.І.Пащенко. Київ, 2006. 37 с.

5. Савченко О.Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2001. № 7. С. 1-4.

Мирончук К. С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ООП Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: **Шанскова Т. І.**, докторка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ТВАРИННИМ СВІТОМ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Ознайомлення учнів з тваринним світом є важливою складовою їхнього екологічного розвитку. Завдяки інтегрованому курсу «Я досліджую світ» можна на одному уроці гармонійно поєднати декілька освітніх галузей. Це допомагає організувати навчальну діяльність сучасною, насиченою, доступною та навіть творчою.

Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», полягають у дидактико – методичній організації навчання, а саме в його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Сама назва курсу зорієнтовує вчителя на організацію дослідницької діяльності учнів [1, с.151].

Реалізація курсу «Я досліджую світ» передбачає включення учнів у практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як-от:

- дослідження-розпізнання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить);
- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?);
- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення з часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно-наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? Із чим пов'язано?), здогадка, висновок-узагальнення) [1, с.151].

Дослідницька діяльність сприяє кращому засвоєнню знань про тваринний світ, формуванню екологічної свідомості. Вчителю важливо показати дітям, що усе в цьому світі взаємопов'язане і без взаємодії один з одним існувати не може. Наприклад, якщо бджола не запилюватиме рослини, вони перестануть давати плоди, в результаті без рослин почнуть гинути травоїдні тварини, також зменшуватиметься кисень, яким ми дихаємо. Без травоїдних тварин загинуть м'ясоїдні. І в результаті це все призводить до екологічної катастрофи. Навіть малесенька бджілка підтримує гармонію на нашій планеті.

Досягти мети можна тільки завдяки організації систематичних спостережень за предметами і явищами природи під керівництвом учителя. Пізнання навколишнього світу розпочинається з накопичення чуттєвого досвіду, фактичного матеріалу, який осмислюється з метою засвоєння системи знань, адекватної навколишній природі з її зв'язками і залежностями. Відсутність запасу конкретно образних уявлень у молодших школярів призводить до формального засвоєння знань. Дітям важко уявити предмет або явище, якщо вони не бачили цих об'єктів або їх зображень. О.Я. Герд – один із засновників методики викладання природознавства – відзначав, що всі реальні знання набуті людом шляхом спостережень, порівнянь і дослідів, а ніяк не читанням статей [3, с. 44].

Для ефективного засвоєння матеріалу варто застосовувати такі види роботи як екскурсії до парків чи зоопарків, роботу у класному куточку природи

(догляд за тваринами), мультимедійні презентації з великими та яскравими зображеннями, віртуальні екскурсії у реальному часі, мобільні додатки зі звуками живої природи, навчальні квести, вікторини. І як результат такої діяльності – створення лепбуків, фотоколажів, плакатів, виставок.

Виконуючи різні завдання діти завжди опиратимуться на власний життєвий досвід, тому варто запрошувати на уроки екологів, біологів, ветеринарів, які могли б поділитися власним досвідом, провести кілька цікавих занять – тренінгів, або влаштувати екскурсію до своєї лабораторії чи кабінету.

Завдання, які використовують на уроках, повинні розкривати не тільки зв'язки організмів із середовищем існування, а й ціннісні нормативні й практичні, діяльнісні аспекти ставлення людини до навколишнього середовища. У результаті учні частіше залучатимуться до самостійного пошуку, вчитимуться прогнозувати наслідки поведінки й діяльність у навколишньому середовищі, опановуватимуть практичні вміння, братимуть участь у творчій діяльності [2, с. 24].

Отже, інтегрований курс «Я досліджую світ» відкриває безліч сучасних, допоміжних технологій та можливостей для ефективного ознайомлення учнів з тваринним світом, які сприяють формуванню екологічної компетентності та робить навчальний процес унікальним.

Список використаних джерел:

1. Гільберг Т.Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу Навчально-методичний посібник. / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ: Генеза, 2019. 256 с.

2. Гільберг Т.Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу Навчально-методичний посібник. / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ: Генеза, 2020. 240 с.

3. Тимофєєва І.Б. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь). Навчально-методичний посібник для

здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта. Маріуполь: МДУ, 2022. 124 с.

Москаленко Є. С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Дубровська Л. О.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У МОЛОДШІЙ ШКОЛІ

Сучасний процес навчання розвивається під гаслами постійного реформування, поліпшення умов навчання, ускладнення змісту освіти, що у свою чергу призводить до суттєвого зростання кількості інформації, яку повинен засвоїти учень за мінімальний проміжок часу. Саме тому згідно з концепцією «Нова українська школа» вчителі початкової освіти активно впроваджують у систему навчання інтегровані уроки які сприяють підвищенню активності та позитивної мотивації до навчання у молодших школярів[4].

Інтегрований урок є тим засобом навчання, що дозволяє за мінімальний проміжок часу отримати комплексні та системні знання. Завдяки урокам такого типу досягається найбільш складна мета навчального процесу, а саме – отримання системного, цілісного мислення. Інтегруватися можуть абсолютно різні, здавалося б, дисципліни – як гуманітарні, так і фундаментальні. Саме поєднання таких дисциплін в початковій школі дозволяє формувати у молодших учнів цілісне уявлення про людину та про світ в цілому.

Для сучасного етапу розвитку початкової школи характерним є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації та зменшення часу, необхідного на її засвоєння, а також формування у дітей цілісної картини

світу. Скерованість нинішньої освітньої системи на розвиток особистості передбачає повагу до індивідуальної самобутності кожної дитини і змушує вчителів використовувати особистісно орієнтовані освітні технології. Це дасть змогу наблизити освіту до потреб сьогодення[1].

Сучасні підходи до реформування Нової української школи передусім базуються на формуванні в учнів ключових компетентностей[3]. У світовому досвіді під сформованими компетентностями розуміють інтегрований результат освіти, який передбачає зміщення акцентів із накопичення знань, умінь і навичок на вироблення та розвиток в учнів умінь, ставлень, цінностей.

Ідея інтеграції знань є надзвичайно популярною в освіті, є якісно відмінним способом структурування, презентації та засвоєння програмного змісту, що уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках. У широкому розумінні під інтеграцією розуміють процес взаємопроникнення структурних елементів різних галузей навчання, який супроводжується узагальненням та комплексністю знань. Інтегративний підхід не порушує логіки кожного навчального предмету і, в той же час, забезпечує потенційну можливу взаємодію між ними [5].

Під інтеграцією розуміється процес та результат поєднання окремих елементів навчання та виховання в єдину цілісну систему з метою одержання якісно нового результату шкільної освіти.

Якісно новий рівень синтезу знань дітей – це інтегровані заняття, які об'єднують навколо певного заняття чи теми різномірні знання. Синтез цих знань дозволяє досягти різнобічного розгляду об'єкта, показати взаємозв'язок явищ, інтенсивно формувати у дитини розумові операції аналізу, порівняння, узагальнення тощо.

Інтеграція – це процес пристосування і об'єднання розрізнених елементів в єдине ціле при умові їх цільової та функціональної однотипності [2].

Першим кроком до інтеграції знань учнів можна вважати міжпредметні зв'язки. Міжпредметні зв'язки відображають комплексний підхід до виховання

й навчання, який дає можливість виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. Найбільш повною класифікацією міжпредметних зв'язків є класифікація, у якій виділено три їхні основні типи [1].

- змістово-інформаційні;
- операційно-діяльні;
- організаційно-методичні.

У рекомендаціях педагогів виділяється перелік уроків, на яких можна реалізувати міжпредметні зв'язки: так звані «фрагментарні» – з елементами міжпредметних зв'язків, які використовуються для розкриття окремих питань теми уроку; «вузлові», що включають міжпредметні зв'язки як органічну складову частину всього змісту теми уроку; «синтезовані» – спеціально організовані, підсумкові, на яких концентруються знання учнів із метою розкриття загальних законів і принципів.

Для інтегрування окремих навчальних курсів у початковій школі існують об'єктивні причини й передумови. Однією з причин є необхідність усунути перевантаження дітей, скоротити кількість навчальних годин протягом тижня, вилучити їх для предметів розвивально-виховного циклу. Об'єктивною передумовою цього є те, що інтегрований курс зможе вести сам учитель початкових класів.

Одним з напрямів методичного збагачення уроків є проведення їх на основі інтеграції змісту, відібраного з кількох предметів і об'єднаного навколо однієї теми. Це об'єднання має на меті інформаційне й емоційне збагачення сприймання, мислення і почуттів учнів завдяки залученню цікавого матеріалу, що дає змогу з різних сторін пізнати явись, поняття, досягти цілісності знань.

Міжпредметні зв'язки – це необхідність відображення у навчальному процесі взаємозв'язку явищ природи і суспільства. Вони розвиваються завдяки функціонуванню паралельних понять та категорій різних предметів. В

педагогічному процесі вони являються необхідною умовою процесу інтеграції і можуть бути горизонтальними або вертикальними. Для горизонтальних властиве вивчення поняття на уроках різних предметів упродовж певного часу (неодночасно).

Таким чином, використання інтегрованих уроків в початковій освіті сприяє формуванню в молодших школярів цілісної картини світу, розвитку системного мислення, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, дає можливість формувати в учнів якісно нові знання вищого рівня мислення, динамічність застосування їх в нових ситуаціях, гнучкість розуму, уміння узагальнювати знання з різних предметів, з'являється творче ставлення до праці, здатність вирішувати складні практичні завдання, що вимагають синтезу знань із різних наукових галузей.

Список використаних джерел:

1. Інтегровані уроки у початковій школі / Упоряд. Н.С. Вегера. Тернопіль. 2010. 160 с.
2. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів: матеріали інтернет-семінару / уклад. Л.Н. Добровольська, В.О. Чорновіл. Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. 183 с. URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/430> (дата звернення: 25.03.2025).
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН 27.10.2016 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shola-compressed.pdf>. (дата звернення: 25.03.2025).
4. Просіна О. Інтеграція в НУШ. Інтегрований підхід в освітньому процесі. *Методист*. 2018 № 2.
5. Хавіна І.В. Теоретичні аспекти інтегрованого навчання. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2013. № 1 (10).

Носик Ю. С., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: **Єсьман І. В.**, доцентка кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні створив серйозні виклики для початкової освіти, учнів, вчителів і батьків. Вимушена зміна формату навчання, психологічний стрес, нестабільність соціального середовища та обмежені ресурси створюють серйозні перешкоди для успішної навчальної діяльності. В таких умовах традиційні підходи до навчальної діяльності потребують модернізації, а одним із ключових чинників, що може сприяти збереженню якості освіти, є педагогіка партнерства.

Дослідження даної проблематики є надзвичайно важливим, оскільки це сприяє пошуку і розробці ефективних підходів до організації навчальної діяльності учнів початкової школи в умовах воєнного стану. Педагогіка партнерства, є одним з ключових компонентів Концепції «Нова українська школа», відіграє ключову роль у цьому процесі, адже вона сприяє створенню безпечного та комфортного середовища, де взаємодія між учителем, учнем і батьками стає основою успішного навчання. Водночас, відповідно до Закону України «Про освіту», освіта має забезпечувати розвиток особистості, її компетентностей і цінностей. Це підкреслює необхідність дослідження педагогіки партнерства як чинника, що сприяє підтриманню високого рівня навчальної діяльності учнів навіть в умовах воєнного стану [1, 2].

Дослідженню навчальної діяльності, зокрема аналізу її сутності, рівнів та структури, присвятили свої праці такі вчені, як Д. Алфімов, В. Кремінь, В. Кушнір, Т. Мальцева, О. Савченко та інші. Ідеї педагогіки партнерства, що

набувають активного розвитку в сучасних дослідженнях, мають глибоке історичне підґрунтя, оскільки були предметом уваги як класиків педагогічної науки, так і сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Іщук, О. Коханова, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський та інші.

Підкреслимо, що навчальна діяльність у молодшому шкільному віці є провідною для психічного розвитку та визначається як цілеспрямований процес засвоєння знань, умінь і навичок через активну мотиваційну включеність учнів у розв'язання навчальних завдань. Вона є одним із ключових видів людської діяльності, спрямованим на оволодіння теоретичними знаннями та способами діяльності в організованому освітньому процесі [4, 5].

Так, навчальна діяльність є багатограним і структурованим процесом. Вона складається з взаємопов'язаних елементів, що формують цілісну систему. До її основних складових належать мотиви, навчальні завдання, навчальні дії, самоконтроль і оцінка. Структура діяльності включає мету та результат (засвоєння знань і навичок), потребу в теоретичних відомостях, мотиви до навчання, навчальні ситуації та дії, що охоплюють пізнавальні, контролюючі й оцінювальні етапи [5, с. 63].

Згідно зі статтею 57 Закону України «Про освіту», забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного стану включає не лише фізичну безпеку учнів, а й створення підтримуючого освітнього середовища. Таким чином, у ході створення підтримуючого середовища, важливо зосередитись на розробці форм роботи, які сприяють активній взаємодії всіх учасників освітнього процесу. У цьому контексті педагогіка партнерства є необхідним інструментом, який здатен забезпечити ефективну організацію навчальної діяльності [1, с. 64].

Зазначимо, що педагогіка партнерства є одним із дев'яти компонентів формули Нової української школи та являє собою концепцію взаємодії між учасниками освітнього процесу, ґрунтується на принципах рівноправного діалогу, взаємоповаги, довіри та співпраці між учителем, учнем і батьками. Вона

є ключовим елементом НУШ, спрямованої на розкриття потенціалу кожної дитини через створення комфортного та безпечного освітнього середовища [2].

Батьки є рівноправними учасниками освітнього процесу разом із учнями та вчителями, тому їх активна залученість, співпраця в батьківських об'єднаннях та участь у реалізації освітньої програми сприяють досягненню визначених результатів. В умовах воєнного стану особливо важливо налагодити ефективну комунікацію між учителем і батьками для узгодження підходів до навчання, врахування індивідуальних потреб дитини та підтримки її мотивації, що є ключовою умовою успішної навчальної діяльності.

Але поряд із цим слід особливо підкреслити, що учні, батьки та вчителі стикаються з низкою труднощів, що впливають на успішність навчальної діяльності. Тому доцільним є накреслення шляхів подолання цих труднощів на засадах педагогіки партнерства.

Так, для організації безпечного середовища, що сприятиме успішній навчальній діяльності учнів початкової школи в умовах воєнного стану, необхідно створити умови для формування позитивної навчальної мотивації. В рамках проєкту «Родинне дерево: історія мого роду» в межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ», важливу роль відіграє активна участь батьків. В ході проєкту, учні разом із батьками збирають інформацію про свої родини, історії предків, звичаї та традиції, створюючи родинне дерево, що сприяє розвитку внутрішньої мотивації через залучення до особистісно значущої діяльності.

Не менш важливим аспектом для забезпечення успішної навчальної діяльності є підвищення самооцінки учня. Прикладом є застосування технології «Створення ситуацій успіху» та методу «Портфоліо досягнень», коли учень разом із батьками та вчителем фіксує свої досягнення, навіть незначні, це мотивує учнів, надаючи їм відчуття прогресу та важливості кожного етапу навчання, що є важливим компонентом формування здорової самооцінки.

Підкреслимо, що в умовах воєнного стану процес адаптації учнів вимагає створення емоційно безпечного середовища для зниження тривожності. Вчителі мають підтримувати діалог з дітьми, пояснюючи ситуацію доступною мовою та

акцентуючи на почутті захищеності. Важливо впроваджувати методи психоемоційної підтримки, як ранкові кола, арт-терапія, спільні ініціативи з батьками для збереження зв'язку між школою та родиною.

Акцентуємо увагу на тому, що оптимізацію навчального навантаження через партнерську взаємодію можна забезпечити за рахунок диференціації завдань, гнучкого планування освітньої траєкторії та співпраці між учителем, учнями та батьками, враховуючи індивідуальні можливості кожної дитини.

Отже, педагогіка партнерства відіграє важливу роль у забезпеченні успішної навчальної діяльності учнів початкової школи в умовах воєнного стану, сприяючи конструктивній взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Впровадження принципів педагогіки партнерства, співпраця, довіра та підтримка знижують стрес, підвищують мотивацію та сприяють розвитку ключових компетентностей учнів, що забезпечує успішну навчальну діяльність і психологічний комфорт.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» : від 01.01.2025 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 13.02.2025).
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/static/objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 13.02.2025).
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Бібик Н.М. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Словник базових понять з курсу «Педагогіка» : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / уклад. О. Антонова. 2-ге вид., доп. і перероб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 100 с.
5. Термінологічний словник з курсу «Педагогіка» : навч.-метод. посіб. / упоряд. Староста В., Штефуца В., Шикітка Г. ; за ред. Старости В. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2012. 144 с.

Носулько К. В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

Наукова керівниця: **Мухіна Т. Є.**, старша викладачка кафедри початкової
освіти Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Актуальність. Ігрові технології відіграють ключову роль у формуванні стійкого інтересу молодших школярів до математики, сприяючи активному засвоєнню знань, розвитку логічного мислення та формуванню математичної компетентності. В умовах сучасної освіти вони виступають не лише засобом урізноманітнення процесу навчання, а й ефективним інструментом для розв'язання проблеми зниження мотивації до вивчення математики.

Використання ігрових технологій дозволяє адаптувати складні математичні поняття до вікових особливостей учнів, стимулювати їхню пізнавальну активність та розвивати креативність. Важливим аспектом є врахування напрацювань педагогів-практиків та рекомендацій методистів щодо оптимального впровадження ігрових методик, які відповідають сучасним підходам до розвитку математичної компетентності здобувачів початкової освіти.

Мета дослідження – розкрити методичні особливості використання ігрових технологій для розвитку математичної компетентності здобувачів початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. Гра є специфічною формою людської діяльності, що відтворює інші види активності з освітньою або розважальною метою. У дослідженні Дячук П., Перфільєвої Л., Ломаки О. знаходимо кілька значень цього терміну: 1) дитяче заняття; 2) діяльність, що підпорядковується певним правилам і виконує функції розваги або спорту; 3) дії, спрямовані на досягнення конкретної мети. Учені підкреслюють значний емоційний і мотиваційний потенціал ігор у освітньому процесі, їхню універсальність та

багатофункціональність. Ігрові форми сприяють засвоєнню соціального досвіду, ефективній взаємодії між учителем і учнем, а також оптимальному розв'язанню пізнавальних завдань. Вони допомагають регулювати поведінку здобувачів освіти, стимулюють мислення, розвивають навички орієнтації в складних ситуаціях, а також сприяють зниженню авторитарності педагога й утвердженню рівноправних відносин між учасниками процесу навчання [3].

Кудикіна Н. визначає ігрові форми як методи організації освітнього процесу, спрямовані на його оптимізацію. Вона трактує їх як сукупність прийомів у форматі гри, що охоплюють певний етап навчання з єдиним змістом, сюжетом і персонажами. Дослідниця виокремлює ігри-вправи, ігрові дискусії, рольові, навчальні та комп'ютерні ділові ігри. Вона зазначає, що ігри-вправи (кросворди, вікторини) допомагають закріпити знання та перевірити рівень засвоєння матеріалу; ігрові дискусії активізують критичне мислення та сприяють обговоренню спірних питань; ігрові ситуації з'єднують теорію з практикою, розвиваючи аналітичні навички та уміння приймати рішення, створюючи сприятливе емоційне середовище для навчання [4].

На думку Донченко Н., важливу роль серед ігрових форм навчання відіграють саме дидактичні ігри, оскільки вони спрямовані на засвоєння нових знань, формування умінь і навичок, а також вирішення комунікативних завдань. Вибір дидактичної гри має враховувати її відповідність психолого-віковим особливостям молодших школярів, їхньому досвіду навчальної діяльності, завданням уроку, а також здатність створювати реалістичні комунікативні ситуації та доброзичливу атмосферу взаємодії між педагогом і учнями [2].

Ігрові прийоми та ситуації на уроках є потужним засобом мотивації та стимулювання здобувачів початкової освіти до активної навчальної діяльності. Важливим є їх застосування на уроках математики в початковій школі, оскільки вони розвивають логічне мислення, аналітичні здібності та вміння знаходити нестандартні рішення. Ігри допомагають закріпити математичні знання та формують навички їх практичного застосування в реальних ситуаціях, сприяючи розвитку співпраці та комунікації серед молодших школярів.

Застосування дидактичних, рольових, ділових і сюжетно-рольових ігор активізує творчу активність здобувачів початкової освіти та забезпечує закріплення вивченого матеріалу. Учителі-практики пропонують використовувати на уроках математики у початковій школі такі ігри, як: «Магазин» (для вивчення дій додавання, віднімання, множення і ділення в різних числових контекстах); «Аукціон» (де молодші школярі описують лоти та їх стартову ціну, працюючи з таблицями і порівнюючи інформацію); «Подорож» (для розвитку навичок знаходження інформації про відстані, ціни на проїзд, вхідні квитки та вартість обіду, а також визначення часу відправлення та прибуття транспорту); «Бігаючий математичний диктант» (де учні по черзі вибігають до дошки і записують відповіді до математичних виразів) та ін. [1].

У свою чергу Пікульська С, Зорочкіна Т. діляться власним досвідом застосування різноманітних ігрових прийомів на уроках математики в початкових класах, серед яких: «Розгадай кросворд» (для розвитку логічного мислення та закріплення математичних понять); «Мозаїка» (де здобувачі початкової освіти повинні з окремих фрагментів скласти програму з використанням певних процедур для розв'язування конкретної задачі, що сприяє розвитку аналітичних і творчих здібностей); «Вияви фантазію» (де молодші школярі малюють комп'ютер, використовуючи лише геометричні фігури, що допомагає розвивати уяву та просторове мислення) та ін. [5].

Варто зазначити, що ефективність ігрових технологій залежить від дотримання педагогами чітко визначених етапів проведення гри. Це включає: 1) орієнтацію, під час якої учні знайомляться з основними поняттями та правилами; 2) підготовку, що передбачає розкриття сценарію гри; 3) основну частину, де учасники виконують завдання; 4) обговорення результатів та аналіз ходу гри. Такий підхід забезпечує інтеграцію навчальних цілей з ігровою діяльністю, створюючи оптимальні умови для ефективної співпраці між здобувачами початкової освіти та вчителем [2].

Висновок. Отже, ігрові технології є ефективним інструментом для розвитку математичної компетентності молодших школярів. Вони сприяють

розвитку логічного мислення, аналітичних і творчих здібностей, а також мотивації до навчання. Використання різноманітних ігрових форм, таких як дидактичні та рольові ігри, дозволяє здобувачам початкової освіти активно взаємодіяти з матеріалом і застосовувати знання на практиці. Залучення ігрових методів в процес навчання створює сприятливе освітнє середовище, сприяючи ефективному засвоєнню матеріалу та розвитку співпраці між учнями початкових класів й учителем.

Список використаних джерел:

1. Аркавенко Н. В. Ігрова технологія у контексті навчання математики учнів початкової школи. *International scientific conference*. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/198/5590/11719-1> (дата звернення: 09.03.2025).
2. Донченко Н. П. Загальна характеристика гри та її роль. *Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв*. 2016. № 7. С. 41–49.
3. Дячук П., Перфільєва Л., Ломака О. Педагогічний потенціал ігрової технології навчання у контексті формування ключових компетентностей школярів 6–7-літнього віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. Вип. 4. С. 145–152.
4. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва. *Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наст усності дошкільної та початкової освіти: зб. статей / за ред. Г.С. Тарасенко*. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. 320 с.
5. Пікульська С. В., Зорочкіна Т. С. Застосування ігрових технологій на уроках математики у початковій школі. *Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2018»*: матеріали XX Всеукр. наук. конф. молодих учених. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/3893/> (дата звернення: 05.03.2025).

Олексієнко А. В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи
Гоголя

Науковий керівник: **Білоусова Н. В.**, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

РУХАНКА ЯК МЕТОД ПРОФІЛАКТИКИ ВТОМИ І СТРЕСУ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Відсутність фізичної активності протягом дня негативно позначається на працездатності та здатності зосереджувати увагу школярів. Це призводить до поступового наростання втоми, а м'язове напруження часом може досягати дискомфортного, а то й нестерпного рівня. Особливо гостро це питання стосується молодших школярів. У цьому віці вони відзначаються підвищеною емоційністю, низькою здатністю до тривалого зосередження та схильністю до мимовільного перемикання уваги. Активне сприйняття інформації у дітей цього віку зазвичай не перевищує 20 хвилин, через що вони легко відволікаються та можуть втрачати інтерес до навчання.

Одним із важливих інструментів збереження здоров'я в освітньому процесі є фізкультхвилинка, які виступають обов'язковою складовою навчальних занять.

Це прості фізичні вправи, що виконуються під супровід коротких віршованих рядків. Їх основною метою є зменшення негативного впливу навчального навантаження, запобігання перевтомі та підтримання належного фізичного і психічного стану учнів [3, с. 132].

Короткотривалі фізичні активності позитивно впливають на підвищення працездатності, допомагають зняти фізичне й емоційне напруження. Відповідно до методичних рекомендацій, фізкультхвилинка проводиться під час уроків і триває 2–3 хвилини, тоді як фізкультпауза відбувається між уроками та займає 5–10 хвилин. Регулярне впровадження цих форм активності комплексно сприяє покращенню фізичного розвитку учнів, зміцненню їхнього здоров'я, загартуванню організму, підвищенню рівня рухової підготовленості, зменшенню

пропусків занять через хвороби. Окрім цього, фізичні паузи сприяють оперативному зняттю розумової втоми, підвищенню якості навчання, розвитку дисциплінованості та формуванню командного духу [2, с. 86].

Проведення веселих і захопливих фізкультхвилинок на уроках у початковій школі є надзвичайно важливим, оскільки молодші школярі більш схильні до рухливої активності. Для них природно важко зберігати нерухомість протягом усього уроку за партою. Фізична активність відіграє ключову роль у житті кожної людини, особливо дітей молодшого шкільного віку. Через нездатність довго перебувати в статичному положенні їхня увага поступово розсіюється, що негативно впливає на сприйняття навчального матеріалу. Тому фізкультхвилинки допомагають підтримувати інтерес і продуктивність учнів під час занять.

Фізкультхвилинки умовно можна поділити на такі групи:

- фізкультурні вправи;
- імітативні руханки;
- музично-танцювальні паузи;
- ігрові хвилинки;
- валеологічні паузи;
- пальчикова гімнастика;
- вправи для попередження сколіозу;
- вправи для відпочинку очей;
- релаксаційні паузи;
- хвилини психологічного розвантаження.

Фізкультхвилинки, які є короткочасними фізичними вправами, традиційно впроваджуються під час уроків, що супроводжуються значним інтелектуальним напруженням. Їх основною метою є запобігання втомі, яка виникає внаслідок інтенсивних розумових навантажень. Крім цього, такі вправи виконують релаксаційну, комунікативну, розважальну та виховну функції [5, с. 8 – 9]

Наведемо приклад деяких віршованих фізкультхвилинок:

1 фізкультхвилинка:

Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій уклоніться
За щасливий день вчорашній.
Всі до сонця потягніться,
Вліво, вправо нахиліться,
Веретенцем покрутіться.
Раз присядьте, два присядьте
І за парти тихо сядьте.

2 фізкультхвилинка:

Раз – підняти руки вгору,
Два – нагнутися додолу,
Не згинайте, діти, ноги,
Як торкаєтесь підлоги,
Три, чотири – прямо стати,
Будем знову працювати [5, с. 17].

Також мета рухової паузи полягає у зменшенні напруження, спричиненого тривалою вимушеною нерухомістю, а також у попередженні перевтоми. Окрім цього, фізична активність сприяє підвищенню насичення киснем мозкових тканин, що, у свою чергу, покращує працездатність, зосередженість і розумову діяльність [6].

До фізичної активності під час короткочасних пауз і фізкультхвилин доцільно включати вправи, спрямовані на підтримання здоров'я зору, корекцію плоскостопості та покращення постави. Учні можуть виконувати ці вправи як індивідуально, так і в групах під керівництвом учителя. Їх можна здійснювати за ілюстраціями, схемами або у формі танцю під музичний супровід. У разі наявності в класі килимка, ефективним є виконання вправ в положенні лежачи, оскільки це сприяє зменшенню навантаження на хребет.

Комплекс вправ для цих форм фізичного виховання має бути різноманітним і включати елементи, які, зокрема, сприяють витягненню хребта, стимулюють глибоке дихання, зміцнюють м'язовий тонус розгиначів тулуба та

розвивають мускулатуру ніг і корпусу. Вправи для рук доцільно комбінувати з руховими завданнями, що мають помірно знижувати рівень фізичного навантаження і водночас стимулювати когнітивну активність через покращення координації рухів [2, с. 87].

Існує різноманіття форм організації та проведення фізичних вправ-руханок, і вони визначаються передусім віковими особливостями учнів, змістом уроку та умовами, у яких здійснюється їх проведення. Наприклад, їх можна організувати у форматі інтерактивних занять із використанням комп'ютерів та мультимедійних технологій. Основною метою таких активностей є формування в учнів інтересу до збереження власного фізичного здоров'я. Крім того, ці вправи сприяють підтримці психічного здоров'я школярів, адже під час їх виконання діти активніше спілкуються між собою, розвиваючи навички взаємодопомоги та підтримки. Цей процес, у свою чергу, стимулює позитивні зміни в рівні їхньої комунікативної культури [4, с. 109].

Щоб зробити заняття фізичними вправами цікавими для дітей, важливо періодично змінювати набір рухів (раз на 2-3 тижні), супроводжувати їх музикою та додавати елементи танцю. Особливо подобаються дітям руханки, які поєднуються із віршованими рядками. Для збереження рівного ритму дихання та забезпечення точності й енергійності рухів, учитель озвучує текст, а діти виконують вправи відповідно до нього.

Не менш важливим є забезпечення доступу свіжого повітря у класному приміщенні під час виконання занять. Якщо є можливість використовувати музичний супровід для фізкультхвилинок, це значно покращує процес відпочинку та додає дітям задоволення [4, с. 110].

Але нажаль, звичні для нас руханки вже не дають очікуваного ефекту. В умовах постійного стресу через війну перемикавання уваги з однієї діяльності на іншу може мати протилежний результат. Наприклад, вчителі сподіваються, що після короткої активної паузи діти зможуть зосередитися на навчанні. Проте буває так, що фізкультхвилинка лише посилює емоційне збудження, і учні залишаються неуважними.

Тому варто замінити звичні фізкультхвилинки на вправи, які сприятимуть розслабленню тіла та заспокоєнню свідомості. Важливо не просто активізувати дітей, а допомогти їм поступово перейти від збудженого стану до стану рівноваги й спокою.

Такі вправи враховують емоційний стан учнів, допомагають зняти напругу та відновити концентрацію.

Розглянемо, які вправи допоможуть учням заспокоїтися та сконцентруватися.

Для заспокоєння чудово підходять дихальні вправи. Наприклад, дитина може вести вказівним пальцем однієї руки по кожному пальцю іншої. Просуваючись вгору – робиться вдих, а при опусканні вниз – видих.

Вправи з легким постукуванням допомагають краще відчувати своє тіло. Для цього спершу долонями слід обережно простукати себе по плечах, обіймаючи себе, немов метелик. Потім – перейти до постукування по колінах, а за бажанням можна додати легкі удари по парті. Якщо у класі багато дітей виконують цю вправу одночасно, звуки нагадуватимуть тихий дощ.

Що стосується вправ на концентрацію, вони вимагають від дитини зосередженості на одному завданні. Проте словесні пояснення іноді можуть бути складними для сприйняття. Тому краще навести практичний приклад: запропонувати взяти ручку і покласти її на два пальці однієї руки, створивши баланс. Потім підняти її угору та зробити кілька рухів ліворуч-праворуч чи вгору-вниз. Після цього слід з'єднати два пальці та продовжувати рухати ручку, а згодом залишити її лише на одному пальці, утримуючи рівновагу.

Хвилинки концентрації сприяють активації всіх сенсорних систем. Для того щоб допомогти дитині зосередитися, необхідно забезпечити її сенсорну систему потрібною інформацією. Наприклад, якщо дитина гойдається на стільці, можна попросити її відчувати спинку стільця спиною, стопами торкнутися підлоги, а руками – парту. Навіть корисно запропонувати провести руками по поверхні парті. Це допомагає дитині зосередитися на відчуттях у руках, ногах і спині, що дає змогу мозку отримати достатнє сенсорне навантаження.

Крім того, для заспокоєння чудово підходить використання балансувальної подушки-диска. На ній дитина може сидіти стільки, скільки їй комфортно.

Таким чином, у сучасних реаліях звичайні руханки не завжди працюють так, як очікується. Замість того щоб допомагати зосередитися, вони можуть лише посилювати збудженість дітей. Саме тому важливо обирати вправи, які сприяють заспокоєнню та відновленню внутрішнього балансу. Дихальні техніки, тактильні вправи, завдання на концентрацію й баланс допомагають дітям краще відчувати своє тіло, знижувати напругу та налаштовуватися на навчання. Використовуючи такі методи, можна створити сприятливі умови для збереження уваги й емоційної рівноваги учнів [7].

Також одним із ефективних способів зменшення нервово-психічного напруження, подолання скутості, зниження рівня тривожності та стабілізації емоційного стану є використання вправ на релаксацію. Вони сприяють загальному розслабленню та заспокоєнню.

Розглянемо декілька вправ, які рекомендують для зняття стресу:

1. Квітка та свічка – розслаблення і глибоке дихання

– Уявіть у своїй правій руці ніжну, запашну квітку, а в лівій – запалену свічку. Повільно вдихніть через ніс, уявляючи, як вдихаєте аромат квітки. Потім плавно видихніть через рот, ніби задуваєте полум'я свічки. Повторюйте вправу кілька разів, зосередившись на відчуттях спокою.

2. Лимони – вправа для зняття напруження в м'язах

– Уявіть лимон у своїй руці. Подумки наблизьтесь до дерева, зірвіть два лимони – по одному для кожної руки. Почніть сильно стискати їх, ніби намагаєтесь вичавити сік: стискайте... ще сильніше... вичавлюйте! Уявіть, як сік стікає, потім киньте лимони на підлогу й дайте рукам повністю розслабитися. Повторюйте це доти, поки не «наберете» цілу склянку лимонаду. Завершивши останнє стискання, струсіть руками, щоб зняти залишкову напругу.

3. М'яч для зняття стресу – вправа для розслаблення м'язів і рук

– Зробіть собі м'ячик для зняття стресу: наприклад, заповніть повітряну кульку сухим горохом чи рисом. Візьміть м'яч у руку (або по одному в кожную руку), стисніть його і відразу розслабте руку. Експериментуйте: регулюйте силу натискання, темп і тривалість стискання так, як вам комфортно. Оберіть ритм, який допоможе знайти відчуття гармонії й полегшення.

Таким чином, релаксаційні вправи є простим і ефективним способом зняття напруги, розслаблення тіла та покращення емоційного стану. Вони допомагають навчитися контролювати дихання, позбутися м'язового напруження та відволіктися від стресових факторів. Вправи, засновані на уяві, як-от «Квітка та свічка» чи «Лимони», сприяють усвідомленню власного тіла та допомагають заспокоїтися. А використання тактильних предметів, наприклад, м'яча для зняття стресу, дозволяє зосередитися на відчуттях і знайти комфортний ритм розслаблення. Регулярне виконання таких вправ допоможе стабілізувати психоемоційний стан і підтримувати внутрішню рівновагу [1].

Отже, руханки мають важливу роль у підтримці фізичного здоров'я та концентрації учнів. Однак у нинішніх умовах вони стали менш ефективними, можуть спричинити зайве відволікання, а не відновити увагу та концентрацію. Тому їх варто замінити вправами для розслаблення, які після зняття напруги покращують емоційний стан дітей.

Список використаних джерел:

1. Дитячі ігри для зняття напруження – перелік від Центру громадського здоров'я. URL: <https://nus.org.ua/2022/03/16/dytyachi-igry-dlya-znyattya-naprugy-perelik-vid-tsentru-gromadskogo-zdorov-ya/>. (дата звернення: 23.03.2025).
2. Дубровська Л. О., Долматова М. П., Бойко М. В. Педагогічні умови використання фізкультхвилинок та фізкультпауз у навчально-виховному процесі молодших школярів. Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2017. № 2. С. 86 – 87.
3. Ільченко А., Несен О. Використання фізкультхвилинок для розвитку лексичної компетентності учнів першого класу на уроках англійської мови.

Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2021. 402 с. С. 132.

4. Носко Ю.М. Ефективність використання руханок у процесі навчання учнів закладів початкової освіти. «Молодий вчений» № 2.1 (54.1) лютий, 2018 р. С. 109 – 110.

5. Поліщук В. В. Фізкультхвилинки як обов'язковий елемент складової уроку (збірка фізкультхвилинки, руханок та релаксаційних пауз для педагогів закладів освіти). Добропілля, ЗОШ № 19. 2021. С. 8 – 9, 18

6. Теремта С. В., Матвієнко Т. І. Ефективність використання «Руханки» в освітньому процесі дошкільного закладу. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Досвід роботи вихователя закладу дошкільної освіти: традиційні підходи та інновації»*. Ужгород, 2020 р.

7. Традиційні фізкультхвилинки втрачають ефективність? Пояснюємо чому та чим їх можна замінити. URL: <https://golosiiv.irc.org.ua/news/10-23-10-29-04-2024/> (дата звернення: 23.03.2025).

Онишко М. І., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Гудима Н. В., доцентка кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ

Сучасна початкова освіта спрямована не лише на передачу знань, а й на формування у дітей здатності творчо мислити, шукати нестандартні рішення та самовиражатися. Саме тому розвиток творчого потенціалу учнів початкової школи є одним із найважливіших завдань, адже початкова школа закладає основу для подальшого становлення особистості.

Мета сучасної початкової школи – не просто давати знання, а формувати

особистість, яка вміє і хоче вчитися, займає позицію активного суб'єкта діяльності. Тому велике значення має формування в учнів творчого потенціалу, прагнення до самостійного пізнання оточуючого світу [1].

В. Сухомлинський говорив: «Може, маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння – плід її власних зусиль, – вона творець, її розумова діяльність – творчість» [5, с. 422].

Щоб стимулювати творчу активність школярів учитель має використовувати різні види творчо-розвивальних технологій:

- технологію проблемного навчання;
- технологію навчального дослідження;
- проєктну технологію;
- технологію інтерактивного навчання;
- технологію ігрового навчання [4].

Саме інтерактивні методи дають змогу створювати навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, а це надає змогу учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення; формувати критичне мислення; виявляти й реалізувати індивідуальні творчі можливості. При цьому освітній процес організовується так, що учні шукають зв'язок між новими та вже отриманими знаннями; приймають альтернативні рішення, мають змогу зробити «відкриття», формують свої власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів; навчаються співробітництву [2, с.23–25].

Мета статті – проаналізувати роль інтерактивних методів у розвитку творчого потенціалу учнів початкової школи та визначити їхню ефективність у формуванні креативного мислення, уяви та здатності до самовираження.

Залежно від інтерактивних технологій, визначених у працях М. Пентилюк, Т. Онукевич, Н. Солодюк, виділяють такі типи інтерактивних методів навчання:

1. Методи кооперативно-групового навчання: робота в парах, ротаційні (змінні) трійки; «Два-чотири – всі разом»; «Карусель»; робота в малих групах; «Акваріум»; «Діалог»; «Синтез думок»; «Коло ідей».

2. Кооперативно-групового навчання: Мікрофон; Броунівський рух;

Мозковий штурм; Мозаїка; аналіз ситуацій; «Дерево рішень».

3. Методи ситуативного моделювання: рольова гра; інсценізація; драматизація; проведення конференцій [2, с.22-23].

Виокремимо інтерактивні методи на уроці читання у 4 класі:

ЗВЕРНЕННЯ

До вас, мої рідні, звертаюся я –
найменший у нашій сім'ї.

Стоїть на узліссі ялина моя – не зрубайте її!

На озері плаває пташка моя – не убийте її!

Яскріє на небі зірка моя – не згасіте її!

Світ-казку буде мрія моя – не спиняйте її! (Дмитро Павличко)

Як би ти звернувся/звернулася до людей із проханням зберегти цей прекрасний світ? Що, на твою думку, його руйнує? Напиши своє звернення у формі вірша чи листа [6].

1. Метод мозкового штурму:

Розпочніть урок з обговорення з учнями того, що на їхню думку, руйнує світ (природу, добрі стосунки, чистоту, мир тощо). Учні можуть називати різні чинники, які вони вважають небезпечними для довкілля чи світу загалом.

Під час мозкового штурму учні генерують різні ідеї, зокрема оригінальні та нестандартні, що сприяє розвитку їхньої уяви. Це важливий аспект для творчих завдань, таких як створення віршів чи листів.

2. Метод «Карусель». Учні сидять у колі або в рядах. Перший учень починає своє звернення, додаючи одну-дві фрази. Потім цей учень передає свою роботу наступному учню, який продовжує звернення. Таким чином кожен учень по черзі дописує до звернення свою думку. В кінці всіх учнів попросить представити своє звернення класу, враховуючи внесок кожного учня. Метод сприяє розвитку творчості та взаємодії, кожен учень має змогу внести свою частку в роботу.

3. Метод «Мозаїка». Учні працюють в групах, кожна з яких отримує окрему частину тексту чи ідею для звернення. Після цього вони збирають усі частини разом, доповнюючи загальний текст своїми ідеями. Мета — створити спільне

звернення, яке буде результатом колективної роботи. Наприклад, одна група пише про захист тварин, інша — про захист лісів, а потім вони об'єднуються в один твір. Цей метод розвиває здатність працювати в команді, організує ефективну співпрацю.

4. *Метод «Інсценізація».* Після написання звернення учні можуть представити його в класі через інсценізацію. Вони можуть поставити короткі сценки, де кожен із учнів озвучує частину звернення у вигляді персонажа (наприклад, пташки, дерева, річки). Учні створюють міні-виставу, де кожен учасник грає роль частини природи або людини, яка намагається захистити природу. Наприклад, «Я – ліс, який хоче залишитися живим», «Я – річка, яка забруднена людьми». За допомогою цього методу розвиваються творчі здібності, покращується розуміння емоційного боку проблеми, створюється сильний емоційний вплив.

Інтерактивні методи навчання є надзвичайно ефективними для розвитку творчого потенціалу учнів початкової школи. Вони сприяють формуванню креативного мислення, розвитку уяви та здатності до самовираження, що є важливим аспектом у сучасному навчанні. Використання таких методів, як мозковий штурм, карусель, мозаїка, рольові ігри, інсценізація, дозволяє не лише активізувати учнів, а й створювати умови для їхньої особистісної самореалізації. Залучаючи учнів до активної діяльності через ці методи, можна значно підвищити рівень їхньої зацікавленості в навчанні, а також сприяти розвитку емоційної та соціальної компетентності, що важливо для їхнього майбутнього розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гримаська А.О. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів на уроках літературного читання. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1. С. 108-113.
2. Комар О.А. Інтерактивна технологія в підготовці майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика. Умань: ПП Жовтий, 2010. 326 с.
3. Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі. Київ, 2015. 250 с.
4. Приймак В. Розвиток креативного мислення молодших школярів у процесі

навчальної діяльності засобами інноваційних технологій. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства*. 2020. № 2. С. 118-122.

5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Твори : в 5 т. Т.І. Київ, 1976. С. 559-562; 420-423

6. Чумарна М.І. Українська мова та читання: підручник для 4 кл. закладів загальної середньої освіти: у 2-х ч. Ч.2. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2021. 160 с.

Пантелієнко А. О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Т. В.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Початкова школа є важливим етапом формування особистості дитини, її пізнавальних і соціальних навичок. У цьому віці навчання має бути не лише інформативним, а й цікавим, інтерактивним та таким, що сприяє активній участі учнів у навчальному процесі. Одним із ефективних засобів розвитку молодших школярів є сюжетно-рольові ігри. Вони не лише допомагають засвоювати навчальний матеріал, а й формують комунікативні навички, творчі здібності та вміння працювати в команді.

Сюжетно-рольові ігри є ефективним методом навчання у початковій школі, оскільки сприяють розвитку пізнавальної активності, комунікативних навичок і творчого мислення молодших школярів. В умовах реформування освіти в Україні та впровадження компетентнісного підходу (НУШ) ігрова діяльність набуває особливого значення, адже допомагає зробити навчальний процес цікавим, інтерактивним і максимально наближеним до реального життя.

Сюжетно-рольові ігри ґрунтуються на принципах діяльнісного підходу до навчання. За Л. Виготським, гра є провідною діяльністю молодшого шкільного віку, яка забезпечує розвиток мислення, уяви та комунікації. Ж. Піаже зазначав, що саме через гру дитина вчиться співпрацювати, дотримуватися правил і розуміти точку зору інших людей [1, с. 75].

Сюжетно-рольові ігри мають такі основні характеристики:

- наявність сюжету, діти виконують певні ролі у вигаданій ситуації;
- розподіл ролей, кожен учасник отримує певне завдання відповідно до своєї ролі;
- імпровізаційність, гра передбачає творчий підхід і гнучкість у діях;
- навчальна мета, сюжет гри спрямований на закріплення або засвоєння нового матеріалу [2, с. 114].

Сюжетно-рольові ігри на наш погляд сприяють засвоєнню навчального матеріалу, адже діти легше запам'ятовують інформацію через активну взаємодію; розвитку мовлення та комунікативних навичок, адже під час гри учні вчаться формулювати думки, висловлювати свою точку зору, працювати в команді; соціалізації та вихованню емпатії, адже граючи різні ролі, діти вчаться розуміти почуття інших, вирішувати конфлікти мирним шляхом; розвитку творчості та уяви, адже створення сценарію гри стимулює креативне мислення; зміцненню мотивації до навчання, адже гра робить уроки цікавими, а процес навчання захоплюючим [1, с.77].

Педагогічна практика та спостереження за освітнім процесом початкової школи дозволили запропонувати методи впровадження сюжетно-рольових ігор на уроках у початковій школі. Так на уроках української мови та літературного читання доцільно використовувати такі сюжетно-рольові ігри: *«Інтерв'ю з казковим героєм»* – учні виконують ролі персонажів із прочитаних творів, інші – журналісти, які ставлять запитання; *«Подорож у країну Слів»* – діти уявляють себе частинами мови й розігрують діалоги між ними (наприклад, Іменник знайомиться з Прикметником).

На уроках математики рекомендуємо використовувати такі сюжетно-

рольові ігри: «*Математичний магазин*» – діти грають у продавців і покупців, застосовуючи знання про додавання, віднімання, множення; «*Подорож до Геометричної країни*» – учні отримують ролі геометричних фігур, які спілкуються між собою, розповідаючи про свої властивості.

На уроках «Я досліджую світ» рекомендуємо використовувати такі сюжетно-рольові ігри: «*Екскурсія в зоопарк*» – учні виконують ролі тварин, розповідаючи про свій спосіб життя; «*Мандрівка в космос*» – діти виступають у ролях планет, астронавтів, інопланетян, досліджуючи Сонячну систему; «*Суд над поганими звичками*» – діти розігрують судовий процес, де «здоровий спосіб життя» звинувачує «шкідливі звички»; «*День у місті*» – учні виконують ролі громадян, які взаємодіють у різних ситуаціях (у магазині, транспорті, на вулиці).

Можемо надати рекомендації для майбутніх вчителів щодо використання сюжетно-рольових ігор:

1) *Підготовка сценарію* – важливо створити доступний та цікавий сюжет, який відповідає віковим особливостям дітей;

2) *Розподіл ролей* – слід враховувати індивідуальні можливості кожного учня, заохочуючи менш активних дітей;

3) *Використання реквізиту* – елементи костюмів, картки з ролями, символічні предмети зроблять гру більш захопливою;

4) *Гнучкість* – вчитель має бути готовим до імпровізації та підлаштування гри під інтереси дітей;

5) *Обговорення після гри* – аналіз виконаних ролей та висновки допоможуть учням закріпити отримані знання.

Отже, сюжетно-рольові ігри є ефективним методом навчання в початковій школі, оскільки поєднують інтерактивність, розвиток комунікативних навичок та мотивацію до навчання. Вони сприяють засвоєнню нового матеріалу, розвивають уяву, сприяють соціалізації та створюють комфортну атмосферу на уроці. Впровадження таких ігор в освітній процес допомагає зробити навчання не лише корисним, а й цікавим, що відповідає сучасним педагогічним підходам. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка комплексних

програм із використанням сюжетно-рольових ігор для формування ключових компетентностей учнів початкової школи.

Сюжетно-рольові ігри також підвищують рівень засвоєння матеріалу, адже діти залучаються до активної діяльності. Використання таких ігор сприяє розвитку мовлення, вмінню висловлювати думки й вести діалог. Ігрова діяльність допомагає розвивати співпрацю, відповідальність і вміння працювати в команді. Учні охочіше беруть участь у навчальному процесі, коли він проходить у формі гри. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні впливу сюжетно-рольових ігор на розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів.

Список використаних джерел:

1. Конотоп О.С. Особливості використання рольової гри під час навчання діалогічного спілкування майбутніх філологів з використанням автентичних художніх фільмів. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. 2014. № 49. С. 74-78.

2. Мінічева Ю. Використання сюжетно-рольових ігор на уроках літературного читання в початковій школі. *Scientific Collection «InterConf»*. 2024. № 188. С. 113-116.

Панченко А. С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

**ТВОРЧИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН:
ЯК ЗАЦІКАВИТИ УЧНІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИРОДИ**

Природничі дисципліни, зокрема предмети, що входять до курсу «Я досліджую світ» у початковій школі, є одними з найбільш захоплюючих і водночас складних для учнів. Однак за допомогою творчого підходу до викладання можна не тільки зробити ці предмети цікавішими, але й допомогти учням розвинути любов до природи та науки загалом. Творчі методи навчання дозволяють активізувати процес пізнання, сприяють розвитку критичного мислення та зацікавленості у вивченні навколишнього світу.

Підходи до творчого викладання природничих дисциплін:

1. залучення учнів до дослідницької діяльності. Одним із найефективніших способів зацікавити учнів природничими дисциплінами є залучення їх до активної дослідницької діяльності. Діти починають самостійно шукати відповіді на питання, що їх цікавлять, експериментувати, проводити спостереження, що робить процес навчання не тільки захоплюючим, а й значущим для них особисто. Наприклад, проведення простих експериментів на уроці фізики чи хімії, таких як створення вулкану з соди та оцту або дослідження властивостей води при різних температурах.

2. Інтеграція творчих завдань. Для розвитку креативності учнів можна використовувати різноманітні творчі завдання, що поєднують науку та мистецтво. Такий підхід допомагає дітям не тільки вивчати природничі явища, а й виражати свої ідеї через різні форми творчості — малюнки, композиції, моделі. Наприклад, учні можуть малювати ілюстрації до теми «Життя в океані», створювати моделі екосистем, виготовляти 3D-міста для різних видів тварин або «будувати» екологічно чисті міста на уроках екології.

3. Використання рольових ігор та симуляцій. Рольові ігри дозволяють дітям вживатися в різні ролі, що створює можливість для глибшого розуміння природничих процесів та явищ. Ігрові методи навчання допомагають дітям відчувати себе частиною досліджуваного світу, а також розвивають вміння приймати рішення та працювати в команді. Наприклад, проведення гри «Екологічний експерт», де учні займаються вирішенням завдань щодо охорони

природи або виступають як «дослідники», що вивчають нові види тварин чи рослин у природі.

4. Використання інтерактивних технологій. Інтерактивні технології значно спрощують і урізноманітнюють процес навчання. За допомогою мультимедійних засобів та віртуальних платформ учні можуть наочно побачити природничі процеси, яких вони не можуть спостерігати безпосередньо, а також взаємодіяти з навчальним матеріалом. Наприклад, використання віртуальних лабораторій, де учні можуть проводити хімічні реакції, або створення інтерактивних карт екосистем, на яких діти можуть досліджувати природні ресурси різних регіонів.

5. Поєднання науки та екології в реальних умовах. Вивчення природи можна зробити більш значущим та цікавим, якщо поєднувати теоретичні знання з практичними заняттями на свіжому повітрі. Це не тільки стимулює інтерес до природи, а й допомагає дітям розвивати елементарні навички спостереження, аналізу та експериментування. Наприклад, організація виїздів на природу для спостереження за флорою та фауною, проведення екологічних акцій з очищення територій або створення шкільного саду чи парку.

6. Інтеграція екологічних аспектів у навчальний процес. Екологічна освіта є важливою частиною розвитку свідомих громадян, тому викладання природничих дисциплін повинно включати екологічні аспекти. Це сприяє формуванню у дітей не тільки знань про природу, але й усвідомлення необхідності її збереження. Наприклад, вивчення впливу людської діяльності на природу через розгляд таких тем, як забруднення води, ґрунтів чи атмосфери, а також обговорення альтернативних джерел енергії та способів охорони навколишнього середовища.

7. Залучення до створення наукових проєктів. Проєкти можуть стати відмінним способом інтеграції природничих знань з практичною діяльністю. Вони дають учням змогу реалізувати свої ідеї, проявити ініціативу та отримати конкретні результати. Наприклад, створення наукових проєктів на тему «Як зберегти воду?», де учні досліджують питання водозбереження, шукають

способи раціонального використання води та представляють свої результати на уроці.

8. Використання літератури та казок. Існують численні літературні твори, які можуть стати відправною точкою для вивчення природничих дисциплін. Через казки, вірші, оповідання учні можуть дізнаватися про тварин, рослини, природу та екологію, що зробить їхні знання більш емоційно насиченими. Наприклад, читання казок або оповідань, що описують пригоди тварин у лісі, і використання їх як основи для вивчення природи через обговорення та творчі завдання.

9. Міжпредметна інтеграція. Природничі дисципліни можна інтегрувати з іншими предметами, такими як математика, література або мистецтво, що дозволить більш глибоко зануритися в тему та розвивати творчі здібності учнів. Наприклад, вивчення теми «Колообіг води в природі» через малювання, літературні твори або математичні розрахунки, пов'язані з водними ресурсами.

Отже, творчий підхід у викладанні природничих дисциплін може значно підвищити зацікавленість учнів до вивчення природи. Поєднання наукових знань з творчими методами, інтерактивними технологіями та практичними заняттями сприяє розвитку не лише знань, але й важливих навичок, таких як спостереження, аналіз, критичне мислення та емоційне ставлення до природи. Важливо створити середовище, де кожен учень може відчути себе дослідником, що допоможе йому не лише вивчати природу, а й розвивати свою креативність та інтерес до навколишнього світу.

Список використаних джерел:

1. Використання інноваційних технологій на уроках біології та хімії: навч.-метод. посіб. / Уклад. Кожемякіна О.В., Прасолова Н.Ф. Краматорськ, 2021. 99 с.

2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>. (дата звернення: 30.03.25).

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

(дата звернення: 30.03.25).

4. Савченко В.І. Діяльнісний підхід як засіб формування в учнів науково-природничої компетентності: метод. посіб. для вчителів. Білки, 2017. 92 с.

5. Типові освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2> (дата звернення: 30.03.25).

Пата Д. Ю., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта спрямована не лише на передачу знань, а й на розвиток ключових компетентностей, необхідних для успішної соціалізації та активної громадянської позиції. Соціальна та громадянська компетентність є однією з основних компетентностей, що визначені Державним стандартом початкової освіти. Вона включає вміння взаємодіяти з іншими людьми, брати відповідальність за свої вчинки, дотримуватися норм і правил суспільного життя, а також розуміти принципи демократії, прав людини та громадянської активності.

Основні компоненти соціальної та громадянської компетентності:

емпатія та комунікація – здатність розуміти почуття інших, вести конструктивний діалог, висловлювати власну думку та слухати співрозмовника;

навички співпраці – робота в групах, взаємодія з однокласниками, вміння вирішувати конфлікти;

повага до прав і свобод людини – ознайомлення з основними правами дитини, принципами рівності та справедливості;

громадянська активність – участь у житті класу та школи, виконання громадських обов'язків, розвиток відповідальності;

критичне мислення та медіаграмотність – вміння аналізувати інформацію, уникати маніпуляцій, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

Методи та прийоми формування соціальної та громадянської компетентності:

ігрові методи – рольові ігри, симуляції, театралізовані вистави, які допомагають розіграти життєві ситуації та навчитися розв'язувати конфлікти;

проектна діяльність – учні можуть створювати соціальні проекти, наприклад, «допомога тваринам», «збережемо довкілля», «шкільний добродійний ярмарок»;

обговорення та дебати – аналіз реальних ситуацій, проблеми прав людини, морального вибору, значення правил у суспільстві;

волонтерство – організація добродійних акцій, допомога однокласникам, екологічні ініціативи;

кооперативне навчання – робота в парах і групах, що сприяє взаємодії, підтримці та взаєморозумінню;

казкотерапія та літературні твори – аналіз поведінки героїв, навчання моральним нормам через художні образи.

Наведемо окремі практичні приклади впровадження методів та прийомів формування соціальної та громадянської компетентності.

Уроки громадянської освіти – ознайомлення з основними правами та обов'язками громадянина, дискусії про добродійність та чесність.

Шкільне самоврядування – надання учням можливості впливати на шкільне життя, приймати спільні рішення, висловлювати ініціативи.

Спільні шкільні заходи – організація тематичних тижнів (Тиждень доброти, День толерантності, День демократії).

Класні години на соціальні теми – обговорення дружби, взаємоповаги, проблем булінгу та соціальної відповідальності.

Екскурсії до громадських установ – візити до міської ради, музеїв, центрів волонтерства для знайомства з принципами роботи суспільства.

Орієнтовні очікувані результати після такої цілеспрямованої систематичної роботи: учні вміють ефективно комунікувати, проявляють толерантність та емпатію; діти розуміють свої права та обов'язки як громадян; учні навчаються працювати в команді, вирішувати проблеми мирним шляхом; діти проявляють ініціативу та активність у соціальному житті школи та громади.

Отже, формування соціальної та громадянської компетентності в початковій школі є необхідною умовою для підготовки відповідальних, активних і свідомих громадян. Впровадження інтерактивних методів, спільна діяльність учнів та педагогів, а також розвиток соціальних навичок допомагають молодшим школярам стати частиною демократичного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Басюк Н. А. «Людина і світ» з методикою викладання у початковій школі: навч.-метод. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 96 с.
2. Доміна В. В. Формування громадянської компетентності молодших школярів у контексті національно-патріотичного виховання: метод. посіб. Хмельницький: ХГПА, 2014. 132 с.
3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні від 03.10.2018 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80?lang=ru> (дата звернення: 27.03.25).
4. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / Укладач Н. М. Степанова. Черкаси: Видавництво Черкаського обласного

інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, 2014. 44 с.

Пельтек Х. С., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта. Інклюзивна освіта Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: **Іванова Д. Г.**, доцентка, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: РЕСУРСИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування патріотизму у дітей та молоді є важливим завданням освіти в будь-якій країні світу. В умовах глобалізації та соціальних змін необхідно прищеплювати молодшим поколінням любов до рідної країни, її культури, традицій та історії, розуміння цінності таких понять, як Батьківщина, незалежність, воля, права людини, громадянство тощо. Особливої актуальності це стратегічне завдання набуває в умовах надзвичайних ситуацій, які пов'язані з воєнним станом періодом раннього відновлення в Україні.

Молодший шкільний вік – це період, коли у дитини активно формується світогляд, емоційно-ціннісні орієнтації та громадянська свідомість. У змісті Державного стандарту початкової освіти актуалізується завдання виховання у молодших школярів таких якостей, як любов до Батьківщини, повага до її історії, культури та мови, готовність брати участь у суспільному житті [1]. Зокрема, патріотичне виховання сприяє:

- формуванню почуття національної гідності;
- розвитку громадянської відповідальності;
- усвідомленню своєї ролі у суспільстві;
- розширенню знань про державні символи, культурну спадщину та історію країни;

- вихованню поваги до героїв, які зробили внесок у становлення держави.

Одним із найбільш дієвих засобів формування активної громадянської позиції та виховання патріотичних почуттів у дітей та молоді є проєктна діяльність, яка дозволяє на практиці зануритися в дослідження культурної спадщини, звичаїв та традицій свого народу. Як підкреслюють сучасні дослідники (Л. Іванченко, О. Карабін, О. Кравець, В. Мельник, О. Соловей, та інші), участь у проєктній діяльності сприяє розвитку критичного мислення, творчого потенціалу, ініціативності, лідерських якостей та закладає основи активної громадянської позиції особистості [2; 3; 4].

Проєктна діяльність є активною формою навчання, що стимулює самостійність мислення, творчий підхід і дослідницькі навички. Вона дозволяє учням не лише отримувати знання, але й застосовувати їх у реальному житті, розвиваючи соціальні компетенції.

До основних переваг використання проєктної діяльності у вихованні патріотизму, як свідчать результати наукових досліджень [5; 6], належать :

- залучення дітей до дослідження історичних подій та видатних особистостей своєї країни.
- вивчення культурних традицій, народної творчості та національних свят через практичну діяльність.
- розвиток навичок роботи в команді, що сприяє формуванню громадянської активності.
- підвищення мотивації до навчання через практичну діяльність та взаємодію з реальними об'єктами дослідження.

Організація проєктної діяльності передбачає залучення учнів до активної дослідницької роботи, самостійного пошуку інформації, аналізу та узагальнення отриманих результатів. Такий підхід сприяє формуванню у школярів відповідального ставлення до своєї країни та її майбутнього.

Приклади патріотичних проєктів у початковій школі

- «Моя мала Батьківщина» – дослідження історії рідного міста чи села, складання мапи визначних місць, проведення екскурсій.

- **«Книга родинних традицій»** – збір інформації про традиції сімей учнів, створення фотоальбому або презентації.
- **«Свята нашого народу»** – організація та проведення народних свят у школі, знайомство з традиціями українців.
- **«Герої нашого часу»** – зустрічі з ветеранами, воїнами та іншими людьми, що зробили внесок у розвиток країни.
- **«Літературні герої нашої країни»** – вивчення творів українських письменників, створення інсценізацій за їхніми мотивами.
- **«Мій внесок у майбутнє України»** – обговорення соціальних ініціатив, розробка планів розвитку громади та проведення добродійних акцій.

Кожен із цих проєктів допомагає не лише розширити знання дітей про свою країну, а й стимулює практичне застосування отриманих знань та активну участь у суспільному житті.

Реалізація патріотичних проєктів у початковій школі вимагає чіткої методики, яка включає:

1. **Визначення мети та завдань проєкту.** Важливо окреслити ключові ідеї, які слід донести до учнів.
2. **Формування команди та розподіл ролей.** Учні можуть працювати в групах або індивідуально, що сприяє розвитку комунікативних навичок.
3. **Пошук і аналіз інформації.** Діти самостійно або під керівництвом учителя досліджують обрану тему.
4. **Практична реалізація проєкту.** Це може бути створення презентації, виготовлення плакатів, проведення екскурсій, інсценізацій тощо.
5. **Презентація результатів.** Важливо забезпечити можливість демонстрації виконаної роботи перед однолітками, батьками, вчителями.
6. **Рефлексія та оцінювання.** Підведення підсумків, обговорення вражень та отриманого досвіду.

Підсумуємо, що проєктна діяльність є ефективним засобом формування патріотизму у молодших школярів, оскільки дозволяє їм безпосередньо

залучатися до вивчення історії, культури та традицій своєї країни. Завдяки активній участі у проєктах діти не лише отримують знання, а й розвивають почуття гордості за свою Батьківщину, усвідомлюючи свою роль у її майбутньому. Занурення у процес реалізації проєкту сприяє формуванню активної громадянської позиції, відповідальності за збереження національних цінностей та прагнення до розбудови країни. Таким чином, патріотичне виховання через проєктну діяльність допомагає формувати майбутніх свідомих громадян, які дбатимуть про збереження національної ідентичності та процвітання України.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 17.03.2025).
2. Іванченко Л. П., Соловей О. В., Мельник В. П. Сучасні форми і методи патріотичного виховання. Львів: Світ знань, 2024. 198 с.
3. Карабін О. М. Проєктна діяльність в освітньому процесі початкової школи як засіб формування патріотизму. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Педагогіка*. 2019. Випуск 1. С. 123-128.
4. Кравець О. В. Патріотичне виховання молодших школярів в умовах нової української школи. *Педагогічний дискурс*. 2021. № 31. С. 85-92.
5. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у сучасному освітньому просторі / Під ред. І. В. Сидоренко. Київ: Освіта України, 2023. 240 с.
6. Петрова Н. М. Формування національної свідомості учнів засобами проєктної діяльності. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 2. С. 57-63.

Пєєва С. Г., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП
Початкова освіта Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: **Іванова Д. Г.**, доцентка, завідувачка кафедри
дошкільної та початкової освіти Ізмаїльського державного гуманітарного
університету

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Реформування системи освіти в Україні зумовило значні зміни в організації освітнього процесу, однією з ключових складових якого є інклюзивне навчання. Інклюзія передбачає забезпечення рівних можливостей для кожної дитини, незалежно від її фізичних або інтелектуальних можливостей, та створення умов для гармонійного розвитку особистості. Важливим аспектом створення інклюзивного освітнього середовища, яке сприяє розвитку творчих здібностей учнів, зокрема в молодшому шкільному віці, є залучення дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП) до активної участі в усіх видах навчально-пізнавальної діяльності, командної взаємодії, стимулювання соціально-емоційного розвитку та забезпечення психологічного благополуччя.

Нормативно-правова база функціонування інклюзивної освіти в Україні вже на достатньому рівні здатна регулювати механізми та процедури впровадження інклюзивного навчання в закладах освіти. У цьому контексті виключно важливими є Концепція Нової української школи (2016), Закони України «Про освіту» № 2145-VIII (2017, зі змінами), «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX (2020, зі змінами), Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року (2024), які чітко визначають необхідність надання освіти дітям з ООП на всіх етапах навчання, з урахуванням їхніх індивідуальних потреб та здібностей. Зокрема, у змісті Державного стандарту початкової освіти (2018, зі змінами) вказано, що освітній процес у початковій школі орієнтований на формування базових компетентностей, розвиток критичного мислення, соціальних і комунікативних навичок, що є необхідними для подальшої самореалізації всіх дітей [1]. Затверджений Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти (2021,

зі змінами) визначає вимоги до створення інклюзивних класів і формування доступного освітнього середовища для дітей з особливими потребами [2].

У вітчизняному науковому просторі сутність та специфіку інклюзивної освіти досліджували у своїх наукових працях В. Бойко, Г. Бурова, О. Василенко, Г. Давиденко, І. Демченко, М. Захарчук, С. Іноземцева, М. Малік, Н. Назарова, К. Островська, О. Рассказова, Т. Скорик, та інші науковці. Результати їх наукових розвідок дозволяють глибше зрозуміти методологічні основи впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. Особливо важливими є дослідження, що стосуються підготовки педагогічних працівників до формування творчої особистості дітей молодшого шкільного віку. Зокрема, В. Гладуш, В. Кляйн та В. Шилонова, а також І. Малишевська, О. Мартинчук, та інші акцентують увагу на готовності вчителів початкових класів до реалізації інклюзивних підходів у своїй професійній діяльності, що є необхідною умовою для успішного розвитку творчих здібностей дітей в умовах інклюзивного навчання [3, с. 158].

У цьому контексті особливої уваги заслуговують методичні розробки С. Акішиної, Л. Будяк, Л. Вавіної, В. Кондратенко, Т. Калініної, І. Самойлової, Т. Скрипник, О. Чеботарьової, які вивчали питання модифікації освітнього середовища для дітей з ООП. Загалом дослідники стверджують, що створення спеціальних педагогічних умов, урахування індивідуальних особливостей кожної дитини, а також застосування інноваційних технологій є важливими чинниками, що сприяють розвитку творчого потенціалу учнів [4, с. 126]. Одним із основних принципів інклюзивного навчання є диференціація навчального процесу. Це означає, що вчитель повинен використовувати різноманітні методи, які дозволяють адаптувати зміст навчання до індивідуальних потреб учнів. Традиційні методи навчання мають бути доповнені новітніми технологіями, які сприяють активізації творчих процесів у дітей [5, с. 259]. Наприклад, інтерактивні дошки дозволяють здійснювати візуалізацію матеріалу, що полегшує сприйняття інформації дітьми з різними рівнями розвитку, а мультимедійні засоби, такі як відео, анімація та інтерактивні вправи, стимулюють креативне мислення та уяву.

Діяльнісний підхід в освіті, активне використання LEGO-конструкторів, сучасних навчально-методичних розробок і засобів, які швидко трансформуються і поєднують навчання з ігровою діяльністю, є важливим багатофункціональним інструментом для розвитку творчих здібностей учнів, у тому числі дітей з ООП. Вони дозволяють дітям не лише візуалізувати свої ідеї, а й практично реалізовувати їх, створюючи моделі і конструкції, що розвивають просторове мислення, уяву і здатність до вирішення нестандартних завдань. Такі ресурси активно використовуються в інклюзивних класах, оскільки вони дозволяють дітям із різними освітніми потребами працювати разом, сприяють розвитку командної роботи та соціальної взаємодії, що є важливими складовими творчої діяльності та успішної соціалізації.

Додамо, що застосування інтерактивних дошок, мультимедійних засобів і LEGO-конструкторів, як свідчить досвід, має велике значення для розвитку критичного мислення та здатності до самовираження у дітей молодшого шкільного віку. Оскільки ці технології дозволяють візуалізувати складні поняття, діти мають можливість краще усвідомлювати навчальний матеріал і активно включатися в процес його засвоєння [6, с. 30]. Варто підкреслити, що ці методи особливо цінні тим, що надають можливість кожній дитині працювати у зручному темпі, що особливо важливо для здобувачів з ООП, адже кожен учень має власні особливості сприйняття та засвоєння інформації.

Проте, незважаючи на наявність новітніх технологій, є ще багато аспектів, що потребують удосконалення в інклюзивній освіті. Зокрема, важливо продовжувати розробку та впровадження персоналізованих підходів та діагностувальних методик, що відповідають різним типам молодших школярів, враховуючи їх інтелектуальні, емоційні та фізичні особливості, рівень готовності до школи, здатність до соціалізації, адаптаційні можливості тощо. Вчителям необхідно постійно підвищувати свою кваліфікацію, зокрема в частині використання інноваційних технологій, для ефективного застосування диференційованих методів навчання. Крім того, важливо створювати інклюзивне середовище не лише в класах, але й на рівні адміністрації закладу освіти та місцевої громади, щоб підтримка кожної дитини була комплексною.

Важливим є також розвиток соціально-психологічного клімату в класі, де діти з різними освітніми потребами можуть працювати разом, обмінюватися ідеями та вчитися поважати один одного. Творчий потенціал розвивається не лише через активні заняття, а й завдяки створенню позитивної атмосфери, де кожна дитина відчуває свою значущість і можливість вносити свій вклад у спільну діяльність. Відтак, інклюзивне навчання потребує не тільки технологічних нововведень, але й глибоких соціальних змін у ціннісному ставленні до осіб з особливими потребами.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п> (дата звернення: 25.03.2025).
2. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.03.2025).
3. Кляйн В., Шилонова В., Гладуш В. Психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання в початкових школах Словаччини – сучасний тренд духовності. *Школа синергії освіти і духовності: нові виклики, тренди і можливості*. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти». 2020. С. 156-162.
4. Калініна Т. С., Самойлова І. В., Кондратенко В. О. Психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. № 4. С. 124–128.
URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.4.24> (дата звернення: 18.03.2025).
5. Омелян О. Психологічна структура творчого потенціалу молодших школярів. *Inter Conf.* 2024. № 41 (185). С. 257–261.
URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.01.2024.029> (дата звернення: 25.03.2025).
6. Старовойт Л. Творчий розвиток молодших школярів засобами художньої діяльності. *Інновації в дошкільній і початковій освіті*. 2024. № 1. С. 25–32. URL: <https://doi.org/10.31652/3041-2439-2024-1-3> (дата звернення: 15.03.2025).

Повидаш М. П., здобувачка освіти Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий керівник: **Аржанухіна С. В.**, викладачка кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ ТВОРЧОСТІ, ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Зміни суспільного життя країни вимагають від усіх педагогічних колективів працювати по-новому, оновлювати форми та методи діяльності. У Національній доктрині розвитку освіти України зазначається необхідність розвитку ініціативи та творчого пошуку педагогів, вивчення та поширення їхнього педагогічного досвіду.

Проблема становлення творчої особистості педагога в тій чи іншій мірі висвітлюється в наукових дослідженнях філософів, психологів і педагогів. Велику увагу розробці даної проблеми приділяли Й.Г. Песталоцці, К. Ушинський, М. Монтесорі, В. Сухомлинський та ін., а також сучасні педагоги-науковці, такі як І. Зязюн, Н. Кічук, С. Сисоєва, О. Пехота та ін.

У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття «педагогічна творчість» тлумачиться вкрай неоднозначно. Такі вчені як Ш. Амонашвілі, І. Зязюн, О. Пехота відзначали, що творча особистість педагога має такі ознаки: високий інтелект, готовність до ризику, імпульсивність, незалежність думок та оцінок, критичне відношення вчителя до навчальних планів та програм, працелюбність, схильність до творчої «педагогічної гри», незаангажованість мислення – цінне відношення до гумору, оригінальність [1, с. 71]. Відтак, відповідно до наукових тверджень вчених, креативність вчителя початкової школи значною мірою впливає на формування творчої особистості молодших школярів, які, беручи за основу його вчинки, звички та діяльність самі проявляють навички життєтворчого співіснування.

С. Сисоєва вважає головною ознакою творчої особистості її творчі якості, тобто індивідуально-психологічні особливості людини, що відповідають вимогам творчої діяльності, є умовою її успішного виконання [3].

Спираючись на визначення науковців, педагогічну творчість педагога можна визначити як особистісно зорієнтовану держрозвивальну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, зумовлену специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними і спрямовану на формування творчої особистості учня та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності педагога.

Проблеми творчої діяльності вчителя розглядають ще в давньогрецькій філософії Демокрит, Сократ, Платон, Протагор, Аристотель та ін. Основне завдання педагогічної діяльності зводилося ними до того, щоб активізувати душевні сили вихованця завдяки уважному вивченню його схильностей і здібностей [2, с. 52]. Проблема творчої діяльності педагога в педагогіці Відродження та Просвітництва стає необхідною ланкою на шляху до нового світорозуміння, до нової філософії – філософії гуманізму, увага якої зосереджувалася на внутрішньому світі людської особистості в її земному існуванні та в її активній творчій діяльності. Це був ґрунт, на якому зароджувалося нове життя, нові ідеї з педагогіки творчості. Людина самоусвідомлювала власну вартість, а тому намагалася розвивати власну особистість, власні тогочасні намагання та цілі.

Швейцарський педагог Й.Г. Песталоцці діяльність учителя розглядав як діяльність творчу і рішуче заперечував застосування у ній рутинних та одноманітних прийомів. До відповідальної справи формування людини, за образним виразом Й.Г. Песталоцці, не повинні бути допущені «ремісники від виховання» [2, с. 303].

К. Ушинський порівнював «працю учителя з творчістю художника. Але якщо художник і скульптор відображають життя у фарбах, на полотні, в мармурі, композитор – в музичних образах, то мистецтво учителя формує духовне обличчя самої людини». Кожний педагог, на думку К. Ушинського, повинен вивчати свого вихованця, його здібності, нахили, чесноти і вади, спостерігати

розвиток розуму, керувати ним, повинен давати напрям волі, розкривати розум, викорінювати погані природні нахили, прищеплювати любов до істини.

М. Монтесорі вважала, що активність та творчість педагога повинні бути спрямована не на дитину, а на абсолютну повагу до явищ її життя і душі [2].

У визначенні педагогічної творчості учителя та її специфічних ознак звернемося також до В. Сухомлинського, як вважає педагог, педагогічна творчість учителя належить до поняття педагогічної культури. У працях В. Сухомлинського зосереджено увагу на значенні творчості учителя у становленні справжньої людини, громадянина, патріота. «Ми маємо справу з найскладнішим, неоцінним, найдорожчим, що є в житті, – з людиною. Від нас, від нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить її громадянське й інтелектуальне обличчя, її місце і роль у житті, її щастя» [4]. У праці «Розмова з молодим директором школи» В. Сухомлинський зазначив – «досвід багатьох років переконує, що суттю педагогічної творчості є думка, ідея, яка пов'язана з тисячами повсякденних явищ. Педагогічна ідея – це, образно говорячи, повітря, на якому пливуть крила педагогічної майстерності» [4].

Діяльність та особистість педагога, його педагогічна творчість завжди були предметом аналізу вчених. У сучасному суспільстві, де людина є найвищою цінністю, результати творчої діяльності будуть завжди соціально значущими.

Отже, в історико-педагогічній думці розвиток теорії педагогіки творчості стає важливою складовою світової педагогіки, джерелом її розвитку. Видатні діячі залишили цінну виховну, теоретичну і практичну духовну спадщину, яка продовжує бути актуальною і потребує глибокого пізнання й використання в сучасному педагогічному просторі. Засвоєння просвітницького, наукового і педагогічного доробку, накопиченого людством протягом століть, дає можливість об'єктивно оцінити педагогічні явища сьогодення і на основі цього сформулювати концептуальні засади подальшого розвитку педагогіки творчості.

Список використаних джерел:

1. Зязюн І. А. Філософія педагогічного світогляду. Професійна освіта: педагогіка і психологія. Українсько-польський журнал. / За ред. І. Зязюна, Т.

Левовицького, Н. Ничкало, І. Вільш. Київ-Ченстохова: Видавництво Вищої педагогічної школи у Чехонстові, 2012. Вип. 6. С. 209-222.

2. Кравець В.П. Історія української школи і педагогіки: курс лекцій. Тернопіль, 1994. 359 с.

3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. К.: Міленіум, 2006. 344 с.

4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. К.: Рад. школа, 1988. 310 с.

Поліщук К. В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Гудима Н. В., доцентка кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПОВАГИ ДО ІСТОРІЇ, КУЛЬТУРИ ТА ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

Виховання патріотизму та поваги до рідної мови, культури, традицій і історії є важливими складовими процесу навчання у початковій школі. Через впровадження художніх текстів в освітній процес можна сприяти формуванню у молодших школярів не лише загальних знань, але й глибокого емоційного ставлення до культурних надбань рідного народу. Вони здобувають важливі життєві уроки через аналіз віршів, оповідань, легенд і казок, які допомагають дітям усвідомити цінність історії, культури та традицій. Важливо, щоб ці уроки стали частиною їхнього повсякденного життя, оскільки саме у ранньому віці формується світогляд, стосунки до навколишнього середовища та громадянська позиція.

Мета цієї статті – розкрити значення формування у молодших школярів поваги до історії, культури та традицій свого народу через використання художніх текстів.

Національне виховання – це процес, який не тільки відкидає і заперечує національну відокремленість, а навпаки – потребує пізнання та осмислення національно-культурної спадщини інших народів. Лише на багатокультурному ґрунті виникає розуміння того, що національне та загальнолюдське не є альтернативними поняттями, а виступають як дві грані єдиного цілого. Загальнолюдське функціонує й розвивається завдяки національному, а в останньому відображається зв'язок часів та поколінь в історичному розвитку всього людства [3, с. 27-40].

Українська мова та читання як навчальний предмет несе надзвичайно високу пізнавальну цінність: прищеплення почуття любові до рідної мови, осмислення загальнолюдських цінностей, виховання особистості з високим почуттям патріотизму. Для досягнення цих цілей на уроках української мови використовують матеріал підручників, різноманітні тексти та дидактичний матеріал: вправи, диктанти, твори та ін. [1].

Проаналізувавши підручник для 3 класу з української мови та читання (автор – О. Савченко), виокремимо низку вправ на патріотичну тематику, які допомагають учням зрозуміти важливість патріотизму, поваги до рідної мови та культури, а також виховують почуття гордості за свою Батьківщину та її героїв.

Мова є важливим інструментом, що об'єднує націю. Через неї передаються знання, зберігаються традиції та культура. Одним із ефективних способів привити дітям повагу до рідної мови є робота з художніми текстами. Вправа на основі тексту «Наша мова» з підручника є яскравим прикладом того, як літературні твори можуть сприяти формуванню патріотизму через усвідомлення цінності мови. У цій вправі учні уявляють світ без мови, розмірковують над тим, як важливою є мова для розвитку суспільства і культури.

У результаті виконання цієї вправи учні розуміють, що мова – це не просто інструмент спілкування, а основа для збереження національної ідентичності, елемент, що об'єднує покоління, зберігає історичні та культурні надбання народу. Цей текст дає дітям уявлення про те, як важко було б людству без мови,

як би виглядали їхні взаємодії в такому світі, і допомагає зрозуміти, чому рідна мова є таким важливим елементом у збереженні зв'язку з предками.

Повага до рідної землі, до свого краю, до своєї Батьківщини є невід'ємною складовою патріотизму. Важливим кроком у розвитку цього почуття у дітей є засвоєння віршів, які через поетичні образи допомагають усвідомити красу та цінність рідної природи. Вірш Варвари Гринько «Рідний край», включений до підручника 3 класу, яскраво передає любов автора до рідної землі через образи водограїв, полів, зелених гаїв і лісів. За допомогою поетичних образів вірш стимулює у дітей відчуття належності до свого краю, бажання берегти і захищати його.

Тема героїзму та мужності завжди була важливою у вихованні дітей. Одним з потужних інструментів у цьому є літературні твори, в яких описуються подвиги людей, готових до самопожертви задля благополуччя та майбутнього країни. Вірш Дарини Телкової «Героям», що розповідає про Небесну Сотню, є чудовим прикладом того, як через художнє слово можна виховати у дітей почуття гордості за національних героїв. У цьому вірші авторка описує героїв як звичайних людей, які, однак, у тяжкі часи стали символами сили та мужності.

Учні, аналізуючи текст, міркують над тим, які якості потрібно мати для того, щоб стати героєм, що саме зробило цих людей відомими на всю країну. Вчитель може запропонувати учням питання для рефлексії, такі як: «Що означає бути героєм?», «Чому ми повинні пам'ятати героїв Небесної Сотні?» Це дозволяє дітям не тільки краще зрозуміти героїзм як явище, але й вчить шанувати пам'ять про людей, які зробили великий внесок у майбутнє країни. Таке вивчення літературних творів не лише формує у дітей повагу до героїв, але й розвиває у них активну життєву позицію, адже вірш підкреслює важливість змін, які люди можуть принести в життя своєї країни, навіть коли це вимагає самопожертви.

Художні тексти є потужним інструментом формування громадянської свідомості у молодших школярів. Вони дозволяють не тільки передати інформацію про минуле, але й сприяють вихованню активної життєвої позиції у дітей. Вправи на основі художніх текстів дають дітям змогу відчувати себе

частиною великої національної спільноти, розвивають відчуття гордості за свою країну та національну культуру. Важливим аспектом є розвинути у дітей усвідомлення того, що вони є не просто спостерігачами, а активними учасниками процесів, що відбуваються в їхньому суспільстві.

Таким чином, художні тексти в початковій школі є не тільки джерелом знань, але й важливим інструментом формування патріотичних почуттів та громадянської свідомості. Вплив художніх творів на виховання у дітей поваги до рідної мови, краю, культури та героїв є невід'ємною частиною освітнього процесу. Вчителі мають використовувати літературні твори, щоб допомогти дітям не лише дізнатися більше про свій народ, але й відчути себе частиною великої національної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Кравцова Н.М. Виховання патріотизму на уроках української мови та літератури. *На урок*. 2023.
2. Практична педагогіка виховання: посібник з теорії та методики виховання/ За редакцією Красовицького М. Ю. Упорядник Іванюк Г. І. Київ–Івано–Франківськ: «Плай», 2000. С. 27–40.
3. Савченко О.Я. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО: Частина 2. Київ: УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.

Проскура С. А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Т. В.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасна освіта в Україні переживає епоху трансформації, наближаючись до ідей Нової української школи. Цей прогрес суттєво впливає на розвиток

молодших школярів, оскільки відбувається не лише зміна освітніх парадигм, але й переоцінка ролі кожної дитини в навчальному процесі. Педагоги, як підкреслюється в сучасних освітніх підходах, повинні бачити в кожному учневі унікальну особистість, враховувати його індивідуальні особливості розвитку, сприяти формуванню оригінальності та створювати індивідуальні траєкторії для особистісного зростання та творчої самореалізації. Це сприяє розвитку навичок, які відповідають вимогам сучасного суспільства та потребам майбутнього.

В умовах цих змін, формування соціальних навичок у молодших школярів набуває особливої ваги. Успішна інтеграція дитини в суспільство, її здатність до ефективної взаємодії та активної участі в громадському житті залежать від рівня розвитку цих навичок. Враховуючи динаміку сучасного соціуму, де від особистості вимагається активна громадянська позиція та відповідальність, розвиток соціальних навичок стає ключовим завданням початкової освіти. Ця необхідність відображена в основних освітніх документах, таких як Концепція «Нова українська школа» та Державний стандарт початкової загальної освіти, де акцентується увага на важливості засвоєння соціального досвіду та морально-правових норм.

Мета - виявити й обґрунтувати ключові педагогічні умови, які забезпечують ефективне формування соціальних навичок у молодших школярів. Враховуючи динамічні зміни в сучасній освіті, зокрема впровадження концепції Нової української школи, важливо визначити, які саме умови сприяють розвитку соціальної компетентності учнів.

Формування соціальних навичок у молодшому шкільному віці є визначальним для успішної адаптації та соціалізації дитини. Ці навички, що формуються через усвідомлені, повторювані дії, забезпечують ефективну взаємодію в соціумі та є основою для розвитку соціальної компетентності. У контексті змін у сучасній освіті, особливо в умовах Нової української школи, розвиток цих навичок набуває особливої актуальності, оскільки вони сприяють формуванню особистості, здатної до активної участі в суспільстві.

Молодший шкільний вік є критичним етапом для формування соціальних навичок, оскільки в цей період відбуваються значні психологічні та соціальні зміни. Вступ до школи вимагає адаптації до нових обов'язків та взаємин, сприяючи розвитку ключових психічних процесів. Сучасні соціальні зміни впливають на особливості розвитку дітей, але саме в цьому віці закладаються основи моральних норм та соціальної компетентності [2, с. 273].

Формування соціальних навичок у молодших школярів є ключовим аспектом сучасної освіти, що передбачає розвиток не лише знань, але й умінь ефективної взаємодії в соціумі, адаптації до змін та формування активної громадянської позиції, що досягається через компетентнісний підхід, використання інтерактивних методів навчання та створення сприятливого соціального середовища.

Ефективне формування соціальних навичок у молодших школярів досягається через цілеспрямовану програму, що включає активну роль соціального педагога, використання різноманітних методів (ігрових, арт-педагогічних), та створення сприятливого середовища для розвитку комунікативних умінь, емпатії та самоконтролю [1, с. 154].

Формування соціальних навичок у молодших школярів є важливим завданням початкової освіти, оскільки саме в цьому віці діти вчаться взаємодіяти з однолітками, дотримуватися норм поведінки та будувати стосунки. Для ефективного розвитку цих навичок необхідно створити відповідні педагогічні умови. Основні з них:

- *створення сприятливого соціально-психологічного клімату*, що включає атмосферу довіри та взаємоповаги в класі, врахування індивідуальних особливостей кожного учня, емоційну підтримку з боку вчителя та однолітків.

- *використання інтерактивних методів навчання*: групова та парна робота сприяє розвитку комунікації та вміння домовлятися; рольові ігри моделюють реальні життєві ситуації (наприклад, в магазині, на зупинці, у лікаря тощо); метод проектів вчить співпрацювати, розподіляти обов'язки та відповідально ставитися до роботи; дискусії та колективне розв'язання проблем сприяють

розвитку критичного мислення та толерантності.

- *організація спільної діяльності дітей*: проведення колективних ігор, екскурсій, свят, спортивних змагань; створення «Куточка дружби» або інших ініціатив, де діти можуть висловлювати свої думки про дружбу та взаємопідтримку.

- *включення морально-етичного виховання*, обговорення казок, оповідань, ситуацій, де є конфлікт добра і зла, вивчення та практичне застосування правил ввічливості, виховання емпатії через обговорення почуттів персонажів літературних творів або власного досвіду дітей.

- *партнерська взаємодія з батьками*, залучення батьків до шкільного життя (спільні заходи, тренінги, бесіди), консультування батьків щодо соціального розвитку дитини, формування єдиної виховної лінії між школою та родиною.

- *особистий приклад учителя*, адже вчитель має демонструвати позитивні соціальні навички у спілкуванні з дітьми та колегами, прояви терпимості, доброзичливості, справедливості сприятимуть формуванню аналогічних моделей поведінки у дітей.

- *стимулювання саморегуляції та відповідальності*, використання системи мотивації та заохочення за правильну поведінку (наприклад, символічні нагороди за командну роботу), навчання дітей оцінювати власні дії та вчинки, аналізувати їх наслідки [1, с. 155].

Отже, формування соціальних навичок у молодших школярів потребує комплексного підходу, де поєднуються методи навчання, виховання та партнерська взаємодія з батьками. Успіх залежить від створення підтримувального середовища, в якому дитина відчувається комфортно, захищено та вмотивовано до взаємодії з іншими. У період початкової шкільної освіти, розвиток соціальних навичок відіграє вирішальну роль у процесі адаптації та соціалізації дитини, особливо в умовах сучасної трансформації освітньої системи. Цей віковий етап є особливо чутливим для формування соціальної компетентності, що вимагає пильної уваги до педагогічних стратегій. Ефективність розвитку соціальних навичок досягається через застосування

компетентнісного підходу, використання інтерактивних методів навчання та створення сприятливого соціального середовища.

Список використаних джерел :

1. Шпеко А.А. Форми і методи розвитку соціальних навичок молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34(1). С. 152-156.
2. Юрченко В.І. Соціальна компетентність молодшого школяра: контент-аналіз поняття. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2017. С 272-276.

Проха А. Г., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Т. В.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасна освіта спрямована на створення доступного та комфортного середовища для всіх учнів, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Важливим засобом адаптації навчального процесу до індивідуальних можливостей кожної дитини є використання ігрових технологій. Гра, як природний спосіб пізнання світу, дозволяє дітям легше засвоювати новий матеріал, розвивати соціальні та когнітивні навички, долати бар'єри у спілкуванні та самовираженні.

Ігрові технології в інклюзивному навчанні сприяють активному залученню дітей до освітнього процесу, знижують рівень стресу та підвищують мотивацію до навчання. Вони допомагають формувати комунікативні навички, розвивати творче мислення та стимулювати самостійність. Завдяки інноваційним методам навчання, вчителі можуть адаптувати матеріал відповідно до можливостей і потреб кожного учня, забезпечуючи рівні можливості для всебічного розвитку [2, с. 18].

Мета - обґрунтувати ефективність використання ігрових технологій в інклюзивному середовищі.

Інтеграція та інклюзія як освітні явища не є тотожними, оскільки мають суттєві відмінності у методологічному вимірі. Інтеграція як освітнє явище передбачає участь дітей з порушеннями психофізичного розвитку, переважно дітей з інвалідністю, у загальноосвітньому середовищі за умови виконання всіх вимог до функціонування цього освітнього середовища. Передбачається, що учні, які беруть участь у загальноосвітньому процесі, адаптуються до умов навчального закладу без урахування їхніх психофізичних можливостей та індивідуальних потреб. Інтегровані освітні процеси, викликані зовнішніми змінами в суспільно-соціальній системі, є актуальними для освіти дітей з порушеннями розвитку, в тому числі з інвалідністю, і не призводять до «внутрішніх» змін в освітньому процесі [1].

Молодші школярі є особливо вразливою категорією в інклюзивній освіті. У цьому віці соціальні та когнітивні навички дітей ще не повністю сформовані, тому особливу увагу потрібно приділяти їхнім індивідуальним потребам. Діти з особливими освітніми потребами можуть відчувати труднощі у спілкуванні та соціалізації, що підвищує важливість використання ігрових технологій. Ігрові методи можуть створити сприятливе середовище для інтеграції таких учнів у колективі, дозволяючи учням з різними здібностями взаємодіяти та співпрацювати. Через психолого-педагогічні особливості молодших школярів, такі як висока емоційна чутливість і потреба в позитивній взаємодії, ігрові технології є особливо ефективними для заохочення участі в навчальному процесі [3, с. 73].

Основними видами ігрових технологій є:

Дидактичні ігри - це ігри, які безпосередньо пов'язані з навчальним процесом і спрямовані на засвоєння конкретних знань або навичок. Вони допомагають зробити процес навчання більш цікавим та інтерактивним, що важливо для дітей з особливими освітніми потребами, які потребують додаткової мотивації до навчання [1].

Рольові ігри - сприяють розвитку соціальних навичок, емоційної чутливості та комунікативних навичок. В інклюзивних класах рольові ігри дозволяють дітям з різними здібностями взаємодіяти в групі та сприяють розвитку взаємоповаги та співпраці. Такі ігри допомагають дітям засвоїти свої ролі в суспільстві, практикувати комунікативні навички та розвивати емпатію [2, с.139].

Комп'ютерні ігри - сучасні технології використовуються для навчання та розвитку когнітивних навичок. Вони особливо цінні для дітей з особливими потребами, оскільки можуть бути пристосовані до індивідуальних потреб учнів, забезпечують гнучкість у навчанні та доступ до інтерактивних навчальних матеріалів [1].

На наш погляд, ігрові технології є потужним інструментом для стимулювання навчальної діяльності та всебічного розвитку учнів, вони позитивно впливають на кілька важливих аспектів навчання, включаючи когнітивний розвиток, соціальне та емоційне благополуччя і мотивацію до навчання:

- *когнітивний розвиток*: ігрові технології допомагають розвивати пам'ять, увагу та навички мислення учнів; дидактичні ігри, які вимагають активної взаємодії з навчальним матеріалом, дозволяють учням засвоювати інформацію за допомогою візуальних, слухових і тактильних сигналів, сприяючи покращенню пам'яті та концентрації уваги. Такі ігри, як логічні задачі, квести та головоломки, активно тренують такі когнітивні функції, як стратегічне планування, аналітичне мислення та прийняття рішень, це, в свою чергу, сприяє розвитку критичного мислення та здатності вирішувати складні проблеми [2, с. 236].

- *розвиток соціальних навичок*: ігрові технології також відіграють важливу роль у розвитку соціальної компетентності учнів, рольові та командні ігри допомагають розвивати навички спілкування, співпраці та взаємодії з іншими. Ігри, що включають соціальні сценарії та ситуації, дозволяють учням вивчати різні соціальні ролі та етичні норми, а також розвивати емпатію та розуміння почуттів інших людей, це важливо для дітей з особливими освітніми потребами,

це пов'язано з тим, що такі ігри допомагають дітям швидше адаптуватися в класі та розвивати важливі міжособистісні навички [3, с. 114].

- *зменшення тривожності та мотивація до навчання*: ігрові технології можуть допомогти створити безпечне та комфортне середовище для учнів та зменшити тривожність, особливо у дітей, які мають труднощі у навчанні та соціальні труднощі, ігри допомагають зняти стрес в учнів, надаючи можливість пережити різні ситуації без негативних наслідків. Використання ігор забезпечує негайний зворотний зв'язок, що стимулює мотивацію до досягнення нових результатів і вищих академічних досягнень [1].

- *підвищення рівня активності та взаємодії*: ігрові технології особливо корисні, коли традиційні методи навчання недостатньо ефективні, щоб зацікавити учня, ігрова технологія є ефективною для підвищення рівня залучення учнів, особливо коли традиційні методи навчання недостатньо ефективні для залучення учнів. Якщо ігри включають рухомі елементи або дозволяють учням активно взаємодіяти один з одним, вони можуть сприяти як фізичному, так і розумовому розвитку. Таким чином, ігри є важливим інструментом для забезпечення більш інтерактивного та динамічного навчання [2, с. 146].

Загалом, вплив ігрових технологій на навчання учнів є багатограним і багатовимірним, вони не лише покращують академічну успішність, а й сприяють розвитку соціальних та емоційних навичок, підвищують мотивацію та зменшують стрес.

Отже, ігрові технології є потужним інструментом у розвитку та навчанні дітей раннього віку в умовах інклюзивної освіти. Вони не тільки допомагають покращити когнітивні навички, такі як пам'ять, увага та мислення, але й позитивно впливають на розвиток соціальних навичок, таких як спілкування, співпраця та адаптація в колективі. Ігрові технології можуть допомогти дітям з особливими освітніми потребами розвинути емоційну чутливість, розуміння соціальних ролей та взаємодію з іншими. Крім того, ігри допомагають знизити рівень тривожності, мотивувати до навчання, активізувати пізнавальну

діяльність і створити комфортне та безпечне середовище для учнів. Завдяки своїй інтерактивності та доступності, ігрові технології також мотивують учнів до участі, забезпечуючи веселу та стимулюючу діяльність. Їх використання в інклюзивній освіті створює умови для цілісного розвитку дітей та забезпечує рівні можливості для навчання і розвитку для всіх учнів, незалежно від того, чи мають вони особливі освітні потреби. Таким чином, ігрові технології не лише сприяють високій академічній успішності, а й допомагають дітям адаптуватися до навчального процесу та зменшують бар'єри, що виникають через індивідуальні особливості розвитку.

Список використаних джерел:

1. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/Inclusion_zaklad_osvity_SQE-SURGe_2023.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 26.02.2025).
2. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
3. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2022 рік. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. Вип. 11. 284 с.

Пташнік М. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Ковальчук О. В.**, кандидатка педагогічних наук, доцентка, старша викладачка кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ШЛЯХИ ЗАСТОСУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Розвиток сучасної освіти вимагає змін у підходах до навчання, що зумовлено як розвитком науки, так і новими запитами суспільства. У цьому контексті особливо важливим є впровадження діяльнісного підходу, який сприяє активному залученню учнів в освітній процес через дослідження, експериментування, розв'язання проблемних ситуацій.

Традиційні методи навчання, що ґрунтуються на пасивному сприйнятті знань, уже не відповідають потребам сучасного суспільства. Молодші школярі потребують активного занурення у процес навчання, щоб розуміти його значущість та практичну користь. Діяльнісний підхід дозволяє забезпечити особистісно орієнтоване навчання, розвиваючи такі важливі навички, як критичне мислення, комунікація, самостійність і здатність працювати в команді. Впровадження діяльнісного підходу у викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» допомагає зробити навчання більш ефективним та цікавим для учнів. Адже, інтегрований курс «Я досліджую світ» дозволяє розвивати в учнів цілісне сприйняття навколишнього світу та формувати життєві компетентності.

Діяльнісний підхід має міцне наукове підґрунтя та висвітлений у працях О. Савченко, Н. Бібік, Т. Байбари, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, О. Пометун, Л. Пироженко та інших. Основними принципами цього підходу є:

1. **Активне навчання.** Діяльнісний підхід передбачає, що учні не є пасивними спостерігачами, а безпосередньо залучені до освітнього процесу. Вони здобувають знання не через механічне запам'ятовування, а через власний досвід, експерименти, обговорення, творчі завдання та дослідницьку діяльність. Особлива увага приділяється застосуванню інтерактивних методик: групової роботи, дискусій, проєктного навчання, моделювання реальних ситуацій тощо. Це сприяє не лише кращому засвоєнню матеріалу, а й розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та самостійності.

2. **Змістовна діяльність.** Навчання має бути практично орієнтованим, тобто мати безпосередній зв'язок із реальним життям. Учні повинні розуміти, навіщо вони вивчають той чи інший матеріал, у яких життєвих ситуаціях його

можна застосувати. Для цього використовуються такі підходи, як інтегровані уроки, кейс-метод, навчальні екскурсії, STEM-проекти тощо.

3. Рефлексія. Важливим елементом діяльнісного підходу є аналіз власної діяльності. Учні не просто виконують завдання, а осмислюють свій досвід, оцінюють правильність своїх дій, роблять висновки та планують подальші кроки. Це сприяє розвитку навичок саморефлексії, самоконтролю, відповідальності за власне навчання. Рефлексія може здійснюватися у формі письмових звітів, обговорень у групах, творчих проєктів, ментальних карт чи портфоліо учнівських досягнень.

4. Проблемне навчання. Учням пропонуються завдання, які вимагають активного пошуку рішень, аналізу інформації, формулювання власних гіпотез та їх перевірки. Замість традиційного викладу матеріалу вчитель створює проблемні ситуації, що стимулюють допитливість, дослідницький інтерес і самостійне мислення. Наприклад, замість готового пояснення певного явища, учням можуть запропонувати знайти відповіді через дослідницьку діяльність, експеримент, аналіз різних точок зору [1].

Загалом, діяльнісний підхід спрямований на активне залучення учнів до навчання, розвиток їхньої самостійності, відповідальності, уміння застосовувати знання у реальному житті, що є основою компетентнісного навчання.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» дає можливість використовувати різні форми навчальної діяльності, які стимулюють пізнавальний інтерес, критичне мислення та практичні навички учнів.

Одним із найефективніших методів формування природничо-наукових компетентностей є проведення екскурсій. Наприклад, під час вивчення теми «Природні зони України» можна організувати похід у парк, ботанічний сад або лісосмугу, де учні зможуть на власні очі побачити різноманіття рослинного світу. У ході такої екскурсії діти можуть виконувати різні завдання: досліджувати особливості дерев, кущів і трав'янистих рослин, робити замальовки або фотографії, записувати спостереження у щоденник дослідника. Це не лише сприяє розвитку уважності та спостережливості, а й формує вміння аналізувати

та класифікувати отримані дані. Повернувшись до класу, учні можуть створити колаж або презентацію з матеріалів, зібраних під час екскурсії, обговорити свої висновки та зробити узагальнення щодо природних зон України [2].

Дослідницька діяльність відіграє важливу роль у розвитку допитливості та наукового мислення учнів. Одним із способів залучення дітей до активного навчання є ведення щоденника спостережень. Наприклад, під час вивчення теми «Зміни пір року» учням можна запропонувати протягом місяця фіксувати зміни в погоді, температурі, поведінці тварин і рослин у своїх щоденниках. Такі дослідження сприяють розвитку вміння аналізувати інформацію, виявляти закономірності та формувати обґрунтовані висновки. У кінці дослідження учні можуть порівняти свої записи, побудувати графіки температури, підготувати міні-доповіді або взяти участь у дискусії щодо кліматичних змін [3].

Ще одним прикладом міні-дослідження може бути експеримент з пророщуванням насіння. Учням можна запропонувати посадити насіння в різні умови (наприклад, із різним рівнем освітлення або поливу) і спостерігати за їх ростом. Це дозволить дітям самостійно робити висновки про необхідні умови для розвитку рослин та усвідомити значення екологічних факторів.

Одним із цікавих методів діяльнісного навчання є створення моделей природних явищ. Наприклад, під час вивчення кругообігу води в природі можна організувати простий, але наочний експеримент. Для цього учням потрібно налити воду в прозору склянку, накрити її плівкою та залишити на сонці. Через деякий час діти зможуть спостерігати процес випаровування та конденсації, що допоможе їм зрозуміти, як у природі відбувається утворення хмар і випадання опадів.

Ще одним прикладом є моделювання процесів ерозії ґрунту. Учням можна запропонувати дослідити, як вода змиває ґрунт на схилах, використовуючи лотки із землею та лійку з водою. Це допоможе їм краще зрозуміти причини виникнення ярів, зсувів і необхідність захисту ґрунтів від руйнування.

Застосування таких методів допомагає учням не лише запам'ятовувати інформацію, а й застосовувати її у практичному житті, що є головною метою діяльнісного підходу в освіті.

Отже, впровадження діяльнісного підходу на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприяє розвитку в учнів не лише предметних знань, а й ключових компетентностей, необхідних для успішного навчання та життя. Діяльнісний підхід відповідає сучасним освітнім вимогам і є важливим елементом реалізації концепції Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Біла книга. Діяльнісний підхід у школі. Дослідження інтегрованих педагогік, що ґрунтуються на ігровому діяльнісному підході та сприяють всебічному розвитку дітей початкової школи. The Lego Foundation. 2019. 39 с.
2. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник / упоряд. О. Рома. Київ : The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
3. Нова українська школа: методичні рекомендації для вчителів. Київ : МОН України, 2021. 208 с.

Пурей А. М., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Рижикова Д. М., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Дранова М. С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий керівник: **Одарченко В. І.**, професорка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ФОРМУВАННЯ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Згідно до Концепції НУШ, компетентність визначається як динамічна комбінація знань, навичок, цінностей та особистих якостей, які дозволяють людині успішно діяти в різних сферах діяльності [4].

Однією з основних компетентностей є мовно-комунікативна, що охоплює не лише вільне володіння державною мовою, а й здатність аргументовано висловлювати свої думки, взаємодіяти з іншими людьми, а також розуміти та використовувати мову в різноманітних контекстах. Згідно з нормативними вимогами, кожен учень повинен не тільки вільно володіти державною мовою, але й мати здатність до спілкування на інших мовах, що є важливою складовою компетентностей сучасного громадянина.

У Державному стандарті початкової освіти, акцентується увагу на тому, що мовно-комунікативна компетентність є ключовою для формування особистої реалізації, активної громадянської позиції та соціальної інклюзії. Вона забезпечує успішну адаптацію дітей у суспільстві, підготовку до життєвих викликів та розвитку у межах демократичного суспільства [3]. Тож, формування цієї компетентності у початковій школі є важливим не лише для мовного розвитку учнів, а й для забезпечення їхнього всебічного розвитку в контексті нових освітніх стандартів та вимог.

Актуальність дослідження формування мовно-комунікативної компетентності учнів початкової школи є очевидною в умовах реалізації сучасних освітніх стандартів. Дослідження даної проблеми сприятиме не лише підвищенню якості навчання в початковій школі, а й забезпеченню всебічного розвитку учнів відповідно до вимог нової освітньої парадигми.

Метою дослідження є теоретичний аналіз процесу формування мовно-комунікативних компетентностей учнів початкової школи.

Аналіз досліджень. Поняття «комунікативна компетентність» висвітлювали такі науковці як: Ф. Бацевич, М. Пентилюк, О. Максимова, М. Заброцький, В. Трохименко, І.Бех, О. Горошкіна та ін. Разом з тим у сучасному

українському суспільстві виникла необхідність переосмислити значення мовно-комунікативної компетентності, оскільки швидкі зміни в соціокультурному середовищі та розвиток глобалізаційних процесів вимагають від учнів не лише володіння державною мовою, а й здатності ефективно взаємодіяти в багатомовному та мультикультурному просторі. У таких умовах мовно-комунікативні навички стають основою для особистісної реалізації учнів, формування їхньої громадянської свідомості, а також здатності до конструктивного діалогу та співпраці в різноманітних соціальних контекстах. Це вимагає постійного вдосконалення методів навчання та підходів до розвитку мовної компетентності на всіх етапах освітнього процесу, починаючи з початкової школи.

Виклад основного матеріалу. М. Драгоманов в своїх роботах писав, що «кожна людина, яка пішла з України, кожна копійка, потрачена не на українську справу, кожне слово, сказане не по-українськи, є розтрата з української скарбниці, розтрата, яка при нинішніх умовах не повернеться нізвідки» [6, с.1]. Погоджуючись з даним висловленням, щодо важливості збереження та розвитку української мови вважаємо, що мовно-комунікативна компетентність є ключовою складовою освіти в умовах сучасної школи, оскільки вона забезпечує здатність учнів ефективно спілкуватися, сприймати й відтворювати інформацію, формувати власні думки та критично мислити. В умовах НУШ це набуває особливого значення, проблема реформування освіти спрямована на розвиток компетентнісного підходу в навчанні. На нашу думку Драгоманов вважав, що кожен українець важливий для майбутнього країни. Тому він закликав нас берегти мову, культуру та допомагати один одному.

Повністю погоджуємося з науковцями, що «Метою вивчення української мови є формування в учнів комунікативної компетентності, шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду» [2, с. 88-94]. Мовна-компетентність визначається педагогами та лінгвістами (О. Горошкіна,

А. Нікітіна, Л. Заболоцька, І. Соколова тощо) як сукупність мовних знань, розуміння правил аналізу та синтезу мовних одиниць.

Науковець І. Бех, розглядає комунікативну компетентність, як здатність особистості встановлювати, застосувати і підтримувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії та необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок роботи у групі, що забезпечують ефективне спілкування, передбачають уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для партнера у процесі спілкування [1 с. 107].

І.П. Гудзик, стверджує, що комунікативна компетентність виявляється у здатності успішно користуватися мовою для пізнання та комунікації [5, с. 12].

Мовно-комунікативна компетентність є предметом дослідження багатьох педагогів і психологів, які мають різні погляди на її природу та сутність. Вона охоплює як мовну компетентність, що включає знання мови та правила її використання (О. Горошкіна, А. Нікітіна, Л. Заболоцька, І. Соколова), так і комунікативну компетентність - здатність особистості ефективно взаємодіяти в суспільстві.

Тож, в рамках дослідження мовно-комунікативна компетентність - це знання мови та вміння її використовувати у житті.

Формування комунікативної компетентності учнів визначено серед пріоритетів Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, Концепції мовної освіти загальноосвітньої школи, Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. Завдання вчителя: забезпечити здобуття учнями освіти державною мовою та розробити стратегію комунікації з учасниками освітнього процесу, формувати в учнів здатність до взаєморозуміння, міжособистісної взаємодії, засобами активної та пасивної комунікації.

Основна мета шкільного навчання української мови розглядається в площині формування комунікативної компетентності учня, його здатності до

ефективного спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів, творчого розвитку в комунікативній взаємодії.

Розвиток комунікативних навичок у початковій школі сприяє не лише успішному навчанню, а й соціальній адаптації дитини в суспільстві.

Досягнення цієї мети можливе завдяки використанню різноманітних методів навчання, які допомагають учням засвоювати мовні норми, розвивати мовлення та формувати навички спілкування.

Методи отримання знань з української мови можемо поділити на: пізнавальні, пояснювальні, у вигляді готової опори на знання, вміння та навички, отримані на уроках української мови, проблемний метод отримання знань шляхом вирішення проблемних задач, методи отримання мовленнєвих умінь та навичок, імітаційний, пов'язаний з відтворенням або механічними повторами мовленнєвих зразків, метод продукування мови (складання речень, відповіді на запитання) [7].

Для ефективного розвитку комунікативної компетентності учнів на уроках української мови та літератури слід використовувати інтерактивні методи навчання. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчання відбувається в умовах активної та безперервної взаємодії всіх учнів. Таке навчання характеризується груповою роботою учнів на уроці, співпрацею на різних рівнях, швидким зворотним зв'язком з учителем та емоційним піднесенням. Інтерактивне навчання сприяє не лише формуванню комунікативної компетенції, а й розвитку компетентної особистості в цілому. До найбільш ефективних інтерактивних методів навчання належать: «Займи позицію», «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Робота в парах», «Вирішення проблеми», «Коло ідей», метод «ПРЕС», «Незакінчені речення», «Ажурна пилка», тощо.

У свою чергу сучасні технології є важливим інструментом розвитку комунікативної компетентності, адже вони сприяють інтерактивному навчанню, залученню учнів до активного мовного спілкування. Наприклад, онлайн-платформи для навчання (Google Classroom, Moodle, Learning Apps, Kahoot,

Quizlet тощо) допомагають учням розширювати словниковий запас, практикувати усне й писемне мовлення.

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що формування мовно-комунікативної компетентності в учнів сучасної початкової школи є одним із ключових завдань освіти, адже воно забезпечує не лише успішне навчання, а й соціальну адаптацію дитини. Розвиток комунікативних навичок сприяє становленню особистості, яка здатна ефективно висловлювати свої думки, розуміти інших і брати активну участь у суспільному житті. Отже, мовно-комунікативна компетентність - це знання мови та вміння її використовувати у житті, розвиток даної компетентності є ключовим завданням сучасної початкової освіти. Незважаючи на значний прогрес у цій сфері, питання ефективності різних методів та підходів до формування комунікативних навичок залишається відкритим і потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : навч.-метод. посібник / І. Д. Бех. К. : ІЗМН, 1998. С. 107.
2. Вторникова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць. Полтава, 2011, С. 88-94.
3. Державний стандарт початкової освіти : затвердж. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018р. № 87. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.02.2025)
4. Державний стандарт початкової освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.02.2025)
5. Концепція Нової української школи URL:<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 09.02.2025)

6. Концепція Нової Української Школи / за заг. ред. М. Грищенка. [Електронний ресурс]. 40с. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 13.02.2025).
7. Національні ідеї М. Драгоманова. URL : <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-69518883/69518883> (дата звернення: 13.02.2025)

Раковська О. Г., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник: **Семеній Н. О.**, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри початкової освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

МЕДІАПРОДУКТИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ЯДС» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта потребує нових підходів до організації навчального процесу, особливо на початковому етапі, коли формуються базові навички та життєві орієнтири. У цьому контексті медіапродукти виступають потужним інструментом, що дозволяє урізноманітнити навчання, зробити його цікавішим, інтерактивним і максимально наближеним до реального життя. Застосування медіапродуктів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дає змогу: активізувати пізнавальну діяльність учнів; розвивати навички роботи з інформацією; формувати критичне та творче мислення; забезпечити міжпредметні зв'язки через інтеграцію знань з різних галузей; залучити дітей до створення власного медіаконтенту, що сприяє самовираженню та формуванню цифрової компетентності [7, с. 72]. Отже, медіапродукти не лише збагачують навчальний процес, а й відповідають запитам сучасного суспільства, де інформація та вміння працювати з нею є основою успіху.

За визначенням педагогині О. Петрик, медіапродукти – це будь-які «..засоби, матеріали та інструменти, що створюють інформаційне середовище для навчання, передають зміст через звук, зображення (або їх поєднання) та використовуються вчителем для активного залучення учнів у навчальний процес..» [5, с. 58].

Як спосіб представлення процесів та явищ за допомогою фото, відео, звуків, графіки, анімації трактують медіапродукти С. Дубовик та А. Готмар. Тобто головну перевагу цих засобів вчені вбачають у реалізації принципу наочності. Водночас дослідники наголошують на тому, що медіапродукти мають широкі можливості у сфері комунікативності, тобто дають можливість здійснювати комунікацію між учителем та учнями в різноманітних формах, ефективно управління процесом навчання, контролювати навчальні досягнення [2, с. 172].

Медіапродукт як навчальний засіб у початковій школі можемо тлумачити як інформаційний або мультимедійний матеріал, спеціально створений чи адаптований для використання в освітньому процесі з метою розвитку компетентностей учнів молодшого шкільного віку. Найбільш поширеними медіапродуктами, які використовуються у практиці початкової школи, зокрема і на уроках «ЯДС», є наступні: мультимедійна презентація, навчальні відео, мультимедійний тренажер, медіаресурси з мережі Інтернет [6, с. 746].

У свою чергу, навчальні відео у форматі документальних фільмів або «живих» відео, 3D-комп'ютерної графіки дозволяють демонструвати дітям певні процеси у вигляді справжніх кадрів, що вважаємо найефективнішим способом представлення інформації при вивченні певної теми. Водночас для відпрацьовування та закріплення вивченого доцільно використовувати мультимедійні тренажери (віртуальні симуляції змін погоди; ситуаційні ігри про правила поведінки, етикет; тренажери для обчислень і порівнянь тощо) – інтерактивні навчальні ресурси, які поєднують текст, зображення, анімацію, звук і відео, забезпечуючи активну взаємодію дітей із навчальним матеріалом [6, с. 746].

Інтегрований курс «Я досліджую світ» спрямований на формування цілісного уявлення дитини про навколишній світ шляхом поєднання знань з природничих та соціальних наук. Особлива увага приділяється розвитку дослідницьких навичок, що сприяють здатності учнів самостійно пізнавати світ, розв'язувати практичні завдання та краще розуміти себе в контексті довкілля [4, с. 16; 8, с. 60].

У початковій школі під час уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» ефективно застосовуються різні типи медіапродуктів, зокрема віртуальні екскурсії. Завдяки платформам на кшталт *Google Expeditions* учні можуть здійснювати захопливі інтерактивні подорожі до музеїв, національних парків, історичних пам'яток чи природних заповідників у будь-який куточок світу. Аналогічно працюють інтерактивні карти, такі як *Google Earth*, які дозволяють працювати з географічною інформацією: позначати маршрути, природні ресурси, місця проживання рідкісних тварин тощо. Такі інструменти допомагають представити навчальний матеріал у привабливій, візуально насиченій формі, що значно підвищує зацікавленість дітей та стимулює їхню пізнавальну активність.

Щоб задіяти різні сенсорні системи, вчитель може використовувати на уроках «ЯДС» музичні матеріали – звукові композиції, подкасти та ін. У свою чергу, учні можуть самостійно вигадувати мелодії, які найбільше відповідають певній темі дослідження або записувати власні розповіді з елементами імпровізації [3].

Візуалізація навчального матеріалу відіграє важливу роль у початковій школі, адже діти краще сприймають інформацію через образи, кольори та структуровані схеми. З цією метою на уроках «ЯДС» можна використовувати інтелект-карти, плакати та комікси. Вони, як візуальні медіапродукти допомагають учням структурувати інформацію, зосереджувати увагу на ключових поняттях і творчо осмислювати навчальний матеріал [1, с. 16-33].

Отже, медіапродукти є сучасними навчальними засобами, які дозволяють поєднувати різноманітні форми роботи, підлаштовуючи їх під вікові та

психологічні особливості дітей, специфіку теми, яка вивчається. Завдяки їх інтерактивним і візуальним складовим, молодші школярі краще сприймають навчальний матеріал і можуть швидше його засвоювати. Сучасні діти звикли до цифрового середовища, тому впровадження медіапродуктів на уроках «ЯДС» відповідає їхнім звичним моделям сприйняття інформації, що позитивно позначається на підвищенні мотивації та залученості в навчальний процес.

Список використаних джерел:

1. Волощенко О., Козак О. Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ» : навчально-методичний посібник. Київ : Академія української преси, 2020. 36 с.
2. Дубовик С., Готмар А. Формування в молодших школярів умінь створювати медіапродукти. *Молодий вчений*. 2021. № 2. С. 171-175.
3. Гущина Н. І. Розвиток цифрової компетентності вчителів початкових класів в умовах проектної діяльності : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2019. 243 с.
4. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» : практико-орієнтований модуль : навчально-методичний посібник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад.: Т. Я. Грїтченко, О. В. Люок. Умань : ВПЦ «Візаві», 2023. 201 с.
5. Петрик О. В. Формування у молодших школярів умінь створювати медіапродукти у процесі реалізації змістової лінії «Досліджуємо медіа». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 87. С. 89-94.
6. Присяжнюк Д. А. Використання медіапродуктів на уроках літературного читання в 3 класі. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 12 (46). С. 739-750.
7. Семеній Н. О., Коломоєць А. П. Особливості використання онлайн-сервісу Lumen5 в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». *Імідж сучасного педагога*. 2024. № 3. С. 72-76.
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/>

zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf (дата звернення: 22.03.2025)

Редька К. В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта спрямована на розвиток компетентностей учнів, а не лише на засвоєння знань. У цьому контексті формувальне оцінювання відіграє важливу роль, адже воно дозволяє не просто перевіряти знання, а й допомагати учням навчатися ефективніше.

Формувальне оцінювання – це неперервний процес збору та аналізу інформації про навчальні досягнення учнів, який допомагає вчителю коригувати методи навчання, а учням – розуміти свої сильні сторони та напрями розвитку. На відміну від підсумкового оцінювання, яке визначає рівень засвоєного матеріалу після певного етапу навчання, формувальне оцінювання відбувається під час навчального процесу і спрямоване на підтримку та вдосконалення навчання.

Основні принципи формувального оцінювання:

- підтримка розвитку учня, а не просто фіксація його рівня знань;
- залучення учнів до оцінювання власних досягнень та аналізу помилок;
- зворотний зв'язок як ключовий елемент ефективного навчання;

➤ гнучкість та адаптивність – оцінювання допомагає коригувати навчальний процес відповідно до потреб учнів;

➤ орієнтація на індивідуальний прогрес, а не лише на порівняння з іншими учнями.

Методи формувального оцінювання у початковій школі:

➤ спостереження – аналіз поведінки, залученості та прогресу учня в навчальному процесі;

➤ запитання та бесіди – відкриті запитання, які допомагають виявити рівень розуміння матеріалу;

➤ взаємооцінювання та самооцінювання – учні оцінюють себе або роботу однокласників за чіткими критеріями;

➤ навчальні щоденники – ведення записів про свої досягнення, труднощі та успіхи;

➤ мовленнєве оцінювання – усні роздуми, обговорення та аргументація відповідей;

➤ рубрики (чек-листи) – таблиці з критеріями оцінювання, які допомагають зрозуміти, що саме потрібно вдосконалити;

➤ фідбек-картки – короткі письмові або усні коментарі до роботи учня замість традиційних оцінок;

➤ метод «світлофора» – учні показують зелену, жовту або червону картку залежно від рівня розуміння матеріалу.

Формувальне оцінювання у компетентнісному навчанні:

➤ розвиток рефлексії – учні вчать аналізувати власне навчання, ставити цілі та знаходити шляхи для самовдосконалення;

➤ підвищення мотивації – відсутність стресу через оцінки сприяє більш активному включенню в навчання;

➤ розвиток самостійності – діти беруть відповідальність за свої результати та навчальний прогрес;

➤ орієнтація на навички, а не лише на знання – оцінюється вміння використовувати знання в практичних ситуаціях.

Виклики та труднощі впровадження формувального оцінювання:

- зміна ролі вчителя – педагог стає наставником і фасилітатором, що вимагає нових підходів до організації уроку;
- відсутність звичних оцінок – для батьків і вчителів важливо зрозуміти, що головне не цифри, а розвиток учня;
- необхідність постійного зворотного зв'язку – вчителі мають регулярно надавати якісний фідбек;
- витрати часу – аналіз кожного учня потребує більше зусиль, ніж просто виставлення оцінки.

Таким чином, формувальне оцінювання – це ефективний інструмент компетентнісного навчання, який дозволяє учням не лише здобувати знання, а й розвивати критичне мислення, навички самостійного навчання та комунікації. Його впровадження в початковій школі сприяє створенню комфортного навчального середовища, орієнтованого на успіх кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Вілмут Дж. Використання портфоліо для навчання та оцінювання : навч. посіб. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ: Майстер-клас, 2007. 48 с.
2. Вілмут Дж. Оцінювання для навчання : навч. посіб. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ: Майстер-клас, 2007. 170 с.
3. Гудзик І. П. Оцінювання результатів навчання у школах України. Розвиток навичок критичного мислення учнів у контексті розробки стандартів освіти України : *матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Київ. 2001. С. 93–99.
4. Дейвід Гопкінз. Оцінювання для розвитку школи. Переклад з англ. Галини Вець. Львів : Літопис, 2003. 256 с.
5. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>. (дата звернення: 29.03.25)
6. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу

: монографія / Савченко О. Я., Бібік Н. М., Байбара Т. М. та ін. Київ: Пед. думка, 2012. 192 с.

7. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів 1–2 класів : посібник / О. Я. Савченко, М. С. Вашуленко, Н. М. Бібік та ін. Київ: Пед. думка, 2012. 160 с.

8. Морзе, Н. В., Барна, О. В., Вембер, В. П. Формувальне оцінювання : від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2013. № 6. С. 45–57.

9. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/novaukrainska-shkola>. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. 206 с.

10. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі: Наказ № 924. URL: [/https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/924.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/924.pdf) (дата звернення: 29.03.25).

Рула І. О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Дубровська Л. О.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Так, як початкова школа стоїть на межі повного реформування, одним із головних педагогічних завдань є творче виховання особистості, здатної перетворити інформацію у творчий процес і реалізувати її в різних сферах та технологіях. Цю систему зображено та затверджено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні [5], що законодавчо підтверджує сучасну актуальність розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку, а також і сама

концепція Нової української школи (НУШ), що впроваджується Державним освітнім стандартом початкової школи, в першу чергу наголошує на розвитку індивідуального «Я», а особливо творчого, креативного та нестандартного учня [2].

Дослідженням проблеми творчості у вітчизняній психології й педагогіці займалися такі вчені: В. Андрєєв, Г. Балл, Д. Богоявленська, М. Лейтес, О. Лук, Я. Пономарьов, Г. Костюк, М. Холодна, О. Кульчицька та ін.

Варто зазначити, що розвиток творчості в учнів є важливим компонентом розвитку особистості у всі історичні часи розбудови освіти, адже лише творча особистість спроможна організовувати, створювати та реалізовувати нові технології, способи, методи та форму у нестандартних ситуаціях.

Розвиток творчих здібностей у початковій школі варто розглядати ще зі сторони педагогічної діяльності, в якій притаманні різноманітні творчі процеси. Одним із головних компонентів у цьому дослідженні здібностей варто поглянути на діяльнісний підхід. Він, у свою чергу, включає творчу професійну діяльність учителя, що спрямована на ефективність та всебічність розвитку здібностей школярів. Саме в процесі творчої діяльності у вчителя формується педагогічний досвід, досягаються закономірності та результати педагогічного процесу, розвивається творча індивідуальність, а також досягаються усі педагогічні науки, удосконалюються теорії та практики роботи й обов'язково впроваджується комунікаційно-дослідницька робота вчителя, учня та батьків.

Вивчення рідної мови має великі можливості у формуванні й вихованні особистості. Опанування усього цього матеріалу так чи інакше пов'язане з певними труднощами. Щоб полегшити процес опанування учнями фонетичним, граматичним, морфологічним, синтаксичним матеріалом можна застосовувати різні методи і прийоми. Одним з них є використання технології «сторітелінг». Метою використання технології сторітелінгу є полегшення в опануванні матеріалу учнями, тому що це природно для дітей, весело, ефективно.

Учитель може використовувати їх на етапі мотивації навчальної діяльності (щоб викликати пізнавальний інтерес, позитивні емоції учнів), на етапі пояснення нового матеріалу (щоб пояснити явища), а також на етапі закріплення та осмислення нового матеріалу. Як показує практика, навіть дітям з середніми і низькими можливостями набагато легше зрозуміти і запам'ятати фонетичний, граматичний, лексичний матеріал таким способом. Крім того, дітям цікаво, вони з нетерпінням чекають наступного уроку і продовження історії з попереднього. Слід звернути увагу й на те, що засвоєний таким чином матеріал, набагато краще пам'ятається дитиною і його їй легше застосовувати на практиці, ніж матеріал, який вивчений стандартним шляхом. Історії стають основою для розуміння суті правила. Тому є доцільним їх створення і використання.

Досить ефективним для формування критичного мислення молодших школярів є технології, які роблять навчальний процес більш творчим, вчать учнів мислити, виділяти головне, висловлювати й аргументувати власні думки [4].

Найчастіше використовують такі технології:

- асоціативний куш;
- гронування;
- кубування;
- кероване читання з передбаченням;
- порушена послідовність;
- взаємні питання;
- біном фантазії;
- вільне письмо, есе;
- ромашка Блума;
- фантастичні гіпотези;
- письмо в малюнках;
- складання загадок, скоромовок;
- «Читаємо і запитуємо»;
- «Взаємне навчання»;
- сторітелінг.

Мова – це складний психологічний процес, який неможливо оцінювати, розвивати окремо від мислення або сприймання. Навчальний матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє розвитку особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє проявити активність та творчість. Оскільки сучасні діти багато часу проводять онлайн, реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно навчати.

Перелік прикладів вправ, які використовуються на уроках:

«Мозковий штурм»; Інтерактивна вправа «Творча уява»; Вправа «Стань Письменником»; Вправа «Сундук характеристики»; Вправа «Коробка здогадок»; Гра «Дочитай речення»; Методика для дослідження дитячої креативності (за Е. Тунік) тощо.

Отже, сучасний стан розвитку творчих здібностей – це широке вміння застосовувати знання в нестандартних ситуаціях, розвиток соціальних та психологічних процесів, що зумовлюють гармонійний розвиток мислення, а саме вміння систематизувати, узагальнити, пояснити, перетворити знання та певні механічні види та форми роботи творчого спрямування з гнучким застосуванням в різних напрямках роботи.

У цілому сучасний стан розвитку творчих здібностей перебуває в прогресивному часі, адже він великими кроками йде вперед тому, що саме творчість – це безперервний рух, в якому чергуються і підйоми, і забіги, і масштабні глобальні та локальні зміни .

Список використаних джерел:

1. Барсукова Л.А. Сторітелінг в початковій школі як технологія розвитку критичного мислення: Практичний poradnik для вчителів початкових класів . *Коростень*. 2018. 28 с.

2. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2017. 206 с.

3. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» (витяг). URL : http://portal.prolisok.org/osvita_ukraine_xxi.html (дата звернення: 31.01.2025).

4. Єрмаков І. Освіта і життєва компетентність для XXI століття. *Завуч*. 2005. № 19. с. 13-16.

5. Концепція нової української школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainian-school-concept-compressed.pdf> (дата звернення: 16.03.2025).

Садовніча В. А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: **Шанскова Т. І.**, докторка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Постановка проблеми. Сучасна освіта зосереджує значну увагу на розвитку критичного мислення школярів, особливо в молодшому шкільному віці, оскільки саме тоді формуються основи для подальшого розвитку їхніх пізнавальних та аналітичних здібностей. Інтегрований курс «ЯДС» базується на системному підході до пізнання навколишньої дійсності, гармонійно об'єднуючи аспекти природничих, соціальних і гуманітарних наук. Цей курс покликаний створювати умови для того, щоб учні могли навчитися аналізувати інформацію, ставити розумні запитання, висловлювати обґрунтовані судження та ухвалювати рішення, базуючись на власних висновках.

Проте перед педагогами постає складне завдання - забезпечити ефективність цього процесу, адже традиційні методи навчання, орієнтовані переважно на передачу готових знань, далеко не завжди зумовлюють розвиток критичного мислення. Тоді виникає потреба глибше дослідити потенціал курсу

«Я досліджую світ», щоб виявити його можливості у формуванні важливих навичок мислити критично у школярів молодших класів.

Аналіз наукової літератури. Аналіз наукової літератури свідчить про вагому роль розвитку критичного мислення в учнів молодших класів через впровадження інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Наукові роботи підтверджують, що цей курс стимулює пізнавальну активність і зацікавленість учнів у дослідницькій діяльності, створюючи базу для формування критичного мислення. Наприклад, у статті «Формування критичного мислення молодших школярів через інтегрований підхід на уроках ‘Я пізнаю світ’ за програмою ‘Інтелект України»[1] детально розглянуті методики, спрямовані на розвиток аналітичного, логічного та творчого мислення.

Окремі дослідження також акцентують увагу на важливості педагогіки партнерства та поєднання різних предметних галузей у формуванні критичного мислення. У статті «Особливості викладання інтегрованого курсу ‘Я досліджую світ’ у Новій українській школі»[2] обґрунтовується необхідність інтеграції завдань, здатних розвивати вміння аналізувати, порівнювати й синтезувати інформацію — ключових навичок для вироблення критичного мислення.

На основі представлених досліджень можна зробити висновок, що інтегрований підхід у навчанні є ефективним інструментом для розвитку критичного мислення у молодших школярів, особливо в межах курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу. Інтегрований курс «Я досліджую світ» гарантує ефективне середовище для розвитку критичного мислення у молодших школярів. Завдяки синтезу різних предметних галузей, курс мотивує дітей до аналізу, співставлення та узагальнення інформації з різноманітних джерел.[3] Наприклад, під час вивчення природничих явищ учні не обмежуються засвоєнням теорії, а проводять експерименти, спостерігають за докільцями і роблять власні висновки. Така діяльність не лише стимулює їх до самостійного мислення, але й формує аналітичні здібності.

Однією з ключових складових курсу є проблемне навчання, яке передбачає створення ситуацій, що потребують активного пошуку рішень. Учителю відводиться роль модератора, який ставить запитання, що не мають готових відповідей. Це заохочує дітей замислюватися, вибудовувати власні аргументи й шукати індивідуальні відповіді. Такий підхід сприяє глибокому залученню учнів у навчальний процес, розвиває навички критичного аналізу та оцінки інформації. Важливим компонентом цього методу є робота в малих групах, де школярі можуть ділитися ідеями, брати участь у дискусіях та враховувати різні погляди. Це не лише зміцнює їхнє критичне мислення, але й навчає аргументувати власну точку зору.

Окрім цього, «Я досліджую світ» допомагає розвитку самостійності в навчанні. Виконуючи дослідницькі завдання, учні вчаться не лише засвоювати нові знання, але й застосовувати їх у практичних ситуаціях. Така діяльність формує творчий підхід до вирішення проблем, допомагаючи дітям розвивати здатність ухвалювати рішення на основі критичного осмислення отриманої інформації.

Висновки. Інтегрований курс «Я досліджую світ» постає, як потужний засіб для розвитку критичного мислення у молодших школярів. Завдяки проблемному навчанню, виконанню дослідницьких завдань і обговоренню результатів, діти вчаться оцінювати та аналізувати інформацію, генерувати власні думки й ухвалювати рішення. Такий підхід не лише полегшує засвоєння навчального матеріалу, але й сприяє підготовці школярів до подальшої освітньої та соціальної діяльності, формуючи їх критичне мислення.

Список використаних джерел:

1. Васильєва С. Формування критичного мислення молодших школярів через інтегрований підхід на уроках «Я пізнаю світ» за програмою «Інтелект України». Всеосвіта. URL: https://vseosvita.ua/library/stattia-formuvannia-krytychnoho-myslennia-molodshykh-shkoliariv-cherez-intehrovanyi-pidkhid-na-urokakh-ya-piznaiu-svit-za-prohramoiu-intelekt-ukrainy-891024.html?utm_source=chatgpt.com(дата звернення: 10.02.2025).

2. Єпіхіна М. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у Новій українській школі. Науковий вісник Ужгородського університету. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/24868/1/Єпіхіна%20Марина%20Анатоліївна.pdf?utm_source=chatgpt.com(дата звернення: 10.02.2025).

3. Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи. DSpace HNPУ. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstreams/109c4d13-a5b4-4603-9cb5-105c5a4f58b2/download> (дата звернення: 10.02.2025).

Самишина П. Р., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Бобро А. А.**, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розвиток емоційного інтелекту у дітей є важливим принципом їхнього загального розвитку, адже цей процес впливає на здатність правильно оцінювати, розуміти й управляти своїми емоціями, а також на взаємодію з оточуючими людьми. В умовах сучасної освіти, де на першому плані стоять інтеграційні та інклюзивні методи навчання, здатність дітей до емоційного саморегулювання, розпізнавання та вираження своїх емоцій має велике значення для формування здорових міжособистісних стосунків, а також для успішної адаптації до різноманітних соціальних та академічних ситуацій [1].

Він є важливим принципом їхнього загального розвитку, оскільки впливає на здатність дітей ефективно взаємодіяти з оточенням, управляти своїми емоціями та розв'язувати конфлікти. У сучасному навчальному процесі, де акцент робиться на інклюзивних та інтеграційних методах навчання, емоційний

інтелект сприяє не тільки успіхам у навчанні, але й формуванню соціальних навичок. Цей процес є важливим для створення сприятливої атмосфери в класі, допомагаючи дітям адаптуватися до соціуму та ефективно взаємодіяти з однолітками і вчителями. Тому розвиток емоційного інтелекту в початковій школі є надзвичайно актуальним для сучасної педагогіки [3].

Розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів у освітньому процесі закладу загальної середньої освіти є важливим принципом формування особистості дитини та її соціалізації в сучасному суспільстві. Освіта більше не може зосереджуватися виключно на передачі знань і розвитку когнітивних навичок, оскільки ефективна взаємодія з оточенням, здатність розуміти та керувати власними емоціями, а також емпатія до інших людей відіграють основну роль у становленні гармонійної особистості. Емоційний інтелект є інтегрованою системою, що поєднує усвідомлення, регуляцію та використання емоцій у процесі навчання, комунікації та розв'язання проблем. У початковій школі цей процес є особливо значущим, оскільки саме в ранньому віці закладаються основи емоційної саморегуляції та соціальних взаємодій, які визначатимуть подальший розвиток дитини в підлітковому та дорослому віці [2].

Освітній процес у закладах загальної середньої освіти повинен включати спеціальні методики, які сприяють розвитку емоційного інтелекту в учнів початкових класів. До таких методик належать використання емоційно забарвлених історій, інтерактивних ігор, театральних постановок, які допомагають дітям навчитися виражати емоції та розуміти почуття інших людей. Важливу роль відіграють вчителі, які мають бути не лише передавачами знань, а й емоційними наставниками для своїх учнів. Їхній стиль спілкування, рівень емпатії та емоційної стабільності суттєво впливають на формування психологічного клімату в класі та сприяють або, навпаки, ускладнюють розвиток емоційного інтелекту школярів. Педагоги, які володіють високим рівнем емоційного інтелекту, здатні створити атмосферу довіри, де кожна дитина може без страху висловлювати свої почуття, що сприяє формуванню емоційної саморегуляції та впевненості у собі.

Фактором у розвитку емоційного інтелекту в учнів початкових класів є створення відповідного освітнього середовища, де емоції розглядаються не як перешкода для навчання, а як невід'ємна частина освітнього процесу. Використання інтегрованих підходів до навчання, які поєднують когнітивні та емоційні компоненти, дозволяє формувати стійку мотивацію до навчання та позитивне ставлення до освіти в цілому. Зокрема, елементи емоційного навчання можуть бути включені в усі навчальні дисципліни через обговорення почуттів героїв у літературі, аналіз історичних подій через призму людських емоцій або вирішення математичних задач у формі групових взаємодій, де учні вчаться співпрацювати та враховувати емоційний стан однокласників. Таким чином, навчальний процес перестає бути механічним засвоєнням знань і перетворюється на комплексний процес формування особистості, здатної ефективно функціонувати в суспільстві [4].

Окрім освітнього середовища, важливим принципом розвитку емоційного інтелекту є співпраця школи та родини, адже емоційні навички формуються не лише у школі, а й у домашньому середовищі. Батьки, які підтримують дитину, допомагають їй усвідомлювати власні почуття та вчать конструктивним способам вираження емоцій, суттєво сприяють розвитку її емоційного інтелекту. Тому заклади освіти повинні активно взаємодіяти з батьками, проводити тренінги, семінари та консультації щодо виховання емоційно грамотних дітей. Важливим є також використання спільних проєктів, у яких беруть участь і діти, і батьки, що дозволяє створити єдиний освітній простір, у якому відбувається гармонійний розвиток особистості дитини.

Використання мультимедійних засобів, інтерактивних програм та емоційно забарвленого навчального контенту сприяє залученню дітей до активної взаємодії та розширенню їхнього емоційного досвіду. Наприклад, мультфільми з чітко вираженими емоційними ситуаціями допомагають дітям розпізнавати почуття, тоді як спеціальні ігри та симуляції дозволяють навчитися управляти власними емоційними реакціями в різних життєвих ситуаціях.

Приклади, які ілюструють розвиток емоційного інтелекту у дітей початкових класів у навчальному процесі:

1. Розпізнавання та вираження емоцій. Урок читання: під час аналізу казки діти описують почуття головного героя, пояснюють, чому він так себе поводить, і придумують альтернативні варіанти його реакції.
2. Управління емоціями. Вихователь проводить гру «Кольоровий настрій»: діти малюють кола різних кольорів, кожен з яких символізує емоцію (радість – жовтий, сум – синій тощо), і діляться, які події викликають у них ці почуття.
3. Співпраця та емпатія. На уроках групової роботи вчитель дає завдання створити спільний малюнок без попереднього розподілу обов'язків. Це вчить дітей домовлятися, враховувати думки інших і спільно приймати рішення.
4. Саморегуляція в конфліктних ситуаціях. Під час гри «Сходинки вирішення проблем» учні розігрують ситуацію конфлікту (наприклад, суперечка за іграшку) та разом знаходять мирний спосіб його розв'язання, проговорюючи емоції, які вони відчували.
5. Інтерактивне навчання через мультимедіа. Перегляд мультфільмів про дружбу та доброту з подальшим обговоренням, де діти розповідають, як би вони вчинили на місці персонажів і що відчували під час перегляду [5].

Отже, розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів у закладі загальної середньої освіти є складним, але необхідним процесом, який потребує комплексного підходу. Включення емоційного навчання в освітній процес сприяє не лише покращенню психологічного комфорту учнів, а й підвищенню їхньої навчальної мотивації, розвитку соціальних навичок та формуванню гармонійної особистості. Успіх у цій сфері залежить від кваліфікації педагогів, створення сприятливого освітнього середовища, активної взаємодії школи та родини, а також використання сучасних технологій для емоційного розвитку. Формування емоційно інтелектуальної особистості з раннього віку закладає фундамент для майбутніх успіхів учня, його соціальної адаптації та особистісного благополуччя, що є важливим завданням сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 01.04.2025)
2. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення 01.04.2025)
3. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvitabakalavr.28.07.pdf> (дата звернення 01.04.2025)
4. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennyatipovoyi-osvitnoyi-programi-organizaciyi-i-provedennya-pidvishennyakvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-zakladami-pislyadiplomnoyipedagogichnoyi-osviti> (дата звернення 01.04.2025)
5. Why is a teacher's EQ more important than their IQ? URL: <https://www.linkedin.com/pulse/why-teachers-eq-more-important-than-iqtanya-munshi> (дата звернення 01.04.2025).

Скрипка С. С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу ННІ Педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник: **Литвинов А. С.**, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Формування особистості, здатної до саморозвитку, критичного мислення й активної участі в суспільному житті, стало основним орієнтиром сучасної української освіти. Усе частіше звучить думка про те, що школа має готувати не просто учня, який володіє знаннями, а людину, готову жити й діяти в умовах змінного, динамічного світу. У цьому контексті початкова школа відіграє особливо важливу роль, адже саме в перші роки навчання закладаються цінності, світогляд і базові вміння, які дитина використовуватиме впродовж усього життя. Не випадково ключовим підходом у реформі освіти, що реалізується через концепцію Нової української школи, став компетентнісний. Він передбачає не лише засвоєння знань, а й уміння застосовувати їх на практиці, самостійно приймати рішення, працювати в команді, комунікувати, аналізувати й адаптуватися до нових ситуацій.

Суть компетентнісного підходу полягає в тому, що знання не є самоціллю. Вони мають перетворюватися на інструмент для вирішення життєвих задач. Так, ключові компетентності – це поєднання знань, умінь, ставлень, досвіду й здатності діяти ефективно в конкретному контексті. У концепції Нової української школи акцент зроблено на розвиток таких умінь, які дозволяють не лише засвоювати інформацію, а й критично її осмислювати, трансформувати у власні дії та рішення [5]. У початковій школі надзвичайно важливо сформувати такі фундаментальні компетентності: уміння спілкуватися рідною мовою, математична грамотність, цифрова компетентність, уміння працювати з інформацією, вміння вчитися, соціальна та громадянська активність, ініціативність, екологічна свідомість, а також усвідомлення цінності культури та мистецтва. Усі ці компетентності повинні не просто викладатися в окремих предметах, а інтегруватися у щоденний освітній процес. Тому все частіше педагоги звертаються до міжпредметного й інтегрованого навчання, що дозволяє дитині бачити зв'язки між різними сферами знань і розуміти, як їх застосовувати в реальному житті [1].

Формування компетентностей у молодших школярів можливе лише за наявності певних педагогічних умов. Насамперед, це створення доброзичливого, безпечного й мотивуючого освітнього середовища. Особистісно орієнтоване навчання, у якому враховуються індивідуальні особливості кожної дитини, дозволяє учневі відчувати себе впевненим і успішним, не боятися помилок і мати змогу вчитися у своєму темпі. Варто зазначити, що інтерактивні методи навчання – робота в парах і групах, дискусії, рольові ігри, навчальні ситуації – з допомагають дитині краще засвоювати матеріал, розвивають комунікативні навички та вчать працювати разом з іншими. Ці підходи добре зарекомендували себе і стали базовими в практиці Нової української школи [2].

Окремо варто згадати про компетентісно орієнтовані завдання. Вони мають практичний характер і дозволяють дітям побачити, як отримані знання застосовуються в реальному житті. Це можуть бути міні-проекти, експерименти, квести або завдання, що моделюють побутові або соціальні ситуації. Така діяльність розвиває не лише знання, а й уміння планувати, шукати інформацію, аргументувати свою думку, домовлятися з іншими – усе це є складовими компетентностей, які формуються в реальному навчальному процесі [3].

Найважливішу роль у цьому процесі відіграє вчитель. Сучасний педагог – це вже не лише джерело знань, а передусім наставник, фасилітатор, організатор навчальної діяльності. Він має допомагати учням відкривати нове, спонукати до пізнання, створювати умови для розвитку самостійності, творчості, критичного мислення. Важливою є і підтримка мотивації учнів: педагог повинен вміти надихати, підтримувати ініціативу, будувати з дітьми партнерські стосунки. Разом із тим, вчитель має постійно вдосконалюватися: опановувати нові методики, цифрові інструменти, брати участь у професійних спільнотах. Без готовності до змін і саморозвитку з боку педагога реформування освіти неможливе [4].

Серед інструментів, які допомагають зробити навчання цікавішим і наближеним до життя, сьогодні активно використовуються цифрові освітні платформи, інтерактивні завдання, гейміфікація, дистанційне навчання. Такі

ресурси, як LearningApps, Classtime, Google Classroom, надають можливість урізноманітнити уроки, зробити їх динамічними та доступними кожній дитині. Водночас, вони стимулюють розвиток цифрової компетентності – однієї з ключових у сучасному суспільстві.

Однак, процес формування ключових компетентностей у початковій школі не позбавлений викликів. Серед основних — потреба в оновленні методичної бази, нестача навчальних матеріалів, недостатня підготовка вчителів до використання нових технологій, а також труднощі у врахуванні індивідуальних особливостей кожної дитини в умовах великого класу. Але водночас саме ці виклики спонукають до пошуку нових рішень, сприяють впровадженню інноваційних підходів і постійному вдосконаленню освітнього процесу.

Отже, формування ключових компетентностей в учнів початкової школи — це не просто модна тенденція, а реальна потреба сучасної освіти. Цей процес вимагає системного підходу, оновлення змісту й форм навчання, підтримки з боку держави, професійного розвитку педагогів і, головне, розуміння того, що компетентності – з це те, що допоможе дитині не лише навчатися, а й успішно жити. Саме тому компетентнісний підхід варто розглядати не як окремий напрям, а як основу сучасної школи, яка готує не просто учня, а людину — активну, свідому, відповідальну.

Список використаних джерел:

1. Адзима Т. М. Формування ключових компетентностей молодших школярів на основі новітніх технологій в межах НПП «Інтелект України» URL: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-molodshih-shkolyariv-184597.html> (дата звернення: 12.03.25)

2. Беспалько О.С. Формування ключових компетентностей учнів початкових класів в умовах Нової української школи (НУШ). URL: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-uchniv-pochatkovih-klasiv-v-umovah-novo-ukra-nsko-shkoli-nush-377428.html> (дата звернення: 12.03.25)

3. Все про компетентнісно орієнтоване завдання: як його створити? URL: <https://osvitoria.media/experience/vse-pro-kompetentnisno-oriyentovane-zavdannya-yak-jogo-stvoryty/> (дата звернення 12.03.2025)

4. Дмитренко О. Вчитель НУШ – людина, яка надихає вчитися. 2020. URL: <https://osvita.ua/school/71971/> (дата звернення 12.03.2025)

5. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola/compressed.pdf> (дата звернення 12.03.2025).

Слободянюк А. Ю., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Науковий керівник: **Опанасенко Н. І.**, доцентка кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Пріоритетом Нової української школи є підготовка компетентної особистості, здатної знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Останнім часом все частіше висловлюється ідея про те, що учень повинен не взагалі здобувати освіту, а досягти певного рівня компетентності у способах життєдіяльності в людському суспільстві, щоб виправдати очікування суспільства про становлення нового працівника, який має потребу творчо вирішувати складні професійні завдання. Тому сьогодні важливо не стільки забезпечити здобувача освіти багажем знань, скільки сприяти забезпеченню його загальнокультурного, особистісного та пізнавального розвитку, створити умови для освоєння такого важливого вміння, як уміння вчитися, що є головним завданням нових освітніх стандартів, які покликані реалізувати розвиваючий потенціал загальної освіти.

Компетентнісний підхід, формування ключових компетентностей та наскрізних умінь здобувачів освіти є беззаперечною парадигмою сучасної системи освіти.

Компетентність розглядається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способі мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [1].

Інтеграція, як один із напрямків активних пошуків нових педагогічних рішень, з погляду психологів, відіграє роль ситуаційного чи пускового, спонукаючого стимулу, стає регулятором пізнавальної активності учнів. Метою інтегрованих уроків є розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, що відображені у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. Навчання на основі інтеграції сприяє підвищенню розумової активності учнів шляхом об'єднання частин у єдине ціле, формування цілісної картини світу. Реалізація інтегрованого підходу здатна пробудити у кожного учня потяг до знань, щоб він пізнав радість відкриттів через пошук, дослідження, самостійне прийняття рішень. Інтеграція змінює підходи не лише до організації освітнього процесу, але й до використання класичних засобів та методів формування та розвитку творчих самостійних здібностей молодших школярів під час уроків. Інтегровані уроки створюють атмосферу творчої єдності, допомагають дитині побачити багатство та різноманітність світу і водночас відчувати свою важливість, значимість на уроці. Інтегровані уроки у початкових класах відкривають для дитини світ як єдине ціле.

Учні молодшого шкільного віку сприймають світ цілісно, тому інтегровані уроки відповідають їхньому природному способу пізнання, сприяють розвитку критичного мислення, креативності, вміння працювати в команді та ключових загальних й предметних компетентностей.

Інтеграція у початковій освіті дозволяє перейти від локального, ізольованого розгляду різних явищ дійсності до їхнього взаємопов'язаного, комплексного вивчення. Інтеграція в навчанні у початковій школі буде результативною за умови використання різних способів інтеграції:

- інтегрованих курсів,

- інтегрованих підручників,
- інтегрованих завдань,
- інтегрованих уроків [2, с. 5].

Інтегровані уроки є ефективним засобом формування ключових компетентностей учнів початкових класів, оскільки дозволяють пов'язувати знання з різних сфер та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

Інтегровані уроки сприяють розвитку у здобувачів освіти молодшого шкільного віку ключових компетентностей:

- вільного володіння державною мовою завдяки можливостям інтеграції курсів української мови з літературним читанням, математикою, технологіями, мистецтвом, що сприяє розвитку мовлення, письма, читання, вміння висловлювати думки;

- здатності вільно спілкуватися рідною та іноземною мовами через інтеграцію курсів іноземної та рідної мови з мистецтвом та технологіями, що допомагає розвивати комунікативні навички та знайомити дітей з іншими культурами в цікавій формі;

- інтеграція математики з фізичним вихованням, мистецтвом, українською та іноземною мовами розвиває логічне мислення, вміння аналізувати й оцінювати інформацію, формує математичну компетентність здобувачів освіти;

- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій розвивають інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» з математикою, математики та технологій, мистецтва та технологій,

- використання креативних методів, STEM-підходу при інтеграції технологій та мистецтва, математики та української мови формує здатність до нестандартного мислення та пошуку рішень, інноваційності;

- активне впровадження навчальних мультимедійних ресурсів, інтерактивних завдань та цифрових інструментів сприяє розвитку навичок

роботи з інформацією, наприклад завдяки проведенню інтегрованих уроків математики та технологій, читання та технологій;

- інтеграція математики, мистецтва та курсу «Я досліджую світ» сприятиме розвитку підприємливості та фінансової грамотності учнів початкових класів завдяки здійсненню прорахунків, розподілу ресурсів тощо;

- ефективним засобом розвитку громадянських та соціальних компетентностей можуть бути інтегровані уроки «Я досліджую світ», літературного читання та української мови, де буде використано аналіз життєвих ситуацій, обговорення моральних норм з літературних творів;

- культурну компетентність розвивають інтегровані уроки іноземної мови, мистецтва та літературного читання завдяки ознайомленню з мистецтвом, народними традиціями, вивчення фольклору, виконання пісень рідною та іноземною мовами;

- на інтегрованих уроках технологій, мистецтва та курсу « Я досліджую світ» активно розвиватиметься екологічна компетентність та свідомість здобувачів освіти, наприклад, у процесі виготовлення виробів із вторинної сировини й обговоренню проблеми обмеженості ресурсів.

Таким чином, інтегровані уроки в початковій школі розширюють освітні горизонти учнів, сприяють комплексному сприйняттю знань, розвивають логічне, критичне та креативне мислення, мотивацію до навчання, допомагають застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях. Поєднання дисциплін дозволяє створити сприятливе навчальне середовище, у якому кожен учень відчуває себе активним учасником процесу сприяє розвитку комунікативних, громадянських, соціальних, підприємницьких, екологічних та інших компетентностей здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів./ укл. Л. П. Ходанич, Т. В. Палько. Ужгород. 2018. 84 с. URL: <https://znayshov.com/FR/18608/770.pdf> (дата звертання: 03.04.2025).

2. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів»: Матеріали інтернет-семінару / уклад. Л.Н. Добровольська, В.О. Чорновіл. Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. 183 с.

3. Державний стандарт початкової освіти: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.04.2025).

Смоленко Т. В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник: **Семеній Н. О.**, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри початкової освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 3 КЛАСУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ

Формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів початкової школи є пріоритетним напрямом сучасної освіти, оскільки саме в молодшому шкільному віці закладаються основи свідомого ставлення до власного здоров'я, формуються життєві навички, звички та цінності, що визначатимуть поведінку в майбутньому.

Особливого значення в цьому контексті набуває використання українських народних традицій як засобу формування здорового способу життя. Традиційна культура українців містить багатий арсенал знань і практик, які сприяють фізичному, психічному та соціальному благополуччю людини [1]. Включення цих елементів у навчальний процес початкової школи дозволяє не лише підвищити рівень здоров'язбережувальної компетентності школярів, а й сприяти

їхньому гармонійному розвитку, вихованню національної свідомості та формуванню відповідального ставлення до власного життя.

Здоров'язбережувальна компетентність учня початкової школи визначається як інтегративна якість, що включає когнітивний, мотиваційний, поведінковий та емоційний компоненти.

Вона передбачає наявність знань про здоров'я та способи його збереження, сформованість стійкої мотивації до ведення здорового способу життя, здатність ухвалювати свідомі рішення щодо власного здоров'я, а також практичні навички самозбереження [2]. Формування цієї компетентності в учнів початкових класів потребує застосування комплексного підходу, що охоплює навчальний процес, позакласну діяльність та родинне виховання.

Українські народні традиції відіграють важливу роль у формуванні здоров'язбережувальної компетентності, оскільки вони містять елементи фізичного виховання, природовідповідних практик, емоційно-ціннісного розвитку та соціального здоров'я [3]. Серед ключових компонентів народних традицій, що сприяють здоров'язбереженню, можна виділити: народні ігри, які розвивають фізичну активність і координацію; фольклор (казки, прислів'я, загадки), що формує позитивне мислення та мотивацію до ведення здорового способу життя; звичаї та обряди, які сприяють соціальній інтеграції та розвитку комунікативних навичок; народну медицину, що передає знання про натуральні засоби профілактики захворювань; сезонні обрядові свята, які гармонізують ритм життя дитини із природними циклами та зміцнюють психологічне здоров'я [4].

Пропонуємо активно використовувати традиційні українські рухливі ігри («Гуси-лебеді», «Огірочки», «Журавель» тощо), практикувати елементи народної медицини (ароматерапію з використанням лікарських рослин, методики загартовування за народними традиціями), знайомитися з традиційними обрядами, що сприяють збереженню здоров'я (наприклад, весняні та купальські обряди). Вони сприяють активному формуванню здоров'язбережувальної компетентності в учнів 3 класу [5; 6].

Формування здоров'язбережувальної компетентності через народні традиції забезпечується завдяки [7].

1. Народним святкам та обрядам. Святкування таких подій, як Різдво, Великдень, Івана Купала, сприяє усвідомленню важливості природного циклу, гармонії з навколишнім світом. Учні можуть дізнатися про ці традиції, що формують екологічну свідомість і цінність здорового харчування (споживання натуральних продуктів, приготування страв за народними рецептами).

2. Народним іграм та забавам. Активні ігри, такі як «Гуси-лебеді», «Котик і мишка», «Подояночка», сприяють фізичному розвитку дітей, покращенню координації, витривалості та зміцненню м'язів. Такі ігри також розвивають соціальні навички, вчать працювати в команді.

3. Гігієнічним та загартовувальним традиціям. З давніх часів українці використовували обливання холодною водою, трав'яні чаї для зміцнення імунітету. Впровадження цих елементів у шкільне життя (наприклад, ранкова гімнастика, споживання корисних напоїв) сприяє покращенню самопочуття дітей.

Впровадження зазначених традицій можна реалізовувати під час: проведення інтегрованих уроків з використанням народної мудрості (забавлянки, приказки про здоров'я, народні казки); організації позакласних заходів, присвячених українським традиціям, з активною участю учнів та їхніх батьків; використання народних методів загартовування та природного оздоровлення у шкільному середовищі.

Використання українських народних традицій у процесі формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи є ефективним підходом, що дозволяє не лише зміцнити здоров'я дітей, а й сприяє їхньому гармонійному розвитку, вихованню ціннісних орієнтацій та національної свідомості. Досвід української етнопедагогіки, поєднаний із сучасними педагогічними технологіями, відкриває широкі можливості для розвитку компетентісно зорієнтованого навчання та виховання здорового покоління.

Список використаних джерел:

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022, с. 314-327.

2. Андрющенко Т. К. Формування здоров'язберезувальної компетентності у дітей дошкільного віку: монографія. Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : Жовтий О. О., 2014. 383 с.

3. Бобренко І. В. Особливості здоров'язбереження дошкільників з інтелектуальними порушеннями в процесі фізичного виховання. Актуальні проблеми психологопедагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності: матеріали I Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 19 жовтня 2018 р.). Відповід. ред.: Т. М. Булгакова. К., 2018. С. 77–79.

4. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України. Основи здоров'я і фізична культура. 2018. № 11–12. С. 6–7.

5. Гладченко І. В. Технологія формування рухових та здоров'язберезувальних навичок у дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю. Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології: зб. наук. пр. Вип. 8. Тематичний збірник «Концепція дошкільної освіти дітей з розумовою відсталістю». За ред. Т. В. Сак. К., 2023. С. 100–107.

6. Горащук В.П. Організація навчально-виховного процесу з валеології в загальноосвітній середній школі: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. Луганськ: Альма-матер, 2015. 112 с.

7. Семеній Н. О., Петрук Т.О. *Використання сучасних ІКТ для розвитку соціальної і здоров'язберезувальної компетентностей учнів початкових класів.* Академічні візії, 2024. (37). С.1-8.

Сосновська А. О., здобувачка фахової передвищої освіти ОПП Початкова освіта Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківської гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий керівник: **Акімова О. М.**, доцентка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківської гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ДЕФІНІЦІЯ «КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД» У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Сьогодні ставить дитину в обставини, коли вирішуються серйозні життєві проблеми, в тому числі – проблеми адаптації до нових умов навчання. Коронавірус докорінно змінив систему навчання, інтегрувавши дві її основні форми: очне та дистанційне навчання. Війна в Україні поставила учнів в ситуацію, коли вони мають навчатися в нерівних умовах з певним психологічним і фізичним навантаженням. Отже, у сучасних реаліях вкрай важливо визначити індивідуальну освітній шлях дитини і надати можливість опанувати ключовими компетентностями з самого дитинства, що закладуть основи та дозволять їй плідно працювати і навчатися впродовж життя, адаптуватися до його реалій і взаємодіяти в суспільстві.

Процес виокремлення ключових компетентностей постійно триває і вимагає нових пошуків. Дослідженням проблем компетентнісної освіти протягом тривалого часу займалися і займаються вітчизняні науковці Н. Бібік, С. Бондар, О. Барановська, С. Гончаренко, І. Ермаков, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, та ін.

У більшості зарубіжних досліджень останніх років (С. Beelische, М. Linard, В. Rey, L. Turkal, М. Joras та ін.), поняття «компетентність» трактується як: «...готовність мобілізувати всі ресурси людини, необхідні для виконання завдання на високому рівні, адекватні конкретній ситуації». Поняття «ключові компетенції» лежать в основі більшості сучасних моделей, які представлені зарубіжними вченими [1].

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні доцільності побудови освітньої парадигми за Концепцією Нової української школи на основі

компетентнісного підходу в процесі засвоєння учнями молодших класів наукового знання, формування умінь, навичок, творчого мислення.

Термін «компетенція» в перекладі з латинської означає відповідність. Компетенція – готовність людини до мобілізації знань, умінь і зовнішніх ресурсів для ефективної діяльності в конкретній життєвій ситуації. Компетенція – це готовність діяти в ситуації невизначеності. Компетентнісний підхід не заперечує значення знань, але він акцентує увагу на готовності використовувати отримані знання [2, с. 112].

Мета компетентнісного підходу в початковій школі полягає у виробленні у молодшого школяра вміння ефективно застосовувати отримані знання на практиці як засіб, інструмент вирішення різноманітних життєвих завдань.

В Рамковій програмі оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя основними цілями визначено завдання[5]»...підтримувати зусилля на європейському, національному, регіональному та місцевому рівнях задля сприяння розвитку компетенцій для навчання протягом усього життя...».

Компетентності в цій програмі визначаються як «...комбінація знань, навичок та ставлень, де знання складається з фактів і цифр, концепцій, ідей та теорій, які вже встановлені та підтримують розуміння певної сфери або предмета...» [5]; навички визначаються як «...здатність та спроможність виконувати процеси та використовувати наявні знання для досягнення результатів...»[5]; ставлення описують «...диспозиції сприйняття і налаштованості щодо ідей, людини або ситуації й спонукають до відповідних реакцій або дій...» [5]. В програмі аналізуються також поняття «творчість» та «інноваційність», які мають стосунок до створення, перетворення, рефлексії, досягнення мети у новий спосіб, позитивне прийняття ризиків світу [5].

У працях О. Савченко акцентується на тому, що державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, ці ж підходи лежать в основі створення підручників для нової української школи. Вибір такого напрямку зумовлює акцент на результативній складовій засвоєння змісту початкової загальної освіти та визначає ключову компетентність як

«...спеціально структурований комплекс якостей особистості, що дає можливість ефективно брати участь у різних життєвих сферах діяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів...» [3].

Компетентнісний підхід до змісту початкового навчання має на увазі: постановку адекватних цілей і прогнозування конкретних, перевірку результатів; грамотний відбір навчального матеріалу (за певними джерелами, факторами, критеріями); побудова змісту за виділеними рівнями [4, с. 18].

Важливу роль відіграє вибір різних шляхів, методів, форм реалізації компетентнісного підходу в навчально-пізнавальній діяльності молодших школярів. Досягнення мети компетентнісного підходу в початковій школі забезпечується через використання активних форм і методів навчання. До них відносяться гра, проблемна ситуація, навчання через діяльність, групова і парна роботи та ін.

Компетентнісний підхід у початковій школі має на меті формування у дитини здатності ефективно використовувати свої знання на практиці. Це не лише сприяє успішному навчанню, а й допомагає дітям орієнтуватися у складних життєвих умовах, бути гнучкими, креативними, вміти навчатися протягом життя; вміти комунікувати та працювати в команді; здобувати, аналізувати й перетворювати різні потоки інформації. Використання активних методів і форм навчання, таких як ігрові ситуації, проєктна діяльність чи парна робота, забезпечує багатовимірний розвиток дитини. Таким чином, компетентнісний підхід стає основою для підготовки учня до життя в сучасному динамічному суспільстві, сповненому викликів і можливостей.

Список використаних джерел:

1. Барановська О. В. Компетентнісний підхід до шкільної освіти: історія, законодавче забезпечення, сучасні підходи. Реалізація технологій профільного навчання у закладах загальної середньої освіти: методичний посібник. Київ: Конві Прінт. 2021. С. 30-52.

2. Бібік Н.М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.

3. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8-9. С. 4-8.

4. Чеботарьова О., Блеч Г., Бобренко І., Гладченко І., М'якушко О., Трикоз О. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. С. 18.

5. Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01)) (дата звернення: 31.04.2024).

Стрілець А. М., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 14 Ніжинської міської ради Чернігівської області

Стрілець В. П., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОПШ Освітні, педагогічні науки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Дубровська Л. О.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ЗМІШАНОМУ НАВЧАННІ

Сучасний освітній процес зазнає суттєвих трансформацій під впливом цифрових технологій. Використання інноваційних підходів до навчання стає невід'ємною частиною педагогічної практики, особливо в умовах змішаного навчання, яке поєднує традиційні методи викладання з цифровими інструментами. Однією з ключових технологій, що впливають на розвиток освіти, є штучний інтелект (ШІ).

ШІ відкриває нові можливості для персоналізації навчального процесу, аналізу навчальних досягнень учнів та адаптації навчального матеріалу відповідно до їхніх потреб [1]. Його використання дозволяє автоматизувати рутинні завдання, надаючи вчителям більше часу для індивідуальної роботи з учнями. Зокрема, адаптивні платформи навчання, інтелектуальні системи оцінювання, віртуальні асистенти та гейміфіковані додатки суттєво змінюють підхід до організації навчального процесу в початковій школі [2].

Останніми роками дослідження штучного інтелекту в освіті активно розвиваються на світовому, європейському та українському рівнях. У світі значний внесок у розвиток цієї тематики зробили такі науковці, як Кеннет Фордайс (Kenneth Fordyce), який досліджує адаптивні навчальні системи [1], та Розалінд Пікард (Rosalind Picard), що займається емоційним ШІ в освітніх технологіях [2]. У Європі активно працюють дослідницькі центри, зокрема Інститут освітніх технологій в Іспанії (Institute for Educational Technology, Spain) [4] та Європейська асоціація досліджень у галузі навчальних технологій (EATEL) [5]. В Україні вивченням впливу ШІ на освіту займаються такі науковці, як В. Биков, Ю. Триус та С. Шишов, які аналізують перспективи цифрових технологій в навчальному процесі [3].

Проте впровадження ШІ у навчання супроводжується низкою викликів, серед яких технологічні обмеження, потреба в підготовці педагогів, етичні питання та захист персональних даних учнів. Тому важливо дослідити як можливості, так і загрози, що супроводжують інтеграцію ШІ у початкову освіту, а також окреслити перспективи його подальшого розвитку.

1. Можливості використання ШІ в початковій школі

• Персоналізація навчання:

- Адаптивні системи навчання, такі як DreamBox Learning або Smartick, аналізують успіхи учнів і автоматично підбирають для них відповідні завдання.
- Онлайн-платформи (наприклад, Knewton або Squirrel AI) використовують ШІ для створення персоналізованих планів навчання, що підлаштовуються під темп засвоєння матеріалу кожного учня.

- **Адаптивні навчальні платформи:**

- Classcraft — інтерактивна платформа, яка використовує алгоритми ШІ для налаштування навчального процесу у форматі гри, заохочуючи учнів до активної участі.

- Duolingo застосовує ШІ для визначення рівня володіння мовою і пропонує вправи, що найбільше відповідають потребам користувача.

- **Розвиток мовлення та грамотності:**

- Google Read Along (Bolo) — мобільний додаток, що використовує розпізнавання голосу та аналіз вимови для навчання читанню молодших школярів.

- Grammarly for Education допомагає учням формувати правильну письмову мову, виправляючи помилки і пропонуючи варіанти покращення тексту.

- **Гейміфікація навчального процесу:**

- Minecraft: Education Edition дозволяє використовувати алгоритми ШІ для створення інтерактивних освітніх сценаріїв та розв'язування логічних задач у віртуальному середовищі.

- Kahoot! — інтерактивний сервіс для створення вікторин, що адаптує складність питань відповідно до рівня знань учнів.

2. Виклики впровадження ШІ в освітній процес

- **Технологічні бар'єри:**

- Відсутність належного технічного забезпечення та доступу до високошвидкісного інтернету в деяких школах.

- Висока вартість ліцензованого програмного забезпечення та оновлення апаратного забезпечення.

- **Підготовка педагогів:**

- Недостатня кількість навчальних програм для вчителів щодо використання ШІ в навчальному процесі.

- Потреба в розробці методичних рекомендацій для ефективного впровадження ШІ.

- **Етичні аспекти та безпека даних:**

- Захист персональних даних учнів від витоку інформації та зловживань.
- Ризик упередженості алгоритмів ШІ, що може впливати на рівень доступу учнів до навчальних матеріалів.

- **Психологічний аспект:**

- Можливий негативний вплив надмірного використання цифрових технологій на соціальні навички дітей.
- Збереження балансу між живим спілкуванням і цифровими методами навчання.

3. Перспективи розвитку ШІ в початковій освіті

- **Розширення інтерактивного навчального контенту:**

- Створення інтелектуальних віртуальних помічників, які можуть відповідати на запитання учнів у режимі реального часу.
- Використання технологій доповненої та віртуальної реальності для покращення залученості учнів до навчального процесу.

- **Вдосконалення аналітичних систем:**

- Розробка алгоритмів для автоматичного моніторингу успішності учнів і надання рекомендацій щодо корекції навчальної траєкторії.
- Виявлення потенційних труднощів у навчанні за допомогою ШІ для своєчасної корекції навчального процесу.

- **Підвищення доступності освіти:**

- Інтеграція голосових асистентів і адаптивних технологій для підтримки дітей з особливими освітніми потребами.
- Використання перекладачів на основі ШІ для полегшення навчання дітей, які не є носіями мови навчання.

- **Співпраця між науковими установами та ІТ-компаніями:**

- Спільні дослідження і впровадження інноваційних освітніх рішень.
- Адаптація кращих світових практик до освітньої системи початкової школи.

Штучний інтелект є потужним інструментом для покращення освітнього процесу в початковій школі, особливо в умовах змішаного навчання. Проте його

впровадження вимагає ретельного аналізу, підготовки педагогів та дотримання етичних норм. Подальші дослідження та розвиток освітніх технологій сприятимуть створенню ефективного та інклюзивного навчального середовища, яке відповідатиме потребам сучасних учнів.

Список використаних джерел:

1. Fordyce, K. Adaptive Learning Systems in Education. *Educational Technology Journal*. 2021. №45(3). С. 123-135.
2. Picard, R. Affective Computing in Learning Environments. *International Journal of AI in Education*. 2020. №38(2). С. 98-112.
3. Биков В. Ю. Цифрові технології в освіті: виклики та можливості. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. №14(3). С. 67-81.
4. Європейська асоціація досліджень у галузі навчальних технологій (EATEL). URL: <https://www.eatel.eu> (дата звернення: 18.02.2025).
5. Інститут освітніх технологій Іспанії. URL: <https://iet-spain.org> (дата звернення: 18.02.2025).

Струшко К. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка

Науковий керівник **Шанскова Т. І.**, докторка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ЯДС 3-4 КЛАСИ

В сучасній початковій освіті формування критичного мислення учнів є одним з ключових завдань. Інтегрований курс «Я досліджую світ» (ЯДС) надає широкі можливості для застосування різноманітних методів, які сприяють

розвитку цієї здатності. Метод «Асоціативний кущ» є одним з ефективних інструментів, який допомагає учням розвивати вміння аналізувати, класифікувати та встановлювати логічні зв'язки між поняттями [1].

Метод «Асоціативний кущ» (кластер) – це графічна організація матеріалу, що показує смислові поля певного поняття. Техніка передбачає запис центрального слова або поняття, навколо якого наносяться слова чи словосполучення, які учні пов'язують з даною темою. Метод активізує раніше набуті знання та встановлює зв'язки між ними, що є підґрунтям для формування критичного мислення [2].

У контексті формування критичного мислення застосування «Асоціативного куща» на уроках ЯДС дозволяє досягти декількох освітніх цілей. По-перше, учні вчаться виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами. По-друге, розвивається здатність відокремлювати факти від припущень, що є фундаментальною навичкою критичного мислення [3].

Для ефективного використання методу «Асоціативний кущ» на уроках ЯДС рекомендується дотримуватися певного алгоритму. Спочатку вчитель визначає центральне поняття чи проблему, яку необхідно дослідити. Потім учням пропонується висловити всі асоціації, які виникають у зв'язку з цим поняттям.

Розглянемо приклад застосування цього методу на уроці ЯДС в 3 класі при вивченні теми «Вода в природі». Центральним поняттям буде «вода». Учні називають асоціації: річка, море, дощ, пиття, життя, забруднення, збереження. Далі відбувається групування цих асоціацій: природні водойми (річка, море), атмосферна вода (дощ), значення води (пиття, життя), проблеми води (забруднення, збереження). Після цього встановлюються зв'язки між групами, наприклад, як забруднення впливає на природні водойми та питну воду, чому важливо зберігати воду чистою для життя [4].

Метод «Асоціативний кущ» може бути використаний на різних етапах уроку ЯДС. На початку уроку він допомагає актуалізувати знання учнів, з'ясувати їхні уявлення про тему. В основній частині уроку метод сприяє

глибшому розумінню матеріалу, встановленню зв'язків між новими та вже відомими поняттями. На етапі узагальнення «Асоціативний кущ» дозволяє систематизувати вивчений матеріал, закріпити знання.

Формування критичного мислення за допомогою методу «Асоціативний кущ» відбувається через розвиток таких умінь: аналізувати інформацію, порівнювати різні точки зору, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формулювати обґрунтовані висновки, оцінювати достовірність інформації [5]. На уроках ЯДС в 4 класі можна використати більш складні варіанти цього методу. Наприклад, при вивченні теми «Екосистеми» центральне поняття можна розширити до проблемного питання: «Як людина впливає на екосистеми?». Учні створюють асоціативний кущ, де відображають різні види впливу (позитивні та негативні), їх наслідки для екосистем та можливі шляхи вирішення проблем. Такий підхід розвиває вміння аналізувати проблеми з різних боків, що є складовою критичного мислення.

Метод «Асоціативний кущ» може бути інтегрований з іншими методами та прийомами навчання. Наприклад, після створення куща асоціацій учні можуть працювати в групах над дослідженням окремих аспектів теми, а потім представляти результати своєї роботи класу.

Даний метод особливо ефективний при вивченні природничої складової курсу ЯДС. Наприклад, при вивченні теми «Рослини» учні можуть створити асоціативний кущ, де центральним поняттям буде «фотосинтез». Асоціації можуть включати необхідні умови (світло, вода, вуглекислий газ), продукти (кисень, глюкоза), значення для життя на Землі. Таке структурування інформації допомагає учням краще зрозуміти складні природні процеси [2].

Використання цього методу має свої переваги та виклики. До переваг можна віднести: активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток їхнього мовлення, формування вмінь структурувати інформацію, сприяння колективній взаємодії. Викликами можуть бути: складність утримання уваги всього класу протягом обговорення, потреба в додатковому часі для систематизації асоціацій, необхідність врахування різного рівня підготовки учнів [4].

Метод «Асоціативний куш» може бути адаптований для учнів з різними навчальними потребами. Для учнів, які краще сприймають візуальну інформацію, можна використовувати кольорове кодування різних груп асоціацій або доповнювати слова малюнками. Для учнів з труднощами у навчанні можна спрощувати структуру куша, зосереджуючись на найбільш очевидних зв'язках між поняттями.

Оцінювання ефективності використання методу «Асоціативний куш» для формування критичного мислення може бути здійснене через спостереження за роботою учнів під час уроку, аналіз їхніх відповідей та аргументів, оцінювання створених ними схем чи малюнків. Також можна використовувати спеціальні завдання, які перевіряють розвиток критичного мислення: порівняння різних точок зору, знаходження помилок у тексті, вирішення проблемних ситуацій [1].

Отже, можна сказати, що метод «Асоціативний куш» є дієвим інструментом для формування критичного мислення учнів 3-4 класів на уроках ЯДС. Він допомагає розвивати вміння аналізувати, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки. Цей метод відповідає психологічним особливостям дітей молодшого шкільного віку, які мислять образно та асоціативно.

Список використаних джерел:

1. Пометун О. І., Сущенко І. М. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів. К.: Ліра-К, 2016. 144 с.
2. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати. Харків: Основа, 2007. 190 с.
3. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. Освітні технології: навчально-методичний посібник. К.: А.С.К., 2002. 255 с.
4. Терно С. О. Критичне мислення - сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя: Просвіта, 2009. 268 с.
5. Голодюк Л. С. Організація навчально-пізнавальної діяльності учнів основної школи у навчанні математики з використанням ІКТ. Кропивницький: ФО-П Александрова М. В., 2017. 404 с.

Тачаєва Е. І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП
Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Т. В.**, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

АДАПТАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Інклюзивна освіта є одним із пріоритетних напрямів сучасної педагогіки, що забезпечує рівні можливості для навчання всіх дітей незалежно від їхніх фізичних чи психічних особливостей. Діти з порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату, аутистичного спектра та іншими особливими освітніми потребами (ООП) потребують спеціальних підходів до організації навчального процесу. Дидактичні ігри, як ефективний засіб розвитку когнітивних здібностей, соціалізації та мотивації до навчання, відіграють важливу роль у навчанні таких дітей. Однак їх адаптація до потреб дітей з ООП потребує розробки спеціальних педагогічних умов, які враховують індивідуальні особливості учнів. Дослідження цієї теми є актуальним, оскільки сприяє підвищенню якості інклюзивного навчання, забезпеченню доступності освітнього простору та інтеграції дітей з особливими потребами в соціум.

Мета - визначити та обґрунтувати педагогічні умови адаптації дидактичних ігор для дітей з порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату, аутистичного спектра та іншими особливими освітніми потребами з метою підвищення ефективності навчального процесу в інклюзивному середовищі.

Проблемою адаптації дидактичних ігор для дітей з особливими освітніми потребами займалися такі науковці: Тетяна Олександрівна Докучина, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. У своїй статті «Індивідуальний підхід до проведення дидактичних ігор з дітьми з особливими освітніми потребами» вона досліджує використання дидактичних ігор як методу стимулювання дітей з ООП в умовах інклюзивного

навчання, акцентуючи на важливості індивідуального підходу [1]. Тетяна Сергіївна Калініна та Анастасія Володимирівна Яцинік у спільній статті «Особливості використання дидактичних ігор у формуванні мовленнєвої компетентності дошкільників з особливими освітніми потребами» аналізують організацію корекційної допомоги дітям із порушенням мовленнєвого розвитку, підкреслюючи необхідність використання ігрових методів з урахуванням провідної діяльності дитини [2]. Діана Олександрівна Порхун у дипломній роботі «Педагогічні умови використання дидактичних ігор у сенсорному розвитку дітей раннього віку» досліджує педагогічні умови сенсорного розвитку дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти через дидактичні ігри.

Адаптація дидактичних ігор для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) – це процес модифікації ігрових методик, матеріалів і умов, що забезпечує доступність та ефективність навчання з урахуванням індивідуальних можливостей дитини. Основна мета адаптації – створення інклюзивного освітнього середовища, у якому кожна дитина може брати активну участь у навчанні, розвивати свої когнітивні, соціальні та комунікативні навички [1].

Адаптація має відбуватись на основі таких принципів:

- індивідуалізація, урахування індивідуальних потреб, рівня розвитку та можливостей кожної дитини;
- доступність, використання спеціальних засобів, які роблять ігрову діяльність доступною для всіх.
- мультисенсорність, залучення різних каналів сприйняття: зорового, слухового, тактильного.
- гнучкість, можливість адаптації правил, матеріалів та способів комунікації під конкретну групу дітей.
- поступовість, поступове ускладнення завдань відповідно до індивідуального прогресу дитини [1].

Науковці виділяють такі методи адаптації дидактичних ігор:

- зміна форми подачі інформації: *текст* → *зображення* → *звук*.
- спрощення правил та інструкцій: короткі, чіткі етапи.

- використання допоміжних технологій: інтерактивні дошки, мобільні додатки, спеціальні ігрові комплекти.

- модифікація середовища: забезпечення фізичної доступності та комфорту [2, с. 117].

Ми впевнені, що адаптація дидактичних ігор для дітей з особливими освітніми потребами сприяє їхньому всебічному розвитку, соціалізації та залученню до навчального процесу, а правильно адаптовані ігри не тільки компенсують певні функціональні обмеження, а й відкривають нові можливості для навчання, спілкування та інтеграції в суспільство.

Можемо виділити такі педагогічні умови адаптації дидактичних ігор для дітей з особливими освітніми потребами:

- індивідуалізація дидактичних ігор відповідно до потреб дитини: розробка або модифікація ігор з урахуванням індивідуальних можливостей і потреб дітей з ООП, врахування рівня розвитку когнітивних функцій, сенсорних можливостей, емоційного стану та психофізичних особливостей кожної дитини., диференціація завдань за рівнем складності, часу виконання та форми подачі інформації.

- використання спеціальних методів і засобів навчання: адаптація ігрових матеріалів: використання тактильних карток, великих шрифтів, аудіоінструкцій, відеосупроводу з субтитрами, 3d-моделей, застосування альтернативних способів комунікації (жестова мова, піктограми, візуальні підказки, комунікатори), використання корекційних технологій: сенсорної інтеграції, вправ на розвиток дрібної моторики, когнітивної реабілітації.

- створення доступного ігрового середовища: організація фізично безпечного простору з урахуванням потреб дітей з обмеженнями рухової активності, забезпечення просторової, звукової та візуальної доступності (пандуси, контрастні маркери, спеціальні меблі, пристосовані матеріали), наявність зон для релаксації та емоційного розвантаження.

- співпраця між педагогами, асистентами та фахівцями: залучення команди фахівців (дефектологів, логопедів, психологів, реабілітологів) до процесу

адаптації ігор, взаємодія асистента вчителя з основним педагогом для забезпечення супроводу під час гри, регулярне обговорення індивідуальних досягнень дитини та коригування ігрових завдань.

- формування інклюзивної культури серед учасників освітнього процесу: створення толерантного середовища, де приймається різноманітність та індивідуальні можливості кожної дитини, проведення спільних ігор з однолітками для розвитку соціальних і комунікативних навичок, навчання дітей без ООП правилам взаємодії та підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

- психолого-педагогічний супровід і моніторинг прогресу: систематичне спостереження за участю дітей у дидактичних іграх, аналіз результатів та внесення змін у методику, врахування емоційного стану дитини під час гри, забезпечення психологічного комфорту та підтримки, використання індивідуальних карт розвитку для фіксації досягнень та подальшого планування адаптаційних заходів [2, 3].

На наш погляд, такі педагогічні умови забезпечують доступність, ефективність та індивідуальний підхід до використання дидактичних ігор у роботі з дітьми з різними особливостями освітніх потреб.

Отже, педагогічна адаптація дидактичних ігор є важливим компонентом інклюзивної освіти, що сприяє розвитку когнітивних, комунікативних і соціальних навичок дітей з ООП. Для успішного використання дидактичних ігор необхідно створювати сприятливі педагогічні умови. Дидактичні ігри, адаптовані до особливих потреб, мають позитивний вплив на мотивацію до навчання, розвиток емоційно-вольової сфери, покращення комунікативних навичок та інтеграцію дітей з ООП у навчальний колектив. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку методичних рекомендацій щодо адаптації конкретних видів дидактичних ігор для різних категорій дітей з особливими освітніми потребами, а також на підвищення професійної компетентності педагогів в умовах інклюзивної освіти.

Список використаних джерел:

1. Докучина Т.О. Індивідуальний підхід до проведення дидактичних ігор з дітьми з особливими освітніми потребами. Актуальні питання корекційної освіти (*педагогічні науки*.) Випуск № 9. 2017. URL: https://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/dokuchina-to-individualnij-pidhid-do-provedennja-didaktichnih-igor.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.03.2025).
2. Калініна Т.С., Яцинік А.В. Особливості використання дидактичних ігор у формуванні мовленнєвої компетентності дошкільників з особливими освітніми потребами. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2023. № 1 (355), лютий. С. 115-121.
3. Філоненко О.С., Гордієнко Т.В. Урахування індивідуальних особливостей учнів з особливими освітніми потребами в освітньому процесі початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.. Запоріжжя : КПУ, 2021. Вип 77. Т. 2. С. 54-58.*

Ткаченко Н. П., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

Науковий керівник: **Фатянова Т. О.**, асистентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах реалізації концепції Нової української школи особливої уваги набуває необхідність постійного оновлення дидактичних і методичних ресурсів, а також впровадження інноваційних підходів до організації освітнього процесу в початковій школі. Це зумовлює актуальність пошуку таких форм і методів навчання, які стимулюють активну, самостійну та продуктивну пізнавальну діяльність учнів. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є застосування ігрових технологій, що забезпечують засвоєння різноманітних

способів діяльності та сприяють підвищенню якості організації освітнього процесу в початкових класах.

Питання застосування ігрових технологій навчання розглядалося у працях Д. Хаймс, Л. Бахман, Б. Рунде, У. Каннінг, В. Сейд та інших. Науковці П. Дячук, Л. Перфільєва, О. Ломака, М. Марко розглядали ігрові технології як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів. Т. Полонська аналізувала можливості ігрової діяльності для формування компетентностей під час уроків іноземної мови. Дослідження цих вчених підтверджують важливість інтеграції ігрових методик в освітній процес для забезпечення комплексного розвитку учнів, формування їхніх соціальних, пізнавальних та емоційних компетентностей.

На думку М. Марко, ігрова діяльність має розглядатися як самостійна педагогічна цінність, що створює сприятливі умови для виявлення та розвитку знань, умінь, здібностей і інтересів кожної дитини. Гнучкість змістового наповнення дидактичних ігор дозволяє педагогові регулювати їхню складність відповідно до рівня навчальних досягнень учнів, формуючи для них зону найближчого розвитку [2].

Особливої уваги потребує поєднання гри та навчання у перші роки шкільного життя (1–2 класи). Як зазначає Т. Полонська, саме в цей період відбувається плавний перехід провідної діяльності дитини від ігрової до навчальної. Збереження спадковості з дошкільним віком є важливим чинником для забезпечення ефективного навчання та розвитку молодших школярів [3].

Науковці підкреслюють значущість ігрових технологій у створенні сприятливого соціального середовища в класі. Такі технології сприяють встановленню партнерських взаємин, розвитку дружби та позитивної атмосфери в учнівському колективі. Зокрема М. Марко стверджує, що відчуття свободи, взаємна підтримка й готовність прийти на допомогу однокласнику зміцнюють взаєморозуміння між учасниками гри. Окрім цього, навчально-ігровий підхід дозволяє зменшити домінування вчителя, забезпечуючи рівність усіх учасників

освітнього процесу, що, у свою чергу, сприяє накопиченню різноманітного соціального досвіду, зокрема у взаємодії дітей із дорослими [2].

Як зазначають П. Дячук, Л. Перфільєва та О. Ломака, гра відкриває дитині можливість вийти за межі буденності, сприяє подоланню внутрішніх бар'єрів, страхів і невпевненості у собі. Завдяки ігровій діяльності дитина може проявити свій потенціал, водночас набуваючи важливих соціальних навичок – співпрацювати, дружити, розуміти та підтримувати інших [1]. Ігрові технології навчання передбачають використання різноманітних ігор та ігрових методів в освітньому процесі. Це можуть бути дидактичні, рольові ігри, віртуальні екскурсії, інтерактивні вправи тощо. Вони дозволяють учням активно залучатися до навчання, отримувати досвід розв'язання різноманітних задач у вигляді гри, що значно підвищує мотивацію.

Сучасна школа має на меті виховати компетентну особистість, здатну ефективно діяти у навчальних, життєвих і майбутніх професійних ситуаціях. На сьогодні актуальним завданням є впровадження компетентнісного підходу в освітній процес, що орієнтується на розвиток у школярів здатності застосовувати знання, вміння та власний досвід у різних сферах діяльності. Проаналізувавши роботи науковців, ми встановили, що важливою складовою цього підходу є використання ігрових технологій, які, завдяки своїй гнучкості та інтерактивності, створюють умови для розвитку ключових компетентностей здобувачів початкової освіти, таких як:

- комунікативна компетентність – розвиток умінь спілкуватися, слухати та взаємодіяти з іншими учасниками процесу;
- критичне мислення – здатність аналізувати ситуації, знаходити та приймати обґрунтовані рішення;
- соціальна компетентність – розвиток навичок співпраці, емпатії, розуміння різних поглядів;
- емоційна компетентність – здатність розуміти та керувати своїми емоціями, а також взаємодіяти з іншими на емоційному рівні;

– пізнавальна компетентність – здатність до самостійного навчання, знаходження нових знань і застосування їх у різних ситуаціях [2; 3].

Головною перевагою ігрових технологій є можливість використання на різних етапах уроку. Наприклад, на етапі введення нового матеріалу можна застосувати ігри для мотивації учнів, у процесі закріплення знань – для повторення та систематизації, а під час перевірки результатів – для оцінювання здобутих знань у цікавій формі. Уроки інтегрованих курсів, таких як «Я досліджую світ», можуть бути ефективно доповнені віртуальними екскурсіями, ігровими задачами та конкурсами, що дозволяють учням не лише здобувати знання, але й розвивати критичне мислення, творчий підхід до розв’язання задач, співпрацювати з однокласниками [4].

Отже, слід зауважити, що ігрові технології навчання є ефективним інструментом у формуванні ключових компетентностей молодших школярів, оскільки сприяють активізації пізнавальної діяльності та розвитку соціальних, комунікативних і критичних навичок. Використання ігор у процесі навчання не лише підвищує рівень засвоєння матеріалу, але й формує необхідні компетентності для успішної діяльності учнів у навчальних та життєвих ситуаціях. Інтеграція ігрових технологій в освітній процес є важливим кроком для реалізації компетентнісного підходу в освіті, який орієнтує учнів на практичне застосування знань, розвиток критичного мислення та формування соціальних навичок для успішної адаптації в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Дячук П., Перфільєва Л., Ломака О. Педагогічний потенціал ігрової технології навчання в контексті формування ключових компетентностей школярів 6-7 літнього віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. № 4. С. 145–152.

2. Марко М. М. Навчально-ігрові технології як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів. *Освіта Закарпаття*. 2024. №32. С. 101–108.

3. Полонська Т. К. Ігрова діяльність як засіб формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти на уроках іноземної мови. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. № 21. С. 334–346.

4. Фатьянова Т.О. Гейміфікація в навчанні: ігрові технології у викладанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 11 (29). С. 1691–1701.

Товстопят М. В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

Науковий керівник: **Фатьянова Т. О.**, асистентка кафедри початкової
освіти Бердянського державного педагогічного університету

ІНТЕГРАЦІЯ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В РАМКАХ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У сучасних умовах реформування освіти та впровадження концепції Нової української школи особливої уваги набуває пошук ефективних методів і засобів навчання, які забезпечують розвиток ключових компетентностей молодших школярів. Одним із таких інноваційних інструментів є LEGO-конструювання, яке інтегрують в освітній процес початкової школи, зокрема під час вивчення курсу «Я досліджую світ».

Актуальність дослідження зумовлена потребою створення умов для активної діяльності учнів, розвитку їхньої пізнавальної та дослідницької активності, формування інженерного мислення та здатності застосовувати отримані знання на практиці. Інтеграція LEGO-технологій у процес навчання відповідає запитам сучасного суспільства на формування творчої, самостійної й компетентної особистості, здатної ефективно діяти у швидкозмінному світі.

Проблема впровадження та ефективного використання LEGO-технологій в освітньому процесі привертає увагу багатьох науковців і педагогів. LEGO-конструювання розглядається як потужний засіб інтелектуального розвитку учнів, що забезпечує інтеграцію різних видів діяльності. На важливість

конструювання з LEGO-елементів як інструменту розвитку мислення вказують у своїх працях Н. Сірант, Н. Шалда, А. Давідчик, Л. Парамонова, М. Поддяков. Впровадження LEGO-технологій в освітньому процесі початкової школи розглядалися у роботах Н. Бібік, Ю. Демченко, А. Євсюкової, Т. Мукія, І. Палазової та інших. Особливу увагу методичному забезпеченню та практичним аспектам застосування LEGO в освітньому процесі приділено у дослідженнях О. Рома.

LEGO-конструювання є ефективним інструментом розвитку просторового мислення молодших школярів, адже передбачає активну роботу з об'ємними деталями – їх збирання, розбирання та трансформацію. Під час створення конструкцій діти вчаться планувати свої дії, співвідносити елементи між собою, враховувати їхню форму, розташування та функціональне призначення.

На думку Л. Колток та Н. Іваник, використання LEGO-конструктора є результативним методом реалізації STEM-освіти. Вони вважають, що впровадження міжнародної програми «Шість цеглинок» демонструє тісний зв'язок між STEM-компонентом та принципами Нової української школи. LEGO може стати корисним ресурсом на будь-якому уроці, залежно від творчого підходу педагога та самих учнів [2]. Наприклад, під час вивчення теми «Природні явища» LEGO-цеглинки можна використовувати для моделювання різних видів хмар або створення макета водного колообігу. Учні за допомогою конструктора будують модель дощу, де різнокольорові цеглинки позначають етапи процесу – випаровування, конденсацію та випадання опадів. Такий підхід допомагає не лише краще зрозуміти природне явище, а й розвиває просторове мислення, вміння працювати в групі та навички дослідницької діяльності.

Використання LEGO-технологій у навчанні вирізняється значним потенціалом завдяки багатофункціональності, технічній різноманітності та естетичній привабливості. Конструктори можуть застосовуватись у різних формах ігрової чи навчальної діяльності, стимулюючи творче мислення учнів і допомагаючи втілювати у життя найсміливіші ідеї. Різноманітні набори LEGO стають підґрунтям для розвитку уяви, креативності та творчості [5].

О. Рома виділяє кілька ключових характеристик для завдань із використанням «шести цеглинок»:

- кожне завдання сприяє одночасному розвитку кількох компетентностей – наприклад, розпочинається з математичного компонента, а завершується розвитком мовлення;
- вправи легко адаптуються відповідно до індивідуальних особливостей дитини – змінюється кількість деталей або час виконання;
- виконання завдань передбачає повторення, що дозволяє учням вдосконалювати свої навички та зміцнювати впевненість у власних силах;
- можливість відкритого завершення дає учням свободу у виборі рішення та стимулює аргументацію власної думки;
- завдання на основі шести цеглинок мають універсальний характер і можуть інтегруватися у будь-яку освітню діяльність, забезпечуючи міждисциплінарний підхід [3].

LEGO-конструювання сприяє розвитку просторового мислення, творчих здібностей, навичок командної роботи, критичного мислення та вміння знаходити нестандартні рішення. Застосування конструктивних завдань у межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дозволяє не лише урізноманітнити освітній процес, а й забезпечити практико-орієнтоване засвоєння знань, що є важливим складником компетентнісного підходу [1]. Особливість цього курсу полягає в його міждисциплінарності та орієнтації на формування в учнів цілісної картини світу через дослідження природних, соціальних, культурних, історичних та технічних явищ. Інтеграція LEGO-конструювання у процес навчання відкриває широкі можливості для моделювання різноманітних ситуацій, експериментів і проєктів, які сприяють розвитку дослідницьких навичок учнів.

Наприклад, під час вивчення тем про екосистеми учні можуть створювати моделі тварин, рослин з LEGO-цеглинок, що допомагає краще зрозуміти взаємозв'язки у природі. Досліджуючи тему «Безпека в житті людини», діти можуть моделювати небезпечні ситуації та разом шукати шляхи їх розв'язання,

тренуючи навички критичного мислення та прийняття рішень. Такі види діяльності стимулюють інтерес до навчання, формують у молодших школярів важливі життєві компетентності та дозволяють кожній дитині відчути себе активним учасником освітнього процесу. LEGO-конструювання сприяє розвитку ініціативності, відповідальності за командний результат і навчає застосовувати отримані знання на практиці, що повністю відповідає завданням Нової української школи та курсу «Я досліджую світ».

Отже, інтеграція LEGO-конструювання в освітній процес початкової школи, зокрема під час вивчення курсу «Я досліджую світ», є ефективним інструментом формування ключових компетентностей молодших школярів. Застосування LEGO-технологій сприяє розвитку просторового та критичного мислення, креативності, комунікативних і дослідницьких навичок, формує вміння працювати в команді та приймати рішення. LEGO-конструювання органічно поєднується з концепцією Нової української школи, забезпечуючи діяльнісний, інтегрований і практико-орієнтований підхід до навчання. Використання конструктора дозволяє учням не лише закріплювати знання з різних галузей, а й застосовувати їх на практиці під час моделювання реальних життєвих ситуацій. Це сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу та формуванню в учнів цілісної картини світу. Таким чином, використання LEGO-конструювання у курсі «Я досліджую світ» не лише урізноманітнює освітній процес, а й забезпечує формування активної, компетентної, творчої особистості, готової до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Алатон, 2019. 128 с.
2. Колток Л., Іваник Н. Упровадження STEM-освіти в освітній процес Нової української школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 3, № 27. С. 133–136.

3. Рома О.Ю. Шість цеглинок в освітньому просторі школи : метод. посіб. The LEGO Foundation, 2018. 32 с.

4. Сірант Н. П. Впровадження методики LEGO в освітній процес Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 1, № 71. С. 172–175.

5. Шалда Н. Інтеграція LEGO-конструювання в освітній процес. *Палітра педагога*. 2018. № 6. С. 7–10.

Токар І. С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Бобро А. А.**, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

На сьогодні, розвиток «Soft skills» у початковій школі є надзвичайно важливим, адже саме в цьому віці закладаються основи емоційного інтелекту, вміння спілкуватися, співпрацювати та розв'язувати конфлікти. М'які навички, такі як креативність, емпатія, саморегуляція, вміння слухати та працювати в команді, допомагають дітям не лише краще взаємодіяти з однолітками та вчителями, а й формують позитивне ставлення до навчання. Вони сприяють створенню доброзичливої атмосфери в класі, де кожна дитина відчуває себе почутою й підтриманою.

Креативне мислення дитини створює сприятливі умови для її успішної адаптації в соціальному середовищі, адже саме творчість і оригінальність лежать в основі її діяльності, спрямованої на задоволення соціальних потреб. У процесі засвоєння життєвого досвіду дитина поступово пізнає навколишній світ, робить власні відкриття та формує особистий простір, у якому почувається безпечно.

Дж. Гілфорд зазначав, що креативність як природний творчий потенціал людини визначена генетично і залежить від розвитку інтелекту. Відповідно до

його концепції – розвинений інтелект прямопропорційно пов'язаний з розвитком креативності. Дослідник визначив взаємопов'язані та взаємообумовлені чинники розвитку креативності:

Продуктивність – здатність виробляти велику кількість ідей за короткий проміжок часу.

Гнучкість – здатність інтегрувати знання з різних сфер, галузей і власного досвіду.

Оригінальність – здатність виробляти незвичайні, нові ідеї щодо вирішення завдання.

Перетворення – здатність удосконалювати об'єкт, додаючи певні деталі [1].

Ми погоджуємось з позицією Дж. Гілфорда щодо природи та структурних компонентів креативності. Його концепція, на нашу думку, є надзвичайно актуальною й обґрунтованою, адже підкреслює тісний взаємозв'язок між розвитком інтелекту та творчим потенціалом особистості. Дійсно, креативність не виникає ізольовано, тобто вона ґрунтується на здатності людини мислити гнучко, бачити проблему під новим кутом і швидко генерувати нестандартні ідеї.

Важливим завданням початкової ланки освіти є своєчасне виявлення здібностей кожної дитини, її можливостей, у тому числі й креативності. На поведінковому рівні вона проявляється показниками: значно краще, ніж у однолітків, розвинене мовлення і мислення; інтерес до музики, образотворчого мистецтва, читання, рахування у ранньому віці; цікавість та спрага до знань; бажання досліджувати навколишній світ [2].

У молодшому шкільному віці розвиток креативності тісно пов'язаний з пізнавальними особливостями дитини, які притаманні саме цьому періоду її життя. Діти цього віку мислять переважно наочно-дієво, тобто сприймають світ через конкретні образи та дії. Також у них активно формуються розумові операції: вміння узагальнювати, систематизувати, конкретизувати й абстрагувати отриману інформацію. Особливу роль відіграє предметність мислення діти часто самостійно інтерпретують явища або події та навіть

перебудовують уявлення про них у власному стилі. Це, на нашу думку, і є одна з основ для подальшого розвитку творчого мислення.

Цілеспрямованість інтелектуальної діяльності також відіграє важливу роль: коли дитина зацікавлена у виконанні певного завдання, вона залучає всі свої ресурси увагу, уяву, пам'ять і мислення. Усе це дуже активно розвивається саме через навчання. Школа, як основне середовище навчальної діяльності, надає дитині змогу збагачувати свій досвід, розширювати знання, експериментувати та виявляти ініціативу. Через це зростає рівень самостійності учнів, формується критичне й нестандартне мислення, що, безумовно, сприяє розвитку креативності. Ми переконані, що завдання вчителя створити такі умови, щоб кожна дитина могла проявити свій творчий потенціал і не боялася робити щось по-іншому.

Розвиток креативності в учнів початкових класів можна ефективно здійснювати шляхом упровадження творчих, інтерактивних завдань на уроках, які стимулюють нестандартне мислення, уяву та інтерес до пізнання. Зокрема, на уроках читання вчитель може запропонувати дітям не лише переказати зміст твору, а й придумати власне продовження історії, створити комікс за мотивами прочитаного або написати листа одному з героїв. Це сприяє розвитку мовлення, уяви та здатності до емоційного співпереживання.

На уроках математики можна застосовувати завдання, що мають кілька варіантів розв'язання, або запропонувати дітям самим скласти задачу на основі малюнка, життєвої ситуації чи навіть казки. Це стимулює логічне та критичне мислення, а також навчає бачити математику у навколишньому світі.

Уроки «Я досліджую світ» дають чудову нагоду для розвитку дослідницьких навичок – наприклад, учні можуть провести простий експеримент удома, зафіксувати спостереження та презентувати результати у формі малюнка, лепбуку чи усної розповіді.

Також важливо включати в освітній процес ігрові ситуації, рольові ігри, театралізовані постановки, які не лише активізують творче мислення, а й допомагають дітям розвивати емоційний інтелект, комунікативні навички та

впевненість у собі. Такі підходи дозволяють кожній дитині проявити себе, відчувати цінність своїх ідей та думок, що є фундаментом для формування креативної, відкритої до світу особистості.

Отже, розвиток креативності у молодших школярів є важливим напрямом сучасної освіти, оскільки сприяє формуванню гнучкого мислення, уяви та позитивного ставлення до навчання. Креативність тісно пов'язана з розвитком інтелекту та особистісним зростанням дитини. Її можна ефективно розвивати через використання творчих, інтерактивних завдань та створення сприятливої атмосфери у класі. Важливу роль у цьому процесі відіграє вчитель, який має підтримувати індивідуальність кожного учня, надихати на пошук нових ідей та не боятися мислити нестандартно.

Список використаних джерел:

1. Станіславчук І. М. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання творчих завдань: навч.-метод. посіб. Вінниця, 2017. 41 с.
2. Павлюх В.В. Розвиток креативності в учнів різного віку : навч.-метод. посіб. КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 2023. 72 с.

Толкачова П. Є., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник: **Литвинов А. С.,** доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Сучасне інформаційне суспільство характеризується динамічним збільшенням обсягів інформації, до якої отримують доступ навіть наймолодші його представники. Діти молодшого шкільного віку з раннього дитинства активно залучені до взаємодії з цифровими пристроями: вони переглядають відеоматеріали на таких платформах, як YouTube та TikTok, спілкуються через

месенджери, а також знайомляться з контентом із різноманітних медіаджерел, включаючи телебачення, соціальні мережі та вебсайти.

Медіаграмотність молодших школярів - це здатність дітей у молодшому шкільному віці критично оцінювати, аналізувати та розуміти інформацію, отриману з різних медіаджерел, таких як телебачення, інтернет, соціальні мережі [2, с. 48].

Проте, на відміну від дорослого населення, молодше покоління часто не володіє достатнім досвідом і навичками для критичного аналізу отримуваної інформації. Внаслідок цього діти стають більш вразливими до інформаційного впливу: вони схильні сприймати недостовірну інформацію як істину, не здатні відрізнити рекламу від маніпулятивного чи неправдивого контенту й легко піддаються емоційним маніпуляціям. Така ситуація створює нові освітні виклики, особливо в початковій школі, оскільки саме в цей період відбувається формування базових світоглядних уявлень, звичок і навичок безпечної роботи з інформацією.

У зв'язку з цим особливого значення набуває вдосконалення медіаграмотності як складника інформаційно-цифрової компетентності, що визначається концепцією Нової української школи. Відповідно до основних положень концепції, сучасний учень повинен бути здатним навчатися протягом усього життя, мислити критично, усвідомлено споживати й створювати інформаційний контент, а також підтримувати ефективну комунікацію. Всі ці вміння знаходяться в тісному зв'язку з формуванням та розвитком медіаграмотності як необхідної складової освітнього процесу [3, с. 10 - 12].

К. Ворсноп вважає, що ключовим аспектом розвитку медіаграмотності є постійна практика та експерименти з медіатекстами. Він наголошує, що чим активніше людина взаємодіє з медіа, тим більшою стає її здатність до глибокого аналізу, критичного осмислення повідомлень та створення власних медійних продуктів [1].

Для учнів початкової школи особливо продуктивними є ігрові та інтерактивні форми навчання, які стимулюють пізнавальну активність,

розвивають зацікавленість темою та сприяють якісному засвоєнню інформації. Одним із найбільш дієвих підходів у формуванні медіаграмотності можна назвати використання цифрових тестів, квестів і вікторин. Такі форми діяльності легко реалізувати за допомогою сучасних освітніх платформ, як-от Kahoot, Learning Apps та Quizizz. Ці сервіси дозволяють створювати інтерактивні завдання у форматі тестів, ігор, логічних головоломок чи цифрових лабіринтів, що робить навчання не лише пізнавальним, але й цікавим та динамічним. Під час таких занять молодші школярі можуть:

- розпізнавати достовірну і недостовірну інформацію, обираючи правильні відповіді серед фактів і фейків;
- аналізувати рекламні повідомлення, визначати приховані рекламні елементи та техніки впливу через емоції;
- оцінювати джерела інформації, розглядати такі питання, як «Хто автор?» або «Чи це надійне джерело?»;
- виявляти ознаки маніпуляцій у заголовках чи новинних повідомленнях.

Головною перевагою таких інструментів є їх доступність, функціональна гнучкість і яскрава емоційна привабливість для дітей. Наприклад, у Kahoot учні можуть змагатися між собою в режимі реального часу, що сильно підвищує мотивацію; у LearningApps можна легко створювати завдання на встановлення відповідностей, сортування інформації чи розшифрування повідомлень - усе це в контексті медіаосвіти.

Ефективний розвиток медіаграмотності в початковій школі стає реальним за умови систематизованого впровадження спеціалізованих методик у освітній процес. Одним із важливих підходів є інтеграція компонентів медіаосвіти у навчальні предмети, такі як «Я досліджую світ», українська мова та мистецтво. У рамках уроків «ЯДС» школярі мають можливість ознайомлюватися з основами інформаційної безпеки та засвоювати навички аналізу джерел даних; на заняттях з української мови - працювати з текстами, визначаючи їх достовірність,

виявляючи маніпулятивні прийоми чи рекламний вплив; на уроках мистецтва - аналізувати візуальні повідомлення, плакати та рекламні матеріали.

Особливу увагу слід приділяти активним формам роботи. Зокрема, групові та парні завдання сприяють розвитку критичного мислення та комунікаційних компетентностей. Учні можуть моделювати інформаційні ситуації, обговорювати приклади з реальних медіа і пропонувати стратегії протидії дезінформаційним чи маніпулятивним практикам.

Одним із найбільш продуктивних методів є реалізація медіапроектів. Наприклад, створення шкільних газет, навчальних відеоматеріалів, подкастів або мультимедійних презентацій дозволяє учням не тільки аналізувати медійний контент, але й набувати практичного досвіду створення власної інформаційної продукції. Такі проекти стимулюють креативне мислення, формують відповідальне ставлення до змістовного наповнення повідомлень і сприяють глибшому розумінню структури медіапродуктів.

Важливо також організовувати спільне обговорення актуальних новин, відеоматеріалів або дитячих телепередач. Це сприяє формуванню у молодших школярів навичок критичного аналізу змісту, розвитку уміння ставити запитання авторам інформації, оцінювати достовірність джерел і осмислювати потенційні наслідки негативного інформаційного впливу.

Таким чином, медіаграмотність є невід'ємною частиною освітнього процесу в початковій школі, адже вона допомагає учням розвивати критичне мислення, оцінювати надійність інформації та безпечно користуватися медійними ресурсами. Використання сучасних цифрових інструментів і інтерактивних методів, таких як квести, вікторини, медіапроекти, а також аналіз мультфільмів і новин, активно сприяє формуванню важливих аналітичних і комунікаційних навичок у дітей. Інтегрування медіаосвіти в різні шкільні предмети відкриває можливість зробити навчальний процес більш цікавим, актуальним та практично застосовним у контексті сучасного інформаційного середовища.

Список використаних джерел:

1. Гевал П. А. Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2010. № 3. С. 33–34.
2. Діденко О. О. Медіаграмотність як необхідна умова формування інформаційної культури учнів початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*, 2016. С. 48–51.
3. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola_compressed.pdf (дата звернення 12.03.2025).

Толкачова П. Є., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль І. В.**, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТА «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Предмет «Я досліджую світ» є основою для розвитку молодших школярів в різних аспектах — науковому, соціальному, екологічному та емоційному. Застосування компетентнісного підходу в цьому контексті допомагає формувати у дітей не тільки базові знання, але й уміння застосовувати ці знання в реальних життєвих ситуаціях. Такий підхід зосереджує увагу на розвитку ключових компетентностей, необхідних для сучасного громадянина.

Основні принципи компетентнісного підходу у викладанні предмета:

1. Орієнтація на результати: навчальний процес має бути спрямований не лише на засвоєння фактів, а й на розвиток здатності учнів застосовувати отримані знання на практиці.

2. Міжпредметність: інтеграція знань з різних предметів, таких як природознавство, математика, соціальні науки, що допомагає формувати в учнів міжпредметні зв'язки.

3. Активне навчання: використання інтерактивних методів навчання, які забезпечують активну участь дітей у процесі пізнання та дослідження навколишнього світу.

4. Розвиток критичного мислення: надання учням можливості розвивати здатність до аналізу, оцінки та прийняття рішень.

5. Індивідуальний підхід: визнання унікальних потреб кожного учня та створення умов для його розвитку відповідно до особистих можливостей.

Основні компетентності, що розвиваються під час вивчення предмета

1. Науково-дослідницька компетентність

- вивчення природи, явищ та процесів, що відбуваються в навколишньому світі;
- застосування методів спостереження, експериментування та аналізу для отримання нових знань;
- розвиток вміння ставити питання, висувати гіпотези та перевіряти їх.

2. Комунікативна компетентність

- вміння ефективно обговорювати й пояснювати свої спостереження та результати досліджень;
- розвиток навичок роботи в групах, взаємодії та спільного вирішення проблем;
- оволодіння основами роботи з інформаційними джерелами, вміння пояснювати складні поняття доступною мовою.

3. Екологічна компетентність

- виховання екологічної свідомості через вивчення природи, вплив людини на навколишнє середовище та розвиток навичок охорони довкілля;
- створення умов для формування у дітей відповідальності за екологічний стан свого оточення.

4. Соціальна та громадянська компетентність

- формування у дітей навичок співпраці, взаємоповаги та соціальної відповідальності;

- залучення до обговорення глобальних проблем (екологічні, соціальні, економічні питання) та знаходження рішень.

5. Математична компетентність

- вивчення геометричних форм, вимірювань, просторових орієнтирів, а також використання математичних знань для практичних задач.

Методи формування компетентностей у процесі викладання предмета:

а) Проектна діяльність – це створення учнями власних проектів, де вони застосовують знання з різних предметів для розв’язання конкретних завдань, таких як створення екологічних ініціатив або побудова моделей природних процесів.

б) Інтерактивні методи – це використання ігор, рольових ігор, дослідницьких завдань, що дозволяють учням активно залучатися до навчального процесу.

в) Проблемне навчання – це створення ситуацій, де учні повинні самостійно знайти рішення поставленої проблеми, наприклад, як зберегти екологічний баланс у школі або класі.

г) Експедиції та спостереження – це проведення прогулянок або виїздів на природу, відвідування музеїв чи наукових лабораторій для практичного застосування теоретичних знань.

д) Кейсові методи – це аналіз реальних ситуацій або випадків, що дозволяє учням застосувати знання в умовах, наближених до реального життя.

Роль вчителя в компетентнісному навчанні предмета «Я досліджую світ»:

1. Фасилітатор навчання – учитель організує процес, направляючи учнів до самостійного пізнання та вирішення проблем.

2. Мотиватор – вчитель має надихати учнів, стимулювати їх цікавість до навколишнього світу та досліджень.

3. Оцінювач процесу – вчитель здійснює постійне спостереження за учнями, надає зворотний зв’язок, коригує стратегії навчання.

4. Підтримка критичного мислення – допомагає учням аналізувати інформацію, робити висновки та самостійно приймати рішення.

Отже, компетентнісний підхід у викладанні предмета «Я досліджую світ» забезпечує цілісне і всебічне навчання, яке не лише дає знання, а й розвиває вміння застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. Завдяки використанню інтерактивних методів і орієнтації на практичне застосування знань, діти отримують не тільки академічні навички, а й вміння працювати в команді, вирішувати проблеми та брати відповідальність за навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Гільберт Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: «Генеза», 2019. 256 с.

2. Гільберт Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: «Генеза», 2020. 240 с.

3. Державний стандарт початкової освіти. Постанова КМУ №87 від 21 лютого 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12>. (дата звернення: 28.03.25).

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.03.25).

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

6. Тимофеева І.Б. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь). Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта. Маріуполь: МДУ, 2022. 124 с.

7. Типові освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2> (дата звернення: 28.03.25).

Тюпа Ю. В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Білоусова Н. В.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПОНЯТТЯ НЕЙРОМОТОРНОЇ ГОТОВНОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Нейромоторна готовність є важливим чинником, який визначає успішність навчання дітей початкової школи. Розуміння її ролі в процесі навчання дозволяє ефективніше адаптувати методи навчання та організації навчальної діяльності для розвитку як фізичних, так і когнітивних функцій молодших школярів.

Нейромоторна готовність дитини – це здатність її нервової системи до ефективної регуляції моторних і когнітивних процесів, що дозволяє успішно виконувати навчальні завдання. Вона включає в себе як фізичні, так і психічні компоненти, що забезпечують нормальний розвиток і навчання дитини.

Нейромоторна готовність має кілька ключових компонентів:

- Фізична активність. Регулярна фізична активність сприяє розвитку рухових навичок, координації, витривалості, які є основою нейромоторної готовності.
- Координація рухів. Чим точніше дитина вміє координувати свої рухи, тим краще вона може виконувати завдання, що потребують точності (наприклад, письмові чи практичні завдання).
- Увага. Для ефективного навчання важлива здатність зосереджувати увагу на конкретному завданні. Нейромоторна готовність безпосередньо впливає на здатність дитину концентруватися, не відволікаючись.

- Пам'ять. Моторні навички можуть бути пов'язані з поліпшенням пам'яті, особливо в аспекті запам'ятовування рухових схем або послідовності дій.
- Саморегуляція. Це здатність контролювати свої емоції та поведінку, адаптуючись до вимог навчального процесу. Розвинена нейромоторна готовність дозволяє дітям краще контролювати свої емоції та стресові реакції під час навчання.

Всі ці фактори взаємодіють між собою, створюючи основу для ефективного засвоєння навчального матеріалу.

Розвинена нейромоторна готовність сприяє високій здатності до концентрації, швидкості реакцій, сприйняття та запам'ятовування нової інформації. Це дозволяє дітям легше адаптуватися до навчальних завдань, знижує рівень стресу і підвищує мотивацію до навчання.

Дослідження показують, що фізичний розвиток, зокрема моторні навички, напряду впливають на розвиток когнітивних функцій, таких як увага, пам'ять і логічне мислення. Спеціальні фізичні вправи можуть розвивати не лише основні рухові навички, а й поліпшувати здатність до абстрактного мислення, вирішення складних задач. Діти, які регулярно займаються фізичною активністю, мають кращі академічні результати.

Для розвитку нейромоторної готовності в процесі навчання важливо поєднувати фізичні вправи з когнітивною діяльністю. Це допомагає активувати різні частини мозку, що відповідають за різні функції.

- Ігрові вправи. Використання ігор, що тренують координацію та рівновагу, наприклад, вправи на балансування або ігри на розвиток дрібної моторики (наприклад, складання пазлів, маніпулювання дрібними предметами).
- Програми фізичного виховання. Спеціалізовані фізичні програми, що поєднують вправи для розвитку моторики з елементами навчальних завдань (наприклад, рухливі ігри на запам'ятовування або математичні завдання під час фізичних вправ).

- Розвиток стратегії саморегуляції. Вправи на розвиток здатності до самоконтролю та емоційної стійкості, такі як дихальні техніки, які сприяють емоційному самоконтролю.

Діти з високим рівнем нейромоторної готовності здатні до більш ефективного засвоєння знань, краще справляються з навчальними навантаженнями та мають вищу мотивацію до навчання. Такі діти, як правило, демонструють кращі результати у навчальних предметах, зокрема в математиці та мовах.

Урахування нейромоторної готовності учнів у педагогічному процесі дозволяє розробити ефективні стратегії навчання, що поєднують фізичну активність з когнітивною діяльністю. Це забезпечує не тільки кращі академічні результати, але й позитивно впливає на загальний розвиток дітей.

Отже, розвиток нейромоторної готовності є необхідною умовою для успішного навчання молодших школярів. Вона сприяє не лише покращенню фізичних навичок, а й розвитку когнітивних функцій, що є основою для здобуття знань та соціалізації в шкільному середовищі. Врахування нейромоторної готовності у навчальному процесі через фізичні вправи та інтеграцію навчальних завдань дозволяє створювати сприятливе середовище для всебічного розвитку дітей.

Список використаних джерел:

1. Гаддард Блайт Саллі. Оцінка нейромоторної підготовки до навчання. Харків: Ранок. 2023.
2. Бех І.Д. Психологія розвитку дітей та підлітків. К.: Літера ЛТД. 2010.
3. Савченко О.Я. Психолого-педагогічні основи розвитку молодших школярів. К.: Вища школа. 2013.
4. School Of Physical Education, Shanghai University Of Sport. Relationships between Motor Skills and Academic Achievement in School-Aged Children and Adolescents: A Systematic Review. PubMed Central®. 12.03.2024. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10969452/#abstract1> (дата звернення 15.02.25).

Федорченко А. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

Наукова керівниця: **Мухіна Т. Є.**, старша викладачка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету

МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В КОНТЕКСТІ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Актуальність. Моральний розвиток молодшого школяра в умовах сучасних соціальних змін набуває особливої важливості. Технологічний прогрес, глобалізація та цифровізація суттєво змінюють умови виховання, впливаючи на соціалізацію здобувачів початкової освіти. У сучасному середовищі учні нерідко стикаються з різноманітними, іноді суперечливими моральними моделями. Це підкреслює потребу в переосмисленні ролі сім'ї як першочергового інституту формування моральних якостей.

Сім'я залишається основним середовищем, де закладаються моральні основи особистості молодшого школяра, незважаючи на вплив школи та зовнішнього соціуму. Ефективні методи сімейного виховання, що базуються на довірі, повазі, емоційній підтримці та співчутті, сприяють формуванню позитивних моральних якостей. Натомість байдужість, авторитарність або відсутність чіткого морального прикладу в сім'ї можуть призводити до емоційних проблем та соціальної дезадаптації [1; 3].

Метою дослідження є аналіз впливу різних моделей сімейного виховання на моральний розвиток здобувача початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. Моральний розвиток – це процес формування уявлень про етичні норми, що визначають поведінку особистості, а також здатність оцінювати власні вчинки з позиції добра і зла. У молодшому шкільному віці учні проходять важливі етапи морального становлення, які включають поступовий перехід від зовнішнього контролю до саморегуляції та внутрішньої моральної автономії [5].

Формування моральних якостей здобувача початкової освіти тісно пов'язане з родинним вихованням. Спосіб взаємодії батьків з учнем молодшого шкільного віку, стиль виховання та емоційна атмосфера в сім'ї впливають на становлення його моральних цінностей та здатності до самостійного прийняття рішень, а позитивний батьківський приклад, підтримка та встановлення справедливих правил сприяють розвитку моральної свідомості. Родинне середовище, в якому панують любов, повага та підтримка, є основою для формування гармонійної особистості молодшого школяра з розвиненими моральними якостями.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури, зокрема праць Н. Дудник, М. Забродського, В. Короленка, В. Кривди, виокремлюють такі основні стилі виховання:

1. Демократичний стиль – базується на рівноправному спілкуванні, взаємоповазі та підтримці. Батьки встановлюють чіткі правила, але при цьому залишають простір для самостійності здобувача початкової освіти. Такий підхід сприяє формуванню відповідальності, емпатії, чесності та здатності до прийняття моральних рішень. Молодші школярі, виховані в демократичній атмосфері, частіше демонструють почуття справедливості, соціальну активність і здатність співпереживати іншим [3; 6].

2. Авторитарний стиль – характеризується жорстким контролем, вимогою беззаперечного підкорення та обмеженням свободи вибору. Батьки, що використовують цей стиль, очікують від дитини молодшого шкільного віку бездоганного виконання правил без пояснення їхньої доцільності. Такий підхід може формувати страх перед покаранням, низьку самооцінку та залежність від зовнішніх оцінок. Здобувачі початкової освіти, виховані в авторитарних сім'ях, нерідко вагаються у прийнятті самостійних моральних рішень, оскільки звикли діяти за вказівками дорослих [5].

3. Ліберальний стиль – передбачає мінімальні обмеження та надмірну свободу. Батьки уникають дисциплінування й дозволяють молодшому школяреві самостійно визначати межі поведінки. Це може сприяти розвитку творчості та

ініціативності, однак водночас призводити до труднощів у дотриманні соціальних норм і недостатнього розвитку відповідальності. Здобувач початкової освіти може не усвідомлювати наслідки своїх вчинків та не відчувати потреби дотримуватися моральних правил [5].

4. Байдушний стиль – характеризується низьким рівнем контролю й емоційної залученості з боку батьків. У таких сім'ях молодший школяр може відчувати емоційну відстороненість, що негативно впливає на його моральний розвиток, здатність до співпереживання та саморегуляції. Відсутність уваги та підтримки з боку батьків може призвести до емоційної нестабільності, труднощів у встановленні соціальних зв'язків та пошуку авторитетів поза сім'єю [6].

Сучасні дослідження підкреслюють важливість комплексного підходу до морального виховання здобувачів початкової освіти, який включає:

- спільну діяльність у сім'ї. Проведення часу разом (читання, ігри, обговорення моральних дилем) сприяє розвитку критичного мислення та здатності до морального вибору;

- розвиток емоційного інтелекту. Навчання молодших школярів розумінню власних емоцій і почуттів інших людей зміцнює їхню здатність до співчуття та саморегуляції;

- підтримка самостійності. Надання здобувачам початкової освіти можливості робити власний вибір та відповідати за наслідки своїх дій допомагає розвивати відповідальність і самоконтроль [2; 3].

Учені Н. Дудник, С. Заболоцька, В. Кривда, виокремлюють фактори, що визначають особливості морального розвитку молодшого школяра у родинному колі, серед яких:

- емоційна підтримка та взаємодія. Здобувачі початкової освіти, які отримують емоційну підтримку в сім'ї, частіше демонструють емпатію та схильність до соціально прийнятної поведінки;

- приклад батьків. Моделі поведінки, продемонстровані батьками, значною мірою впливають на моральні якості молодших школярів;

- структура сім'ї та взаємовідносини. Гармонійні відносини між членами родини створюють атмосферу довіри, що сприяє позитивному моральному розвитку здобувачів початкової освіти [3; 4].

Висновок. Отже, моральний розвиток молодшого школяра є складним і багатограним процесом, у якому сім'я відіграє ключову роль. Сімейне середовище, виступаючи первинним агентом соціалізації, формує фундамент моральних цінностей та норм здобувача початкової освіти. Стилі виховання, емоційний клімат, особистий приклад батьків та їхня здатність до емпатійного спілкування безпосередньо впливають на становлення таких важливих моральних якостей, як емпатія, відповідальність, чесність, справедливість та вміння здійснювати моральний вибір. Сім'я, як інститут, залишається незамінним фактором морального розвитку молодших школярів, закладаючи основи для формування гармонійної, соціально адаптованої та морально стійкої особистості. Зважаючи на динамічні зміни в суспільстві, подальші дослідження в цій галузі є необхідними для розробки ефективних виховних стратегій, що враховують сучасні виклики та сприяють формуванню морально зрілого покоління.

Список використаних джерел:

1. Гончар Л. В., Кравченко Т. В., Мачуська І. М., Павлицька К. М., Хижняк А. В. Формування сімейних цінностей у дітей шкільного віку в сучасних соціокультурних умовах: монографія / за заг. ред. Л. В. Гончар. Харків: Друкарня Мадрид, 2016. 176 с.
2. Демиденко Т. М. Педагогіка родинного виховання: навч. посібник. Черкаси: Видавець Гордієнко Є. І., 2017. 272 с.
3. Дудник Н. А., Кривда В. С. Сімейна педагогіка: навч.-метод. посіб. / 2-ге вид., доп. та перероб. Умань, 2021. 148 с.
4. Заблоцька С. І. Психолого-педагогічні засади розвитку моральних форм поведінки дошкільників. *Освіта регіону*. 2011. № 4. С. 248–252.
5. Забродський М. М. Основи вікової психології: навч. посіб. Тернопіль, 2009. 112 с.

6. Короленко В. Л. Формування моральних цінностей підлітків у процесі взаємодії сім'ї і школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Миколаїв, 2014. 250 с.

Фесюн Я. М., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Філоненко О. С.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із основоположних завдань сучасної системи української освіти є формування морально-етичних орієнтирів у молодших школярів. Концепція Нової української школи (НУШ) передбачає впровадження ціннісно орієнтованої парадигми в освітній процес, особливо через організацію проєктної діяльності. Такий підхід забезпечує активну комунікацію серед учнів, стимулює розвиток почуття відповідальності, співробітництва та моральної свідомості. Теоретичне обґрунтування цього питання базується на синтезі педагогічних і філософських концепцій, що висвітлюють значущість морального виховання через практичну, взаємодієву діяльність.

Особливого значення в контексті розбудови сучасної школи набуває завдання формування в учнів комплексу загальнолюдських цінностей. Йдеться не лише про морально-етичні принципи (гідність, чесність, справедливість, повага до життя, турбота, самоповага та шана інших), але й соціально-політичні цінності, такі як свобода, демократія, культурна різноманітність, шанобливе ставлення до рідної мови й культури, патріотизм, екологічна свідомість, повага до правових норм, солідарність і відповідальність. Основною метою освітнього

процесу має стати виховання відповідальності молодого покоління – не лише за себе, але й за процвітання та добробут держави [3].

Поняття моральних цінностей у сучасному освітньому просторі має багатовимірний характер, охоплюючи педагогічні, філософські та соціокультурні аспекти. Згідно з концепціями видатних мислителів і педагогів, моральність формується через взаємодію середовища, практичний досвід та освітню діяльність.

Проектна діяльність є інноваційним методом навчання, що базується на самостійній та творчій діяльності учнів, спрямованій на вирішення конкретних проблем. Цей підхід охоплює етапи планування, дослідження, аналізу та презентації результатів, що сприяють активному залученню школярів до навчального процесу. З погляду учня, цей метод дозволяє реалізувати власний потенціал, оцінити свої здібності та застосувати набуті знання в реальних ситуаціях. Проектна діяльність сприяє розвитку навичок співпраці, вирішення задач з практичним застосуванням результатів, а також допомагає демонструвати досягнення, приносячи користь та практичний внесок до освітнього середовища [1].

Ідея включення проектної діяльності в освітній процес була запропонована американським педагогом і філософом Джоном Дьюї більше століття тому. Вперше у вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми вивчав О. Макаренко, який в результаті своєї новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Таку думку не раз висловлював В. Сухомлинський, багатогранну педагогічну спадщину якого проймає ідея проектування людини. Визначення суті проектування як педагогічного явища є досить складним, бо надзвичайно складними і багатоцінними є система проектування і сам педагогічний процес. Саме слово «проект» у перекладі з латинської мови означає «кинутий уперед, задум, план» тощо [1].

Проектна діяльність як метод навчання передбачає активне залучення учнів до пошуку рішень, планування та виконання завдань, що сприяє формуванню в

них усвідомлення моральних принципів. Виконуючи дослідницькі проекти, школярі аналізують соціальні ситуації, спостерігають за поведінкою однолітків, беруть участь у групових ініціативах та виконують рольові завдання, які сприяють усвідомленню таких понять, як чесність, справедливість, відповідальність і толерантність. Практична спрямованість цього методу дозволяє дитині безпосередньо пережити значущість моральних принципів та закріпити їх у своїй поведінці.

Наприклад, участь у благодійних акціях, соціальних експериментах або екологічних проєктах розвиває у дітей почуття відповідальності та спонукає до осмислення власних дій у контексті суспільного блага. Важливим аспектом проєктного навчання є його етапність, що включає підготовку, дослідження, практичну реалізацію та рефлексію. На початковому етапі учні знайомляться з ключовими моральними категоріями, вивчають приклади з літератури та історії. На дослідницькому етапі вони аналізують ситуації, пов'язані з моральними дилемами, спостерігають за реальними життєвими прикладами та проводять опитування. Практичний етап передбачає створення власних проєктів – організацію соціальних ініціатив, допомогу іншим, залучення громади до вирішення важливих питань. Завершальний етап – це рефлексія, підбиття підсумків та формування висновків про те, як конкретні дії впливають на навколишній світ і що вони змінюють у самих учнях [2].

Формування моральних цінностей через проєктну діяльність дозволяє інтегрувати теоретичні знання в реальне життя та сприяє осмисленню дітьми своїх вчинків. Це не лише ефективний педагогічний підхід, а й важливий соціальний механізм виховання свідомих громадян. Новітні освітні концепції підтверджують, що моральне виховання в школі має бути невіддільним від загального процесу навчання, і саме проєктна діяльність відкриває для цього нові можливості. Впровадження цього методу у практику НУШ сприятиме розвитку у молодших школярів емпатії, відповідальності та здатності діяти відповідно до етичних принципів.

Список використаних джерел:

1. Ісаєва Г. Метод проєктів–ефективна технологія навчання. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1415/> (дата звернення 15.03.2025).
2. Кондратенко О.Ф. Проектна діяльність учнів в початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-proektna-diyalnist-uchniv-v-pochatkoviy-shkoli-15363.html> (дата звернення 21.03.2025).
3. Третяк О.П. НУШ як платформа формування моральних цінностей у молодших школярів. URL: <https://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/358/352> (дата звернення 19.03.2025).

Чайка В. В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Білоусова Н. В.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАВДАНЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В останні десятиліття технології значно змінили освітній процес, привносячи нові підходи та інструменти для розвитку учнів. З таких технологій, що набуває все більшої популярності, є штучний інтелект (ШІ). Використання ШІ у навчанні відкриває перед педагогами та учнями нові горизонти для розвитку та вдосконалення навчального процесу. Зокрема, у початковій школі, де основна увага приділяється формуванню базових математичних навичок, ШІ може стати важливим інструментом для створення інтерактивних математичних

завдань, які не лише сприяють кращому засвоєнню матеріалу, але й мотивують учнів до вивчення математики.

Математика в початковій школі є основою для подальшого розвитку логічного мислення та пізнавальних здібностей. Однак традиційні методи навчання іноді не здатні задовольнити потреби кожного учня через різні рівні підготовки та індивідуальні особливості. У цьому контексті інтерактивні завдання, що використовують можливості ІІІ, можуть забезпечити персоналізацію навчання, дозволяючи кожному учневі працювати з матеріалом на його рівні складності, отримувати зворотний зв'язок у реальному часі і поступово просуватися до більш складних задач.

У майбутньому такі технології можуть стати невід'ємною частиною навчального процесу, забезпечуючи кожному учневі можливість отримувати якісну освіту відповідно до його потреб та здібностей [1].

Актуальність використання ІІІ для створення інтерактивних математичних завдань у початковій школі обумовлена низкою факторів, які стосуються як змін в освітніх підходах, так і розвитку технологій. З одного боку, сучасні діти зростають у середовищі, де цифрові технології є невід'ємною частиною їхнього життя. Вони вже з дитинства мають доступ до різноманітних електронних пристроїв та інтернету, що формує у них бажання взаємодіяти з навчальним матеріалом у нових, інтерактивних формах. З іншого боку, виклики сучасної освіти вимагають створення таких інструментів, які б забезпечували персоналізацію навчання, сприяли розвитку критичного мислення та самостійності у дітей [2].

Використання штучного інтелекту для створення інтерактивних математичних завдань у початковій школі відкриває нові можливості для покращення освітнього процесу, підвищення мотивації учнів і адаптації навчальних матеріалів до індивідуальних потреб кожної дитини. Сучасні технології дозволяють не лише автоматизувати процес розробки завдань, а й створювати персоналізовані вправи, які відповідають рівню знань та темпу навчання учнів. Це особливо важливо у початковій школі, де фундаментальні

математичні навички закладають основу для подальшого освоєння більш складних концепцій. Інтерактивні завдання, розроблені за допомогою штучного інтелекту, дозволяють поєднати ігрові елементи з навчальними матеріалами, що робить процес навчання не лише ефективнішим, а й більш цікавим та привабливим для дітей.

Традиційні методики навчання часто базуються на єдиному підході для всіх, що може бути неефективним для дітей із різним рівнем підготовки. Завдяки алгоритмам машинного навчання система може аналізувати успіхи учня, відстежувати його помилки, визначати складність завдань і пропонувати вправи, які відповідають поточному рівню знань. Це дозволяє кожній дитині навчатися у власному темпі, уникаючи ситуацій, коли завдання є занадто складними або, навпаки, занадто простими, що може спричинити втрату інтересу до навчання [3].

Замість стандартних друкованих підручників або звичайних тестів учні можуть працювати з віртуальними асистентами, грати в навчальні ігри, розв'язувати задачі в інтерактивному середовищі, яке реагує на їхні дії та надає миттєвий зворотний зв'язок. Наприклад, якщо учень допускає помилку, система не просто вказує на неправильну відповідь, а й пояснює, чому вона є невірною, та пропонує додаткові підказки або альтернативні підходи до розв'язання. Це сприяє глибшому розумінню математичних концепцій та формуванню навичок логічного мислення.

Штучний інтелект дозволяє створювати завдання, які містять елементи доповненої реальності та анімації, що робить навчання ще більш цікавим. Наприклад, замість абстрактних числових прикладів дитина може виконувати завдання, у яких математичні операції інтегровані в сюжетну лінію гри. Це не лише підвищує мотивацію до навчання, а й допомагає застосовувати математичні знання в реальних ситуаціях. Діти можуть взаємодіяти з віртуальними персонажами, вирішувати математичні головоломки, допомагати героям виконувати різні завдання, що сприяє розвитку не тільки математичних, а й когнітивних навичок.

Сучасні системи штучного інтелекту можуть генерувати звіти, що містять інформацію про рівень знань кожної дитини, типові помилки, прогрес у навчанні та рівень залученості до виконання завдань. Це дозволяє вчителям ефективніше планувати уроки, розробляти індивідуальні освітні стратегії та надавати додаткову підтримку учням, які цього потребують. Таким чином, інтеграція штучного інтелекту в освітній процес не лише покращує якість навчання, а й допомагає оптимізувати роботу педагогів [4].

Однак, незважаючи на численні переваги, використання штучного інтелекту у створенні інтерактивних математичних завдань у початковій школі має і певні виклики. По-перше, це питання технологічної доступності, адже не всі навчальні заклади мають необхідні технічні ресурси для впровадження таких рішень. По-друге, важливою є підготовка вчителів, які мають бути обізнаними у використанні цифрових технологій та розуміти принципи роботи алгоритмів штучного інтелекту. Крім того, варто враховувати етичні принципи, зокрема захист персональних даних учнів, які можуть використовуватися системами штучного інтелекту для аналізу їхніх успіхів і прогресу.

Отже, використання штучного інтелекту для створення інтерактивних математичних завдань у початковій школі є надзвичайно перспективним напрямом розвитку сучасної освіти. ШІ відкриває нові можливості для персоналізації навчання, що дозволяє адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних потреб учнів. Це допомагає зберегти мотивацію дітей до навчання та сприяє кращому засвоєнню математичних концепцій через інтерактивні вправи, миттєвий зворотний зв'язок і гейміфікацію процесу. Водночас, штучний інтелект дозволяє вчителям отримувати детальну інформацію про успіхи учнів, що допомагає ефективно планувати навчальний процес та надавати індивідуальну підтримку тим, хто цього потребує.

Список використаних джерел:

1. Початкова освіта в контексті ідей НУШ. | Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. URL: <https://surl.li/whfnaq> (дата звернення: 30.03.25).

2. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua> (дата звернення: 30.03.25).
3. Паламар С. П., Науменко М. С. Штучний інтелект в освіті : використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 1(44). С. 68–83. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.15> (дата звернення: 30.03.25).
4. Технічне завдання на наукове дослідження «Використання вчителями сервісів штучного інтелекту у навчанні природничо-математичних предметів у закладах загальної середньої освіти». URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739683/> (дата звернення: 30.03.25).

Чжан Цзюнь, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОПІ Освітні, педагогічні науки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Т. В.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРОЄКТУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ

Сучасна освіта вимагає від учителя початкових класів не лише знань з предметів, але й здатності до організації навчального процесу на основі інноваційних методів і технологій. Однією з ключових компетентностей, необхідних педагогу, є проєктувальна компетентність, що дозволяє розробляти ефективні освітні програми, планувати заняття та створювати навчально-методичне забезпечення відповідно до потреб учнів. Формування проєктувальної компетентності є необхідною умовою для підготовки вчителя, який зможе ефективно впроваджувати інноваційні методики, адаптувати навчальні програми до потреб учнів та створювати якісне освітнє середовище. Особливо це актуально в контексті Нової української школи (НУШ), де акцент робиться на особистісно орієнтованому підході та компетентнісному навчанні.

Дослідженням теоретичних аспектів проєктувальної компетентності майбутніх учителів займалися такі науковці: *Павлюк Богдан Валерійович* у своїй дисертації «Формування проєктної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки» досліджував теоретичні засади формування проєктної компетентності, розкривав сутність поняття «проєктна компетентність», визначав компоненти, критерії та показники, а також характеризував рівні її сформованості у майбутніх учителів початкової школи. *Левіна Інна Анатоліївна* у статті «Модель формування проєктної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки» представила результати теоретичного аналізу проєктної компетентності як складової професійної компетентності майбутнього вчителя, розробила модель формування проєктної компетентності у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Мета - дослідити теоретичні основи проєктувальної компетентності майбутніх учителів початкових класів, визначити її структуру, компоненти та основні підходи до формування в процесі професійної підготовки.

Поняття «проєктувальна компетентність» походить від латинського *projectus* - «кинутий уперед» і відображає здатність передбачати результати діяльності, створювати нові моделі навчання та виховання. У педагогічній науці проєктувальна компетентність розглядається як здатність учителя здійснювати планування навчального процесу з урахуванням вікових особливостей учнів; розробляти освітні програми й окремі навчальні заняття; створювати методичні матеріали, інноваційні освітні технології; оцінювати ефективність навчального процесу та коригувати його відповідно до результатів [4].

У науковій літературі існує кілька підходів до визначення проєктувальної компетентності вчителя, які ґрунтуються на різних аспектах педагогічної діяльності. Основними є:

1. *Функціональний підхід*, згідно якого проєктувальна компетентність розглядається як здатність учителя виконувати певні функції, пов'язані з організацією навчального процесу: планування освітнього процесу, розробка

навчальних програм, методик і дидактичних матеріалів та адаптація навчального контенту до особливостей учнів.

2. *Компетентнісний підхід* орієнтується на структуру компетентності, яка включає знання (теоретичні основи педагогічного проєктування, освітні стандарти, методи навчання), навички (здатність розробляти навчальні матеріали, використовувати сучасні технології, здійснювати оцінювання навчальних досягнень) та особистісні якості (креативність, рефлексивність, критичне мислення).

3. *Діяльнісний підхід* визначає проєктувальну компетентність через конкретні види діяльності, які виконує педагог, а саме: моделювання навчального процесу, розробка та впровадження нових методик і технологій, експериментальна та дослідницька робота.

4. *Інтегративний підхід* поєднує елементи всіх попередніх підходів, розглядаючи проєктувальну компетентність як цілісне утворення, що включає функціональні компоненти (проєктування навчального середовища, оцінювання результатів), компетентнісні складові (знання, вміння, особистісні якості), діяльнісні аспекти (створення та реалізація освітніх проєктів) [3, с.107].

Кожен підхід до визначення проєктувальної компетентності має свої переваги, і їхнє поєднання дозволяє отримати більш повне уявлення про цю професійну характеристику вчителя. У контексті сучасної освіти особливо важливим є інтегративний підхід, що охоплює всі аспекти педагогічного проєктування та відповідає вимогам компетентнісного навчання [4].

Аналіз наукових досліджень дозволяє нам виділити основні компоненти проєктувальної компетентності:

- *когнітивний компонент* – знання теоретичних основ педагогічного проєктування, методик навчання, нормативно-правової бази освіти;
- *технологічний компонент* – вміння використовувати методи та прийоми проєктної діяльності, сучасні технології (цифрові, інтерактивні, інклюзивні);
- *рефлексивно-оцінювальний компонент* – здатність аналізувати власну діяльність, оцінювати ефективність запроваджених методик і коригувати їх;

- *творчо-інноваційний компонент* – вміння створювати нові педагогічні моделі та методики, адаптувати їх до конкретних умов [2].

Процес формування проєктувальної компетентності у педагогічних закладах вищої освіти (ЗВО) повинен включати теоретичну підготовку і вивчення основ педагогічного проєктування, освітніх технологій, практичні заняття і моделювання уроків, розробку власних дидактичних матеріалів, створення індивідуальних навчальних проєктів, також використання цифрових технологій і інтеграція електронних освітніх ресурсів, онлайн-платформ та програмного забезпечення для проєктної діяльності та педагогічну практику й апробацію власних навчальних проєктів у початковій школі, отримання зворотного зв'язку та рефлексію щодо власної діяльності [1, с. 28].

Серед основних викликів у формуванні проєктувальної компетентності майбутніх учителів можна виділити недостатній рівень практичної підготовки студентів до проєктної діяльності, обмеженість цифрових ресурсів у навчальному процесі, складність оцінювання результативності проєктувальної діяльності [3, с. 120].

Отже проєктувальна компетентність є однією з ключових складових професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, її формування вимагає комплексного підходу, що включає як теоретичну підготовку, так і практичну реалізацію проєктної діяльності. Використання сучасних освітніх технологій сприятиме підвищенню рівня проєктувальної компетентності та ефективності навчального процесу в початковій школі. Структура проєктувальної компетентності включає когнітивний, технологічний, рефлексивно-оцінювальний і творчо-інноваційний компоненти, які взаємопов'язані та визначають рівень підготовленості педагога до проєктної діяльності. Формування проєктувальної компетентності у майбутніх учителів початкової школи має базуватися на інтеграції теоретичних знань, практичного досвіду, використанні сучасних цифрових технологій і педагогічного моделювання. Використання проєктної діяльності у підготовці майбутніх педагогів сприяє підвищенню якості початкової освіти, розвитку креативності,

критичного мислення та професійної мобільності вчителя. Перспективними напрямками розвитку є удосконалення програм підготовки вчителів початкових класів із акцентом на проєктну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Левіна І. А. Модель формування проєктної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки. *Наука і освіта*, № 10, 2016. С. 24-29.

2. Павлюк Б. В. Формування проєктної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. 2020.

3. Портян М. О. Формування проєктувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи і вихователів закладів дошкільної освіти. *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків, 2019. Вип. 46. С. 104–121.

4. Скворцова С.О. Проєктувально-моделювальна складова методичної компетентності вчителя математики. URL: <https://skvor.info/publications/articles/view.html?id=173> (дата звернення: 06.03.2025).

Черняк Л. О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Філоненко О.С.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ: ПЕРСПЕКТИВИ, ВИКЛИКИ, ЕТИЧНІ НОРМИ ТА ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ Й КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Штучний інтелект (ШІ) змінює світ, яким ми його знаємо, і система освіти не є винятком. ШІ має потенціал трансформувати освіту шляхом оптимізації

процесів викладання та навчання за допомогою персоналізованих алгоритмів навчання.

Визначаючи сильні та слабкі сторони кожного студента, ШІ може адаптувати навчальні матеріали відповідно до індивідуальних потреб. Системи на основі штучного інтелекту можуть генерувати індивідуальні плани занять і оцінювання для кожного студента на основі його унікальних здібностей до навчання та потреб. Це гарантує, що студенти отримають оптимізований досвід навчання, що призводить до більшої залученості та кращої продуктивності [2]. Результати опитування [Intelligent.com](https://www.intelligent.com) показують, що близько 90% опитаних викладачів використовують ChatGPT для складання планів занять, виставлення оцінок, надання студентам зворотного зв'язку, написання електронних листів і рекомендацій. Головною причиною такого використання викладачі називають економію часу [3].

Крім того, ШІ може забезпечити кращий доступ до навчання для студентів з ООП. Завдяки інтелектуальним системам навчання пристрої на базі штучного інтелекту можуть визначати сфери, де студентові потрібна додаткова підтримка, і відповідним чином надавати індивідуальні вказівки. Це допомагає студентам, яким може знадобитися додатковий час або допомога з певних предметів.

Ще одна перевага ШІ в освіті полягає в тому, що він дозволяє оцінювати вирішення проблем у реальному часі. Викладачі можуть використовувати цю технологію, щоб проаналізувати, наскільки добре їхні студенти розуміють концепції, відстежуючи індивідуальний прогрес протягом заняття чи курсу. Роблячи це, вони дізнаються про сфери, які потребують більшої уваги, і таким чином пропонують конкретні рішення [2].

Разом із цими перевагами є й серйозні недоліки використання ШІ. Одним із основних і важливих питань є конфіденційність, а саме як ці навчальні інструменти захищають персональні дані користувачів? [4, с. 89]. Надмірна залежність від ШІ може зменшити здатність людини самостійно вирішувати проблеми та критично мислити. У цьому сценарії учасник нічого не навчиться,

не покращить свої дослідницькі навички чи аналітичні здібності. Компанія Microsoft у 2025 році провела опитування, щоб визначити, як користувачі сприймають свою здатність критичного мислення під час використання генеративних технологій. Опитувані респонденти повідомили про зменшення зусиль при використанні технології штучного інтелекту порівняно з тим, щоб покладатися на власний розум. Microsoft повідомила, що в більшості випадків респонденти вважали, що вони докладали «набагато менше зусиль» або «менше зусиль», використовуючи генеративний ШІ [5].

Не менш важливо те, що викладачі мають навчитися відрізняти роботи студентів від штучно згенерованих відповідей AI-застосунків задля збереження норм академічної доброчесності. Тому, як студентам варто розвивати критичне мислення та фактчекінг при опрацюванні відповідей ChatGPT, так і викладачам важливо критично ставитися до результатів робіт студентів [3].

Взаємодія вищої освіти та штучного інтелекту проявляється в двох аспектах: з одного боку, система освіти має навчити здобувачів використовувати штучний інтелект, працювати з великими масивами даних, покращити розуміння технологій, інформувати про етику використання ШІ тощо; з іншого – самі викладачі мають навчитись використовувати ШІ в своїй роботі як один з інструментів навчання, а також бути прикладом дотримання принципу академічної доброчесності при застосуванні штучного інтелекту в своїй педагогічній, практичній та науковій діяльності.

В сучасних умовах темпи розвитку штучного інтелекту значно випереджають темпи його правового регулювання як на міжнародному, так і національному рівнях. Іншою проблемою є можливі ризики неетичного застосування штучного інтелекту, які вже існують або можуть виникнути у майбутньому і є складно прогнозованими на даний момент. Саме тому питання етики та принципів фактично є наріжним каменем використання штучного інтелекту у будь-якій сфері нашого життя.

На даний час в світі розроблено вже десятки документів, що присвячені етичним аспектам та принципам застосування штучного інтелекту. Так,

наприклад, в дослідженні, яке було проведено на базі DASH Репозитарію Гарвардського Університету, авторами було проаналізовано 36 найбільш відомих документів про принципи ШІ. Серед основних висновків були наступні:

1) проаналізовані документи відрізняються за цільовою аудиторією, складом, масштабом і глибиною;

2) походять із Латинської Америки, Східної та Південної Азії, Близького Сходу, Північної Америки та Європи, і культурні відмінності, безперечно, впливають на їхній зміст;

3) найбільш помітним є те, що їх авторами є різні учасники: уряди та міжурядові організації, компанії, професійні асоціації, групи захисту прав та багатосторонні ініціативи, академічне середовище тощо [1; 4, с. 216].

Можна також зазначити, що етичні кодекси, розроблені технологічними компаніями, і державні регуляторні рамки є двома основними способами впровадження етики ШІ. Вся зазначена різноманітність авторів-розробників етичних принципів застосування ШІ впливає також на їх зміст та перелік. І хоча жодних дефініцій таких понять як «принципи ШІ» та «етика ШІ» дотепер не визначено, поступово виокремлюється достатньо єдине спільне розуміння переліку основних етичних принципів використання штучного інтелекту [4, с. 217].

З одного боку, ШІ відкриває людству нові можливості, з іншого – породжує складні виклики. На думку багатьох науковців, ШІ не зможе замінити інтуїцію й креативність людини, хоч певні частини творчого процесу й можна автоматизувати. Це пов'язано з тим, що креативність – складний і багатогранний процес, який включає уяву, оригінальне мислення, здатність бачити зв'язки між різними поняттями. А це поза межами можливостей ШІ.

Тому основною метою сучасної освіти є виховання нового покоління, що характеризується креативністю, інноваційністю та схильністю до нестандартного прийняття рішень. Ми вже живемо в часи, коли з великим обсягом робочих обов'язків зможе впоратися ШІ. Тож, потреба у вихованні творчої особистості, здатної генерувати свіжі ідеї, приймати сміливі рішення в

нестандартних обставинах, покладатись на інтуїцію, креативити перетворилася на суспільний запит і нагальну вимогу сучасного поступу. Крім того, креативність уможлиблює кращу адаптацію до такого швидко мінливого світу, яким він дедалі стрімкіше стає [4, с. 70].

Генеративні моделі — це інструменти, тому позитивний чи негативний їхній вплив залежить від їх користувачів і розробників. Стратегічне проектування та взаємодія з генеративними технологіями є важливою частиною забезпечення того, щоб вони прокладали шлях для суспільного прогресу, а не перешкоджали критичному пізнанню та розвитку творчої особистості [5].

Список використаних джерел:

1. Fjeld Jessica, Nele Achten, Hannah Hilligoss, Adam Nagy, Madhulika Srikumar. Principled Artificial Intelligence: Mapping Consensus in Ethical and Rights-based Approaches to Principles for AI. Berkman Klein Center for Internet & Society, 2020. URL: <http://nrs.harvard.edu/urn3:HUL.InstRepos:42160420> (дата звернення 25.03.2025).
2. Zilberman A. Як ШІ впливає на систему освіти. *ФЕЙСЕР*. URL: <https://www.facerua.com/iak-shi-vplivaie-na-sistiemu-osviti/> (дата звернення 25.03.2025).
3. Українська правда. Життя. Штучний інтелект в освіті: можливості, виклики та перші кроки великої адаптації. *Українська правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/08/04/255650/> (дата звернення 20.03.2025).
4. Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 липня – 11 серпня 2024 року. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 328 с. URL: https://cuesc.org.ua/images/informlist/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20advanced_training_OLA.pdf (дата звернення 22.03.2025).
5. Як штучний інтелект впливає на критичне мислення?. *UNITE.AI*. URL: <https://unite.ai/uk/як-використання-штучного-інтелекту-впливає-на-критичне-мислення-2024> (дата звернення 25.03.2025).

Швед О. О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

Наукова керівниця: **Мухіна Т. Є.**, старша викладачка кафедри плчаткової
освіти Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Актуальність. В умовах стрімкого розвитку технологій та трансформації ринку праці особливої актуальності набуває питання формування soft skills у здобувачів освіти. Сучасні роботодавці все частіше звертають увагу не лише на професійні компетентності працівників, але й на їхню здатність ефективно комунікувати, працювати в команді, критично мислити та адаптуватися до змін. Розвиток soft skills у молодших школярів має особливе значення, оскільки саме в цьому віці закладається фундамент особистісного розвитку та формуються базові навички соціальної взаємодії.

Дослідженню проблематики soft skills в освітньому процесі присвятили свої праці такі українські науковці, як Бібік Н., Ісаєв І., Зимня І., Кузьміна Н., Коваль К., Маркова А., Овчарук О., Пометун О., Савченко О., Сластьонін В., Тимофєєва І. та ін. У своїх дослідженнях вони розглядають різні аспекти формування м'яких навичок, соціальних компетентностей та розвитку особистості молодшого школяра.

Мета дослідження – визначити ключові фактори, що впливають на ефективність розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток soft skills у молодших школярів представляє собою комплексний та багатогранний процес, який потребує системного підходу та врахування багатьох факторів. Особливу увагу варто приділити створенню відповідного освітнього середовища, яке стимулює природний розвиток цих важливих навичок. Таке середовище має бути безпечним, підтримуючим та різноманітним, щоб забезпечити оптимальні умови для формування соціально-емоційних компетенцій [4].

У процесі розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти важливо враховувати їхні психологічні особливості. У цей період відбувається активне формування самосвідомості, розвиток пізнавальних процесів та становлення вольової сфери. Молодші школярі починають краще розуміти причинно-наслідкові зв'язки, формують здатність до рефлексії та самоаналізу. Це створює сприятливий ґрунт для цілеспрямованого розвитку soft skills через різноманітні освітні практики [3].

Інтеграція розвитку м'яких навичок у процесі навчання потребує використання різноманітних педагогічних технологій та методів. Ефективними серед них є проєктна діяльність, групова робота та інтерактивні методи навчання, які створюють можливості для практичного застосування комунікативних навичок, розвитку емоційного інтелекту та критичного мислення. Також важливо забезпечити баланс між структурованою діяльністю та вільною творчістю, що дозволяє учням експериментувати з різними моделями поведінки та взаємодії [5].

Особливу роль у розвитку soft skills молодших школярів відіграє професійна компетентність вчителів. Педагоги мають володіти сучасними методиками розвитку соціально-емоційних навичок, вміти створювати відповідне освітнє середовище та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного здобувача початкової освіти. Також ключовим аспектом є постійне підвищення кваліфікації вчителів у цьому напрямку, обмін досвідом та впровадження інноваційних практик [2].

Партнерство з батьками є невід'ємною складовою успішного розвитку soft skills у молодших школярів. Важливо забезпечити узгодженість підходів до розвитку цих навичок у ЗЗСО та вдома, проводити просвітницьку роботу з батьками, залучати їх до спільних проєктів та заходів. Це створює єдиний освітній простір, де учні початкових класів можуть практикувати та закріплювати набуті навички в різних життєвих ситуаціях [2].

Моніторинг та оцінювання розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти потребує особливого підходу, який враховує їх специфіку. Тому важливо

використовувати різноманітні форми оцінювання, включаючи спостереження, портфоліо, самооцінювання та взаємооцінювання. Це дозволяє відслідковувати прогрес кожного молодшого школяра та вчасно коригувати стратегії розвитку [1].

Використання сучасних технологій також відіграє провідну роль у процесі розвитку soft skills здобувачів початкової освіти. Цифрові інструменти можуть створювати додаткові можливості для комунікації, співпраці та творчого самовираження. При цьому важливо забезпечити збалансоване використання технологій, не забуваючи про важливість живого спілкування та взаємодії [6].

Перспективи розвитку soft skills у молодших школярів пов'язані з подальшою інтеграцією цих навичок у навчальні програми, розробкою нових методик та інструментів оцінювання, розширенням міжнародної співпраці та обміном досвіду. Важливо також враховувати зміни в суспільстві та адаптувати підходи до проблеми розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти відповідно до нових викликів та потреб.

Висновок. Отже, розвиток soft skills у молодших школярів є комплексним процесом, який потребує системного підходу, залучення всіх учасників процесу навчання та створення відповідного освітнього середовища. Його успішність залежить від правильного врахування вікових особливостей здобувачів початкової освіти, професійної компетентності вчителів, партнерства з батьками та використання ефективних педагогічних технологій.

Список використаних джерел:

1. Бахмат Н. Розвиток Soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2022. № 1. С. 144–152.
2. Безлюдна Н., Дудник Н. Формування soft skills у майбутніх педагогів як умова реалізації професійного стандарту вчителя. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: збірник наукових праць*. 2021. Вип. 2(6). С. 137–143.
3. Данилевич Ю. О. Комунікативні навички та комунікативна компетентність, їх роль у здобутті освіти і формування комунікативних навичок

упродовж професійної діяльності. *Медсестринство*. Тернопіль, 2023. № 2. С. 56–65.

4. Державний стандарт початкової освіти. *Нова українська школа*. URL : <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument> (дата звернення: 05.02.2025).

5. Кругляк М. І. Критичне мислення: матеріали III частини онлайн-курсу «Логіка, аргументація, критичне мислення». Київ, 2021. 193 с.

6. Муравйова І. О., Мар'янюк Я. Г., Осадча А. О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 32. Т. 1. С. 108–112.

Шведова В. О., здобувачка першого (магістерського) рівня вищої освіти освіти ОПІ Початкова освіта Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Науковий керівник: **Форостюк Т. В.**, доцентка кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі

РОЛЬ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» У РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах сучасної освіти інтегрований курс «Мистецтво» набуває особливої актуальності, оскільки він поєднує різні види мистецтва, що сприяє комплексному розвитку учнів. Інтеграція мистецтва в освітній процес є не лише засобом формування естетичних смаків та креативних здібностей, але й ефективним інструментом розвитку самостійності молодших школярів.

Активізація самостійності школярів в освітній та інших видах діяльності є однією з актуальних проблем психолого-педагогічної теорії та практики (В. Буряк, З. Гуріна, М. Павлюк, О. Савченко та ін.). Питанню формування навчальної самостійності молодших школярів присвячені роботи М. Дідори, Т. Ковальчук, Л. Журавльової, Т. Кобялковської, В. Мізюк та ін. Дослідники стверджують, що розвиток самостійності на першому ступені навчання є

найважливішою умовою становлення особистості дитини, розвитку її психічних процесів.

Інтеграція різних мистецьких дисциплін ґрунтується на міждисциплінарному підході, який дозволяє об'єднувати музику, образотворче мистецтво, театр, хореографію та інші види мистецтва в єдиний освітній процес. Такий підхід сприяє не лише комплексному естетичному розвитку дитини, а й формуванню універсальних компетенцій, необхідних для життя в сучасному світі.

Сучасні педагогічні дослідження доводять, що залучення дітей до інтегрованого мистецького навчання стимулює розвиток критичного мислення, емоційного інтелекту, креативності та самостійності. Учні вчаться аналізувати мистецькі твори, шукати власні творчі рішення, експериментувати з різними техніками та формами вираження, що допомагає їм впевнено висловлювати свої думки та ідеї.

Мистецтво – це сфера, яка передбачає активну участь, експерименти та самовираження. У процесі навчання молодші школярі поступово набувають навичок планування власної діяльності, прийняття рішень та пошуку індивідуальних творчих рішень. Зокрема: образотворче мистецтво сприяє розвитку дрібної моторики, концентрації уваги, а також навичок самостійної роботи над творчими проектами; музика розвиває слух, пам'ять, емоційну чутливість та вміння імпровізувати; театральне мистецтво допомагає розвинути комунікативні здібності, упевненість у собі та здатність до самовираження; хореографія сприяє фізичному розвитку, координації рухів, самодисципліні та вмінню працювати як індивідуально, так і в команді.

Самостійність формується через виконання творчих завдань, які не мають єдиного правильного рішення, що змушує учнів мислити нестандартно, приймати рішення та відчувати відповідальність за власну роботу.

Ефективне впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво» потребує використання сучасних педагогічних методів, серед яких: метод проектного навчання, що дозволяє учням самостійно досліджувати обрані теми, створювати

власні мистецькі твори та презентувати їх; інтерактивні технології (групові обговорення, мистецькі воркшопи, творчі майстер-класи), які сприяють розвитку комунікативних навичок та взаємодії; педагогіка партнерства, що передбачає співпрацю між учнями, учителями та батьками, спільний пошук творчих рішень і підтримку ініціативи дітей; інтеграція цифрових технологій у мистецький процес (створення цифрових малюнків, робота з музичними програмами, використання анімації), що робить навчання цікавішим і сучаснішим.

Інтегрований курс «Мистецтво» відіграє важливу роль у формуванні самостійності молодших школярів. Поєднання різних видів мистецтва дозволяє дітям не лише розвивати естетичні навички, а й формувати здатність до самостійного мислення, прийняття рішень та творчого самовираження. Використання сучасних педагогічних методів у навчанні сприяє ефективному розвитку компетентностей учнів, допомагаючи їм впевнено орієнтуватися у світі мистецтва та реальному житті.

Інтеграція мистецтва в освітній процес відіграє важливу роль у формуванні самостійності учнів. Завдяки використанню сучасних педагогічних методів, таких як проєктна діяльність, колективні творчі завдання та індивідуальні мистецькі проєкти, школярі отримують можливість не лише вивчати мистецтво, а й розвивати ключові компетенції, необхідні для їхньої самостійності у навчанні та житті. Методи інтеграції мистецтва у навчальний процес значно впливають на розвиток самостійності учнів. Використання проєктної діяльності, колективних творчих завдань та індивідуальних мистецьких проєктів сприяє формуванню навичок самоорганізації, критичного мислення та відповідальності за власну діяльність. Інтегрований підхід до мистецької освіти допомагає дітям усвідомити свою роль у творчому процесі та розширює їхні можливості для подальшого самовираження.

Завдяки участі у різних мистецьких проєктах діти вчаться аналізувати інформацію, оцінювати результати та приймати самостійні рішення, що є ключовими компонентами самостійності. Оцінювання результатів навчання в мистецькій освітній галузі визначено за трьома групами результатів: пізнання та

аналіз інтерпретації творів мистецтва, практична мистецька діяльність та емоційне ставлення до мистецтва [3, 4].

Перспективи розвитку інтегрованого курсу «Мистецтво» Перспективи розвитку інтегрованого курсу «Мистецтво» полягають у подальшому удосконаленні методів інтеграції різних мистецьких дисциплін та впровадженні нових технологій для підтримки самостійності учнів. Це може включати використання цифрових інструментів для мистецької творчості та участь у міжнародних мистецьких проєктах. Важливим є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту і результатів навчання[1, 3].

Однією з ключових перспектив є подальший розвиток інтеграційного підходу до навчання мистецтва. Це передбачає розширення взаємозв'язків між музикою, образотворчим мистецтвом, театром, хореографією та мультимедійним мистецтвом. Важливим є також впровадження міжпредметних зв'язків із літературою, історією, природничими науками та технологіями. Такий підхід допоможе учням краще розуміти роль мистецтва у формуванні культурної спадщини та розширювати власний кругозір.

З огляду на активний розвиток цифрових технологій, перспективним напрямом є впровадження сучасних інструментів для підтримки мистецької творчості учнів. Це може включати роботу з графічними редакторами, створення анімації, використання доповненої та віртуальної реальності для занурення в мистецьке середовище. Такі технології дають змогу урізноманітнити методи викладання, зробити уроки інтерактивними та більш привабливими для учнів, сприяти розвитку їхньої самостійності у творчій діяльності.

Розвиток інтегрованого курсу «Мистецтво» спрямований на вдосконалення методів інтеграції мистецьких дисциплін, активне використання цифрових технологій, розширення міжнародної співпраці, підтримку інклюзивного навчання та узгодження програмового змісту з сучасними освітніми вимогами. Реалізація цих перспектив дозволить не лише підвищити ефективність мистецької освіти, а й сприятиме формуванню творчих, самостійних та всебічно розвинених особистостей.

Інтегрований курс «Мистецтво» має значний потенціал для розвитку самостійності учнів завдяки поєднанню різних мистецьких дисциплін, використанню сучасних педагогічних методів та впровадженню цифрових технологій. Використання проєктної діяльності, колективних творчих завдань та індивідуальних мистецьких проєктів сприяє формуванню навичок самостійного мислення, відповідальності та творчого самовираження. Подальший розвиток курсу пов'язаний із впровадженням інноваційних освітніх технологій, міжнародної співпраці та інклюзивного підходу, що дозволить зробити мистецьку освіту доступнішою та ефективнішою. Завдяки цілісності мистецького навчання учні не лише набувають естетичних компетентностей, а й стають активними суб'єктами освітнього процесу, здатними до творчого мислення та самостійної діяльності у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Гуріна З. В. Розвиток самостійності як базової характеристики підростаючої особистості дитини. Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2019. Випуск 9. С. 65–74.

2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#n12> (дата звернення: 03.03.2025 р.).

3. Ігнатова О. Виховання самостійності у молодших школярів. *Початкова школа*. 2020. № 4. С. 20 – 26.

Шибецька С. А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: **Шанскова Т. І.**, докторка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З МАНІПУЛЯЦІЯМИ В МЕДІАПРОСТОРІ

У статті розглянуто критичне мислення як ефективний інструмент боротьби з маніпуляціями в медіапросторі. Проаналізовано основні методи маніпуляції, такі як тенденційна подача інформації, використання емоційних тригерів, спотворення контексту та вплив алгоритмів соціальних мереж. Окреслено ключові аспекти розвитку критичного мислення, зокрема перевірку джерел, аналіз аргументів, розпізнавання маніпулятивних технік та усвідомлення когнітивних упереджень. Акцентовано увагу на важливості медіаграмотності та формування культури аналітичного мислення в суспільстві.

Ключові слова: критичне мислення, маніпуляція, медіапростір, дезінформація, когнітивні упередження, медіаграмотність, інформаційна безпека.

Постановка проблеми. Критичне мислення є необхідною когнітивною навичкою сучасної людини, особливо в умовах інформаційного суспільства, де масові комунікації мають значний вплив на свідомість громадян. В епоху цифровізації, коли інформаційні потоки поширюються з безпрецедентною швидкістю, здатність аналізувати, оцінювати та перевіряти достовірність повідомлень стає критично важливою. Одним із ключових завдань критичного мислення є протидія маніпуляціям, які набувають усе більш витончених форм у медіапросторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Маніпуляція в медіа – це навмисне викривлення інформації, спрямоване на формування у споживачів хибних уявлень або емоційного стану, що ускладнює об'єктивне сприйняття дійсності. Маніпулятивні технології можуть включати перекручення фактів, селективне подання інформації, емоційні тригери, використання стереотипів,

мову ворожнечі та пропагандистські методи. Важливу роль у формуванні критичного мислення відіграє медіаграмотність, яка допомагає розпізнавати такі прийоми та захищатися від впливу дезінформації.

Одним із основних механізмів критичного мислення є вміння ставити запитання щодо джерела інформації, її мети та логічної обґрунтованості. Чи є джерело авторитетним? Чи наведено фактичні докази? Чи використовується емоційний тиск замість раціональної аргументації? Ці питання допомагають виявити потенційні маніпулятивні впливи та уникнути сприйняття інформації на емоційному рівні без належного аналізу.

Важливим аспектом критичного мислення є порівняння інформації з різних джерел, що дає змогу формувати об'єктивні висновки на основі різних точок зору. Одностороння подача інформації часто є ознакою маніпуляції, тому перевірка альтернативних джерел та аналіз їхньої аргументації сприяють виробленню неупередженого погляду на проблему [4].

Ще одним способом боротьби з маніпуляціями є знання основних логічних помилок і когнітивних упереджень, які використовуються для впливу на громадську думку. Наприклад, помилка хибної дилеми, коли ситуація подається лише у двох варіантах без урахування інших можливостей, або аргумент до емоцій, коли інформація подається через страх, гнів чи співчуття, що змушує аудиторію реагувати емоційно, а не раціонально.

Розвиток критичного мислення також вимагає розуміння механізмів роботи соціальних мереж та алгоритмів персоналізованого контенту. Багато платформ формують інформаційні бульбашки, де користувачі отримують лише ті новини, що відповідають їхнім попереднім уподобанням, що може обмежувати можливість критичного аналізу та сприяти маніпуляції суспільною думкою [2].

Таким чином, критичне мислення є дієвим інструментом боротьби з маніпуляціями в медіапросторі. Воно включає перевірку джерел, аналіз аргументації, порівняння інформації, розпізнавання маніпулятивних прийомів та логічних помилок, а також усвідомлення принципів роботи інформаційних алгоритмів. В умовах постійного інформаційного впливу розвиток критичного

мислення є не лише інтелектуальною необхідністю, а й важливим фактором збереження особистої свободи та суспільної безпеки.

Сучасний медіапростір є складним і багатовимірним явищем, що впливає на формування суспільної думки, політичних уподобань, соціальної поведінки та навіть особистісних цінностей. Інформація, яка циркулює у медіа, не завжди є об'єктивною, достовірною та неупередженою. Часто вона стає інструментом маніпуляції, метою якої є вплив на думки, емоції та дії аудиторії. У цьому контексті критичне мислення виступає ключовим механізмом протидії маніпуляціям та дезінформації, сприяючи свідомому споживанню інформації та формуванню незалежного погляду на події.

Маніпуляції в медіапросторі можуть мати різні форми, зокрема використання дезінформації, пропаганди, фабрикації новин, монтажу відео та фото, емоційних тригерів, перекручування фактів і навіть цілеспрямованого мовчання про певні події. Найчастіше вони спрямовані на створення інформаційного хаосу, виклик паніки, формування поляризованих поглядів або підрив довіри до офіційних джерел. Основна небезпека таких впливів полягає в тому, що вони можуть залишатися непомітними для пересічного споживача інформації, який не має достатніх навичок аналізу та перевірки отриманих даних [6].

Критичне мислення передбачає здатність людини аналізувати отриману інформацію, розпізнавати логічні помилки та маніпулятивні техніки, оцінювати джерела та їхню надійність, а також формувати власні висновки на основі перевірених даних. Одним із важливих інструментів критичного мислення є методика фактчекінгу – процесу перевірки фактів шляхом звернення до першоджерел, аналізу статистичних даних, звернення до незалежних експертів або використання спеціалізованих платформ для виявлення фейків.

Ще одним аспектом критичного мислення є розуміння принципів функціонування сучасних медіа та соціальних мереж. Завдяки алгоритмічним механізмам платформи, такі як Facebook, Instagram, TikTok або YouTube, формують інформаційні бульбашки, де користувачам пропонуються матеріали,

що відповідають їхнім попереднім інтересам та поглядам. Це призводить до звуження світогляду, підсилення когнітивних упереджень та ускладнює доступ до альтернативних точок зору. Для протидії такому впливу важливо свідомо розширювати коло інформаційних джерел, аналізувати різні точки зору та критично оцінювати власні переконання [2].

Критичне мислення також вимагає вміння ідентифікувати емоційно забарвлені повідомлення, які використовуються для впливу на аудиторію. Наприклад, маніпулятори можуть апелювати до страху, гніву, ненависті чи співчуття, щоб спонукати людей приймати рішення, засновані не на логіці, а на емоціях. Використання негативної риторики, образливих узагальнень, демонізації опонентів є типовими ознаками маніпулятивного контенту. Усвідомлення цих технік допомагає не піддаватися на емоційні провокації та зберігати раціональність у процесі прийняття рішень.

Розвиток критичного мислення потребує постійного навчання та практики. Важливим аспектом є медіаграмотність – здатність аналізувати зміст новин, розуміти їхній контекст, ідентифікувати авторські позиції та комерційні чи політичні інтереси, що можуть стояти за поширенням певних повідомлень. Навчання основам критичного мислення та медіаграмотності має стати обов'язковим компонентом освітнього процесу, оскільки здатність протистояти маніпуляціям є ключовою навичкою інформаційного суспільства.

У підсумку, критичне мислення є необхідною умовою ефективної протидії маніпуляціям у медіапросторі. Воно дозволяє не лише уникати впливу дезінформації, а й формувати власну позицію, засновану на об'єктивному аналізі. У сучасних реаліях, коли інформаційні війни стають частиною повсякденного життя, розвиток критичного мислення є не лише особистісним викликом, а й важливою складовою стійкості суспільства перед зовнішніми та внутрішніми інформаційними загрозами [1].

В епоху цифрових технологій та глобальної інформаційної взаємодії медіапростір стає ареною інтенсивного інформаційного впливу. З одного боку, швидкий доступ до даних сприяє обізнаності та розширенню світогляду, з іншого

– зростає кількість маніпуляцій, дезінформації та пропаганди, які спотворюють реальність і впливають на суспільну думку. У таких умовах критичне мислення є незамінним інструментом, що дозволяє протидіяти навмисному викривленню фактів, виявляти маніпулятивні техніки та формувати власне незалежне бачення подій.

Критичне мислення – це здатність об’єктивно аналізувати інформацію, перевіряти її достовірність, оцінювати аргументи та розпізнавати логічні помилки. Відсутність цих навичок робить людину вразливою до впливу маніпуляторів, які використовують як відкриті, так і приховані методи впливу. Основними формами маніпуляції в медіапросторі є тенденційна подача фактів, використання емоційних тригерів, викривлення контексту, узагальнення, навішування ярликів та методика фальшивої дилеми [5].

Однією з найпоширеніших маніпулятивних технік є створення сенсаційних новин, що викликають сильні емоційні реакції. Такі матеріали часто містять перебільшення, вибіркове подання інформації або навіть відверті фейки. Критично мисляча людина, стикаючись із подібним контентом, насамперед звертає увагу на джерело, перевіряє фактологічну основу повідомлення та аналізує, чи не є його метою виклик страху, ненависті або некритичного сприйняття певної позиції.

Ще однією проблемою є алгоритмічні механізми соціальних мереж, які формують персоналізовану інформаційну стрічку відповідно до інтересів користувача. Це призводить до утворення так званих «інформаційних бульбашок», коли люди отримують лише ті новини, які підтверджують їхні попередні переконання. Таким чином, формується спотворене уявлення про реальність, а критичне мислення є єдиним способом подолати цей ефект. Розширення джерел інформації, свідомий пошук альтернативних точок зору та аналіз різних позицій допомагають уникнути однобічного бачення подій.

Важливу роль у формуванні критичного мислення відіграє усвідомлення основних когнітивних упереджень, які можуть впливати на сприйняття інформації. Наприклад, ефект підтвердження змушує людей надавати перевагу

тим фактам, які узгоджуються з їхніми існуючими переконаннями, ігноруючи альтернативні погляди. Також часто використовується ефект авторитету, коли інформація сприймається як істина лише тому, що її озвучила впливова особа або організація. Вміння критично аналізувати аргументи, а не просто приймати їх на віру, допомагає уникати таких помилок.

Окрім того, важливим аспектом боротьби з маніпуляціями є розвиток навичок аналітичного читання та роботи з першоджерелами. Сучасні медіа нерідко подають уривки інформації без контексту, вириваючи цитати або статистичні дані з загальної картини. Критичне мислення передбачає вміння перевіряти факти, звертатися до оригінальних джерел і оцінювати їхню надійність. Використання наукових досліджень, офіційних звітів та незалежних аналітичних платформ є ефективним методом перевірки правдивості інформації [3].

Окрему загрозу становить політична та комерційна маніпуляція, коли інформація використовується для просування певних ідеологій або продуктів. Наприклад, техніка «фреймінгу» дозволяє подати одні й ті самі події у вигідному або невигідному світлі, змінюючи лише контекст їхнього представлення. Маніпулятивна реклама часто експлуатує людські страхи та емоції, формуючи потреби, яких насправді може не існувати. Усвідомлення таких прийомів дає можливість не піддаватися зовнішньому впливу та приймати рішення на основі раціонального аналізу.

Розвиток критичного мислення повинен починатися ще з раннього віку. Запровадження курсів з медіаграмотності у шкільну та університетську освіту сприятиме вихованню суспільства, здатного протистояти інформаційним загрозам. Крім того, необхідно заохочувати розвиток самостійного мислення, навчати дітей і підлітків аналізувати інформацію, формулювати аргументовану точку зору та розпізнавати маніпулятивні техніки.

Висновки. Таким чином, критичне мислення є необхідним інструментом для боротьби з маніпуляціями в медіапросторі. Воно включає перевірку джерел, аналіз аргументів, розпізнавання маніпулятивних технік, усвідомлення

когнітивних упереджень та здатність до незалежного оцінювання інформації. У сучасному світі, де інформація стала зброєю, володіння критичним мисленням є запорукою інтелектуальної свободи та захисту від дезінформації. Тому розвиток цієї навички є не лише особистою потребою, а й важливою умовою для формування свідомого та стійкого до маніпуляцій суспільства.

Список використаних джерел:

1. Арделян О. Загальнопізнавальні вміння як компонент креативного мислення молодших школярів. Рід. шк. 2021. № 4. С.78 – 80.
2. Белкіна-Ковальчук О. В. Креативне мислення учнів початкових класів. Практична психологія та соціальна робота. 2015. № 4. С. 37–42.
3. Бурак К. П. Формування критичного мислення у здобувачів освіти засобами дослідницької діяльності на уроках математичної освітньої галузі. 2024. URL: elibrary.kdpu.edu.ua (дата звернення: 28.03.2025).
4. Гісь О. Продуктивне мислення. Почат. шк. 2014. № 2. С. 7–9.
5. Данилова О.В. Мультимедіа власноруч: посіб. К.: Шкільний світ, 2016. 120 с.
6. Основи нових інформаційних технологій навчання. Посібник для вчителів /за ред. Ю.І.Машбіца. К: 2 ТЗМН, 2017.

Шишкова Ж. Г., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий керівник: **Одарченко В. І.**, професорка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та менеджменту КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасному світі гостро стоїть проблема творчого розвитку особистості. Кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема. Посилюється увага до розвитку творчих здібностей особистості, надання їй можливості виявити їх.

Важлива роль в цьому відводиться школі. Бо «шкільна справа – одна з найбільш важких і пекучих проблем сучасного життя. Як би не нейтралізувалися впливи школи впливами родини, суспільності, літератури, вона кладе і кластиме глибокий слід на духову істоту будучих кадрів суспільності» (Михайло Грушевський). Незважаючи на те, що проблема розвитку творчого потенціалу в учнів досліджується давно, багато питань залишається невирішеними. Як і раніше, більшість навчального часу відводиться репродуктивній, нетворчій діяльності, значна частина завдань у підручниках має також відтворювальний характер.

Розвиток творчих здібностей необхідно розпочинати з ранніх років, враховуючи наявні нахили дитини. Чим раніше починається розвиток здібностей, талантів, тим більше шансів на їх розкриття [5 с. 33].

«...Виховуючи підростаюче покоління, педагог бере найактивнішу участь у творенні майбутнього свого народу...» (Григорій Ващенко). Тому актуальним на сьогодні є використання в практиці роботи початкової школи технології формування творчої особистості. Це сприяє інтелектуальному розвитку, креативності мислення, духовному становленню особистості молодших школярів. Нова українська школа спрямовує освітній процес на розкриття та активізацію творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку, формування у них емоційної культури та естетичних поглядів.

Вимога сьогодення – використання сучасних технологій. У шкільній практиці необхідно надавати перевагу інтерактивній методиці проведення навчальних занять та виховних заходів, застосовувати принципи індивідуалізації та диференціації навчання, створювати мультимедійні презентації до уроку чи позакласного заходу. Інтерактивне навчання — це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має конкретну, передбачувану мету — створити

комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [3, с.127].

Творчі можливості молодших школярів реалізуються в різних видах діяльності, зокрема у грі, навчанні, спілкуванні, трудовій діяльності. Етапи творчості: підготовчий етап (створення проблемної ситуації, постановка проблеми, її аналіз); процес вирішення проблеми; інсайт (освянення); упорядкування інтуїтивно отриманих результатів [2, с. 440].

Ігрова діяльність є важливою частиною розвитку дитини. Й. Хейзінга вказував, що культура людства невіддільно поєднана з ігровою діяльністю у якій вона формується та розвивається [4, с. 48].

На сьогоднішній день існує велика кількість методичних розробок присвячених саме творчим ігровим технологіям, тому педагог може вибирати для уроків надзвичайно різні ігри, а також сам може створити оригінальні авторські ігрові розробки для своїх учнів. На уроках повинні застосовуватись ігри, які сприятимуть формуванню в учнів пізнавальної активності, ціннісних орієнтацій.

З психології відомо, що дитина грає завжди, що гра – це найголовніший вид діяльності, за допомогою якої дитина пізнає світ, отримує насолоду та самостверджується. Спостерігаючи за учнями на уроках, можемо впевнено сказати, що саме гра додає навчальному спілкуванню комунікативну спрямованість, зміцнюючи мотивацію до навчання. Гра для дитини – всебічна і гармонійна підготовка до дорослого життя.

Так, проблемно-модельовальні та рольові ігри є ефективним засобом, який сприяє активному розвитку творчих здібностей учнів, адже базис даних ігор складає імпровізаційна діяльність. В процесі застосування проблемно-модельовальних ігор у дітей формуються такі якості як: здатність до самостійного та оригінального вирішення проблемних завдань, розвиток творчих здібностей, та креативного мислення тощо.

Зупинимося на основних перевагах використання рольових ігор:

- рольова гра дозволяє оволодіти навчальним матеріалом і закріплюючи його, усвідомлено засвоїти специфіку його використання в мовленні;
- ігри розвивають і вдосконалюють мовленнєво-розумову діяльність і створюють умови психологічної готовності до спілкування;
- рольові ігри максимально стимулюють активність учнів, що є необхідним для досягнення мети гри.

Наступним етапом творчого розвитку є участь дитини в різноманітних творчих заходах - концертах, театральних спектаклях.

Сучасна теорія і практика шкільної початкової освіти характеризується наявністю суттєвого інтересу до вивчення питань, пов'язаних із оптимізацією процесів використання значного потенціалу театального мистецтва у навчанні і вихованні дітей. Театральна діяльність розглядається нинішньою педагогічною спільнотою як ефективний інструмент впливу на різні сфери особистості: інтелектуальну, емоційну, духовно-творчу тощо.

Так, у процесі творчої діяльності діти залучаються до читання літературних творів, створюють спектаклі, вивчають напам'ять тексти, відпрацьовують інтонацію мовлення, вправляються у діалогічному мовленні, тощо. Все це створює умови для актуалізації пам'яті, уваги, уяви, фантазії, для формування навичок управління голосовим, мімічним, жестово-руховим апаратом, для творчого самовираження власних думок, вражень та відчуттів, що сукупно позитивно впливає на формування комунікабельності молодших школярів [5, с.180].

Також колективна творча діяльність дітей сприяє становленню їх індивідуальності, розкриває внутрішні резерви, спонукає до активного налагодження ділових та творчих контактів для вирішення тих або інших завдань.

Варто пам'ятати, що педагог має повсякчас дбати про підтримання у колективі дружньої та доброзичливої атмосфери. Для цього потрібно відмовитись від авторитарних форм роботи та враховувати весь комплекс умов забезпечення психологічної комфортності, а саме: визнання безумовної цінності

кожної дитини, відсутність зовнішніх оцінок її діяльності, розуміння труднощів, які дитині приходится долати в ході колективної творчої роботи, загальна психологічна свобода, розкріпачення.

Список використаних джерел:

1. Дегтярьова В.Р. Розвиток творчих здібностей учнів шляхом використання ІКТ на уроках у початковій школі. Початкове навчання та виховання. 2017. № 10-11. С. 6.

2. Журило Т.В. Психологія розвитку творчо обдарованої особистості: наук.-метод. Посіб. К. : НАПН України, ІПОіОД, 2010. С. 440.

3. Цуркан Н. Розвиток творчої особистості молодшого школяра в умовах модернізації початкової освіти. Початкова школа. 2017. № 3. С. 57-58.

4. Хейзінга І. Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури / пер. з англ. О.Мокровольського. Київ: «Основи», 1994. 250 с.

5. Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редкол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Київ : Міленіум, 2020. Випуск 3. 184 с.

Якимчук О. В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ Початкова освіта Житомирського державного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: **Рудницька Н. Ю.**, доцентка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна математична освіта нині перебуває на етапі модернізації, що співвідноситься із формуванням активної творчої особистості, яка володіє належним рівнем компетентності. Сформовані математичні знання, уміння й навички є основою не лише успішної реалізації особистості у діяльності, але й у реальному житті

Саме ці завдання співвідносяться із використанням актуальних педагогічних інновацій та із компетентнісно орієнтованим підходом до математичної освіти учнів початкових класів.

Вивчення наукової літератури показує, що різні аспекти проблеми формування математичної компетентності учнів початкових класів досліджувались багатьма вченими (О. Болотіною, Т. Варламовою, М. Головань, І. Зіненком, О. Онопрієнко, Н. Рудницькою, С. Раковим, П. Торопом та ін.). Інтерактивні технології навчання та їх роль у формуванні математичної компетентності молодшого школяра розглядали такі дослідники, як: М. Головань, М. Гудзь, О. Онопрієнко, О. Пометун, А. Ярмоленко та інші.

Мета статті – проаналізувати роль інтерактивних технологій на уроках математики у формуванні математичної компетентності учнів початкових класів.

У Концепції Нової української школи також гостро стоїть питання високої якісної організації, мобільності мислення, новаторського підходу до вивчення математики розвитку у школярів логічного й алгоритмічного мислення [3, с.11].

Підходячи до аналізу поняття «математична компетентність» у науковій літературі, ми з'ясували, що воно є інтегрованим та передбачає відповідні математичні знання, уміння, навички, здатність використовувати набутий досвід у своєму житті та діяльності, здатність до розуміння та використання простих математичних моделей [1, с.23].

Математичну компетентність учнів початкових класів утворюють такі складові, як: обчислювальна, інформаційно-графічна, геометрична.

Обчислювальний елемент математичної компетентності передбачає готовність школяра застосовувати обчислювальні здібності та знання в реальних життєвих випадках.

Інформаційно-графічна складова формується конкретними вміннями, навичками та способами дій, що стосуються графічної інформації (читати та писати математичні вирази правильно).

Логічний компонент математичної компетентності учнів забезпечується вмінням здійснювати логічні операції під час розв'язання сюжетних завдань, рівнянь, ребусів, головоломок; відрізняти правдиві та неправдиві твердження; вирішувати задачі з логічним акцентом.

Геометрична складова організовується просторовими уявленнями та відношеннями, а саме: вмінням школярів визначати положення об'єкта на площині та в просторі, розкладати та пересувати об'єкти на площині; вимірювальні навички тощо [5, с.65].

Підходячи до аналізу поняття змісту та сутності поняття «математична компетентність учня початкових класів», цей термін позначає належний рівень сформованості знань, умінь й навичок учнів початкових класів таких як:

1) володіння характерним стилем математичного мислення (абстрактність, доказовість, чіткість);

2) здатності до комунікації: загальні здібності до аргументації (здатність ясно і грамотно висловлювати свої думки, логічно обґрунтовувати судження) і здібності до математичної ілюстрації, інтерпретації, аргументації);

3) здатність застосовувати модельні засоби математики для вирішення завдань, що виникають в навколишньому світі;

4) здатність до самостійного здійснення діяльності (алгоритмічної і евристичної), яка передбачає вміння проектувати, здійснювати діяльність, перевіряти і оцінювати її результати [1, с.24].

Важливим засобом формування математичної компетентності учнів початкових класів є інтерактивні технології навчання, які мають повну відповідність інтересам, віку, особливостям розвитку школярів, задовольняючи

їх потребу у вияві творчої активності, ініціативності у процесі вирішення навчальних завдань [2, с. 15]. Це забезпечується використанням у математичній освіті таких видів, форм, методів та прийомів роботи, як:

- проєктна діяльність: передбачає системне і послідовне моделювання тренувального розв'язання проблемних ситуацій. У процесі підготовки та реалізації завдань проєкту беруть участь учні всього класу, працюючи у групах, парах. Така діяльність сприяє формуванню активності, ініціативи учнів, здатності до реалізації свого творчого потенціалу у процесі математичної діяльності [4, с. 47];

- проблемне навчання розглядається як особливий різновид пізнавальної активності, що стимулює процес пізнання та осмислення нового. Значні можливості в цьому контексті надає розв'язування логічних задач. Найбільший ефект може бути досягнутий при використанні різних форм роботи над задачею. Наприклад: робота над вже розв'язаною задачею; розв'язування задач різними способами тощо;

- інтерактивні вправи та творчі ігри на уроках математики спрямовані на розвиток критичного мислення школярів, самостійності висловлювання думок, спонукають учнів до відстоювання власної точки зору, створюють ситуацію дискусії, формують творче ставлення до висновків та ін. (наприклад, вирішити задачу кількома способами, обчисливши обернену задачу). Засобами реалізації такої діяльності виступають цифрові технології: цифрові, де учні можуть взяти участь у математичних квестах, у математичних вікторинах, перевірити свої знання, працюючи над тестовими завданнями). Така пізнавально-пошукова діяльність стимулює учнів до виконання більшої кількості математичних завдань, сприяє набуттю більш міцних свідомих знань, умінь і навичок, активізує критичне мислення учнів, стимулює в учнів живий інтерес до процесу навчання математиці, а також творчість [4, с. 48].

Отже, математична компетентність учнів початкової школи має інтегративну природу, вона передбачає ряд однорідних або споріднених знань і

здібностей із математики, високий рівень розвитку їх мислення та його процесів тощо.

Потенціал інтерактивних технологій у процесі навчання математиці у початкових класах неможливо переоцінити. Інтерактивні технології та їх потенціал, маючи відповідність інтересам, віку, пізнавальним здібностям та можливостям школярів, стимулюють учнів до вияву ініціативи і самостійності у процесі навчання математиці (у груповій, парній, індивідуальній роботі). Проектна діяльність, проблемні завдання, ігрові, загадки, конкурси, дослідницько-пошукові проекти, «мозковий штурм», дискусії задовольняють дитячу потребу у пізнанні, сприяють формуванню стійких та міцних знань, умінь і навичок учнів, стаючи умовою формування належного рівня математичної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2018. № 3. С. 23 – 30.
2. Єрмоленко А. Інтерактивні технології навчання: електронний навчальний курс. Біла Церква: БНПО, 2022. 37 с.
3. Концепція Нової української школи. URL: <https://naurok.com.ua/koncepciya-novo-ukra-nsko-shkoli-325460.html> (дата звернення: 03.03.2025 р.).
4. Онопрієнко О. В. Предметна математична компетентність як дидактична категорія. *Початкова школа*. 2015. № 5. С. 47-49.
5. Рудницька Н. Ю. Розвиток математичної компетентності учнів початкової школи в умовах нової освітньої парадигми. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи*. Збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І.В. Голубовська. Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2022. С 63-66.

Chen Rui, postgraduate (PhD) student at the Department of Healthy Lifestyle, Technologies, and Life Safety of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine-PRC

Academic supervisor: **Mkrtichian O. A.**, Doctor of Pedagogical Science (DSc), professor; Professor of the Department of Healthy Lifestyle, Technologies and Life Safety, of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

DIGITAL PLATFORMS FOR DEVELOPING PHYSICAL CULTURE DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN THE PRC

The COVID-19 pandemic has led to unprecedented global health challenges, compelling societies to adapt rapidly to new modes of living. In the People's Republic of China (PRC), stringent lockdowns and social distancing measures were implemented to curb the virus's spread [5]. These measures, while necessary, resulted in the closure of gyms, parks, and other communal spaces, disrupting traditional means of engaging in physical activity. Physical culture in China, which encompasses not only exercise but also the integration of traditional practices and community engagement, faced significant challenges during this period.

In response to these challenges, digital platforms emerged as vital tools to sustain and promote physical activity. These platforms offered a range of services, including live-streamed workout sessions, virtual reality fitness experiences, and interactive fitness applications, enabling individuals to maintain their physical health within the confines of their homes. This paper aims to evaluate the effectiveness of these digital platforms in fostering physical culture during the pandemic in the PRC. By analyzing empirical studies, user engagement data, and policy responses, we seek to understand the benefits and limitations of digital interventions in promoting physical activity and well-being.

The onset of the pandemic accelerated the adoption of digital platforms designed to facilitate physical activity. Fitness applications, live-streaming workout classes, and virtual reality (VR) fitness programs became increasingly popular as alternatives to in-person exercise routines. A study examining the mediating role of e-platforms in physical activity among Chinese individuals during the COVID-19 lockdown

highlighted the significant impact of these digital solutions. The research found that the use of fitness apps and live-streamed classes positively influenced individuals' engagement in physical activities, thereby promoting health and fitness during periods of restricted movement [4]. Moreover, the integration of traditional Chinese exercise forms, such as Tai Chi and Qigong, into digital formats allowed for the preservation and dissemination of cultural practices. These virtual sessions provided not only physical benefits but also a sense of cultural continuity and community connection during times of isolation.

Digital platforms have played a crucial role in democratizing access to physical activity resources. Individuals from various demographics, including those in remote or underserved areas, gained access to a plethora of online fitness programs. The flexibility of on-demand content allowed users to engage in physical activities at their convenience, accommodating diverse schedules and lifestyles.

However, challenges related to digital literacy and access to technology have been noted. A study exploring the demographic characteristics associated with the use of digital platforms for physical activity in China indicated that while e-health apps are promising tools for promoting fitness, disparities in digital literacy and access can hinder their effectiveness [2]. Addressing these disparities is essential to ensure that the benefits of digital platforms are equitably distributed across all segments of the population.

Engagement with digital fitness platforms has been associated with the maintenance and improvement of physical health during the pandemic. The availability of diverse exercise programs, ranging from high-intensity interval training to yoga and meditation, enabled individuals to tailor their physical activity routines to their personal preferences and fitness levels. This adaptability is crucial in promoting sustained participation in physical activity, which is essential for preventing lifestyle-related diseases and enhancing overall health.

Furthermore, the use of virtual reality fitness applications provided immersive experiences that increased user motivation and enjoyment. These interactive platforms simulated real-world environments and activities, making exercise more engaging and

less monotonous. Research has shown that such innovative approaches can lead to higher adherence to exercise routines and improved physical outcomes [3]. The psychological impact of prolonged isolation and uncertainty during the pandemic has been profound. Digital platforms offering physical activity programs have also served as a means of psychological support. Regular participation in online group exercises fostered a sense of community and connectedness, mitigating feelings of loneliness and anxiety.

Studies have demonstrated that physical activity is closely linked to mental well-being. Engaging in regular exercise can alleviate symptoms of depression and anxiety, improve mood, and enhance cognitive function. The integration of social interaction within digital fitness platforms further amplifies these benefits by providing emotional support and a sense of belonging [2; 4]

The Chinese government, in collaboration with major digital technology firms, actively promoted online fitness initiatives [1]. The General Administration of Sport of China (GASC) launched campaigns encouraging citizens to engage in digital home workouts. Platforms such as WeChat, Douyin (China's TikTok), and Bilibili became popular hubs for sharing fitness content, offering real-time interaction, and broadcasting live-streamed exercise sessions from professional trainers. In addition, China's Ministry of Education introduced guidelines to integrate digital physical education into school curricula. This initiative aimed to ensure that students maintained regular physical activity despite school closures. Research suggests that digital physical education helped sustain fitness levels among students while also fostering interest in home-based workouts. However, disparities in access to technology and differences in digital literacy among students posed significant challenges, necessitating further intervention.

List of used sources:

1. China to prioritise physical education in schools as obesity rates rise // *Reuters*. 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/china/china-prioritise-physical-education-schools-obesity-rates-rise-2025-01-28/> (accessed: 20.02.2025).

2. Fang P., Shi S., Menhas R., Laar R. A., Saeed M. M. Demographic characteristics and digital platforms for physical activity among the Chinese residents during the COVID-19 pandemic: A mediating analysis. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*. 2022. № 15. P. 515–529. DOI: [10.2147/JMDH.S354984](https://doi.org/10.2147/JMDH.S354984).
3. Liu R., Menhas R., Dai J., Saqib Z.A., Peng X. Fitness apps, live streaming workout classes, and virtual reality fitness for physical activity during the COVID-19 lockdown: An empirical study. *Frontiers in Public Health*. 2022. № 10. P. 852311. DOI: [10.3389/fpubh.2022.852311](https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.852311).
4. Menhas R., Qin L., Saqib Z. A., Younas M. The association between COVID-19 preventive strategies, virtual reality exercise, use of fitness apps, physical, and psychological health: testing a structural equation moderation model. *Frontiers in Public Health*. 2023. № 11. P. 1170645. DOI: [10.3389/fpubh.2023.1170645](https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1170645).
5. Nalyvaiko O., Kulakova I., Kudaieva O., Bondarenko A., Mkrtychian O., Shtonda O. Forced distance learning Chinese experience case. Some lessons for the Ukrainian education system. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2024. Vol. 16, № 4. P. 154–184. DOI: [10.18662/rrem/16.4/911](https://doi.org/10.18662/rrem/16.4/911).

Zou Ruowei, a graduate of the third (educational and scientific) level of education, specialty 011 Educational and pedagogical sciences, Mykola Gogol Nizhyn State University

Scientific supervisor: **Bobro A. A.**, associate professor of the Department of Pedagogy, Primary Education, Psychology and Management, Mykola Gogol Nizhyn State University

CONDITIONS AND PRINCIPLES OF FORMING RESEARCH COMPETENCE OF FUTURE EDUCATIONAL MANAGERS

The sphere of education today is experiencing rapid transformations and is characterized by significant instability, which requires the heads of educational institutions to have the ability to deeply analyze situations, predict possible changes

and make balanced management decisions. The successful functioning and innovative development of educational institutions largely depend on the ability of managers to timely identify and solve complex management problems that require scientifically based approaches.

One of the main factors of effective leadership is the research competence of the education manager. Such competence becomes the basis for the sustainable development of the institution and ensuring the quality of management. A modern educational manager is not only an organizer of the educational process, but also an analyst and researcher who deeply understands the educational needs of participants in the educational process, and also monitors current trends in the field of education. Thanks to research skills, a manager can qualitatively analyze the situation in the institution, make informed decisions, implement innovations, assess the quality of educational services, identify problems and develop effective ways to solve them.

The process of Ukraine's integration into the European educational space and constant changes in the labor market necessitate a rethinking of approaches to training managerial personnel in the higher education system. Modern socio-economic and cultural conditions put forward new requirements for specialists focused on competitiveness, professional efficiency and social stability.

The training of managerial personnel should be based on a set of theoretical and practical principles that take into account the challenges of today.

The theoretical and practical principles of training managerial personnel in education were studied by such scientists as O. Akimova, T. Mochan, O. Kuznetsova, M. Bogodist, O. Samodumska, V. Zhygir, L. Poleshchuk, V. Boychenko, O. Bialyk, N. Dudnik, I. Reshetnyak, O. Oleksenko, M. Shevchuk, etc. The problems of designing and developing educational models for the formation of research competence were revealed in their works by K. Vasylenko, M. Golovan, N. Lyubchak, I. Marush, etc. The issues of the formation of research competence of education seekers were considered by O. Bida, I. Oros, E. Gutterer, S. Ven, I. Korsun, Volynets, N. Stadnik, etc.

Research competence of future managers in education is a dynamic integrated formation that organically combines the professional and personal characteristics of the manager, his methodological culture, the availability of knowledge, skills and methods of research activity to solve current problems in the field of management of the team and applicants [3].

The formation of research competence in future managers of education is a multifaceted process that requires the creation of favorable psychological and pedagogical conditions. Among which we would like to note the following [1; 3]:

1. Formation of a research space. An important step is the involvement of higher education applicants in practice-oriented scientific projects that are of relevance to the educational sphere. It is advisable to create platforms for the exchange of ideas, research results and establishing a dialogue with scientific mentors. It is necessary to provide access to modern information resources, libraries and scientific databases.

2. Development of research competence. Organization of trainings, seminars and workshops on the methodology of scientific and pedagogical research, statistical analysis, data processing and writing scientific texts contributes to the formation of analytical skills. Individual consultations from teachers and experienced researchers, as well as practical tasks, are an effective learning tool.

3. Motivation for scientific knowledge. Development of a system for stimulating scientific activity of applicants, in particular through scholarships, publications, participation in scientific events, should contribute to the growth of interest in research. Holding olympiads, competitions, as well as support for authorial initiatives allow developing independence in research activities.

4. Interaction with partners and stakeholders. It is important to provide opportunities for internships in research institutions, schools, other educational organizations. Involving experts from various fields to conduct lectures and master classes enriches the experience of future managers. It is also advisable for applicants to participate in joint projects with external partners.

5. Development of critical thinking. Reading and discussing modern scientific publications, participating in scientific discussions, debates, developing clear criteria

for evaluating research and receiving feedback - all this contributes to the formation of skills of critical analysis and substantiation of conclusions.

6. Psychological comfort in learning. A positive microclimate in the learning environment, support for initiatives, trusting relationships between teachers and students create conditions for revealing creativity and developing team interaction.

7. Orientation to personality. An individual approach to each student, taking into account his interests, abilities and needs, allows you to form personalized trajectories for the development of research skills.

8. Actualization of educational content. The introduction of a special course on the methodology of scientific and pedagogical research in the field of educational management, the integration of its components into other disciplines, the creation of interdisciplinary programs and advanced training of teachers will contribute to the qualitative renewal of the educational process.

The main principles of the formation of research competence of future educational managers [2;4]:

1. Systematicity. The educational environment is considered as a holistic structure, the elements of which are interconnected, therefore research must take into account these connections.

2. Individualization. The approach to learning should take into account the personal characteristics of each applicant, providing individual support.

3. Contextuality. Formation of awareness of the importance of research in professional activity, development of relevant skills.

4. Continuity. The development of research skills should continue not only during training, but also throughout the professional career.

5. Integration. Combination of theory with practice, interdisciplinary approach to the analysis of educational challenges.

6. Self-development. Conscious desire for professional and personal improvement through active participation in scientific and educational activities.

7. Practical orientation. Research should solve current educational problems, and the results should have applied significance.

8. Scientificity. Reliance on objective data and scientific methods, the ability to critically analyze and draw well-founded conclusions.

9. Innovation. Encouragement of the search for new approaches in the field of educational management, experimentation and implementation of innovations.

10. Digitalization. Adaptation to the digital world, development of digital skills, use of artificial intelligence in research activities.

Therefore, the formation of research competence in future education managers is a complex and multifaceted process, for which it is necessary to take into account a number of pedagogical conditions and principles to effectively ensure it. The result of the process of forming research competence in future education managers, providing certain conditions and principles, should be a high level of development of research skills, which will allow them to independently plan and conduct scientific research, critically analyze and interpret data, effectively use information technologies in research activities, and make informed decisions based on research results.

List of References:

1. Akimova O. M., Mochan T. M., Kuznetsova O. V. Preparation of future managers of the educational sector for making management decisions. Enrichment of the pedagogical cluster of educational services: International collective monograph. Kharkiv-Praha, 2022. P. 96–123.

2. Bida O. A. The essence and structure of research competence of future specialists. Scientific notes of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. Series: Pedagogical Sciences. 2017. Issue 159. P. 10–13.

3. Bogodist M. I., Samodumska O. L. Theoretical principles of training future managers of the educational sector for organizing educational projects. Pedagogical design in modern education: didactic and educational aspect: collective monograph / edited by Pushkareva T. O. Kyiv: LLC NVP "Rostok A. V. T.", 2021. P. 18–32.

4. Wen Xiaojing, Korsun I. V. Research competence in the system of training future teachers. Scientific journal of the National Pedagogical University named after

Зінченко В. В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Дубровська Л.О.**, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ОСВІТЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сьогоднішній день зростає значення початкової освіти. Оновлення сучасної освіти на засадах компетентнісного підходу мотивує необхідність формування в учнів здатності думати і діяти самостійно. Початкова ланка школи повинна не тільки дати учням певну суму знань, а й формувати в них навички самостійного учіння. Зазначене спричинює необхідність використання у освітньому процесі початкової школи самостійної роботи учнів, що позитивно впливає на якість засвоєння ними знань, формування різноманітних предметних умінь і навичок, створення умов для самореалізації школярів, стимулюванню їх пізнавальної активності, виховання старанності й відповідальності тощо.

Видатні педагоги у своїх творах зазначали, що людина, яка не вмє самостійно вчитися, а тільки засвоює те, що їй дає вчитель, мало на що придатна. Нині дидакти і вчителі шукають такі засоби, які б допомагали всім дітям набути вміння самостійно вчитися, сприяли б їхньому розвиткові. Цей аспект має принципове значення, адже учневі треба адаптуватися в суспільстві, яке постійно змінюється й потребує ініціативних людей, здатних самостійно мислити. Важлива і цінна не лише істина, а й процес її осягнення, пошук, спроби, помилки, усвідомлення прийомів розумової роботи – тобто все, що розвиває

творчу думку школярів, привчає їх мислити й діяти самостійно.

Значний внесок у дослідження учнівської самостійної діяльності внесли такі вітчизняні й зарубіжні науковці, як Я.А.Коменський, Й.Песталоцці, О.Ващенко. Питання удосконалення організаційних форм і методів самостійної роботи знайшли своє відображення в роботах цих науковців.

Практичною стороною організації самостійної діяльності учнів у навчальному процесі займалися відомі педагоги Б.П. Єсипов, О.А. Нільсон, П.І. Підкасистий та інші.

В останні роки питання вдосконалення організаційних форм і методів навчання розглядалися в працях А.М.Алексюка, В.О.Онищука, О.Я. Савченко, І.М. Чередова, Ю.І. Мальованого, В.О. Вихрущ тощо.

На сьогодні розглянуто сутність, форми і види самостійної роботи учнів, технологію організації й керівництво самостійною навчальною діяльністю, дидактичні умови організації самостійної роботи учнів різного віку.

Зараз кардинально змінюється мета навчання. Якщо раніше навчання ставило за мету здобути певну суму знань, умінь і навичок, то зараз це не стає самоціллю. Адже з кожним роком об'єм інформації майже в кожній галузі науки подвоюється, а то й потроюється і подальше зростання, за передбаченнями вчених, йтиме в геометричній прогресії. Тобто, людина не в змозі мати повний об'єм знань з того чи іншого предмету. Тому на перше місце виступає не здобуття суми знань, а розвиток особистості.

Досягнення потрібного суспільству рівня освіченості та розвитку особистості неможливо без систематичної самостійної праці, готовність до якої закладається у шкільному віці. У зв'язку з цим велика увага приділяється самостійній навчальній діяльності учнів.

Дійсно, де організована самостійна робота там є праця, видно результат, там ефективний урок, бо самостійність у навчанні - найважливіша передумова повноцінного оволодіння знаннями, вміннями й навичками. Часто й правильно застосована самостійна робота розвиває довірливу увагу дітей, виробляє в них

здатність міркувати, запобігає формалізму у засвоєнні знань і взагалі формує самостійність як рису характеру.

Якість педагогічного процесу не можна забезпечити лише методичною його досконалістю, працездатністю вчителя, добрим обладнанням тощо. Чи не найголовнішими результатами навчання є виховання сумлінного творчого ставлення учня до праці, його позиція на уроці, бажання та прагнення бути кращим, самостійно працювати, тобто позитивні зміни в самій особистості дитини.

Метод самостійної роботи учнів постійно в центрі уваги дидактів і психологів, які проводять дослідження з різних аспектів розвивального навчання. Доведено, що самостійна робота відіграє велику роль у формуванні і розвитку навчальних умінь, у виховуванні волі, пізнавального інтересу, навичок колективної праці. У ній виявляється індивідуальність кожного учня, формується їхній інтелект і характер. Усе це сприяє засвоєнню глибоких і міцних знань [3].

Проблема розвитку самостійності учнів у дидактиці є традиційною. Вона привертала увагу багатьох видатних педагогів минулого. Аналіз розвитку ідей з проблеми дозволяє виділити 3 напрямки, в рамках яких проблема самостійної діяльності обговорюється впродовж багатьох віків розвитку школи.

У даний період коли розвиток науки і техніки відбувається надзвичайно швидко, коли робляться все нові і нові наукові відкриття, коли з'являються невідомі раніше галузі науки, техніки, економіки, виняткову значимість набуває проблема підготовки учнів до самостійного оволодіння новими знаннями, до вивчення наукової і технічної літератури. Самостійну діяльність учнів можна і потрібно організовувати на різних рівнях, від відтворення дій за зразком і впізнавання об'єктів шляхом їх порівняння з відомим зразком до складання моделі та алгоритму дій в нестандартних ситуаціях.

Це переорієнтує самостійну роботу з традиційної мети - простого засвоєння знань, набуття умінь і навичок, досвіду творчої та науково-інформаційної діяльності - на розвиток внутрішньої і зовнішньої самоорганізації

учня, активно перетворюючого ставлення до одержуваної інформації, здатності вибудувати індивідуальну траєкторію самонавчання.

Самостійна робота – це такий засіб навчання, який: у кожній конкретній ситуації засвоєння відповідає конкретній дидактичній меті та завданням; формує в учнів на кожному етапі їх руху від незнання до знань необхідний обсяг та рівень знань, навичок і умінь для розв’язання відповідного класу пізнавальних завдань, поступового просування від нижчих до вищих рівнів розумової діяльності; є найважливішим знаряддям педагогічного керівництва та управління самостійною пізнавальною діяльністю у учня в процесі навчання [1].

Самостійна робота учнів – це сукупність різноманітних навчальних прийомів і дій, за допомогою яких вони самостійно закріплюють і поглиблюють раніше набуті теоретичні знання, практичні навички й уміння, а також оволодівають новими. Тому цей метод є внутрішньою основою будь-якого іншого методу навчання і необхідною передумовою дидактичного зв’язку різних методів навчання між собою. Сучасні освітні процеси і науково-технічна революція роблять метод самостійної роботи одним із основних [2].

Отже, самостійна робота в початкових класах – обов’язковий компонент процесу навчання. Її роль, зміст тривалість, способи керівництва визначаються метою вивчення певного матеріалу, його специфікою та рівнем підготовки школярів.

Список використаних джерел:

1. Луцик Д.В. Дидактика початкової школи. *Дрогобич: Посвіт*. 2013. 172с.
2. Нестеренко Л.П. Диференційований підхід до організації самостійної роботи молодших школярів. *Освіта Донбасу*. 2001. № 3. С.52-56.
3. Штабова Л. Самостійна робота молодших школярів на уроках математики. *Початкова школа*. 2004. № 6. С.24-26.

Наукове видання

МОЗАЇКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Випуск 2

Технічний редактор – І. П. Борис

Підписано до друку 30.04.2025 р.	Формат 60x80x16	Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman	Обл.-вид. арк. 15,84	Ел. вид.
Замовлення №	Ум. друк. арк. 20,02	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3А
(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №2137 від 29.03.05 р.